

АРХИМАНДРИТ СЕРАФИМ

НАШАТА ЛЮБОВ

СИНОДАЛНО ИЗДАТЕЛСТВО

АРХИМАНДРИТ СЕРАФИМ

НАШАТА ЛЮБОВ

БЕСЕДИ ВЪРХУ ДЕСЕТТЕ БОЖИИ ЗАПОВЕДИ

СИНОДАЛНО ИЗДАТЕЛСТВО
СОФИЯ — 1958

НАШАТА ЛЮБОВ

„Взлюби Господа, Бога Твоего, със всичкото си сърце, и със всичката си душа, и със всичкия си разум; тази е първата и най-голяма заповед, а втората, подобна ней, е: възлюби ближния си като себе си“ (Мат. 22:37—39).

Любов към Бога и към ближния

Възлюблени,

С думата любов хората обозначават и най-ниското и най-високото. Мерзкия грях на блудството и прелюбодейството наричат любов. Същата дума употребяват, за да окачествят и най-жертвените прояви на майката по отношение на нейните рожби, както и непостижимо възвишените отношения на човешката душа към Бога. Понятието любов следователно не е еднозначно, та всички под него да разбират едно и също нещо. Ето защо, като говорим за християнската любов, налага се да изясним, каква е тя и към кого е отправена.

Господ Иисус Христос, попитан веднъж от един законник, коя е първата и най-голяма измежду всички заповеди, отговорил: „Взлюби Господа, Бога твоего, със всичкото си сърце, и със всичката си душа, и със всичкия си разум; тази е първата и най-голяма заповед, а втора, подобна ней, е: възлюби ближния си като себе си. На тия две заповеди се крепи целият закон и пророците“ (Мат. 22:35—40).

С тези Свои думи Божественият Наставник е искал да покаже на света, що е истинска любов и че тая истинска любов е най-голямото задължение на човека. Истинската любов не е егоистична, не е плътска, а духовна, жертвена, божествена. Тя трябва да бъде насочена преди всичко към Бога, а след туй към ближния, като под ближен се разбира всеки човек, който е близо до нас, независимо от това дали е наш познайник или не, наш сродник или не, наш приятел или не.

Но защо любовта към Бога е поставена на първо място? — Затуй защото Бог е единственият, Който заслужава да бъде преди всичко друго обичан! По думите на св. Василий Велики, „Бог е върховното благо, първото и най-съвършеното между благата“. Бог е нашият небесен Баща, нашият Създател и Промислител. Той ни е поблизък от всеки най-близък човек на земята. Той е и най-големият наш Благодетел, с Когото не могат да се сравнят никакви земни благодетели.

Какво ли Той не е направил за наше добро! Той ни праща дъжд и слънце! Той ни дава живот и здраве! Той ни обсипва с безбройните Си милости и дарове, видими и невидими! Той храни душите ни със словото Си и телата ни — със земните блага! Той се грижи за нас като баща и много повече от баща! Той е дал за нашето изкупление и най-скъпото, което има — Единородния Си Син!

Както детето, без да е наставлявано от вън, по вътрешни побуди естествено обича и трябва да обича родителите си, които са го създали и които жертвено се грижат за него, като го хранят, обличат и възпитават, тъй и човекът трябва да обича Бога, чувствувайки се

Негово дете и в пълна зависимост от Него. Ако ние не всякога обичаме Бога, то е поради грехопадението, което ни е отделило от Него и ни е охладило към Него.

По въпроса за охлаждането на човека към Бога св. Варсануфий Велики казва: „Известно е, че Бог е нарекъл Себе Си огън (Второз. 4:24; Евр. 12:29), който сгрява и разтопява вътрешностите и сърцата (Пс. 25:2)... А дяволът е напротив хладен и от него произлиза всяка студенина. Ако беше иначе, как щеше да бъде казано: „Тогава у мнозина ще изстине любовта“ (Мат. 24:10—12); що значи „тогава“, ако не във времето, когато ще преобладава врагът (дяволът)? Ако усещаме хладност, нека призовем Бога, и Той, като дойде, ще съгрее нашето сърце със Своята съвършена любов не само към Себе Си, но и към ближния, и от Неговата топлина ще бъде прогонена студенината на доброненавистника (т. е. дявола)“.

Естествено е човекът да обича Бога, своя небесен Баща и ближния си като свой брат. Ако не беше се случило грехопадението, всички човечи биха се обичали помежду си и биха обичали Бога. Но понеже грехът е отдалечил творението от Твореца, станало е необходимо да се даде заповед за любов към Бога и към ближните. Тая заповед не е необходима за Бога, а за нас, човещите. Бог нищо не печели от това, ако ние Го обичаме, както и нищо не губи, ако някои не Го обичат. Но любовта е необходима за нас, за да се спасим.

Бог е любов (1 Иоан 4:8). И човекът, като образ Божи, трябва да бъде любов! Той може да стане любов, ако се съедини с извора на любовта — Бога. Който истински обича Бога, може истински да обича и ближните си.

Много се говори за любов между хората. Но колко рядко се среща в техните отношения истинска любов! Не всичко, що блести, е злато. Не всяка проява, която има вид на любов, е любов. Колко често хората проявяват обич, зад която е скрито или самолюбие, или тщеславие, или тънка корист. Но дори и тогава, когато се появи у някого висок порив на жертвена любов, тя не може да бъде нито абсолютно чиста, нито трайна и постоянна, каквато би трябвало да бъде, щом не е свързана с любов към Бога, която единствена прави човешката любов към ближните съвършена.

Св. Макарий Египетски в своята 26 беседа говори: „Това, което ти сам вършиш (т. н. без Божия помощ — в ск. м.), макар и да е добро и Богу приятно, е все пак нечисто. Например, любиш Бога, ала несъвършено. Но идва Господ и ти дарува любов неизменна, небесна“.

Св. Исаак Сирий уподобява човешката любов на временно образуван поток от дъждовна вода, течението на който се прекратява със свършването на дъждовната вода, която го е образувала. „А любовта, която има за виновник Бога, е като бликащ от земята извор. Нейните потоци никога не пресекват (понеже Бог е изворът на любовта), и онова, което подхранва тази любов, не се изчерпва“.

Иска ли вярващият човек да се научи да обича ближните си, трябва да обикне от цялото си същество Бога, Който единствен дава сили за

жертвена любов и учи безпогрешно как да обичаме. Ето защо Спасителят е поставил на първо място като най-голяма заповед любовта към Бога и после на второ място любовта към ближните.

Същността на християнството е любов

Човекът на греха не обича Бога. Любовта към греховете е несъвместима с любовта към светостта, която Бог ни вмениява в дълг. Св. Варсануфий Велики говори: „Ако някой казва, че има любов, нека не държи в себе си нищо такова, което Христос ненавижда“. Колкото по-чист е човек от грях, толкова по-непосредствено чувствава Бога и толкова повече Го обича. Колкото по-грешен е човек, толкова по-малко люби Бога, понеже привързаността му към греховете го охлажда към небесния Законодател.

Заговорете на едно невинно детенце за небесния Татко, Който всичко е сътворил, и Който с обич се грижи за нас, и вие ще видите как ще пламнат в любов очичките му. Детето е създадено за обич, и то обича искрено Бога. То няма грехове, които да му пречат да обича добрия небесен Баща. Но не само децата обичат Бога. И възрастните, които искрено се стараят да водят богоугоден живот, обичат Бога. Те чувствуват, че тая любов ги възвисява и подбужда към добро. В любовта към Бога те черпят сили да обичат и ближните си.

Същността на християнството е любов, тъй както и същността на Бога е любов. Осъзналият се като син на Бога не може да не обича и да не се стреми към усъвършенстване в любовта. Съвършеният пък в любовта с радост е готов да се жертвува за своите ближни.

Св. Исаак Сирий говори: „Признакът за достигналите съвършенство е този: ако те десетократно на ден биват предавани на изгаряне за любовта им към хората, те не се удовлетворяват от това“, защото са като че ли ненаситни да се жертвуват за другите. Такава любов са имали всички велики Божии угодници.

Примери на себеотвержена любов

Велика, необикновена любов виждаме у св. ап. Павел. Той претърпял много страдания, гонения, хули, злословия и преследвания от своите сънародници — евреите, които пет пъти са му нанасяли жесток побой до умирање, три пъти с тояги са го били, веднаж — с камъни, и много пъти по разни начини са го мъчили (2 Кор 11: 24—26). И все пак той не ги мразел, а ги обичал с непонятна за обикновения човек любов — до себепожертвование. Той пише следното за своите сънародници: „Истина говоря в Христа, не лъжа — свидетелствува ми моята съвест чрез Духа Светаго, — че ми е голяма скръб и непрестанна мъка на сърце; молил бих се сам аз да бъда отлъчен от Христа за братята си, мои сродници по плът“ (Рим. 9: 1—3). Да искаш да бъдеш отлъчен от Христа, т. е. от спасението си зарад спасението на своите врагове, — това е непостижима за човешкия разум любов, която е възможна само при връзката ѝ с божествената любов!

И другите апостоли и много подобни на тях подвижници са жертвували всичко, та дори и самия си живот за ближните.

Такъв е бил св. Павлин Нолански. Той светителствувал в Италия в началото на 5 век. Отличавал се с голяма любов към бедните. Бидейки сенаторски син и разполагайки с големи богатства, той като мирянин всичко продал и го раздал на сиромасите. Като обеднял, заселил се в едно свое имение, дето продължавал да благотвори и да живее с болките и грижите на ближните си. Добродетелта му не могла да остане дълго скрита. Оценен високо, той бил възведен, въпреки желанието си, в епископски сан и поставен да светителствува в гр. Нола.

По това време вандалите нападнали Италия. Те опустошавали навред градове и села, грабели, плячкосвали и много християни отвлекли в плен. Св. Павлин, виждайки всенародното бедствие, продавал каквото имал в своя архиерейски дом, за да откупва пленниците. Когато продал и последната ценна вещ, ето, дошла при него една жена-вдовица и с плач му рекла: „Вандалите отвлякоха моя единствен син. Моля те, владико, дай ми нещо, за да откупя сина си! Той е моята подк репа, моята утеха, радостта на моята старост!“

Св. Павлин потърсил, но нищо не намерил. Тогава той рекъл: „Нямам какво да ти дам освен себе си. Вземи ме! Давам ти се като роб! Продай ме и откупи сина си, или предложи мене да работя на вандалите вместо твоя син“.

Вдовицата не можела да повярва на ушите си, че е възможно епископът да отиде да робува вместо сина ѝ. Но той успял да я убеди с мъдрите си думи, че ѝ говори самата истина. И действително със своята жертва откупил сина ѝ. Тя го освободила от вандалите и радостна се върнала с него у дома си.

Бог е любов

Необикновената любов към ближните, каквато са проявявали почти всички светци по най-различни начини, е изумително явление. Как са могли те да стигнат до нея? Падналата в грях човешка природа е егоистична. Как може тя да се възвиси над егоизъма и себелюбието си? Де са намерили Божиите угодници изворите на любовта? — Те са ги намерили у Бога. Бог е любов. Той ни е показал най-величествената любов. За Него св. Исаак Сирин говори:

„От любов към тварите Той предал Своя Син на кръстна смърт. Защото Бог толкоз обикна света, че отдаде Своя Единороден Син да умре за него (Иоан 3:16), не затуй, че не е могъл да ни изкупи по друг начин, но да научи и нас чрез това на Своята преизобилна любов и чрез смъртта на Своя Единороден Син да ни приближи към Себе Си. Ако Той имаше нещо още по-драгоценно, и него би ни дал, за да спечели чрез това нашия род. По Своята голяма любов Той не е благоволил да стесни нашата свобода, макар че е силен да стори туй, но благоволил да се приближаваме към Него с любовта на нашето собствено сърце.“

И Сам Христос, от любов към нас, бил послушен на Своя Отец в туй, че с радост приел върху Себе Си и поругание, и скръб, както казва Писанието: „Заради предстоящата Нему радост, претърпя кръст, като презря срама“ (Евр. 12:2). Затуй Господ казал в оная нощ, в която е бил предаден: „Това е Моето тяло, което се дава“ за живота на света (Лук. 22:19); и: „Това е Моята кръв, която за мнозина се пролива за опрощаване на греховете“ (Мат. 26:28); и още казал: „Затях Аз посветявам Себе Си“ (Иоан. 17:19). Тъй достигат това съвършенство и всички светии, когато станат съвършени и се уподобят на Бога с изливането на Своята любов и човеколюбие към всички“.

Вярващият, като си представя само величието на Божията любов към човешкия род, не може да не се трогне и да не се чувства задължен и той да обича Бога и ближните си. Любовта е призиванието на човека. Тя е негов дълг. Затуй е и заповядана.

Наказанията и наградите на любовта

Вярващият, който не обича Бога и ближните си, изменя на своето призвание и върши грях. Неговата съвест не може да го похвали за това, че той е потъпкал най-дълбоките и най-свещени пориви на своето духовно съществуване. Затуй такъв човек, който не обича, страда. Ако не поправи сърцето си, той и зад гроба ще страда, и то ще страда наказан от погазената любов.

Според св. Исаак Сирий, „мъчениците в геената биват поразявани от бича на любовта. И колко е горчиво и жестоко това мъчение на любовта! Защото, като чувствуват, че са съгрешили против любовта, те търпят страдание по-голямо от всяко най-страшно страдание. Скръбта, която поразява сърцето при греха против любовта, е по-язвителна от всяко друго наказание“.

Като казва тия дълбоки мисли за наказващата любов, св. Исаак Сирий продължава: „Неуместна е мисълта, че грешниците в ада са лишени от Божията любов. Любовта е порождение от познанието на истината, което (с туй всеки ще се съгласи) се дава въобще на всички. Но любовта действа със силата си двуяко: тя мъчи грешниците, както и в тоя живот се случва някой да страда от приятеля си, и радва изпълнилите своя дълг. И ето каква е, според моето разсъждение, адската мъка — тя е разкаяние. Любовта пък упоява със своите утехи душите на райските синове“.

Блажен, триж блажен е онзи, който се е усъвършенствувал в любовта към Бога и към ближните! Той намира в безкористната си любов своята награда. Такъв, дори и да пожертвува живота си за Бога и за ближните, не умира, а живее във вечна радост, отивайки при Бога — Извора на вечната любов. Мъчениците са обичали Бога повече от всичко на света и заради Него полагали душите си. Но загубвали ли са ги с това? — Не, напротив, навеки са ги придобивали, според думите на Христа: „Който погуби душата си заради Мене и Евангелието, той ще я спаси“ (Марк. 8:35).

Св. ап. Павел, както споменахме, е бил готов да бъде отлъчен от Христа, стига само с туй да могат да се спасят евреите, неговите братя по плът. Готовността му да бъде отлъчен от Христа отчуждила ли го е от спасението? Не! Напротив, още повече го сближила с Христа, защото тя е била израз на неговата самопожертвувателна любов към ближните, която е заповядана от същия Христа, Който говори: „Тази е Моята заповед: да любите един другото, както Аз ви възлюбих. Никой няма любов по-голяма от тая, да положи душата си за своите приятели“ (Иоан. 15:12—13).

В любовта към Бога и към ближните е скрито всичкото блаженство на душата. Смъртта не е страшна за обичащия Господа, защото такъв минава от смърт към живот! Страшно е да не обичаш! Животът на лишения от любов е безплоден, смъртта му — безутешна, вечността му — мъчителна. Който не люби Бога и ближните си, носи в себе си своето самонаказание. Който е преизпълнен с любов, още в този живот се намира като че в рая и предвкусва радостите на вечността.

Любовта е подвиг

Всички светци са били апостоли на любовта. Св. Исаак Сирин разказва, че блаженият Антоний (Велики) никога не се решавал да направи нещо, което е било полезно повече за него, отколкото за ближния, хранейки надежда, че изгодата на неговия ближен е най-доброто дело за него. Разказва също за Авва Агатон, че той говорел: „Аз бих желал да намеря един прокажен и да взема неговото тяло, като му дам моето“.

Каква съвършена любов са имали светците!

Св. Исаак Сирин говори за такива мъже: „Мнозина от тях предавали заради ближния телата си на зверове, на меч и огън. Никой не може да се издигне до висотата на тая любов, ако не предчувствува тайно своята надежда. Когато някой придобива любов, заедно с любовта се облича в самия Бог. А този, който е придобил Бога, трябва не само да не се съгласява да придобие покрай Него и нещо друго, но и да се съблече от своето тяло (т. е. да се откаже от греховете и страстите си). Ако ли от любов към света някой се облече в тоя свят и в тоя живот (т. е. затъне греховно в тях), той няма да се облече в Бога, докато не остави света. Защото Сам Бог е засвидетелствувал това, говорейки: ако някой... не остави всичко, „и не намрази... самия си живот, той не може да бъде Мой ученик“ (Лук. 14: 26).

От тук се вижда, че не е лесно да се издигне човек до истинската любов към Бога и към ближните. То е подвиг, много труден подвиг. То е отказване от себе си, от егоизма си, от греховете си, от любимите си пороци и от земните си пристрастия. То е умирање за греха и възкресение за нов живот в Бога. Имайки това предвид, св. Иоан Пророк, сподвижник на св. Варсануфий Велики, е казал: „Дето има труд, там има и награда. Дето при изкушенията се прояви геройство, там се и дава победен венец. А дето има любов към Бога, там има и готовност да възлезе човек с Него на кръста, за да пострада с

Него и да се прослави с Него, да умре и живее с Него. Възлезлият на кръста е оставил земното (т. е. греховното), умрял е за света и е длъжен да търси „това, що е горе, дето Христос седи отдясно на Бога“ (Колос. 3:1).

Как се проявява любовта към Бога?

Мнозина, слушайки за любовта към Бога, се питат: Как да обичаме Бога, Когото не виждаме? Ние искаме да Го любим. Но по какво ще познаем, че наистина Го обичаме и че не се самоизмамваме?

Възлюблени, то е много просто. Ако изпълняваш Божиите заповеди, ти обичаш Бога. Нали нашият Спасител е казал: „Който има заповедите Ми и ги пази, той е, който Ме люби; а който Ме люби, възлюбен ще бъде от Отца Ми... Ако някой Ме люби, ще спазва словото Ми... Който не Ме люби, не спазва словата Ми“ (Йоан 14:21—24).

Любовта се познава по делата. Да любиш някого само на думи без дела на любов, е все едно да си въобразяваш, че храниш гладния, като му показваш картини, дето са нарисувани вкусни ястия, и че обличаш голия с празните си обещания, които никога не мислиш да изпълниш. Св. Йоан Богослов затова е казал: „Чеда мои, нека любим не с думи или с език, а с дела и истина!“ (1 Йоан 3:18).

Любовта се доказва с жертвите, които се правят за нея. Ако истински обичаш някого, ти си готов много жертви да направиш за него, та дори и живота си да му поднесеш. Тъй се доказва и любовта към Бога. Св. мъченици, и живота си не са жалели, за да останат докрай верни на Бога. Ето тъй с подвига си и делата си те са запечатали вратата си в Бога, надеждата си в Него и любовта си към Него.

Ние можем да проявим любовта си към Бога, като всеки ден се борим с греховете си, като всеки ден се стараем да изпълняваме Божиите заповеди, като всеки ден разпъваме „плътта си със страстите и похотите“ (Гал. 5:24). По това ще се познае, че обичаме Бога.

Но ако и това не правим, по какво ще ни познаят че сме Христови ученици? Защото, кажете, може ли да се рече, че някой обича Господа, ако всеки ден с лошите си дела Го огорчава! Може ли да бъде последовател на Христа един, който всеки ден с беззаконните си постъпки Го разпъва на кръст в сърцето си? Любовта иска жертви. Любовта се доказва с послушание. „Ако Ме любите, упазете Моите заповеди!“ (Йоан 14:15), говори Спасителят. „Да не спазваш Христовите заповеди, значи да не любиш Бога и Неговия Христос; а признак на любов е съблюдаването на Христовите заповеди в търпение“, поучава св. Василий Велики.

Нека не се обезсърчаваме, възлюблени, като слушаме, че трябва да правим жертви, за да докажем любовта си към Бога. Изпълнението на Божиите заповеди е трудно и даже невъзможно, но само за онези, които не любят Господа. Любовта напротив прави и трудното леко. Не е случайно, дето апостолът на любовта св. Йоан Богослов, който най-много е обичал Господа, е казал следните бележити думи: „Любовта към Бога се състои в това: да пазим заповедите Му. И Неговите за-

поведи не са тежки“ (1 Иоан 5:3). Обичаш ли Господа, ти с песен на уста ще вършиш волята Му. Тогава и Сам Бог ще ти помага в усилията ти да следваш Неговите заповеди. А от изпълнението на Божията воля сърцето ти ще се изпълни с неизказана радост и небесно блаженство. И ти още тук на земята ще почувствуващ рай. И ще живеят в тебе думите Христови: „Царството Божие вътре във вас е“ (Лук. 17:21).

Как се проявява любовта към ближните?

Както любовта към Бога се доказва с дела, тъй и любовта към ближните трябва да бъде придружена с дела. Ние сме длъжни като Християни да обичаме ближните си като себе си! Колко трудна задача! Нашето самолюбие е толкова голямо, че всичката ни любов се изразходва по него и не остава любов за ближните.

Някой си манастирски брат запитал св. Иоана Пророка, сподвижник на св. Варсануфий Велики, да му обясни по-подробно, в що се състои любовта към ближните, дали само в туй да им се дава милостиня или и в други прояви. Св. Иоан Пророк отговорил премъдро така:

„Любовта към ближните се проявява по много начини и не само с милостиня. Тъй например: когато ти тръгнеш нанякъде с ближния си и видиш, че твоят помисъл желае да окажат на тебе по-голяма почит, отколкото на събрата, и не искаш той да бъде почетен наравно с тебе, тогава ти не го обичаш като себе си, понеже Апостолът говори: „смятайте един другия за по-горен от себе си“ (Фил. 2:3). Когато ти имаш нещо за ядене и видиш, че твоят помисъл ти внушава да го изядеш насаме от лакомство, а не поради нужда, тогава ти не обичаш ближния като себе си. Когато имаш нещо необходимо за самия тебе, което едва ти стига, и не го разделиш с ближния, и тогава ти не го обичаш като себе си...

Да желаеш да обичаш ближния си като себе си има още и следното значение: когато ти се случи да претърпиш някаква загуба и видиш, че твоят помисъл се услажда от това, че ближният е претърпял несравнено по-голяма загуба, отколкото ти, тогава не го обичаш като себе си. Също, когато видиш, че го хвалят, и не се радваш с него, понеже не похвалили и тебе заедно с него, и не мислиш, както би трябвало да се мисли: похвалването на моя брат се отнася също и към мене, защото той е един от моите членове, то и в тоя случай ти не си се постарал да го възлюбиш като себе си... Да обичаш ближния като себе си, значи също и това: ако чуеш нещо от отците за Божия път (на спасението), и твоят брат те запита за това, да не скриеш от него полезното поради завист. Но, знаейки, че той ти е брат, кажи му със страх Божи какво си чул и при това не се смятай за учител, защото това не ти е полезно“.

Възлюбени, Божиите угодници така възвишено са изяснили Господнята заповед за любов към ближните, че, като се огледаме ние в нея, ще видим себе си далеч под нейните даже най-елементарни изисквания. Колко още трябва да поработим над себе си, докато се доб-

лижим до нейното изпълнение! Ние трябва ежечасно да се молим на Бога да ни даде любов, каквато още нямаме. А ако я имаме, трябва да Му се молим да ни усъвършенствува в любовта, защото без Бога и Неговата дивна благодат ние не можем да живеем духовен живот по думите на Спасителя: „Без Мене не можете да вършите нищо“. (Иоан 15:5).

Някои вярващи люде, които не разбират тайните на духовния живот, си въобразяват, че могат да се издигнат до любов към ближните без Божия помощ и без любов към Бога, от която единствено човек се въодушевява за любов към ближните. Те не познават греховните дълбини на човешката душа и си мислят, че каквото пожелаат, могат да постигнат, стига да напрегнат волята си. Така ли е всъщност? Ако човек можеше да се усъвършенствува без помощта на Божията благодат, тогава защо Исус Христос дойде на земята, защо страда, умря на кръст, възкръсна, възнесе се и изпрати от небето Светия Дух върху повярвалите? Тогава всичко туй няма абсолютно никакъв смисъл. Тогава не са верни и Христовите думи: „Без Мене не можете да вършите нищо“ (Иоан 15:5). Тогава няма нужда да се молим, за да получим от Бога духовни сили и дарби, каквито ни липсват.

Св. отци най-добре са виждали немоцта на човешката природа и и затова са съветвали всичко добро и възвишено да измолваме от Бога. Св. Ефрем Сирин тъй поучава: „Всеки човек преди всичко друго трябва със всички сили да се старае да има в сърцето си свещена любов към Бога и страх Божи; непрестанно трябва да ги измолва от Бога; трябва с често, или по-право с непрекъснато мислене за Господа и за небесната любов всячески да проявява ревност да ги придобива ежедневно при помощта на благодатта.

След това лесно можем да преуспеем в любовта към ближния. Постави първото на първо място, тогава второто, следвайки подир първото, ще дойде на своя ред. А ако някой занемари първата велика заповед — любовта към Бога, ... и намисли да има грижа за втората, подобна на нея (т. е. любовта към ближния — в ск. м.), от това ще се получи само едно външно служене на братята, и такъв човек никога няма да бъде в състояние да изпълни това служене чисто и здраво, защото козните на злобата, като видят ума му далеч от помненето на Бога, от любовта и стремежа към Него, или ще предизвикват в душата му роптания и оплаквания от служенето на братята, представяйки го трудно и тежко, или ще почнат да го възгордяват и заставят да си въобразява, че е високоиздигнат и велик, излъгвайки го с мисълта, че той много нещо е направил в полза на всички.

Когато човек е далеч от помненето на Бога и от Божия страх, тогава непременно търси слава и се домогва до туй да го похвалят тия, на които той служи. А когато умът и душевното разположение са заети с мисли за Бога и със стремеж към Него, тогава, съобразно с любовта към Бога, човек върши всичко за слава Божия, обогатява се с чисти и богоугодни дела на любов към братята и получава свършен успех в своя труд, който ще бъде увенчан с вечно въздаяние от Бога“.

Десетте Божии заповеди

И тъй, възлюблени, искаме ли да обичаме истински ближните си, трябва да се научим най-напред на истинска любов към Бога. За любовта към Бога и ближните ни говорят десетте Божии заповеди, които ние ще разгледаме в редица беседи под благодатната окрилка на Св. Дух.

Тия десет Божии заповеди са били дадени от Бога на Мойсея, за да бъдат възвестени на еврейския народ. Ала те са основата на нравствеността, която всеки един народ трябва да има. Затуй в своята дълбочина те са полезни за всички народи, за всички човеци и за всички времена. Те са богооткровен закон и като такъв са напълно съобразни с естествения нравствен закон, вложен от Твореца в човешката природа. Те идват само да подкрепят този естествен нравствен закон, записан върху скрижалите на сърцето (Рим. 2:15).

Всеки човек има съвест, т. е. вътрешен нравствен закон. Не напразно съвестта се нарича глас Божии в човека, защото Сам Бог е вложил тая способност в човешката душа. Благодарение на тая способност човекът се издига нравствено над животните и може да различава доброто от злото.

Чудна тайна е съвестта в човешката душа! Тя е една независима от нас сила, която ни управлява, съди и избличава. За добрите дела тя ни награждава с душевен мир, а за злите дела ни наказва, като ни хвърля в кипежа на вътрешните мъчения, безспокойства и угризения. Човек, който е потъпкал повелите на съвестта си, е недоволен от себе си. Това недоволство го води към разкаяние и изкупление.

Но нерядко се случва човек да пренебрегне гласа на съвестта си и под влияние на обхваналите го силни страсти да тръгне стремглаво по пътя на греха. Тогава и тази силна спирачка — съвестта — се оказва недостатъчна да спре човека. Минавайки от една злина към друга, той може да стигне до там, съвсем да заглуши съвестта си, да я затъпи и задуши. Тогава тя не може да му служи вече като указание що е добро и що е зло. Затова Бог е дал на човечеството още във Вехтия Завет 10-те заповеди чрез Мойсея и в Новия Завет евангелския съвършен нравствен закон чрез Исуса Христа, та всеки да може от Божиственото Откровение да узнава, коя е волята Божия, за да я следва.

Десетте Божии заповеди съдържат основните начала на вярата и нравствеността. Те са израз на непокланната и вечна истина. Затова те задължават човешката съвест и ще я задължават докато свят светува. Нашият Господ Исус Христос, макар че възвести Своя новозаветен евангелски закон, който е много по-пълнен, по-възвишен и по-съвършен от Мойсеевия ветхозаветен закон, все пак не отмени 10-те Божии заповеди. Напротив! Той ги утвърди още повече, като разкри необикновено дълбоко техния вечен и общозадължителен смисъл в Своята проповед на планината. Той каза за Себе Си: „Не мислете, че съм дошел да наруша закона или пророците: не да наруша съм дошел, а да изпълня“ (Мат. 5:17).

Когато Го питаха: „Какво добро да сторя, за да имам живот вечен?, Той задължаваше да се следва пътят на 10-те Божии заповеди (Мат. 19:16—19). За постигане на съвършенство пък поставяше абсолютния, всесъвършения, новозаветния нравствен закон и даваше благодатни сили за осъществяването му. Затова новозаветният закон се нарича закон на благодатта, слово на благодатта (Деян. 20:32). Той е „сила Божия за спасение на всеки вярващ“ (Рим. 1:16). В последните си дълбочини 10-те Божии заповеди и новозаветният закон са единни, защото са откровение на същата абсолютна Божия воля. Затова в следващите беседи, когато разглеждаме 10-те Божии заповеди, ние ще ги поставяме винаги във връзка с новозаветния нравствен закон.

Вие знаете, възлюблени, още от детинство 10-те Божии заповеди. Нека обаче тук си ги припомним. Те са разделени на две половини. Първите четири говорят за нашите задължения към Бога, а останалите шест — за нашите задължения към ближните. „Това разделяне показва, че заповедите съдържат в себе си два вида любов: любов към Бога и любов към ближния, и според това в тях се предписват и два вида задължения: длъжности към Бога и длъжности към ближния“ (Прав. хр. катихизис, София, 1930, стр. 152).

Длъжности към Бога:

1. Аз съм Господ, Бог твой, да нямаш други богове освен Мене.
2. Не си прави кумир и никакво изображение на онова, що е горе на небето, що е долу на земята, и що е във водата под земята; не им се кланяй и не им служи.
3. Не изговаряй напразно името на Господа, твоя Бог.
4. Помни съботния ден, за да го светиш; шест дена работи и върши в тях всичките си работи; а седмият ден е събота на Господа, твоя Бог.

Длъжности към ближните:

5. Почитай баща си и майка си, за да ти бъде добре и за да живееш дълго на земята.
6. Не убивай.
7. Не прелюбодействуй.
8. Не кради.
9. Не лъжесвидетелствуй против ближния си.
10. Не пожелавай дома на ближния си; не пожелавай жената на ближния си, нито нивата му, нито роба му, ни робинята му, ни вола му, ни осела му, нито никакъв негов добитък — нищо, което е на ближния ти.

От тия Божии заповеди ние ще се учим най-напред на любов към Бога, а след това и на любов към ближните, т. е. те потвърждават това, което по-късно и Иисус Христос е казал, че целият закон се съдържа в тия две заповеди: обичай Бога и обичай ближния си! Макар че любовта към Бога и ближните изчерпва всичко, все пак нужно е за по-ясно, по-дълбоко и по-пълно разбиране на тия две основни за-

поведи да се раздробят те на повече отделни заповеди, та да бъде разгледана всестранно любовта към Бога и любовта към ближните, както и греховете против тая двуюка и двузадължаваша любов.

Дано Бог ни помогне, като слушаме тия беседи, да записваме поуки от тях в сърцата си и да оделотворяваме волята Божия в живота си, с което и ще привлечем върху себе си Божията милост в съдния ден. АМИН.

ПЪРВАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

*„Аз съм Господ, Бог твой : да нямаш други богове освен Мене“
(Исх. 20 : 2—3).*

Видимият свят е доказателство за невидимия Бог

Възлюблени,

Един момък казал веднаж на баща си:

— Татко, ние не виждаме Бога. Как можем да вярваме в Неговото съществуване?

Скоро се представил случай да получи синът отговор. Един ден бащата и синът вървели пешком през гъста гора. Уморени, те легнали в гората да си починат и така дълбоко заспали, че, когато се събудили, било вече нощ. Те станали с намерение да продължат пътя си, но местността им била непозната, и те скоро загубили пътя. Момъкът взел да се оглежда наоколо, ала не виждал нищо освен мрак, тъмни сенки на близки дървета и през техните високи клони — части от звездното небе.

— Каква глуха и страшна местност! — казал неспокойно той. — Колко е неприятно да блуждаеш в такава нощ, без да знаеш къде отиваш. Неволно душата се изпълва с боязън.

Още недоизрекъл тия думи, той забелязъл нейде в далечината малка, едва доловима светлина и извикал радостно:

— Ние сме спасени!

— Защо тая малка светла точка в непроницаемия наоколо мрак те радва така силно? — запитал бащата.

— Как! — отговорил синът. — Виждайки тая светлина, ние сме уверени, че там при нея ще намерим къщичка и хора, които сигурно няма да ни откажат своето гостоприемство.

— Синко, казал на това бащата, — погледни необятното небе. Ти виждаш там неизброимо множество светли точки, които много по-ярко сияят от мъждукащата светлинка в гората. Нима блясъкът на тия светили не внушава на твоето сърце повече мъжество и надежда, отколкото тази нищожна светеща точка в горската далечина? Нима тия звезди не ти говорят, че Някой ги е запалил и че Той трябва да

е вечен, благ и безкрайно мъдър?! Ти се надяваш, че при горската светлинка ще намериш човешко жилище. И твоите мисли не те лъжат. Но как след всичко туй можеш да се съмняваш, че зад всички тия небесни светила, зад всички светлини и красоти на света, които ни обикалят, не пребъдва Един всесъвършен Творец, нашият Създател, Господ Бог, Който привлича чрез видимите неща към Себе Си, Невидимия, нашите души и сърца?!

Момъкът нищо не отговорил. Той се замислил дълбоко над бащините думи. Дълго те вървели мълчаливо по направление на светещата точка и стигнали до човешко жилище. Тогава момъкът рекъл:

— Ти си прав, татко! Аз никога няма да забравя този твой урок. Аз чувствавам, че в тъмната вселена нямахме да има никакви светлини без Твореца на светлината, Бога!

— Щастлив съм, сине, че ти така дълбоко почувствува, колко е проста и ясна истината за съществуването на Бога. В твоя жизнен път всякога си спомняй пътуването ни през тая тъмна гора! Устремявай винаги душата си към божествената светлина, която привлича погледите на мислящите люде, когато наблюдават окръжаващата ги природа! Възнесай ума си към Бога, Чието битие всичко в тоя свят тъй несъмнено доказва! Тогава, в края на твоя жизнен път, ти ще намериш вечния, жадуван топъл бащин дом, при Бога, Който ще те приеме под Своята спасителна стряха!

Божите чудеса във видимия свят

Възлюблени, за искрено търсеция Бога всички твари в тоя свят с хиляди уста говорят, че има Бог. Колко премъдрост е разляна във всемира! Всичко тъй е наредено, че да царя навред хармония, ред, целесъобразност. Звездите летят с шеметна бързина по своите пътища, но движенията им са така пресметнати, че макар тия пътуващи светове да са милиарди на брой, никакви катастрофи не стават. Пътуването им е тихо и безшумно! При това няма нужда от разписания, от стрелочници, от надзиратели!

Ако погледнем живота на нашата планета, умът ни ще се смае пред чудесата на обикалящата ни природа. Щом пукне пролетта и се покажат първите цветчета, излизат и пчелиците от своите кошери. Ей там, цъфнали сливи и череши! Пчелиците, примамвани от белия цвят, обират нектара на тия цветчета, но по тоя начин ги оплодяват и им връщат стократно обраната сладост чрез зрелия плод!

В гората безброй нападали листа и клонки! Би рекъл човек, че по-добре би било вихрите да отметат тая смет, за да се почисти гората! Но в същност Божията Премъдрост тъй е предвидяла всичко, щото тия непотребни вече листа и сухи клони да се преработят от милиардите невидими земни работници — бактериите — в тор, който е абсолютно необходима храна за бъдещите растения.

Въздухът се състои от 21 части кислород и 79 части азот. Ако беше обратното, щехме да изгорим в един миг, защото кислородът е газ, който поддържа горенето. Разреден обаче с азот, той става безо-

пасен. Без кислород няма живот. Кислородът е диханието на живота за всички земни твари. Ние вдишваме кислород, а издишваме въглероден двуокис, един отровен газ. Как не се свършва кислородът с течение на времето и как не се изтравят хората? И тук Божиия Премъдрост е пресметнала всичко. Издишваният от нас въглероден двуокис се вдишва от растенията, които поемат въглерода и освобождават при издишването си чист кислород. Затуй по ливади, градини и гори въздухът е тъй приятен за дишане. Така кислородът никога не се изчерпва.

Всички тела от топлината се разширяват, а от студа се свиват. Единствено изключение от този природен закон прави водата. Тя следва този общ закон до едно място, но отпосле изведнаж рязко се отклонява от него. Като се изстудява водата в езерата зиме, постепенно се свива и сгъстява, докато стигне 4° над нулата. Оттам нататък продължи ли да се изстудява, тя престава да се свива и захваща да се разширява също като при нагриване. Защо прави водата това отклонение от общия закон? Тук е скрит промислителен разум. Ако водата не правеше изключение и продължаваше при изстудяване да се сгъстява до безкрайност, охладената вода би падала надолу, а полученият на повърхността лед като по-тежък от водата би слизал на дъното на езерата. Над него биха се трупали нови пластове замръзнал лед, тъй че при големи студове цялото езеро би замръзнало, и рибите в него биха измрели. Но сега, като се изстуди до 4°, водата става най-тежка, най-гъста и пада на дъното на езерата. А отгоре замръзва само един малък пласт лед, който като по-лек от водата не може да падне долу. Вътре пък при 4° рибата отлично може да живее.

Ако така разглеждаме природата, всичко в нея ще ни довежда до благоговейно удивление и ние неволно ще извикаме като Псалмопеваца: „Колко са многобройни делата Ти, Господи! Всичко си направил премъдро!“ (Пс. 103:24).

Човекът със своя търсещ ум изследва природата и открива в нея безброй чудеса, стройност, ред, целесъобразност, закони, които са спотаени в нейните загадъчни недра. Когато открива тайните на всемира, той се удивлява също като малко дете, изправено пред приказен свят. А всички тия чудеса, всички тия закони и целесъобразни явления са съществували, преди той да ги види и проникне в тях. Значи, съвсем независимо от неговите открития те са в природата. Не той ги е измислил, а само е стигнал, чрез усъвършенствването си, до тяхното откриване, осъзнаване и използване.

Щом най-съвършеното същество, човекът, само открива дадените наготово в природата дивни закони, целесъобразности и чудеса, нита се: отде са те? Ясно е, че е съществувал и съществува преди човешкия разум, който ги открива, друг безкрайно по-висш Разум, Който ги е сътворил, та да могат да бъдат те днес откривани.

Човекът създава много нещо в своя творчески порив, но той собствено не твори, защото не е в състояние да даде нещо напълно оригинално, а само подражава несъвършено на дадените оригинали от Твореца. Например, той вижда, как птицата лети и, подражайки, прави самолети. Но кой е дал идеята на летенето? Кой е определил

принципите на летенето? Кой е изчислил всички подробности, за да може птицата със своите малки сили да се дига във въздуха, да се поддържа в него и да се движи напред?

Замисляме ли се така, ние вярващите се убеждаваме не само чрез сърцето си, но и по пътя на разума, че има Бог. Той е разкрил Себе Си пред венца на Своите творения — човека в Своето премъдро слово — Библията. Той не е изоставил хората на произвола на съдбата им, а им е казал всичко, което е нужно да знаят те за Него, за да живеят съобразно с волята Му и да се спасят.

Ето в първата от 10-те Синайски заповеди Бог е разкрил истината за Себе Си, като е казал на Израилския народ: „Аз съм Господ, Бог твой; да нямаш други богове освен Мене“. Цялата Библия ни говори за Бога.

Самооткрилият се Бог чрез Библията

Библията не представя Бога наивно, както се мисли. Напротив, тя Го представя непостижимо дълбоко, вярно и спасително и за простичките люде, и за многоучените човеци. У нея има наистина антропоморфистични изрази, които Го рисуват с човешки качества. Там например се казва, че Бог простира ръцете Си, отвърща лицето Си, че се облича в облаците като в дреха, че се гневи и пр. Но това са все картинни изрази, които искат да направят Недостъпния достъпен за нашето човешко съзнание и Неразбираемия донейде понятен. Всичко туй трябва да се тълкува духовно, за да не изпадне човек в грешка да си представя Бога човекоподобен във физически смисъл.

Фактът, че много гении на човечеството — хора на положителната наука и на изкуството — са се прекланяли пред библейското учение за Бога и само него са приемали за истина по въпросите на вярата, говори убедително, че човек може да вярва в Бога така, както го учи на това св. Библия.

„Изповядвам ви, пише Русо, че величието на Св. Писание ме учудва, и светостта на Евангелието говори на сърцето ми. Погледнете книгите на философите с всичката им високомерност, колко нищожни са те в сравнение с тази книга. Възможно ли е, щото една толкова възвишена и в същото време толкова проста книга да бъде човешко произведение!“

Тъкмо в туй се заключава, — ще кажем ние, — божествеността на Библията, че тя е еднакво достъпна и спасителна и за учените, и за простите. С човешките съчинения не е така. Ако са дълбоко научни, те са недостъпни за простите люде. А ако са твърде популярни и прости, те са безинтересни за учените. Библията, напротив, се чете с ненамаляващ интерес и с непресекваща жажда и от учени и от прости, защото тя има удивителното качество да задоволява и най-просветеното съзнание и да бъде в същото време достъпна и за най-необразованите люде.

Гениите на науката и литературата, като Паскал, Нютон, Линея, Гьоте, Пастьор и др. са се възпитавали нравствено и издигали духовно

чрез постоянно четене на Библията. Гьоте например казва: „Вярата в Библията ми е служела като водач в нравствения и литературния ми живот“. А Нютон, тоя ненадминат естественик, физик и математик, се е занимавал еднакво както с изучаването на природата, тъй и с „изучаването на най-дълбоките истини и най-неразгадаемите предсказания на Светото Писание“. Той сам е казал: „Считам, че Светото Божие Писание е най-величествената философия.“ (Виж. Т. Халуен — Велики мъж за Великата книга, Самоков, 1911, стр. 10, 12, 19).

Не са били излъгани тия гении на човечеството, като са търсели познания за Бога в Библията, защото никъде другаде освен в нея не ни са дадени такива възвишени понятия за Твореца на всичко. Библията ни разкрива Бога непостижимо дълбоко и свършено. Тя казва: Бог е дух (Иоан 4:24)! Бог е светлина (1 Иоан 1:5) и живее в непристъпна светлина (1 Тим. 6:16)! Бог е праведен и обича правда (Пс. 10:7)! Бог е истина (1 Иоан 5:6; Иоан 14:6) и живот (Иоан 11:25)! Бог е премъдър (Рим. 14:26), всемогъщ (Бит. 17:1), преблаг (Пс. 85:5), невидим (Иоан 1:18)! Бог е любов (1 Иоан 4:8)! Де другаде извън Библията могат да се намерят такава възвишени представи за Бога!?

Разбира се, всички тия определения не изчерпват Божието същество — Бог е безкрайно повече, отколкото ние можем да обхванем. Св. Православна Църква учи за Бога така: „Що е Бог по Своята същност, това не може да знае нито една твар не само видима, но и невидима, т. е. ни самите ангели, понеже не може да има никакво сравнение между Твореца и творението“. (Макар. — Догмат.).

За Бога знаем само толкова, колкото Той е благоволил да ни открие за Себе Си и колкото можем да поберем в своето тварно ограничено съзнание. От това обаче не следва, че ние не можем да знаем за Него нищо положително и че не бива да се занимаваме въобще с богословствуване. Защото, щом Бог съществува и е благоволил да ни извести нещо за Себе Си, наш дълг е да чуем, какво Той ни е известил, да го усвоим и да го поставим като ръководно начало в живота си. Защото с туй, което ни е открил Бог за Себе Си, живее и се храни нашата душа.

Много мъдри разсъждения прави във връзка с това св. Кирил Иерусалимски. „Някой ще каже: — пише той, — ако Божието същество е непостижимо, защо ти ни говориш за Него? Обаче, поради туй, че аз не мога да изпия цялата река, нима не бива да взимам от нея вода с мярка за моя полза?... Или поради туй, че, като съм влязъл в една голяма градина и не мога да изям всички плодове, ти искаш да изляза от нея свършено гладен?“

И тъй, ние ще беседваме за Бога и ще се учим да Го познаваме, доколкото това ни е възможно, защото така се достига до вечния живот по думите на Спасителя, Който в молитвата Си към Отца казва: „Вечен живот е това, да познават Тебе, Единаго Истиннаго Бога, и пратения от Тебе Исуса Христа“ (Иоан. 17:3). А какво най-вече трябва да знаем за Бога, това ни казва първата Божия заповед.

Тълкуване на първата заповед

В първата от 10-те Божии заповеди Сам Бог говори за Себе Си така: „Аз съм Господ, Бог твой; да нямаш други богове освен Мене“. Що значи това „Аз съм“? То значи, че Бог е личност, че Бог е „Аз“, което има отношение към твоето „ти“. Не може нещо, което е индивидуално неопределено, да каже за себе си „аз“: Шом Бог казва за Себе Си: „Аз съм“, ясно е, че Той иска да ни се разкрие като личен Бог. Ако Той не беше личност, която ни чува, разбира, обича, ръководи, а само някаква „Сила“, тогава какъв смисъл би имала молитвата, този разговор с Бога? И електричеството е сила. Но кой помисля да влиза в молитвен разговор с електричеството? Бог е личност и благодарение на Него, единствената първоличност, съществува и човекът като личност, защото е създаден по образ и подобие Божие.

Думите „Аз съм“ ни разкриват и нещо друго за Бога: „съм“ значи „съществувам“ и то вечно, защото „съм“ не означава „бях“ или „ще бъда“. „Съм“ е вечното настояще, т. е. самата вечност.

Точно тъй е благоволил да се открие Бог на Мойсея при горящата и неизгаряща къпина край планината Хорив, когато го призовал да отиде от Негово име в Египет, за да избави от робство израилския народ. Мойсей рекъл Богу: „Ето, аз ще отида при синовете израилеви и ще им кажа: Бог на вашите отци ме изпрати при вас. А те ще ме попитат: как Му е името? Какво да им кажа?“ Бог отговорил на Мойсея: „Аз съм вечно съществуващият. Тъй кажи на синовете израилеви: вечно Съществуващият ме прати при вас“ (Изх. 3:13—14).

По-нататък в първата заповед Бог се назовава „Господ“. Що друго означава Господ ако не Господар? Бог единствен има право да се нарича наш Господар, защото Той ни е създал. Както майката може да каже на децата си: „Аз съм вашата родителка, защото аз съм ви родила: вие сте мои деца и мене трябва да слушате“, тъй и Бог има право да се нарича наш Създател, Господ и Баща, и да иска пълно послушание от нас. Като Божии създания ние сме длъжни да живеем за своя Бог, Нему да се покоряваме и Него да прославяме. Псалмовецът чрез Св. Дух тъкмо и така говори, молитвено отправил взор към Бога: „А ние, Твой народ и овци на Твоего пасбище, вечно ще Те славим и от рода в род ще разгласяваме Тебе хвала“ (Пс. 78:13).

Истински вярващите, знаейки, че Бог е техен Господар, се чувствуват като раби Божии (1 Петр. 2:16), раби на Исуса Христа (Фил. 1:1). Те се и покоряват на Бога като смирени раби. Но за тази тяхна смирена покорност Бог ги издига и чрез Своя Единороден Син ги прави от раби синове по благодат.

Взлюблени, вие можете ли да си представите, колко е голямо блаженството да се почувствувате Божии раби! Бидейки раби на Бога, вие се освобождавате от робството на греха и от робско състояние минавате в положението на синове, които могат вече с дързновение да казват на Всевишния Бог: „Татко наш, Който си в небасата!“

Премъдрият Бог в първата Си заповед казва: „Аз съм Господ, Бог твой; да нямаш други богове освен Мене“.

Чрез тия думи нашият Създател като че ли така ни говори: „Аз съм вечно Съществуващият личен, всесъвършен, самобитен, всемогъщ, безкраен и неизменяем Господ Бог, Който е създал всичко и господарува над всичко. Аз съм Този, Който всичко премъдро е наредил в света, Който и вас създадох по Свой образ и подобие, за да Ме познавате, да Ми служите и в общението си с Мене да придобивате вечно блаженство. Познайте Ме: Аз съм! Искате ли да Ме познаете, Аз ще ви се открия. Но отвърнете ли лицето си от Мене, Аз ще остана скрит за вас“.

Познай истинския Бог!

Възлюблени, всички, които искрено са се стремили към Бога, са Го познавали. Даже и езичниците са могли да Го познаят и прославят, „защото онова, що е невидимо у Него, сиреч вечната Му сила и Божество, се вижда още от създание-мира чрез разглеждане творенията“ (Рим. 1:20). Който наблюдава творенията, не може да не заключи от тях за Твореца. Всеки по-внимателен поглед върху природата е в състояние да убеди ума и сърцето, че създаването на света не е било дело на слепия случай, а на премъдрият Бог. За непредубедения наблюдател „небесата проповядват славата на Бога, и за делата на ръцете Му възвестява твърдата“ (Пс. 18:2). Тъй се е убедила в съществуването на единия истински Бог и св. великомъченица Варвара.

Тя била дъщеря на Диоскор, богат и влиятелен чиновник от гр. Илиопол. Родила се в идолопоклонство. Баща ѝ бил вдовец и голям почитател на езическите божества. Тъй искал той да бъде възпитана и Варвара. За тая цел я обградил с възпитатели и прислужници и я поставил да живее в един висок дом, обкръжен с прекрасни околности.

Варвара била колкото красива, толкова и разумна. Тя обичала да се любува на природата. Нейният уединен живот я улеснявал да се задълбочава в размишления. Красотата и благоуханията на цветовете, непостижимата нежност на техните багри, дивното звездно небе, великолепието на огненото слънце, тихото сияние на кратката луна, внушителният глас на гърмотевицата, сладкият шепот на нежния зефир, грозният рев на бурята — всичко това я привеждало в безмълвно преклонение пред неизвестната оная Сила, Която е скрита зад видимите явления на природата.

Тя питала околните: „Кой е направил всичко това?“ Отговорът: „Боговете, които баща ти почита и е поставил в своите зали“, не я удовлетворил. Тя си мислела: Как могат тия идоли, направени сами от злато, сребро, камък и дърво, да направят всички тия дивни чудеса в света? Тя продължавала да размишлява върху занимаващия я въпрос, докато един ден светлината на Божията благодат се докоснала до сърцето ѝ, озарила ума ѝ и тя извикала: „Един трябва да е истинският Бог, Който не от човеци е направен, а Сам всичко в света е направил, Който всичко поддържа, оживотворява и Който за всичко промишлява“.

Тъй Варвара започнала да познава Твореца от творенията. Вследствие нейните размишления такъв божествен огън се разпалил в сърцето ѝ, че тя нямала покой ни денем, ни нощем, жадувайки да познае Бога по-добре.

Скоро баща ѝ заминал на някъде. Като получила по-голяма свобода, тя се сближила с някои девизи-християнки и от тях чула за пръв път благата вест за единия истински Бог и за Неговия Единороден Син Иисус Христос, Който се въплотил, за да спаси човешкия род от греховете му. Тя научила, че чрез кръщение се става християнин и взела да жадува да получи св. кръщение.

В това време един свещеник минал по тия места. Варвара го повикала при себе си и дълго разговаряла с него върху тайните на християнската вяра. След като той достатъчно я укрепил и просветил духовно, кръстил я и си заминал. Варвара променила от тоя ден живота си, обрела се да служи само на Бога, предала се на пост и молитва и се посветила на духовен живот.

Когато баща ѝ се върнал от пътешествието, с голямо огорчение узнал, че тя е отстъпила от праотеческите богове и е станала християнка. А тогава християните били всеобщо презирани и жестоко преследвани. В яростта си той я подгонил с гол меч и искал да я заколи. Като я настигнал, бил я безжалостно, тъпчел я с краката си, хванал я за косите и така я домъкнал у дома си. Там я затворил, мъчил я с глад и жажда, после я предал на градския управител, за да бъде изтезавана, докато се съгласи да се откаже от Христа. Но св. Варвара понесла всички нечовешки мъчения с велико търпение, докато най-сетне победените ѝ мъчители я осъдили на смърт. Сам нейният свиреп баща, ожесточен до безчувствие, ѝ отрязал главата. Тъй завършила земния си живот св. великомъченица Варвара, за да отиде при Бога, Когото най-напред познала от дивните Му творения и с Когото се съединила чрез мъченическата си смърт.

Възлюблени, ако човек по пътя на логиката стигне само до убеждението, че има една Сила, Която е създала всичко, — и там спре и не отиде по-нататък да познае тая Сила, — може ли да се издигне до любов към Бога, която е първото задължение на човека и която направи от Варвара героиня на вярата — великомъченица?

Ние сме длъжни, като вярващи християни, не само да признаваме, че има Бог, но и да Го познаваме, да Го изповядваме и дори живота си да полагаме за Него, ако това е нужно. Защото човекът, който е създаден за живот и то живот вечен, не по друг начин може да постигне тоя живот освен чрез познанието на Бога и служението на Бога. Ето защо св. ап. Петър съветва поярвалите да растат „в благодат и познаване на Господа“ (2 Петр. 3: 18). Св. ап. Павел пък пише на Колосяните: „Затова и ние... не преставаме да се молим за вас, ...щото и вие да имате пълно познание на волята Му във всяка премъдрост и духовно разбиране, та да постъпвате достойно за Бога, като Му угождавате във всичко, като принасяте плод във всяко добро дело и راستете в познаването на Бога“ (Кол. 1: 9 — 10).

Извори и пътища на богопознанието

Но как да познаем Бога?

Изворите на богопознанието са главно два: природата и Библията. Природата е естественото откровение за Бога, а Библията е свръхестественото откровение. Но както не е достатъчно да гледаш природата и от творенията да заключиш за Твореца, тъй не е достатъчно и да четеш Библията, за да станеш напълно вярващ и просветен християнин. Мнозина гледат природата, но не чувствуват в нея Бога, подобно на онзи астроном, който казал: „С телескопа си пребродих всички небесни тела, но никъде не открих Бога“, като че ли Бог може да бъде виден с телескоп! Тъй и мнозина четат Библията, но не всички долавят в нейните думи скрития там глас на Бога!

За да познаеш Всесветия, трябва сам да живееш свет живот. За да видиш Невидимия, трябва да очистиш сърцето си от грехове, според думите на Спасителя: „Блажени чистите по сърце, защото те ще видят Бога“ (Мат. 5:8). За да разбереш Бога, трябва да придобиеш божествен разум, или да имаш, според израза на св. ап. Павел, „ум Христов“ (1 Кор. 2:16). Защото „душевният (т. е. греховният — в ск. м.) човек не възприема онова, що е от Божия Дух: за него това е безумство; и не може да го разбере, защото то се изследва духовно“ (1 Кор. 2:14).

Но как се придобива ум Христов? — С водене на чист, праведен живот, с изпълняване на Божиите заповеди. Опитай се да живееш според волята на Бога, и ти ще почнеш да чувствуваш истинността на всичко, писано в Библията, и ще познаеш Бога. Спасителят казва: „Който иска да върши волята Му, ще разбере, дали учението Ми е от Бога, или Аз от Себе Си говоря“ (Иоан 7:17).

Искаме ли да познаем Бога, нека се постараме да живеем добродетелен живот! Тогава всяка дума от Библията ще говори направо на нашето обичащо Бога сърце. Тогава няма да се срамуваме от Свещеното Писание, а ще го чувствуваме като откровение Божие, като най-достоверно Слово Божие, отправено към нас, човеците, за наше спасение.

Св. Марко Подвижник, желяйки да насочи по тоя път на богопознание човеците, е написал знаменитата си мисъл: „Словата на божественото Писание чети с дела!“ Иначе, ако човек се задоволи само с изучаване на Библията, без да се постарее да приложи нейните божествени повели в живота си, душата му ще остане безплодна, макар и да е придобила много теоретични познания за Бога.

Делово богопознание

В един манастир живеел един много учен и горд монах. Той четял непрестанно Словото Божие, изучавайки го и мъчейки се да го тълкува. Ала въпреки многогодишните си занятия все още не можел да го проумее. Много места в него му оставали тъмни. Веднаж дошел в ма-

настира един простичак монах, неграмотен и непросветен, но много смирен и искрено търсец Господа. Той жадувал да научи пътя на спасението и да посвети на Бога живота си. Но кой би могъл да го упъти? Той се приближил до учения и го замолил да му каже каква е волята Божия, за да може да я изпълнява. Ученият се изсмял на наивността на простия и му рекъл:

— Аз толкова години вече непрестанно чета Библията и не съм разбрал, каква е волята Божия, а ти искаш с две думи да ти кажа това!

Нагъжил се простичкият, като разбрал, че не може да се научи така лесно на спасителната Божия воля и навел замислено глава. В тоя миг той видял една голяма книга на масата на учения монах и го запитал:

— Каква е тая книга?

— Това е Библията, която аз изучавам, — бил отговорът.

Очите на простичкия се отворили широко в благоговейна почуда. Той се навел, целунал Библията със страхопочитание и рекъл:

— Ти познаваш Библията. Моля те, кажи ми поне коя е първата и най-важна заповед, та от нея да почна спасението на душата си!

Ученият монах намерил съответното място в Новия Завет и зачел:

— Първа от всички заповеди е: „Слушай, Израилю! Господ, Бог наш, е един Господ, и възлюби Господа, Бога твоего от всичкото си сърце, и от всичката си душа, и с всичкия си разум, и с всичката си сила“. Тази е първа заповед. Втора, подобна ней, е: „възлюби ближния си като себе си“. Друга заповед, по голяма от тия, няма. (Марк. 12; 29—31).

— Стига, стига! — рекъл развълнувано простичкият монах. — Това е толкова голямо, че аз сега искам само него да запомня и само него да изпълнявам. А кога го изпълня, ще дойда пак при тебе да ми прочетеш още нещичко от Библията.

С тия думи той се отдалечил. Душата му била преизпълнена с някакво топло чувство. Той тръгнал да изпълнява двете заповеди за любов към Бога и към ближния. Непрестанно се молел на Бога и дето виждал скърбящи, утешавал ги, дето срещнал бедни, помагал им. Болни наглеждал, слаби подкрепял, паднали в грях повдигал, отчаяни ободрявал, страдащи облекчавал, и чувствувал, как в душата му все повече и повече се усилвала обичта му към Бога и към ближните. Но той все бил недоволен от себе си, защото в душата му се разгаряла неутолимата жажда на вечната любов. Тъй преминал целият му живот в служба на Бога и на ближния.

На края на живота си той пак дошел в същия манастир, за да се оплаче на учения си събрат, че все още не бил изпълнил достатъчно двете най-главни заповеди. Той заварил многоучения монах наведен над Библията, все още зает с туй да тълкува трудните в нея места.

По това време довели в манастира едно болно момче, единствен син на баща и майка. Родителите се обърнали към многоучения монах с молба да се помоли за здравето на угасващото им дете. Ала колкото и да се молел, ученият монах не бил чут, защото молитвата му била разядена от колебания и съмнения. Тогава угрижените родители в от-

чаянието си се примолили на простичкия монах той да измоли от Бога милост за техния син. Простичкият издигнал очи и ръце към небето и казал с трогателна вяра:

— Господи всемогъщи и милостиви! Ти си любов! Смили се над тия плачещи родители! Върни здравето на тяхната рожба! Не ги оставяй да си отидат печални! Заради тяхната вяра, помогни им!

И веднага детето оздравяло.

Тогава многоученият монах се почудил и разбрал, че не в многото знания се състои познанието на Бога, а в многото любов.

Възлюблени, ние сме длъжни като вярващи да познаем Бога и да Го обичаме. Защото само онзи, който обича Господа от цялото си същество, ще се спаси. На такова делово богопознание ни учи първата Божия заповед: „Аз съм Господ, Бог твой; да нямаш други богове освен Мене“.

Разбира се, не бива да се смята, че теоретичните занимания със Словото Божие са безполезни. Напротив, християнинът трябва да има просветена вяра, само че трябва да се стреми и да живее според нея. Той трябва много да чете, много да знае за Бога, за да може да просвещава и ония, които не познават добре пътя Господен. Той трябва да чете покрай Словото Божие особено ревностно творенията на светите отци, които най-добре са изтълкували Священото Писание, понеже са имали „ум Христов“ и понеже на дело са осъществявали онова, на което ни учи св. Библия. Той трябва да прелиства често, ако не и ежедневно, житията на светците, защото те са в състояние да разпалят в душата на вярващия ревността за праведен живот, какъвто са водили Божиите угодници. Техните възвишени примери трогват сърцето, пленяват ума и раздвижват волята.

Вярващият трябва редовно да посещава богослуженията в храма и там с внимание да слуша поученията на свещенослужителите за Бога. Той трябва с усърдие да преподава и на децата си своите духовни познания, да води с тях чести духовни разговори и да се стреми да ги поучава в пътя на спасението не само с думите си, но и с личния си пример. Ако вярващият родител сам е изпълнен със страх Божи и се пази да не върши грехове, ако той сам често се моли и се упражнява в добродетелен живот, с примера си много повече ще постигне, отколкото със своите сухи уроци на вярата. Тъй най-добре ще се насажда истинското богопознание в нашите православни християнски домове.

Дано милостивият Господ Бог ни помогне да Го познаем и чрез богопознанието да намерим жадуваното блаженство в Него, според думите на св. пророк Исаия: „И всички твои синове ще бъдат научени от Господа, и голям мир ще има между синовете ти“ (Ис. 54:13).
АМИН.

ПЪРВАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

(Продължение)

„Аз съм Господ, Бог твой; „да нямаш други богове освен Мене“ (Изх. 20 : 2—3).

Що е богопочитание и в що се състои то?

Възлюблени,

От богопознанието произтича задължението да почитаме Господа. Това изразява на второ място разглежданата от нас първа Божия заповед: „Аз съм Господ, Бог твой; да нямаш други богове освен Мене“

Отношението към Бога не може да бъде друго освен почит и дълбоко преклонение. Обратното, е немислимо. Защото възможно ли е, след като си осъзнал що е Бог, да не Го почиташ? Възможно ли е, след като си почувствувал силата Му, да не Му се кланяш и да не Му служиш? Та има ли нещо друго по-високо от Бога? Човекът е твар, и то твърде ограничена твар. Той не може да не се прекланя пред своя Творец, Който безкрайно го превъзхожда. Следователно богопочитанието е не само задължение, но и естествена потребност на човека.

Понеже човекът се състои от душа и тяло, и богопочитанието у него трябва да бъде двойко: вътрешно и външно. Във вътрешното богопочитание взима участие предимно душата, а във външното — тялото. Ние сме длъжни не само вътрешно, но и външно да почитаме Господа, като Го изповядваме за наш Бог и като посещаваме обществено богослужение в храма Божи — особено в неделен ден и в празник.

Богопочитанието не е нищо друго освен съзнателно и благоговейно общение на човека с Бога. Човекът не може да живее духовно без религиозно отношение. Той чувства нужда да вярва в нещо, да се надява на нещо, да люби нещо и то не със земна, обикновена вяра, надежда и любов, а с вяра, надежда и любов, които надхвърлят границите на земното и минават в областта на вечното. Тъй е създаден човекът. Религиозното чувство у него е вродено.

Почитането на истинския Бог е единствената достойна за човека религиозна връзка с невидимия, духовния свят. Богопочитанието се характеризира с вяра в Бога, надежда на Бога и любов към Бога.

Вяра в Бога

Що е вяра в Бога? — Това е жива представа за невидимия и непостижимия Бог, Който е около нас, над нас и в нас, Който всичко вижда, Който говори в съвестите ни, поучава ни на Своето Божествено Слово — Библията, Който ни е създал, Който промишлява за нас, Който иска от нас да следваме Неговите свети заповеди и Който ще ни съди за всички наши мисли, чувства, намерения, думи и постъпки.

Душата на вярващия е изпълнена с убеденост, че Бог съществува и се грижи за нас. От тая убеденост в нея настъпва едно с нищо несравнимо чувство на сигурност и устойчивост при изпитанията на живота. Вярващият знае, че е в Божията ръка и там се чувствава в безопасност. Това го окриля, въодушевява, крепи и ръководи в живота, пълен с толкова превратности и прекеждия.

Вярващият е щастлив, защото вярата в Бога му внушава да живее нравствено и добродетелно, което внася мир в съвестта му. Вярващият е щастлив още и затуй, че следвайки повеленията на Господа, спасява душата си. Вярващият е щастлив най-сетне и поради това, че той е във връзка с всемогъщия Бог и от там може да получава внезапна помощ при безизходни положения в своя несигурен земен път.

Вярата не веднаж е преживявала чудеса! Нашият Спасител е казал: „Ако имате вяра колкото синапово зърно, ще речете на тая планина: премести се оттука там, и тя ще се премести; и нищо няма да бъде за вас невъзможно“ (Мат. 17:20). За вярващия действително няма невъзможни неща, защото той е във връзка със Всемогъщия, Който е в състояние всичко да стори с една само дума, според уверението на Писанието, което говори така за Бога: „Той рече — и всичко стана; Той заповяда — и всичко се яви“ (Пс. 32:9).

Веднаж една високопоставена жена доведе своя 15 годишен син, който бил болен, глух и нем, при св. Епиктет и му рекла:

— Не знам, отгде си дошел, но вярвам, че можеш да изцериш моя син!

— Ако вярваш от все сърце в истинския Бог, — й отговорил Божият угодник, — ще получиш онова, за което се молиш!

Той накарал да повдигнат болното момче от земята и го запитал:

— Кажи ми, в кой Бог трябва да вярваме — в идолите ли, или в разпнатия за нас Исус Христос, Който сега те изцереява?

Немият до тоя момент юноша високо извикал:

— В Исуса Христа, Който върши такива благодеяния на хората!

Щастливата майка завела у дома си своя син напълно излекуван.

Възлюблени, който истински вярва в Бога и в Неговия Единороден Син Исуса Христа, не може да не се чувствава честит. Той е безкрайно радостен, че е познал Бога. С въодушевление Го почита и е готов и душата си да положи за Него, знаейки, че, дори ако загуби земния краткотраен живот, ще спечели небесната вечност. Вярващият е верен на Бога до смърт. За тая вяроност той ще получи велика награда.

Един езически цар повикал при себе си един християнски епископ и поискал от него да престане да почита Бога и Неговия Единороден Син Исуса Христа. Епископът отговорил кратко и спокойно:

— Аз не мога да сторя това.

Царят се разгневил и извикал:

— Нима ти не знаеш, че твоят живот е в моята власт? Една само моя дума, и ти ще изчезнеш от тоя свят!

— Знам, знам това, — отвърнал епископът, — но позволи ми, царю, да те запитам нещо. Представи си, че твоят най-верен слуга е попад-

нал в ръцете на твоите врагове, които с всички сили гледат да го заставят да ти измени. Но той е непоколебим в своята преданост към тебе. Тогава твоите неприятели, за да го накажат, свалят дрехите му, събличат го гол и тъй за присмех го пращат при тебе. Кажы сега, царю: когато ти видиш своя слуга тъй обруган заради верността му към твоята особа, няма ли да го възнаградис с почести и слава и за покриване на голотата му да го облечеш в най-скъпи дрехи?

— Разбира се! — отвърнал царят. — Но за какво ми говориш всичко това?

Тогава смелият епископ добавил:

— Царю, ти можеш да ме лишиш от живота на тялото, което е земна дреха за душата ми, но Господ ще ме облече в нова, по-хубава дреха и ще ме възнагради в небесата богато, като види, че от вяроност към Него страдам така.

Като чул това, царят се замислил, похвалил епископа за верността му към Бога и го пуснал.

Колко са щастливи вярващите християни, които истински почитат Господа! Те знаят защо живеят и защо умират.

Живот по Бога!

Но вярата в Бога трябва да бъде жива и да се изразява по съответен начин. Най-добре я изразяват ония, които живеят по Бога.

Що значи това да живееш по Бога? То значи да чувствуваш винаги Божието присъствие, подобно на св. цар Давид, който казва за себе си: „Винаги виждах пред себе си Господа, защото Той е от дясната ми страна“ (Пс. 15:8). То значи вярата ти да бъде толкова силна, че никога да не напуска съзнанието ти: нито когато си радостен, нито когато си скръбен, нито когато си здрав, нито когато си болен, нито когато си в благополучие, нито когато си в беда. По Бога живее онзи, който съобразява всяка своя постъпка с вярата си и пази Божиите заповеди както в най-щастливите часове на земните си успехи, тъй и в най-черните мигове на тежки изпитания.

По Бога е живял праведният Иов, който и при имотност, и при бедност, и в щастие, и в злочестина оставал верен на своя Създател и не похулил името Му. По Бога са живяли св. апостоли, които и при радости, и при гонения са благодарили за всичко. По Бога са живяли всички Божиы угодници, праведници и мъченици, всички подвижници и герои на вярата, които, съблазнявани от греховните примамки на света, не са си позволявали да се отклонят от пътя на правдата, знаейки, че Бог ще съди не само делата, но и думите и помислите на човека. По Бога са живяли всички ония, които са имали твърда и постоянна вяра в Божието вездприсъствие.

По Бога можем да се научим да живеем и ние, ако внедрим в душите си живата убеденост, че Бог навсякъде и всичко вижда, по думите на Псалмопевеца, който казва:

„Господи, Ти си ме изпитал и знаеш. Ти знаеш, кога сядам и кога ставам. Ти отдалеч разбираш моите помисли. Ходя ли, почивам ли,

Ти ме окръжаваш, и всички мои пътища са Тебе известни. Още думата ми не е дошла на езика ми, Ти, Господи, вече точно я знаеш... Дивно е за мене Твоето знание, — то е високо, не мога да го постигна! Къде да отида от Твоя дух, и от Твоето лице къде да побягна? Възлязали на небето — Ти си там; слеза ли в преизподнята — и там си Ти. Взема ли крилете на зората и се преселя на край море, — и там Твоята ръка ще ме поведе, и Твоята десница ще ме удържи. Кажа ли: — може би тъмата ще ме скрие, и светлината наоколо ми ще стане нощ, — но и тъмата не ще е тъма за Тебе; нощта за Тебе е светла като ден, и тъмата — като светлина“ (Пс. 138 : 1—12).

Който има това съзнание за Божието вездеприсъствие и се съобразява с него, като се пази от грях, той живее по Бога.

Св. Антоний Велики, желаейки да улесни вярващите да добият това чувство за Божието вездеприсъствие, за да живеят винаги по Божиите заповеди и да не си въобразяват, че могат да се скрият от Него, казва следните чудни мисли:

„Ако те споходи съмнение, че всяко твое дело е видено от Бога, разсъди, че и ти — човек и прах — мигновено в едно и също време можеш с духа си да видиш всички известни на тебе места и да мислиш за тях. Не толкова ли повече вижда всичко Бог, Който всичко оживотворява?“

„Когато затвориш вратата на твоето жилище и останеш сам, знай, че при тебе е определеният от Бога на всеки човек Ангел. Той не дреме и, като е винаги при тебе, всичко вижда. Него да излъжеш не можеш, и мракът не те скрива от него.

Съзнавай, че и Бог е на всяко място, защото няма място, дето да не е Бог, Който е по-голям от всички и всичко държи в Своята ръка“.

Плодовете на това чувство за Божието вездеприсъствие са дивни. Който съзнава, че Бог е на всяко място и следователно и при него, няма да се реши да извърши грях. Авва Исаия казва: „Ако ти се срамуваш от подобните на тебе грешници да не те видят, че грешиш, колко повече ти трябва да се боиш от Бога, Който съвършено вижда тайните на твоето сърце“. Действително живеещите по Бога се пазят да вършат грехове и то не само явни, но и тайни.

Ех да можехме и ние с вас, възлюблени, да стигнем до високото и постоянно живо съзнание, че Бог е при нас и ни вижда, от колко злини бихме се предпазили и колко по-хубав би станал животът ни! Тогава действително бихме почитали Господа през всичките си земни дни.

Един селянин отишел една сутрин с момчето си на градината извън селото, за да краде пипер. Набрал цял чувал с чушки и се готвел вече да ги метне на гърба си. Но се сетил, че могат да срещнат някого, затова рекъл на момчето си:

— Иди провери, дали няма да ни види някой.

То отишло и, като се върнало, казало на баща си:

— Татко, няма никого наоколо. Но Господ нали ни вижда! Вчера в църква свещеникът тъкмо това говореше, че има Господ на небето, Който всичко вижда!

Засрамил се бащата от тия думи и така се почувствувал изложен пред своето дете, че се ядосал силно на себе си, изсипал пипера на земята и с празен чувал се върнал в къщи.

Оттогава не посмял вече да краде. Детето му го научило, че Господ всичко вижда!

Възлюблени, ние не сме сами, дори и когато няма никого около нас! Бог ни гледа със Своето вечно отворено око от небето! Затова трябва да се държим всякога прилично, добродетелно и достойно за званието си християни! Тъй ще почитаме най-добре Господа. Съзнаването, че Бог е при нас, може да ни постави под такова силно влияние на Божията благодат, че ние да прогоним всеки грях и дори всяка греховна мисъл от сърцето си и да зацъфтим в добродетели! Както цветето, когато почувствува над себе си топлото слънце, започва по-силно да благоухае, тъй и човешката душа, ако съзнава над себе си греенето на Бога — това духовно Слънце — ще се превърне в източник на духовни благоухания.

Увереността, че Бог е навсякъде, се придобива с постоянна мисъл за Бога. Св. Нил Синайски прекрасно поучава: „Мисли всякога за Бога, и твоят ум ще се превърне в небе!“ Ето тъй ние можем да се научим да живеем по Бога и на дело да Го почитаме.

Надежда на Бога

Вътрешното богопочитание се изразява, освен чрез вяра в Бога, още и чрез надежда на Бога. Надеждата е тясно свързана с вярата и произтича от нея.

Що значи да се надяваш на Бога? То е нещо велико, възвисяващо и щедро награждаващо! То значи така дълбоко да вярваш в Бога, че да си убеден в сбъдването на всяко Негово обещание, та дори ако ще би и всичко в тоя свят да ти доказва противното.

От такава надежда на Бога е бил обзет Авраам, който получил Божие обещание, че, въпреки бездетността на жена му и старостта и на двамата, от него ще произлязат толкова потомци, „колкото са звездите на небето и колкото е безбройният пясък на морския бряг“ (Евр. 11: 12). Авраам не се усъмнил и действително станал на стари години баща. Родил му се син — Исаак! Още по-силно проявил надеждата си на Бога чудният във вярата патриарх Авраам, когато Бог, за да го изпита, поискал от него да му принесе в жертва едничкия си и толкова отдавна очакван син. Без да се колебае, преизпълнен с вяра, надежда и послушание, Авраам изпълнил Божията наредба. „Тоя който бе получил обещанията, принесе единородния си син, за когото му бе казано: от Исаака потомството ще се назове с твоето име; защото той мислеше, че Бог е силен и от мъртви да възкреси Исаака, поради което го и прие назад като предобраз на възкресението“ (Евр. 11: 17—19).

Забележете, възлюблени, какъв чудноват е пътят на надеждата. Авраам е стар, толкова стар, че не може да има вече деца и все пак се надява, че Божиите думи ще се изпълнят. Надеждата му не го

посрамя. Той добива син. След това еднократно чудо той не мисли вече за второ дете, толкова повече, че Бог му е обещал от Исаака да продължи рода му. Но ето, Бог иска тъкмо Исаака в жертва! Всичко се обърква! Исаак трябва да умре! Де остава тогава упованието, че от Исаака потомството ще се назове с Авраамовото име? Излъгал ли е Бог? Немислимо! Бог е абсолютно истинен! Но тогава може би трябва Авраам да не следва заповедта за жертвоприношението? Ала и това е недопустимо! Божията воля трябва да бъде изпълнена! Тя е върховно и абсолютно задължение! Кой от нас при такива обстоятелства не би се разколебал в Бога? Кой от нас не би се провинил към едно от двете — или към послушанието, или към надеждата? Но Авраам нито престава да се надява, нито отказва да бъде послушен на Бога. Затова след тежкото изпитание и на вярата, и на послушанието му Бог му подарява Исаака и тъй изпълнява обещанието Си.

Великата надежда на Бога извира от великата вяра в Него! Някога е имало такава надежда у хората, защото те са пламтяли от вяра. Ние днес нямаме голяма вяра. Затуй нямаме и голяма надежда. Всички ветхозаветни и новозаветни праведници са се надявали на Бога и, хванати за надеждата като за „непоклатна и яка котва“ (Евр. 6:19), не са затъвали в изпитанията на живота. Защото истинската надежда никога не посрамя (Рим. 5:5).

Възлюблени, кой е най-високият предмет на нашата надежда? Безспорно, спасението на душата. Бог не само с думи е обещал да ни спаси, ако ние сме Му послушни, но и на дело е потвърдил високото Си обещание, като е пратил в света Своя възлюблен Единороден Син да умре на кръст за нас, за да удовлетвори небесната правда, и светост, да заплати греховния ни дълг и да ни покаже очевидно Божията непостижима грижа за нас и любов към нас. Можем ли след това да се колебаем в надеждата си, че Бог ще ни спаси, ако вървим по Неговите пътища?!

Който е обхванат от тая най-велика надежда, че след смъртта си ще се яви пред Бога, за да получи от Него обещаните неизказани блага за царството небесно, той живее съобразно с тая своя надежда, пази се от грях, подвизава се срещу изкушенията на света, готви се за срещата си с Бога и очиства сърцето си от богопротивните страсти и пороци, по думите на св. Иоан Богослов: „Всякой, който има тая надежда на Него, очиства себе си, както е Той чист“ (1 Иоан 3:3). Такъв верен на Бога християнин, поставяйки като ръководно начало в живота си надеждата за наследяване вечните радости на царството небесно, тъкмо чрез тази своя надежда се оказва истински богопочитател.

Всеки християнин трябва да има крепкото упование, че и за него са приготвени ония неописуеми блага на небето, които око не е виждало, ухо не е чувало и човеку на ум не са идвали (1 Кор. 2:9). И, като има тая надежда, той трябва да се подвизава в кратковременния земен живот срещу злото и греха, очаквайки по-добър живот отвъд. Неговата надежда трябва да поощри стремежа му да се обогатява с добродетели и да окрили увереността му, че трудът му не е

напразен пред Господа (1 Кор. 15:38). Само такъв християнин, проявявайки в поведението си своята надежда, почита на дело Господа. Иначе, ако той няма тая жива надежда, ще почне да заменя вечните блага с настоящите, и животът му ще престане да бъде богопочитание, а ще се превърне в богопрогневяване.

Св. Макарий Египетски казва, че, ако някой би могъл да бъде цар на цялата земя и то да царува не един кратък човешки живот, а от началото до края на света, пак не би трябвало да заменя царството Божие с това земно царство, тъй като то ще има край, а царството небесно — никога. Колко по-безумно е тогава поведението на ония християни, които заменят царството небесно не срещу земно царство, а срещу неща съвсем нищожни и краткотрайни — срещу някой плътски грях, срещу малко слава, срещу някоя малка печалба и пр. „Защото, — продължава св. Макарий, — кой каквото обича и от каквото бива свързан в тоя век, без съмнение срещу него заменя и небесното царство.“

Ето как очевийно се доказва истината, че не почита Господа оenzi, който не се надява Нему.

Истинският християнин се надява само на Бога. Той се и подвизава за Бога, очаквайки с надежда награда от Него. Такъв християнин заменя настоящите краткотрайни блага с вечните. Надеждата му на Бога го прави щедър към бедните. Тъй с даденото на сиромасите той си купува неопенимите съкровища на вечността. Надеждата му на Бога го прави смирен, кротък, благ и любвеобилен. Така той проявява почита си към Бога! Надеждата му на Господа го кара да отстъпва при спорове, да прощава обиди и да не отмъщава за себе си, а да вярва непокатно в думите на Бога, Който казва: „Отмъщението е Мое. Аз ще отплатя“ (Рим. 12:19). Тъй проявява той вярата си в небесния Съдия. Който отмъщава за себе си, не почита, а безчести Господа и Го обвинява като чели, че не е достатъчно правосъден, според думите на св. Марко Подвижник.

Св. Василий Велики казва, че истинският подвижник очаква с надежда наградата си от Господа и в процеса на борбата, когато получава рани, удари и разни скърби, не се обезсърчава, а тихо се радва, по думите на св. ап. Павел, който говори: „Хвалим се и със скърбите, като знаем, че скръбта поражда търпение, търпението — опитност, опитността — надежда, а надеждата не посрамя, защото любовта Божия се изля в нашите сърца чрез дадения нам Дух Свети“ (Рим. 5:3—5). Тъй упованието въдворява радост в душата на добродетелния подвижник.

Възлюблени, ако ние като вярващи християни се надяваме да получим най-великото благо — обещаното ни царство небесно, то колко повече трябва да сме уверени, че Бог няма да ни остави през кратковременния ни земен живот и няма да ни лиши от Своята бащинска подкрепа при тукашните ни несгоди и нужди. Загуй св. ап. Петър съветва: „Всичките си грижи Нему възложете, защото Той се грижи за вас“ (1 Петр. 5:7). Блажени са ония, които живеят с надежда на

Бога, тъй като „някой от ония, които се Нему упоават, няма да загине“ (Пс. 33:23).

Надеждата на Бога е вдъхновявала едни от истинските християни да вървят по трудните стръмнини на добродетелта и да устояват срещу изкушенията на малодушието и разните други съблазни. Надеждата на Бога е въодушевявала други да раздадат всичко, що имат, на бедните и да тръгнат по пътя на доброволната нищета. Надеждата на Бога е крепяла трети безропотно да понасят негодите и оскърбленията в живота. Често пъти още тук тя богато е възнаграждавала искрено надяващите се на Бога.

В Цариград живял някой си благочестив гражданин, който бил много богат и човеколюбив. Той имал само един син, но не мислел да му оставя голямо наследство, а с щедра ръка раздавал имуществото си на бедните. Той искал да научи и сина си на любов към най-малките Христови братя. Затова му внушавал да живее с упование на Бога, а не на богатството.

Един ден той повикал сина си, показал му всичките си съкровища и го попитал:

— Мили синко, какво предпочиташ да получиш като наследство от мене: тия ли съкровища, или Христа Спасителя?

Момъкът, възпитан в страх Божи, решително отговорил:

— Христа, нищо повече!

Възхитен от отговора на сина си, бащата захванал още повече да пръска богатствата си между бедните, така че след смъртта си оставил на своя син само толкова, колкото да му стига за насъщния хляб. Момъкът, който се бил всецяло предал на Бога, не съжалявал за това, че от богат станал почти сиромах, защото се надявал на Христа — на това неocenимо съкровище, което му завещал неговият праведен баща.

В същия град живял някой си велможа, който се славел с богатствата и с благочестието си. Съпругата му и единствената му дъщеря също били благочестиви и високо добродетелни. Когато девойката станала мома за женене, родителите се питали един друг:

— Какъв жених да изберем за нашата дъщеря? Някой богаташ ли, разглезен и невъзпитан, който ще я поведе по суетните удоволствия на живота и ще ѝ разврати душата? ... Не, по-добре да я дадем на някой момък от средно състояние, но богобоязлив и добър, с когото нашата дъщеря би могла да живее по Бога.

И ето, внушено им било да отидат следната сутрин в храма и да наблюдават кой пръв ще влезе в него. Той щял да бъде богоизбраният съпруг на тяхната дъщеря! Те отишли, помолили се за щастieto на дъщеря си и зачакали. Изведнаж се задава един тих, смирен момък, с приятно, целомъдрено лице, същият онзи, който предпochел Христа пред богатствата. Родителите го повикали при себе си и го запитали кой е и отде е. Като чули, че е син на известния покоен богаташ, който раздал имуществото си на бедните, те благодарили на Бога и рекли на момъка:

— Спасителят Христос те прави наш син! Приеми от нас ръката на нашата дъщеря, а с нея и нашето богатство! Всичко това ти дава Сам Бог!

Каква дивна надежда на Бога са имали светците, се вижда от следния поразителен случай:

Цариградският патриарх св. Александър трябвало да се бори не само с арианите, тия злокачествени еретици, но и с елинските мъдrecи, защитаващи езическите суеверия. Последните успели да измолят от царя да им позволи да поспорят публично с патриарха върху въпроса: коя вяра е по-добра — старата или новата. Царят дал съгласието си.

Езическите философи се надявали лесно да победят светителя Александра, тъй като знаели, че той е необразован и не познава елинската мъдрост. Действително, светият патриарх не бил обучен нито в риториката, нито във философията. Но той имал друго силно оръжие — упованието на Бога. Затуй приел прието.

В определения ден се събрали философите; те довели със себе си голяма тълпа езичници, които ненавиджали християнската вяра. Св. Александър, като видял неизчислимото множество противници, помолил мъдrecите да изберат помежду си най-умния и най-красноречивия, с когото той да се състезава. „Защото не е възможно — казал той — да отговарям изведнаж на хиляди гласове“. Избрали най-подходящия — някой си философ, известен в цяла Гърция. Всички останали се приготвили да слушат и да помагат на оратора в случай на нужда.

Светият патриарх започнал диспута... И с какво мислите? Със следните думи: „В името на Господа моего Исуса Христа заповядвам ти да онемееш“... Мигновено мъдrecът загубил способността да говори. Кolkото и да се напъвал, не можел да изрече ни една дума. Като видяли това, всички философи се изпълнили със срам и ужас. Едни от тях побегнали. Други повярвали в Христа. А занемелият мъдrec паднал в нозете на светителя и смирено го молел със знаци и ръкомахания да го излекува. Св. Александър с една дума го изцерил, просветил го във вярата и го покръстил. Мнозина други покрай него повярвали в Христа и приели св. кръщение. Тъй завършил този забележителен спор за правата вяра.

Що победило тук? — Човешкото образование ли или Божията сила, на която имал пълно упование св. Александър? — Виждате ли, възлюблени, каква мощ е надеждата на Бога! Срецу нея нищо не устоява!

Възлюблени, някога цяла армия се дигнала срещу св. пророк Елисей, който като праведник имал дивно упование на Бога и с това оръжие бил страшен за враговете на Израила. Тая неприятелска войска през една нощ обградила града Дотаим, дето бил св. Елисей. На сутринта слугата на Божия пророк става и вижда хълмовете около града, завзети от неприятелска войска, коне и колесници. Слугата се уплашил и извикал: „Уви, господарю, какво да правим?“ А св. Елисей спокойно му отговорил: „Не бой се, защото ония, които са с нас, са повече от ония, които са с тях“. Елисей се помолил и думал: „Господи, отвори

му очите да види!“ И Господ отворил духовните очи на слугата, и той изведнаж видял „цялата планина пълна с коне и огнени колесници около Елисея“ (4 Цар. 6:8—17).

Какви са били тия коне и огнени колесници? — Безспорно Божии ангелски опълчения, дошли на помощ на светия пророк. Те го и избавили. Тия невидими помощници избавят и всички верни християни, които цялото си упование възлагат на Бога. Затуй такива християни и в най-големи напасти не падат духом, а пеят: „С нас е Бог, разберете, народи, и покорете се, защото с нас е Бог!“ Светият Псалмопевец, който не веднаж изпитал дивната Божия помощ, говори: „Едни — с колесници, други — с коне, а ние с името на Господа, нашия Бог, се хвалим“ (Пс. 19:8).

И тъй, възлюбени, не бива никога да униваме! Нека твърдо се уповаваме на Всевишния! В най-тежките минути на живота си да помним: С нас е Бог! С нас са светиите! С нас са ангелските войства! Ако поиска Бог, в един миг ще ни избави от всички земни беди.

Нека при всички обстоятелства ни утешава дивният псаломски стих: „Възложи на Господа грижите си, и Той ще те подкрепи“ (Пс. 54:23).

Любов към Бога

Онзи, който вярва в Бога и се надява на Бога, трябва да завърши духовното си богопочитание с любов към Бога. Обичта към Бога поставя на съответно място всяка друга човешка привързаност и внася ред и хармония в духовния живот на човека. Иначе настъпва безредие.

Ето, един обича да си угажда чрез ядене и пиене. Коремът е неговият бог (Фил. 3:19). Но в безредното си чревоугодие той тежко си изпаща. Прекомерното ядене и пиене го наказват с разни болести. И дохожда време, когато той вижда, колко гибелна е била любовта му към корема-бог. Но... много късно!

Друг обича парите и на тях обрича живота си, дарбите си, душата си. Той има една цел — да събира пари! Той се кланя на едно божество — Мамона! И колко престъпления е извършил, може би, за да слугува по-предано на своя бог — парата! Зарад нея той е предал сърцето си на дявола. Но ето, идва ден, когато всичкото му богатство се изплъзва от ръцете му — било чрез превратностите на земния живот, било чрез дохождането на смъртта. Тогава нещастният идолопоклонник-сребролюбец вижда, че е обичал лъжливо божество, но... много късно!

Трети се увлича по славата. Тя е за него кумир! Да я постигне, това е върховната задача на живота му! За да се добере до слава и почести, бедният честолюбец на колко греховни унижения се подхвърля! И за да има тая измамна радост, която е по-лъжовна от сън, нещастният славолубец през колко скърби трябва да мине! Най-сетне, да речем, той се е домогнал до слава, до известност! Но любовта му към славата се оказва мъчителна страст, която наказва него самия. Всяко облаче, което затъмнява славата му, е за него непоносимо страдание! Всяко посегателство върху доброто му име е за него по-лошо от смъртта. А облаците и посегателствата край нямат! Животът е пълен

със завистници, пакостници и неприятели. Те успяват да разрушат постигнатото с толкова усилия, и ето го злочестия славолубец — обезславен, охулен, отречен! Тогава той вижда, че славата е била измамно божество, което той напразно е обичал над всичко! Но... много късно! Той е вече горда руина, върху която не може да се издигне храмът на смирението. Той е загубил всякакъв усет към духовната нищета и не само сам не се смирява, но и когато Господ насила го смирява, роптае, противи се и страда.

Така е и във всички други случаи, когато грешникът обича като божество нещо, което не е Бог, и живее за него и мре за него! За да ни избави от разочароващите последици на увлеченията по греховни измами, Бог ни предупреждава в първата Си заповед: „Аз съм Господ, Бог твой; да нямаш други богове освен Мене“.

Колко е щастлив вярващият православен християнин, който е познал Бога и Го обича от цялото си същество! Понеже Бог е любов, и християнинът се превръща цял в любов. Той обича всички и всичко! Но понеже над всичко люби Бога, той знае кое как да обича, като всяка своя привързаност поставя на съответното ѝ място.

Той обича хората, но не като Бога, а като човеци, които трябва да бъдат обичани според Божията заповед. Той обича домашните си, роднините си, децата си, но от тая своя любов не прави кумири, а обича всичко тъй, както Бог е наредил! Над всички и над всичко той обича Бога. Затуй загуби ли най-скъп близък човек, някоя свидна рожба, нежно любима съпруга, той не изпада в греховен ропот против Бога, не скърби безутешно, защото не е накърнена най-голямата му любов — любовта към Бога!

Ако той поради безкрайната си обич към Господа понася с такова мъжество най-тежките загуби в тоя свят — смъртната раздяла със скъпи близки, толкова по-лесно понася по-леките загуби — изгубването на здраве, пари, слава, почести и пр. Тъй любовта му към Господа го прави мъдър богопочитател, който единствено на Господа се кланя и само Нему служи. Обичащият Господа е непокланен сред превратностите на живота. Той никога не ще се разочарова в любовта си към Бога — защото Бог е безсмъртен и обезсмъртява оногова, който обича Него, Безсмъртния!

Нийде в тоя свят няма трайна радост за човешкото сърце, освен в Бога. Ако обичаш някой човек, той може да умре, или което е още по-лошо, да ти изневери, да те разочарова, и тогава смъртно е наранена любовта ти. Ако обичаш пари, те могат да бъдат загубени, и тогава остава празно сърцето ти. Ако обичаш слава, почести, земни удоволствия, власт, — всичко това може да ти бъде отнето, и ти ще се почувствуващ ограбен, злочест. Но ако обичаш Господа от цялото си сърце, никога няма да бъдеш разочарован, нещастен, ограбен, защото никой не може да ти отнеме Бога, освен ако ти сам не Го напуснеш.

Възлюбени, обичащият Бога е силен духом. Той може да живее и в охолство, и в бедност, и в слава, и в безславие, и сред приятели, и сред врагове, и в радости, и в скърби. Никой не почита така Господа както онзи, който Го обича. Защото, ако се увеличава богатството му,

той не привързва към него сърцето си (Пс. 61 : 11). Неговото най-голямо съкровище е Бог! Ако пък е притиснат от бедност, той се чувствава богат с любовта си към Бога и с преданността си на Неговата св. воля. Ако той живее в слава, не се възгордява, защото помни, че и най-бляскавата човешка слава ще гние в пръстта и че единствено на Бога подобава всяка слава, чест и поклонение! А ако живее в безславие, той се радва на бъдещата слава, която Бог е обещал на обичащите Го. Ако се намира сред приятели, благодари на Бога и обича и Него и тях. Ако пък е обкръжен от врагове, които му вършат зло, търпи ги от любов към Бога и чака присъда отгоре. Ако плува в радости, не се самозабравя, помнейки, че както слънцето залязва, тъй и земната радост може да помръкне. А ако живее в скърби, утешава се с любовта на Небесния Отец, Който е казал: „С него съм в скърби; ще го избавя и ще го прославя, ще го наситя с дълги дни и ще му явя Моето спасение“ (Пс. 90 : 15—16).

Тъй са обичали Господа всички Божии угодници. Толкова гореща е била тяхната любов към Създателя, че за нея те са жертвували всяка земна привързаност, дори и обичта към родителите и близките. Те са доказвали с тая своя велика жертва още по-великата си любов към Бога.

С такава любов към Бога започнал своя подвижнически път св. Теодосий Печерски. Той се отличавал с пламенна привързаност към Господа още в детската си възраст. Всеки ден ходел в църква, четял с голяма радост духовни книги, носел прости дрехи и, макар че бил богатски син, работел смирено наред със слугите. Баща му починал, когато той бил на 14 годишна възраст, майка му никак не харесвала неговото благочестие. Тя даже го биела и принуждавала да се откаже от тоя начин на живот. Но Теодосий всичко търпял заради Господа.

Веднаж той се срещнал с благочестиви пътешественици, които му разказали за св. земя и за Божии гроб чудни неща. Това тъй го увлякло, че той напуснал тайно майка си и тръгнал след тях. Но майка му го догонила, жестоко набила и затворила в къщи, дето той прекарал два дни без храна. След тая случка св. Теодосий започнал да пече просфори за своята енорийска църква. Майка му гледала да го откъсне и от това занятие. Тогава Теодосий пак избягал тайно от нея и продължил да се занимава в съседния град с печене на просфори. Майка му и тук го намерила и насила върнала назад.

Но напразно тя се мъчела със строгост да го отклони от духовния живот. В неговата душа съзряло вече твърдото решение да стане монах. Той слушал, че в Киев има манастири и решил да отиде там.

Веднаж, като се възползувал от отсъствието на майка си, той за трети път оставил родния си дом и се запътил за Киев, без да знае пътя. С Божията помощ той пристигнал в тоя чуден град, обходил всички манастири и навсякъде молел да го приемат в числото на братята. Ала никъде не изпълнили молбата му. Най-сетне той дошъл при знаменития основател на Киево-Печерската лавра св. Антоний, който се подвизавал в една пещера.

— Чадо, — казал му св. Антоний, — виждаш ли колко мрачни и тесни са тия пещери! Ти си млад и мен ми се струва, че няма да издържиш изпитанията на това място!

Но светият старец скоро прозрял, колко силен дух се крие в този неукрепнал още юноша и, виждайки вярата и усърдието му, наредил да го пострижат.

Четири години Теодосий прекарал в пост и молитва, в бдения и духовни упражнения. Най-сетне майка му пак го намерила. Но той не искал да се види с нея и не излязъл дори от килията си. Едва след увещанието на св. Антония той отстъпил. Ала когато майка му го модела да се върне в света, той ѝ отговорил с решителен отказ. Последницата от това била много благотворна. Майката, желаейки да живее и умре близко до сина си, сама постъпила в един женски манастир в Киев и там завършила земния си път. А Теодосий се издигнал до стъпалото на най-дивна светост и станал един от най-прославените светци на Руската православна църква.

Възлюблени, виждате ли, как светците са обичали Господа? Нека и ние Го обикнем над всичко друго — повече от парите си, повече от земните си радости, повече от славата, почестите и удоволствията, повече от близките и сродниците си, повече и от собствения си живот. Тогава ще докажем на дело, че имаме един Бог на небето и че в Него вярваме, на Него се надяваме, Него любим, Него почитаме! Тъй ще изпълним най-добре първата Божия заповед, която гласи: „Аз съм Господ, Бог твой; да нямаш други богове, освен Мене“. Нему, на единия и истински Бог, да бъде слава, чест и поклонение во веки! Амин.

ГРЕХОВЕ ПРОТИВ ПЪРВАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

„Аз съм Господ, Бог твой; да нямаш други богове, освен Мене“ (Исх. 20 : 2—3).

Възлюблени,

Многобройни са греховете против първата Божия заповед. Кой са те, ще ни стане ясно, ако само бегло си припомним, на какво ни учи тя. Първото нещо, което ни внушава нейното богато съдържание, е задължението да познаем Бога, а след това обязаността да Го почитаме, като вярваме в Него, надяваме се на Него и Го обичаме от цялото си същество.

Ние не можем в една беседа да разгледаме всички грехове против първата Божия заповед. Затова ще се спрем в днешната и в следващите няколко беседи само на някои от тях и то на ония, които са по-съвременни и които се нуждаят от повечко изясняване.

Истините на християнството

Да изясним най-ранред въпроса за истините на християнството, тъй като мнозина вярващи се огрешават по отношение на тяхното правилно схващане.

Истините на християнството не са човешки, за да се променят допълват, поправят и усъвършенствуват. Те са божествени, затова вечни и непокатни. Не може в тях да има промени и развитие. Не може за тях да се каже: до вчера те са били полезни, днес не са вече такива. До вчера те са били приемливи, но днес са надмогнати от науката. Никого науката не се е занимавала и не може да се занимава с християнските истини на вярата, защото те не са въпроси на знание, а на вяра. Защищавайки тяхната богооткровеност, абсолютност и непреходност, св. ап. Павел е казал бележитата мисъл: „Ако дори ние или Ангел от небето ви благовестеше нещо по-друго от това, що ние ви благовестихме, анатема да бъде“ (Гал. 1:8).

Истините на вярата са такива, че, щом са били полезни, правилни, верни при изричането им, остават си полезни, правилни, верни и сега и ще бъдат такива и во веки веков. Един съвременен православен християнин вярва в Бога и във всички останали догми на християнството точно така, както са вярвали и апостолите Христови, както са вярвали след тях и всички св. отци и учители църковни. Докато съществува този свят, ще съществува и правилна вяра в Бога, преподавана от и в Църквата Христова по силата на Христовото обещание: „И на тоя камък ще съградя Църквата Си, и портите адови няма да ѝ надделят“ (Мат. 16:16).

За един истински православен християнин няма никакво съмнение, че Бог съществува. За това ни говорят непостижимо хармоничните и целесъобразни явления в природата въвн от нас, и разумът и съвестта ни вътре в нас. За православните християни е несъмнено и това, че Бог е такъв, какъвто ни се разкрива в Священото Писание, а не такъв, както си Го възобразява непросветеният от Божественото откровение ум, извратен при това от грехове. Щом има Бог и щом Той е наш небесен Баща, не е възможно Той да ни остави в неведение по отношение на Себе Си. И ако Той ни е казал чрез Священото Писание, какъв е Той и как ние трябва да вярваме в Него, изключено е всяко свободно мислене и даване простор на фантазията в тая област.

Божият авторитет ни задължава да вярваме това, което ни е открито, и то така, както ни е открито.

При това изяснение няма нужда да се питаме, коя вяра е по-достоверна: оная ли, която се гради върху авторитета на Словото Божие и на Самия Бог, или онази, която има за основание слабия и погрешим човешки ум!

В съвършенство учението за Бога и за духовните неща ни е предадено от Исуса Христа, Божия Син. „Бога никой никога не е видял. Единородният Син, Който е в недрата на Отца, Той Го обясни“ (Иоан 1:18). Според признаието и на вярващи и на невярващи, като Ренан и др., Исус Христос е най-високият връх на нравствено съвършенство, виждано някога на земята. Той никога не е лъгал (1 Петр. 2:22). Той дойде да свидетелствува за истината (Иоан. 18:37). И ако Той ни учи как трябва да вярваме в Бога — като в троично единство: Отец, Син и Дух Светий, и ако Той ни говори за безсмъртието на човешката душа, за всеобщото възкресение на мъртвите, за ада и рай и пр., не остава нищо

друго, освен да приемем с пълна вяра възвестеното ни от Него и то точно така, както Той ни го е възвестил. Защото ние сме от долните, а Той е от горните (Иоан. 8:23). Той идва от небето и затова с пълен авторитет може да ни разкрива небесните тайни (И. 3:12—13). По-логично е за човека да вярва в Бога така, както ни е разкрил това Богочовекът Исус Христос, отколкото така, както той сам си мисли, или както учел еди кой си човек, който в живота си може да се лъже.

Съзнавайки всичко това, св. апостоли при разпространението на благовестието за спасението чрез Исуса Христа са се чувствували призвани да *покоряват* на вярата всички народи (Рим. 1:5), да унищожават всяко превъзнасяне, що възстава срещу познанието Божие и да *пленяват* всеки разум, за да бъде покорен на Христа (2 Кор. 10:5).

Тук заслужава да се обърне особено внимание на изразите: „да покоряват на вярата“ и „да пленяват всеки разум, за да бъде покорен на Христа“. Св. Апостоли не са могли да допуснат нито за миг „свободно мнение“ по богооткровените истини на вярата. Щом Бог е казал нещо, то трябва да бъде и прието! Всяко свободомислие тук е пагубно и затова изключено.

Приемането с пълна покорност истините на вярата е абсолютно необходимо, защото то спасява от заблуда по религиозните въпроси и дава благодат, с която единствено човек може да постигне спасение. Благодатта се дава за смирението по думите на Писанието: „Бог се противи на горделиви, а на смирени дава благодат“ (1 Петр. 5:5). Който приема с покорност истините на вярата, разкрити в Словото Божие и пазени в Църквата Христова, той смирява разума си. Зарад смирението му Бог му разкрива непостижимите по друг път небесни тайни, които изпълват разума му с небесна светлина, душата му с благоговение, а сърцето му — с неземна радост! Исус Христос, посочвайки в смирението пътя на богопознанието, казва: „Прославям Те, Отче, ... задето си укрил това от мъдри и разумни, а си го открил на младенци“ (Мт. 11:25), т. е. на смирени.

Сляпа или детска вяра?

Но не значи ли това сляпо да вярваме! Де остава тогава разумът и неговата роля? За да отговорим на тоя въпрос, нека приведем един цитат от знаменития богослов Епископ Теофан Затворник, който изказва прекрасни мисли за сляпата и несляпата вяра.

„На сляпата вяра е противоположна оная, която вижда. А каква е именно тя? Това е онази вяра, която ясно вижда в какво вярва и защо вярва. Ясният поглед върху онова, в което вярваме, обхваща цялото съдържание на вярата, а именно: че Бог е един по същество и троичен по лица, че Той е сътворил чрез Своето Слово целия свят и че промишлява за него, и изцяло, и поотделно; че ние сме били създадени за по-добър живот, но сме паднали в лицето на нашите прародители и затова се мъчим в изгнание; че ние сами сме си навлекли тази беда, но, тъй като не сме били в състояние сами да се освободим

дим от нея, Синът Божи благоволил да се въплоти и да ни избави от всичко онова, на което сме станали жертва при падението си, чрез Своите страдания, смърт, възкресение, възнасяне на небесата и сядане отдясно на Отца Бога, — че, за да може всеки от нас да се приобщи към благата на извършеното от Господа спасение, Дух Светий слязъл върху апостолите и чрез тях основал на земята Светата Църква, в която и пребъдва, като чрез светите таинства възражда всички вярващи към нов живот, укрепява ги за всяко добро, очиства ги от всяко зло и ги освещава, а чрез всичко това ги подготвя за вечния живот и ги прави наследници на Царството небесно. Прочее, всички верни синове и дъщери на Църквата Божия, които до край остават такива, несъмнено ще наследят Царството Божие.

Ясно и точно съзира тя и причините, поради които вярва така. Обаче, тези причини за нея не са многобройни, а се свеждат към една: тя вярва, понеже Сам Бог е заповядал да се вярва тъй, а не иначе, — причина най-разумна, от която няма нищо по-разумно и по-здраво. Онова, що Бог е казал, то вече, разбира се, е най-пълната истина, против която са неуместни и възражения.

Собствено, същинската вяра е именно тази, която вярва само поради това, че Бог тъй е заповядал. Оня, който обладава такава вяра, не се стреми към нищо друго, освен да узнае, какво е заповядал Бог. Узнае ли веднъж това, той веднага се успокоява напълно и не допуца вече никакви съмнения.

Ето това е детската вяра, която безпрекословно вярва на Бога — своя Баща! Нея я изисквал Спасителят, като е казал: „Ако не станете като деца, не ще влезете в Царството небесно“ (Мат. 18:3). От това можете сами да заключите, че относно оня, който вярва по някакъв друг начин, не можем да бъдем уверени, че той ще влезе в Царството небесно.

Такава детска вяра не е сляпа, а вижда, и то вижда всичко с чисти и незапрашени очи. Само че тя не се впуска в умозаклучения и издирвания, а щом узнае, че Бог така е рекъл, веднага се успокоява. За нея това е най-вярната, най-трайната и най-разумната основа за всички вярвания. Сляпата вяра е пък оная, която не знае, в кое трябва да се вярва, или дори и да знае, не го знае напълно, а криво-ляво. Тя също така не знае, защо трябва да се вярва, пък и не се старее да узнае нито едното, нито другото.

Такава е в повечето случаи вярата на простия народ, но не изключително, защото тя се среща и между лица от висши и образовани кръгове, и то сред мнозина от тях. И напротив, и сред простия народ не рядко се намира силна детска зрителна вяра, която нашата учена вяра с мъка би догонила!

У нас е станало обичайно, на сляпата вяра да противопоставяме разумната, под която разбираме учената вяра, която не се задоволява само с това, че „Бог така заповядал, затова и вярвам“, — но към всичко примесва и съображения на своя ум. Когато почне да говори за неща из областта на вярата, говори за тях тъй, като чели до тях се е до-

брал човешкият ум, като се срами да спомене, че Бог така е заповядал, и дори вижда в това някакво унижение за своя ум.

Нищо грешно няма в това да се стремим към някои разумни съображения за уясняване и по-пълно разбиране предметите на вярата. До това нерядко са прибегвали и светите отци. Трябва да се отбележи обаче, че това нищо не прибавя към същината на вярата, а се явява като нещо съвсем странично и придадено. Дали ще бъде то на лице или не, — от това вярата, която вярва в Бога тъй, както посочихме, ни най-малко не губи. Оня, който си е събрал такива съображения, в Божиите очи няма никакво предимство пред оногова, който не познава такива съображения, а искрено и ясно вярва само поради това, че Бог така е заповядал.

Трябва здраво да помним това, за да не се породи в сърцето лукаво предпочитане на своите съображения пред онова единствено сигурно основание: Бог тъй е заповядал, затова и вярвам.

Когато в ума се строят разумни съображения за нещата на вярата, тогава най-вече идват и недоумения, които разклащат вярата. Наистина те се промъкват и в детски вярващи души, но тук обикновено не им дават път, тъй като начаса ги прогонват с увереността, че това сигурно е някакво недоразумение. По същия начин трябва да постъпват и ония, които не умеят да се задоволяват с проста вяра. Недоуменията против вярата са в тази област същото, което са в житейската област лошите мисли и стремежите, противни на добрите нрави. Как посрещаме ние последните? — Отблъскваме ги и — свършено! Същото трябва да вършим и с недоуменията. Щом дойдат те, отгони ги с меча на вярата и — свършено!

Това ще бъде най-разумният начин на постъпване. Когато се зане ясно, как именно трябва да вярваме, разумно ли е против това да се строят или поне да се допускат възражения? Когато Бог говори, творението трябва да слуша и да бъде покорно.

Това е първата работа — да отбие човек недоумението, като си остане без колебания на страната на вярата. Щом това е извършено, и покоят на вярата се е възвърнал в сърцето, тогава желаещият може да подири разяснения за недоуменията си. Такива всякога могат да се намерят, ако се възстанови точното учение за предмета на вярата, който е станал прицел на нападките. Всички недоумения произлизат от това, че някой от предметите на вярата бива затъмнен и се губи ясната представа за него.

Щом този недостатък бъде възпълнен, веднага недоумението от само себе си ще се разсее.

Много грешат против това ония, които, щом се породи недоумение у тях, веднага преминават на неговата страна и са готови вражески да се опълчат против вярата си. Такива хора си въобразяват, че постъпват, кой знае колко възвишено, и че другите са невежи, слепци и т. н. — Добре ли постъпва оня, който, когато му дойде лошо желание, веднага го изпълнява? — Разбира се, че зле. Също тъй зле постъпва и оня, който, щом се яви у него недоумение, начаса заедно с него почва да се въоръжава против вярата си. Когато недоумението се отнася

до такъв предмет, за който е известно Божието определение, то тогава се обръща в богоборство. Законният начин на постъпване трябва да бъде следният: щом дойдат недоумения, не ги допускай до сърцето си и не смущавай с тях покоя на своята вяра; отблъсни ги, като сърцето ти остане на страната на вярата, а след това търси разяснения. — Ако намериш разяснения — добре, ако ли не намериш, — бедата не е голяма.

Важното е, че не е нарушен покоят на вярата — не на сляпата вяра, а на оная, която вижда и знае, как е заповядал Бог. Заповядва нелъжовният Бог, а недоуменията ги кове нашият малък ум, който е закачлив, но е сляп.“

Несъстоятелност на вярванията на непокорните

Нелогично е поведението и на ония, които уж вярват, но заявяват с някакво гордо самодоволство, че вярват „по своему“. Няма по-несъстоятелно твърдение от това да вярваш „по своему“. Щом вярваш в Бога, как можеш да вярваш по своему? Или вярваш, че съществува Бог и тогава приемаш Божественото откровение като истина, защото то единствено ни дава правилно познание за Бога, и защото Сам Бог в него ни говори за Себе Си; или, ако не приемаш Божественото откровение, ти не вярваш и в Бога, а в своята измислица за Бога. Туй вярване по своему е създавало толкова кощунствени учения за Бога. Това свободно от църковния догматизъм вярване е произвело толкова разногласия между хората и е причинило толкова кървави стълкновения и неприемливи вражди! Това вярване, несъгласно с Църквата, която е „стълп и крепило на истината“ (1 Тим. 3:15), е наредило толкова много секти и ереси, всяка една от които си има свои догми, само че неправилни! Който вярва в Бога, трябва да вярва и в Божественото откровение, трябва цялостно да го приеме, а не да прави подбор между разкритите в Свещеното Писание истини, като едни приема, а други отхвърля. Той трябва да вярва така, както ни учи да вярваме св. православна Църква, която като „стълп и крепило на истината“ (1 Тим. 3:15) е единствената пазителка на вярата и на нейните благодатни съкровища в пълнота. Защото всеки, който подобно на сектантите прави подбор в Писанието, като едно приема, а друго отхвърля, себе си излъгва и става по необходимост измамник и лъжец за ония, които го слушат.

Същината на спасението се състои, според епископ Теофан Затворник, не в един, а в няколко пункта: „Трябва да вярваш, трябва да изпълняваш заповедите, трябва да придобиеш благодатта и пр. Но в Евангелието тия пунктове не са написани на едно определено място, а на разни места — на едно място едно е казано, на друго — друго. За да се познае истински целият начин на спасението, нужно е всички тия пунктове от разните места да се съберат заедно и то да се съберат всички, без да се пропусне нито един... Представи си, че един лекар е дал рецепта за лечението, като е предписал много трев и есенции, а аптекарят, наместо всички, взема само две-три и ти ги даде, говорейки: „на, ето ти лекарство“, той ще бъде лъжец и измамник... На-

щият Лекар на душите Христос Спасителят ни е предписал в Евангелието пълното лекарство за спасение на душите ни, изразено в няколко пункта“. А вярващите „по своему“ и сектантите изнасят от Евангелието два-три пункта и викат: Ето ви спасителното лекарство! Те са лъжци и измамници!

Възлюблени, св. апостоли Христови са проповядвали истините на Евангелието в пълнота. Те не са могли да търпят едно да се приема, а друго да се отхвърля. Където и да отидели на проповед, те насаждали най-напред правилна вяра в Бога като Творец и Промислител на свете, вяра в Исуса Христа и в Светаго Духа, вяра във възкресението на мъртвите, в праведния Божи съд над цялата вселена (Деян. 17:22—31), вяра в спасението чрез Изкупителя, Който на кръста извърши изкуплението на целия човешки род от робството на греха, заблудата и лъжата! И когато срещнали съзнателно противене на тази своя дейност за разпространяване на правилната вяра, те се борели най-енергично срещу лъжеучителите, виждайки в тях опасни рушители на спасението и на църковното единство.

Спомнете си сцената със лъжепророка Вариусус. Когато светите апостоли Варнава и Савел проповядвали Словото Божие в Саламин и стигнали до Пафос, срещнали у проконсула Сергия Павла един магесник, наречен Вариусус. Апостолите искали да спечелят проконсула за вярата в Христа, виждайки, че той е умен мъж и че има у него основа за искрена вяра. Но лъжепророкът непрекъснато им се противел, старайки се да откъсне проконсула от спасителната вяра. Тогава Савел, изпълнен с Дух Свети, устремил върху му поглед и рекъл: „О ти, който си изпълнен със всякакво коварство и всякаква измама, дяволски сине, враг на всяка правда! Не ще ли престанеш да изкривяваш правите Господни пътища?“ (Деян. Ап. 13:10). И с молитвата си го ослепил! Тъй ревниво пазел той истините на вярата от изкривяване.

Ревнителите за чистотата и пълнотата на вярата са били и всички други апостоли, виждайки в неверието тежък грях против първата Божия заповед.

Нека и ние с вас, възлюблени, пазим ревностно православната си вяра, като не отстъпваме от нея. Да вярваме в Бога и в Свещ. Писание, което е откровение на Бога! Да държим всичко, което св. Църква като съкровищница на божествените истини е приела и пази през вековете! Да вярваме повече на Бога и на св. Божии угодници! И нека знаем, че догмите на нашата вяра са вечни, непроменими, божествени и спасителни! Те са за изграждането на нашето спасение това, което са за изграждането на едно здание математическите изчисления и геометрическите истини. Можеш ли да промениш истините на математиката? Ако ги промениш, ще сториш фатални грешки в изчисленията си! Тогава и изграденото въз основа на тия грешни изчисления ще рухне. Нека помним думите на Христа: „По-лесно е небе и земя да премине, нежели една чертица от закона да пропадне“ (Лук. 16:17). Ето в каква вяра ни утвърждава първата Божия заповед! Да прегърнем тая вяра, за да не изпадне в тежкия грях на неверието! АМИН.

ГРЕХОВЕ ПРОТИВ ПЪРВАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

(Продължение)

„Моля ви, братя, в името на Господа нашего Иисуса Христа, да говорите всички едно и също, и да няма помежду ви разцепления, а да бъдете единни в един дух и в една мисъл“ (1 Кор. 1:10).

Възлюблени,

Тъй св. ап. Павел е предпазвал вярващите от опасните разделения на почвата на вярата. Той е искал всички да бъдат в едномислие помежду си според учението на Христа Иисуса (Рим. 15:5). Нашият Спасител е дошел да ни даде една вяра, една надежда, една любов. От това единство на вярата отпадат всички ония, които не следват пътя, който Иисус Христос е оставил на Своята Църква, определена да бъде през вековете „стълп и крепилото на истината“ (1 Тим. 3:15).

Ерес

Отпадането на християни от единството на вярата е тежък грях срещу единството на богопознанието и богопочитанието. Християнин, който се отделя от истинското учение на вярата и го смесва с лъжливи човешки мнения, противни на божествената истина, пада в ерес. Ереста е един от най-големите грехове срещу първата Божия заповед.

Как се появяват ересите? Св. отци учат, че началото на всяка ерес е гордостта. Бог ни е разкрил, как трябва да вярваме. Спасителят е основал Църквата Си, на която е поверил задачата да пази вярата от изопачения. Най-добрите синове на Църквата — светите отци, бидейки чисти по живот и предани на Бога до смърт, са изяснили в своите творения тайните на вярата, а вселенските събори са запечатали с печата на Светия Дух правата вяра на едната, света, вселенска и апостолска Църква.

Нам не остава нищо друго освен да прегърнем смирено богооткровеното учение, дадено ни в Библията, поверено за пазене на св. православна Църква, изтълкувано в творенията на св. отци и запечатано в определенията на 7-те вселенски събора. За да запазим единството си със св. отци във вероизповедта, ние трябва да се покоряваме на вярата (Рим. 1:5), на която и те са се покорили, и да не дръзваме по свой начин да вярваме.

Истинските християни разсъждават в себе си така: След като Бог ни е открил как да вярваме, и след като най-добрите последователи на Христа — светите отци — тъй са вярвали, както е открил това Бог и както вярва цялата Христова Църква, ние по-добри ли сме от тях, за да не възприемем тяхната вяра и да не прегърнем тяхното учение? — Тъй, възприемайки светоотеческото, църковното вероучение

тия християни остават в единството на вярата и се предпазват от гибелния грях на еретичеството.

Но така разсъждават смирените християни. Гордите не се покоряват на авторитета на Църквата. Те се смятат свети и равни на светите отци. Допуснали, че са равни на тях, те се чувствуват в правото си да спорят с тях и да оспорват тяхното учение. Спорейки обаче с тях, те не оборват светоотеческото богословие, а за своя погибел си създават свое вероучение, което ги откъсва от едната, света, вселенска и апостолска Църква. Гордостта им ги отчуждава от Бога и от благодатта. Без благодатта пък те не могат правилно да вярват. Тъй от гордост те се обособяват в своето еретическо заблуждение и духовно загиват.

Възлюблени, не е толкова страшно да изпадне човек в грехове от нравствено естество, колкото да затъне в еретичество, като се отдели от едната, света, вселенска и апостолска Църква. Греховете му против добродетелния живот, ако не затъне той окончателно в тях, могат да го смират и чрез смирението да го доведат до покаяние. Покаянието пък непременно ще му отвори вратите на Царството небесно. А еретичеството все повече и повече ще го възгордява, докато окончателно го погуби.

Св. отци, които са били много смирени, кротко приемали да ги обвиняват във всякакви грехове, дори и в такива, каквито те никога не били извършвали. Но не могли да допуснат да ги обвиняват в еретичество, защото те съзнателно всякога се покорявали на богооткровената истина, пазена от Христовата Църква и изповядвана от всички верни нейни синове. Толкова скъпо е било за тях да бъдат единни във вярата със всички православни християни и Божии угодници, че не могли дори да допуснат да ги подозират в еретичество.

Разказва се за св. Агатон следния знаменателен случай: Дошли при него някои монаси, за да го изпитат, дали наистина той е толкова благодатно разсъдителен, както се говори за него. Те започнали изкушенията си, обвинявайки го в грехове, от които той цял живот зорко се вардел.

— Ти ли си Агатон? — запитали го те. — Ние чухме за тебе, че ти си много славолюбив. Вярно ли е това?

— Да, вярно е, отговорил кротко той, навеждайки глава.

— Ти си бил още и лъжец, и празнословец, и клеветник! Ще отречеш ли това?

— Не, — бил смиреният отговор.

— Но ти, казват, си бил и блудник?

— Да, братя. Кой е абсолютно чист пред Бога!?, — въздъхнал св. Агатон и още по-ниско навел главата си.

— Най-сетне някои те обвиняват, че си и еретик?

Тогава скромният светец със светнали от ревност очи изправил глава и твърдо казал:

— Не, аз не съм еретик!

Дошлите го запитали:

— Кажи ни, защо ти се съгласяваше с първите обвинения, а последното тъй решително отхвърли?

Той дал следния мъдър отговор:

— Приемам, че имам първите пороци, защото това признание е полезно за душата ми. То ме смирява. Но не приемам, че съм еретик, защото да бъдеш еретик, значи да бъдеш отлъчен от Бога. Аз пък не искам да бъда отлъчен от Бога!

Като чули това, монасите се удивили на Агатоновата разсъдителност и си отишли с голяма полза за душите си.

Православието е истинската Христова Църква

Днес, възлюблени, има толкова много православни християни, които никак не ценят своето скъпо православие и които не съзнават, колко губелно е отклоняването от него в разни ереси. Има и такива, които поставят всички вероизповедания и всички дори религии на еднакво равнище. Не познавате ли например ваши братя и сестри, кръстени в св. православна Църква, получавали неведнаж св. Причастие от ръката на православни свещенослужители и препоръчващи се за православни християни, които отиват в протестантски и разни други сектантски молитвени домове, за да слушат беседи от чужди пастори и да пият вода от мътни кладеници? Когато им кажете, че това е грях, че то е забранено от църковните канони, те ви възразяват: „Че какво лошо има в туй да слушаме беседи макар и от неправославни проповедници? И те говорят за Бога! При това проповедите им са много съвременни, много научни. Ние взимаме само хубавото оттам!“ Тъй възразяват тия неразумни православни християни, докато един ден чуете за тях, че са скъсали съвсем с православието и са минали официално към протестанството.

Възлюблени, на света има много религии, но Бог е един, и истинската религия не може да бъде освен една. В християнството има много вероизповедания, но Христос е основал една Църква и следователно само в една Църква е пълната истина. Разединението на хората в много вери и много вероизповедания е дело на тъмната зла сила, според божествените думи на Исуса Христа (Мат. 13:39). Той е предсказал, че адските сили ще се опитат да обоят и разрушат и едната истинска Църква, но че няма да успеят (Мат. 16:18).

Не само Божественото откровение, но и обикновената човешка логика говори, че не могат всички религии да имат еднаква цена пред Бога. Ценна е истината, а не и заблудата. Същата логика говори, че не могат всички християнски вероизповедания да бъдат благодатни и спасителни, тъй като в много съществени пунктове те са противоположни едно на друго. Ако едната вероизповед има право, другите, които не са съгласни с нея, не могат също да имат право, тъй както ако е прав един, който твърди, че две и две е четири, не може да бъде прав и онзи, който се сили да докаже, че две и две е пет.

Но кое е истинското вероизповедание? Ето големият въпрос. Той ни се вижда на пръв поглед много труден и почти неразрешим, понеже

всяко изповедание твърди, че то е единствено правото. Някои хора даже отиват до там да казват, че у всички изповедания има частична истина. Но че никое не е абсолютно право. Ние обаче не можем да кажем, че нито едно от съществуващите вероизповедания не е право, тъй като вярваме дълбоко в божествените думи на Исуса Христа, Който, като основа Църквата Си, обеща, че тя ще пребъде до свършека на вековете, че Той Сам ще бъде в нея, и че „портите адови няма да й надделеят“ (Мат. 16:18). А тя ще пребъде, по словата на св. ап. Павел, като „Църква на живия Бог, стълп и крепило на истината“ (1 Тим. 3:15). Следователно, от Христово време до сега, па и докато свят светува, ще съществува истинската Църква. Който се съмнява, коя е тя, нека изследва съществуващите вероизповедания и ще я открие. Историческият метод на сравнението най-лесно ще ни доведе до решението на въпроса.

Ако сравняваме, кое от днешните три главни християнски вероизповедания напълно се покрива с древната истинска и още неразделена Христова Църква, ще видим, че това не е католическата, която своеволно е направила много нововъведения, които древната Църква не е споделяла, че това не е и протестантската, която е скъсала с много древнохристиянски установления, догми и традиции, а единствено православната, която нито на йота не е изменила в нещо на древната Църква.

Например, древната Църква учела, в пълно съгласие с Христа, че Дух Свети изхожда от Отца (Иоан 15:26). Католичеството и протестанството твърдят, че Дух Свети изхожда от Отца и Сина (filioque). Православната Църква и до днес учи като древната Църква, че Дух Свети изхожда от Отца. Ясно е, коя е правата вяра.

Древната Църква е вярвала, че причащаващите се приемат истинските Плът и Кръв Христови, защото тъй е казал нашият Спасител: „Това е Моето Тяло... Това е Моята Кръв“ (Мат. 26:26—28). Така вярва св. православна Църква и до ден днешен, докато протестантите твърдят, че причастието е само символ на Христовите Плът и Кръв. Кой има право, е ясно като бял ден.

В католичеството миряните се причастват само с Тялото Христово, като от чашата с Кръвта пият само духовниците и някои висши особи. В древната пък Църква се е давало пълното св. Причастие с Тялото и Кръвта Господни на всички — и на духовници, и на миряни, защото Сам Исус Христос, пророчески предвиждайки католическото заблуждение, е заповядал за чашата с Кръвта Си: „Пийте от нея всички!“ (Мат. 26:27). Св. православна Църква следва до днес практиката на древната единна Църква. Коя е на прав път, няма нужда да се доказва.

Ако продължим така сравнението между трите големи християнски изповедания, ще видим, че във всички случаи единствено православната Църква напълно се покрива с древната, докато католичеството и протестанството много са се отклонили от нея — едни на дясно, други на ляво. Всички съпоставки изтъкват православието като един-

ственното законно и неизменно продължение на едната, древна, неразделна, света, вселенска и апостолска Църква.

Възлюблени, ние сме честити, че сме членове на тази неповредена от никакви човешки лъжеучения Църква. Нека пазим св. си православна вяра като зеницата на очите си! Нека не се отклоняваме от нея в никаква ерес! Един е Бог, една трябва да бъде и вярата, според първата Божия заповед: „Аз съм Господ, Бог твой; да нямаш други богове, освен Мене“.

Врачуване, баене и гадаене.

Друг голям грях против първата Божия заповед е врачуването, баенето и гадаенето. Този грях, въпреки хилядогодишната ни християнска история, все още е твърде разпространен в нашата страна, особено по селата. Някой се разболе, не отива да дири помощ от Бога, нито се обръща към лекарите, а се запътва към баячката. Друг загубил нещо, търси го при гледачката. Трети страстно се домогва до нещо, което дълго време напразно се е опитвал да добие, съветва се с ясновидката.

Въпросът за баенето, за гадаенето, за леенето куршум, за ясновидството, за гледането на боб, на карти, на вода с живи въглени и пр. не е маловажен. Ние трябва като просветени православни християни да знаем, какво е отношението на Църквата към тия неща и как следователно и ние трябва да се отнасяме към тях.

Бог нееднократно е забранявал заниманията с врачуване и ясновидство, както и допитването до гадатели и съновидци. „Не слушайте — казва Той — вашите пророци и вашите гадатели, вашите съновидци, вашите магйосници и вашите звездобройци, ... защото те ви прокукуват лъжа“ (Иерем. 27: 9—10).

Св. Църква, следвайки Божия глас, наказва доста тежко както гадателите, тъй и ония, които се допитват до тях. Първото правило на 6 вселенски събор например говори: „Ония, които се предават на възшебници, за да узнаят от тях, какво ще им открият..., да се подхвърлят на шестгодишна епитимия“. А непоправимите се отлъчват от Църквата. (6 всел. съб. 61, прав.). Църковните правила наричат служителите на сатаната идолослужители и лъжци. И с пълно право. Защото, щом не служат на истинския Бог, те са изпаднали в идолопоклонство. Техният идол е дяволът, с когото те са в общение, и който ги учи вместо на истината да служат на лъжата.

Мнозина оправдават отиването си при врачки и ясновидци с това, че „получавали“ от тях помощ. Та няма Бог не помага? Защо не се обърнат към Него? Причината обикновено е тая — те чувствуват, че делото им не е много право, че Господ ги е наказал с едно или друго страдание за някой техен грях, че Той е справедлив и строг и че няма да им прости, докато те не се разкаят и откажат от греха си. А те искат да получат помощ, без да се каят и без да се отказват от любимите си грехове. Затова се обръщат към врачки и ясновидци, които при тия условия се наемат да „помогнат“.

Възлюблени, Словото Божие и св. Христова Църква ни забраняват да се отнасяме при бедни и нещастия към врачки, гледачки, ясно-видци и предсказвачи! Ще се вслушаме ли в тия спасителни внушения? Или ще продължаваме да робуваме на дявола и да търсим от него помощ чрез неговите жалки служители — врачките и гадателите? Нека знаем, че който се обръща към дявола, поставя него на мястото на Бога, нему се кланя и нему служи. А първата Синайска заповед гласи: „Аз съм Господ, Бог твой; да нямаш други богове освен Мене“.

Спиритизъм

Сроден с разглежданите грехове е спиритизъмът. Това е едно от любимите занимания на по-образованите хора. В някои кръгове, особено в градовете, той се шири като епидемия.

Що е спиритизъмът? Извикване на духове. Занимаващите се със спиритизъм вярват, че по тяхно желание — чрез посредството на медиум — специална личност, която има дарбата да общува със задгробния свят — се явяват при повикване душите на покойниците и отговарят на зададените им въпроси. Много мъже — дори и хора на науката — са се отдавали на спиритизъм. Ала най-вече обичат да се занимават със спиритизъм жените в траур. В самотната си скръб те се чувствуват безутешни. И ако не познават дивните утехи на вярата в Христа, щом чуят, че някъде се устройват спиритически сеанси, бързат да отидат и те там, за да извикат душите на скъпите си покойници и да разговарят с тях.

Представете си една нещастна майка, от чиито обятия смъртта е грабнала син левент, на когото тя е възлагала толкова надежди. Той е умрял в разцвета на младостта си! Навеки е склопил очи! Неочаквано ѝ казват, че тя може да влезе в общение с духа му! Как да не се съгласи тя да иде на спиритически сеанс!

Друга е загубила мила дъщеря. Менингит, туберкулоза или друга някоя неверна болест е откъснала от границите на живота нейното нежно цвете. Майката денонощно плаче по свидното си чедо, разговаря с него, но то не отговаря. А ето, сега може чрез спиритическия сеанс да чуе дъщеря си! И тя бърза към оная къща, дето е уговорено да се съберат, за да викат душите на умрелите.

Трета е овдовяла. Тя още е като зашеметена и не може да дойде на себе си от удара, който се е стоварил върху главата ѝ. Нейният съпруг е бил сравнително още твърде млад! Никой не помислял, че той така рано ще напусне сцената на живота. Но неочакван кръвоизлив в мозъка е турил край на земните му дни. Той си отишел, като оставил нея самичка. А те тъй добре си са живели! Той се е грижел за всичко. Без него тя е съвсем неподготвена и безпомощна в живота! Колко работи тя би искала да му каже! За колко неща би желала да го попита! Но как да разговаря с него, като той е вече в гроба — ням и бездиханен! Ала казват ѝ, че имало начин. „Ела на спиритически сеанс! Ще повикаме духа на твоя покоен съпруг, и ти ще можеш за всичко да го питаши! Толкова поразителни отговори сме получавали до сега!

Ела и сама ще се увериш!“ И отива жената на среща при покойния си съпруг! Как да не отиде!?

Всичко туй е така естествено! Така привлекателно! Така утешително! Няма граница между живота и смъртта! Спиритизъмът е успял да махне преградата между тукашното и отвъдното! Достатъчно е да отидеш при медиума, при онази жена, при онзи мъж, които имат дарбата да викат умрелите, и ти ще можеш да разговаряш със своите мъртви! Колко просто и примамно!

Но това е, възлюблени, фасадата на спиритизъма. Какво се крие обаче отатък? Тъй лесно ли е да се извикват от непостижимия и неопикуем отвъден свят душите на покойниците? Тъй просто ли е обикновени хора, грешници, славещи се като медиуми, да имат власт над она свят, в който самите те още не са влезли, и в който, ако влязат, кой знае де ще бъдат заключени заради греховните си дела! Та свободни ли си представяте вие душите на всички покойници отвъд, тъй свободни, та, щом ги повикате, и те да се откликват! Как мислите вие: можете ли с писма така лесно да повикате от съседната държава да дойдат при вас някои хора, тамошни поданици? А ако тия хора, освен че са чужди поданици, са още заключени в тъмница, как ще изпълнят молбата ви? Вие знаете ли, че много от нашите покойници, особено ония от тях, които умират в тежки грехове, без са се покаяли, нямат свободата да отиват където си щат, а са поставени в ограничение? Как може един грешник — медиум — по свое желание да извиква от отвъдния мир когото си поиска? Та той ли е господар на душите, или Бог, за Когото е казано: „Когото Той заключи, няма да се освободи“ (Иов. 12:14)?

Грешните покойници са под ключа на Божията власт, според думите на Христа: „Имам ключовете на ада и смъртта“ (Откр. 1:18). Кой друг освен Богочовекът има тия ключове, за да може да извиква от задгробния свят мъртвите? Ако и ангелите нямат тая власт, как могат да я имат грешни човеци?!...

Някой ще каже: „Добре, грешните покойници не могат да бъдат извиквани, защото не са на свобода! Но не могат ли да бъдат извиквани праведните? Те поне може би имат от Бога свободата да отиват където си щат!“

Възлюблени, и праведните покойници не могат да бъдат извиквани, защото те са в десницата на Всеомогъщия, както свидетелствува за тях книгата „Премъдрост Соломонова“ в 3 глава, 1 стих: „Душите на праведните са в Божия ръка“. Кой от смъртните ще може по своя прищявка да ги изтръгва оттам и докарва насила на земята, да ги разиграва, както мечкарят разиграва своята мечка, която е вързал предварително за носа? Ако светци или дори обикновени покойници са се явили и се явяват понякога действително от отвъдния свят на някои хора, то става по Божие повеление, с някъква дълбока промислителна цел, а не по заповед на грешни люде, та били те и най-знаменити медиуми!

Чувствувате ли, възлюблени, колко невъзможно е извикването на мъртвите от отвъдния свят? Разбирате ли, колко кощунствено е самото желание да се разпореждат с тях обикновени смъртни люде, прене-

брегващи Божията власт?! Ако извикването душите на умрелите беше нещо редно и просто, първите, които биха се занимавали с това, биха били не нашите медиуми — хора грешни като нас, — а светците! Но забележете, никой от светците не се е занимавал със спиритизъм! Никой от тях не е дръзвал да извиква духове на починали човеци!

Ако допитването до покойниците беше нещо редно и добро, Сам Бог би ни го заповядал и св. Църква би го използвала в ежедневния си живот, толкова повече че спиритизмът усилвал уж, по мнението на спиритистите, вярата в задгробния свят. Какво по-лесно от това да превърнем църквите в спиритически събрания, дето в присъствието на всички богомолци да се извикват духовете на разни покойници.

Но св. Църква не позволява заниманието със спиритизъм, защото е получила от Самого Бога ясна и категорична забрана за това. Още в Стария завет Бог казал на еврейския народ: „Не бива да се намира у тебе . . . предсказвач, гадател, вражач, вълшебник, омайник, ни който извиква духове, ни магьосник, нито който пита мъртви; защото всеки, който върши това, е гнусен пред Господа“ (Втор. 18:10 — 12).

Господ се гнуси от греха. Най-гнусен пред Господа е сатаната, който е олицетворение на всеки грях. Ако извикването на духовете и допитването до мъртви е окачествено като гнусота пред Господа, то е затуй, защото всяко подобно занимание е дело на сатаната и като такава голям грях! Сатанизъм е същината на спиритическите сеанси. Нарушаване на Божията воля се крие в тяхната неизследвана още достатъчно тъмна дълбочина.

Какво страшно напрежение на нервите изживяват бедните вярващи, когато отидат на спиритически сеанс и в полутъмната обстановка при таинственото всеобщо мълчание очакват да се обадят от отвъдния свят техните скъпи покойници! Някои не издържат това нервно напрежение и полудяват. Други стават неврастеници. Трети се пристрастяват до там към спиритизма, че ежедневно се занимават с извикване на духове и без това не могат вече да си представят, какъв смисъл може да има техният живот. А робувайки на тая своя страст, те се поставят под влиянието на сатаната.

Общението със злите духове е гибелно за християнина: то разклаща цялата му нервна система и разстройва вярата му, защото демоните използват проявеното към тях доверие, за да внушат на жертвите си всевъзможни неправилни схващания за отвъдния мир и разни еретически разбирания. Например, спиритистите вярват в прераждането, смятат, че няма вечни мъки и споделят редица още други заблуди. Тъй чрез спиритизма мнозина са погинали навеки!

Спиритизмът е много тежък грях против първата Божия заповед. При смърт на близък, ние трябва да се обръщаме с молитва за покойника само към Бога, Който е Владетелят над живота и смъртта. А занимаващият се със спиритизъм, вместо да се надява на живия Бог и от Него да моли облечение в задгробната участ на близките си покойници, търси общение с мъртвите, но не влиза в допир с тях, а става жалка играчка в ръцете на демоните за своя гибел!

Възлюблени, нека помним, че не друг, а Сам Бог ни забранява да извикваме духове и да питаме мъртви. Който не слуша Бога, нарежда се между Божиите противници и се съюзява с тях против собственото си спасение! Спиритистите, ако и да не знаят това, служат на Божия враг — сатаната. Дано с нас не бъде тъй! Ако някои от нас, било поради незнание, било поради любопитство, било поради човешко увлечение, са се отдавали на спиритически занимания, нека решително се откажат от тях и с цялото си сърце се обърнат към Бога, Който говори: „Аз съм Господ, Бог твой; да нямаш други богове освен Мене“. А М И Н.

Суеверия

В края на тази беседа ще разгледаме въпроса за суеверието.

Стар свещеник се връщал от провинцията в София. Във влака той се запознал с един младеж-студент, който след ваканцията, прекарана в родния край, идвал да държи изпитите си в университета. Започнал се разговор.

— Отче, има ли Бог?

— Има, чедо, има! — отговорил свещеникът.

— Де е той? Защо не Го виждаме?

— Та нима само това съществува, което ти виждаш? — запитал свещеникът и добавил: — Самата Библия, която ни учи да вярваме в Бога, говори: „Бога никой никога не е видял“ (Иоан 1:18). Но ние чувствуваме Бога и навсякъде в света виждаме разляна премъдростта Му.

Студентът упорито подържал своето становище, като заявил, че в никаква религия не вярва, че вярата в Бога е достойна само за простите бабички, че културният съвременен човек трябва да надрасне всички подобни предразсъдъци и пр. и пр.

Между това пътуването завършило. Свещеникът и студентът слезли от влака и тръгнали заедно. Било късна вечер. Изведнаж на една по-тиха улица котка излязла от един двор и пресекла пред двамата пътници улицата.

Ах, няма да ми върви в изпитите! Котка ми пресече пътя! — извикал студентът.

Свещеникът го изгледал очудено и му рекъл:

— Млади момко, значи ти съвсем не си бил невярващ, както заявяваше. Само че вместо да вярваш в Бога, ти си вярвал в... котките!...

Студентът, засрамен, се отдалечил и затънал в тъмната нощ.

Възлюблени, това не е измислен, а действителен случай из нашата съвременност. Той ни навежда на много сериозни размисли. Много млади хора, увлечени от модните схващания на нашия век, смятат за недостойно да вярват в Бога. Но с туй не могат да убият зародиша на религиозното чувство в душата си, която често пъти, без сама да съзнава това, трепва в мистични преживявания, тъй като те са й присъщи.

Суеверни са били следователно езичниците, които са вярвали в разните митологични божества, които не съществували: „Знаем, —

пише св. ап. Павел, — че идолът е нищо в света и че други Бог няма освен единаго Бога“ (1 Кор. 8:4). Суеверни са и ония днешни хора, които се боят от лоши дни и от лоши срещи и които очакват щастие не от Бога, не от добродетелното си поведение, а от случайно намерената четирилистна детелина или от носенето в пазвата си такива апокрифни книжки като „Сънят на св. Богородица“ или „Писмото на Господа Иисуса Христа“, пълни с погрешни човешки измислици.

Днешният свят е пълен със суеверия, понеже твърде се е откъснал от истинската вяра. Суеверия има у религиозните хора, когато те са непросветени духовно.

Съвременни суеверия

Ето няколко примера на модерни суеверия.

В едно младо интелигентно семейство дохождат гости. Повежда се разговор. Гостите питат:

— Как е здравето на детето ви? Нали беше болно?

— Сега е добре! Да чукнем на дърво! — казват домакините и чукат по маси и столове.

Ако заговорите на такива просветени хора за честното дърво на Христовия кръст, за неговата чудодейна сила, получена от освещаването му с изкупителния подвиг на Спасителя, ако кажете, че вместо да чукат на дърво, по-добре е да окачат кръстче на шията на детето си и да го поверят на Христовата всеспасителна закрила, те сигурно ще ви се чудят, как можете да бъдете тъй суеверни. А тяхното чуване на дърво не било суеверие! Толкова са се объркали понятията, че истинското суеверие не смуцава никого, а вярата се счита суеверие!...

Друг случай. Младо момиче, студентка по химия, невярваща в Бога, казва на домашните си:

— Утре имам изпит! Ще стискате палци!

Стискането на палци се смята от някои като сигурен залог за успех! Бедната образована невярваща девойка! Тя чувствава, че има нужда от опора, на която да се облегне. Но понеже не познава Бога и Неговата милост, опира се на... стискането палци!

Да ѝ кажете да стисне пръстите на ръката си така, както ни учи светата Църква да ги стискаме, когато правим кръстния знак на себе си, да я посъветвате, след като добросъвестно е научила материята по химия, да се помоли на Бога да я подкрепи в предстоящия ѝ изпит, тя ще ви се изсмее.

— Какво ще ми помогне туй да се моля и да се кръстя?!..

А стискането палци помага ли? Тя се смее над кръстното знамение, което много пъти на много вярващи е помагало, и не чувствава колко смешно е суеверното ѝ упование: „Стискайте палци!“ Изгубила разумната вяра, тя е паднала в неразумното суеверие.

Някои смятат, че да си окачат икони в стаята било назадничаво, суеверно и срамно. А не се срамуват да окачат по стените си подкови, които за техен срам ги излагат като суеверни люде, очакващи щастие и закрила от конската подкова!

Във вторник не се тръгвало на път, нито се започвала работа! Имало въобще нещастни дни, в които не бивало да се работи. Това суеверие се споделя предимно от жени. А в неделя същите тия суеверни жени перат, мият, чистят, тупат одеала и дюшеци, въпреки Божията изрична заповед седмият ден да се посвещава на Бога! Вярата погазена, за да тържествуват суеверията.

Много модерни дами, които считат молитвата, ходенето на църква, постенето, изповедта, причастието за суеверни остатъци от миналото, с голямо любопитство си гледат на кафе или на карти, дават пари на хироманти, за да им гадаят бъдещето по чертите на ръката и на лицето, със затаен дъх слушат лъжите на циганката-гледачка, посещават врачки и ясновидки и заразяват и други със суеверията си.

А какво да кажем за нещастното число 13, набедено, че носело злополуки! На 13 дата от месеца мнозина не се решават да тръгнат на път. Други, като се качат на влака, не сядат в никакъв случай на мястото, обозначено с № 13. Ако влакът е пълен, предпочитат прави да стоят, но да не сядат под това злокобно число! Един западен проповедник твърди, че в Западна Европа имало градове, дето в хотели не поставяли на никоя стая номера 13. Също при номериране на апартаментите в големите кооперативни сгради полагащият се апартамент № 13 обозначават с 12^a.

И това става не в тъмна Африка, а в Европа, и то в 20 век! Не сред неукни и невежествени люде, а в интелигентни и образовани среди! Никакви увиверситети и научни институти, никакви училища и просветни заведения не са в състояние да прогонят суеверията. Защото, щом изчезне правилната вяра, по необходимост се настанява суеверието. Изпразни ли се стомничката от вода, напъхва се с въздух. Природата не търпи празно пространство.

Напразно си мислят някои, които не робуват на посочените тук видове суеверия, че въобще не са суеверни. Ако те не са правилно вярващи, непременно имат свои лични суеверия, които сами си изработват и о които сяпо се придържат. Някои вярват в предчувствията си, други — в сънищата си, трети — в някой скрит свой талисман, четвърти — в разни маловажни случки и срещи, в които виждат несъмнени предзнаменования, какво ще стане с тях и пр. и пр.

Днес много млади хора са скъсали с вярата, но не и със суеверията. Те не вярват ни в Бога, ни в дявола, но срещнат ли свещеник, почват да ругаят и да изявяват без всякакво стеснение суеверието си: „Няма да ми върви!“ Срещнах поп! „Някои от тях необуздано вършат дори най-неприлични работи и викат „Боксус! Предавам ти попа!“ Други се заключват, за да не им се случи нещастие!

Всичко това не е ли суеверие! И колко страшно суеверие! Ако щете, то е даже по-страшно и по-срамно от всяко друго суеверие! То е направо дяволско внушение: „Срещнеш ли поп, няма да ти върви“. Защо да не ти върви, като срещнеш духовно лице? Де е причината? Каква е връзката между духовното лице и твоето щастие или нещастие? На тия въпроси никой не може да отговори, най-малко суеверните младежи, които се боят от срещата със свещенослужителите.

Но, като нямат логически отговор на тия въпроси, те вярват сяко суеверно, неоснователно вярват, че срещата със свещеник носи нещастие. Не е ли това мистична вяра у невярващите в Бога младежи?...

Ала колко неприлична за съвременни културни хора е тая „вяра“! Чрез суеверните предразсъдъци тя настройва младежите неприязнено към случайно срещнатия свещеник и то без всякаква причина. Познават ли младите хора тоя свещеник, та се гнусят от него? Не! Те може би за пръв път го виждат! Пък и да го познават като най-лош, отде накъде той им носи беда? Беда носи не случайната среща с този или онзи, а личният греховен живот.

Ако тия младежи бяха благочестиви и възпитани, другояче биха се отнесли към свещеника. И тогава биха получили за доброто си отношение към свещеника благословение от Бога. Свещеникът е Божи служител! Макар и да има като човек лични грехове, той е пълномощник Божии и пратеник на Христа, за да учи хората на добро. Той възвестява на света най-великото учение — Евангелието на Божията любов! Вместо безпричинно да го оскъряват и да бягат от него, те би трябвало да искат благословието му и да целуват ръката му, оная ръка, която при св. литургия е държала св. Чаша с безценните Христови Плът и Кръв и която от това докосване до светинята се е осветила! А те викат: „Боксус! Няма да ми върви! Срещнах поп!“ О тъмно суеверие!

Но как да помагаме на хората да се избавят от суеверието? — Има едно единствено средство — насаждането на здрава, трезва, правилна вяра! Суеверието е болест на душата. Вярата е светлина. Дето влезе светлина, оттам изчезва мракът. Да пръскаме светлината на Христовото Евангелие в човешките души, и оттам ще отстъпят всички тъмни суевѣрия! Да се просвещаваме сами духовно! Да разобличаваме глупостта на вярването в подковки и четиририлни детелини, да изтъкваме неоправдаността на опасенията от лоши дни и лоши среци, да укрепваме вярата в Бога, да усиливаме надеждата на Него и, когато грейнѣ слънцето на просветената вяра в душите ни, ще изчезнат от там всички тъмни сенки на суевѣрията! Амин.

ВТОРАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

„Не си прави кумир и никакво изображение на онова, що е горе на небето, що е долу на земята, и що е във водата под земята; не им се кланяй и не им служи“ (Изх. 20 : 4—5).

Възлюблени,

Втората Божия заповед стои в много тясна връзка с първата. Докато в първата ни се внушава да познаем Бога и само Нему да служим, във втората ни се забранява да заменяме служението на Бога със служението на нещо друго, което не е Бог. „Не си прави кумир!“

Що е кумир! — Кумирът е идол, поставен на мястото на Бога. Кумирът е лъжливо божество, което измества истинския Бог!

Но няма може нещо да измести Бога? Не, разбира се, защото Бог е единственият всемогъщ Господар на вселената. Има обаче хора, които се опитват да заместят Бога с нещо нисше и правят това нещо свой бог. Такива са били суеверните идолопоклонци. Като са престанали да служат на истинския Бог, те са се самонаказали с туй, че са взели да се покланят на истукани и да им принасят в жертва дори своите деца!

И евреите били склонни към идолопоклонство. Много пъти те отпадали от истинското богопочитание. За тях Псалмопевецът свидетелствува: „Смесиха се със езичниците и се научиха на техните дела; служеха на техните истукани, които бяха примка за тях, и принасяха синовете си и дъщерите си жертва на бесовете“ (Пс. 105:35—37). Типичен е случаят при планината Синай, дето, докато Мойсей се бавел да донесе плочите с 10-те Божии заповеди, народът, не знаейки, какво е станало с него, си направил златен телец. Всички принесли пред него жертви и викали: „Ето, Израилю, твоят бог, който те изведе от египетската земя“ (Изх. 32:4).

Виждайки тая склонност към богоотпадане у носителите на истинската религия, Бог заповядал; „Не си прави кумир и никакви изображения на онова, що е горе на небото, що е долу на земята, и що е във водата под земята; не им се кланяй и не им служи! „С други думи чрез втората заповед Бог ни внушава да не бъдем идолопоклонци.

Почитането на светците

Тук може да възникне у някои въпросът: „Не се ли провиняваме срещу тая изрична Божия заповед нис, православните християни, които, вярвайки в Бога и служейки Нему, почитаме още и св. Богородица, и св. апостоли, и св. мъченици и всички други светци, като в тяхна чест устройваме празници, издигаме храмове, служим литургии, пеем песни и пр.? Не са ли за нас светците нещо като божества, от които очакваме милост и помощ, и които едва ли не изместват за нас Бога?

В такова нещо искат да ни обвинят протестантите, но напразно! Ние бихме били идолопоклонци, ако боготворехме светците и ако с тяхното почитание бихме затъмнявали Божията слава. Но в същност ние не ги боготворим и никого не поставяме на мястото на Исуса Христа, нашия единствен Спасител, Изкупител и Ходатай! Ние само следваме думите на Исуса Христа, Който е казал на Своите апостоли, а чрез тях и на всички Свои светии: „Който присма вас, Мене приема, а който приема Мене, приема Тогова, Който Ме е пратил“ (Мат. 10:4).

При идолопоклонството кумирите отдалечават поклонниците си от истинския Бог. А при почитането на светците се получава обратното: светците хващат като че ли за ръка дошлите при тях по-малки техни братя и ги завеждат при Христа, а с туй — при Бога! Православният християнин вижда в светците Божии угодници и не ги боготвори, а почита, именно почита, защото е послушен към боговдъхновеното Све-

щено Писание, което съветва всички верни: „Помнете вашите наставници, които са ви проповядвали словото Божие, и като имате пред очи свършека на техния живот, подражайте на вярата им“ (Евр. 13:7).

Никога, когато се служи божествена литургия в чест на някой светец, не се принася жертва на светеца, а само на Бога. Бл. Августин говори: „Не на мъчениците ние посвещаваме свещенството, богослуженията и жертвоприношенията (както правят това езичниците по отношение на своите божества), защото ние смятаме за свой Бог не тях самите, а техния Бог. Наистина, почитаме паметта им като на свети Божии люде, които са воювали за истината до смърт... Но чувал ли е някой някога, щото свещеникът, стоящ пред олтаря, построен даже над св. тяло на мъченик, в Божия чест и почит, да казва в своите молитви: на тебе, Павле, Петре, или Киприане, принасям жертва?... И тъй, ние не почитаме светите мъченици с божествени почести... не сме им установили свещеници и не им извършваме жертвоприношения, защото това е нещо неприлично, неподобаващо и непозволено; то трябва да става само по отношение на единия Бог“.

Как св. Църква схваща почитането на светците, проличава най-добре от следните класически думи на св. Йоана Дамаскина:

„Трябва да почитаме светците като Христови приятели, като чада и наследници Божии, по словата на евангелиста Йоана Богослова: „А на всички ония, които Го приеха, даде възможност да станат чада Божии“ (Йоан 1:12)... И Господ в св. Евангелие говори: Вие сте Ми приятели“ (Йоан 1:14)... Как да не почитаме тях, които са и служители, и приятели, и синове Божии? Честта, която се оказва на най-усърдните служители, доказва любовта към общия Владика... Правилно трябва да ги почитаме, да въздигаме в тяхно име храмове на Бога, да принасяме дарове, да тачим дните на тяхната памет... Като гледаме, как са живели всички тия светци, нека подражаваме на тяхната вяра, любов, надежда, ревност, живот, твърдост в страданията, търпение дори до кръв, за да се удостоим и ние като тях с венците на славата“.

Протестантите ни обвиняват в това, че сме прибягвали до ходатайството на светците. Вярно е, че ние търсим в молитвеното си общение със светците тяхното ходатайство, но не защото не зачитаме единствения Ходатай — Христа, а понеже вярваме в Писанието, което казва: „Голяма сила има усърдната молитва на праведника“ (Иак. 5:16). За нас светците не са ходатаи в смисала на Христа. Той е Ходатай по същество и по изкупителните Си заслуги. А светците ходатайствуват за нас, подражайвайки на Христа и на великата Му любов към грешниците. Както е един нашият небесен Отец (Мат. 23:9), но това не пречи да имаме и на земята отци и бащи, и както е един нашият Учител и Наставник — Христос (Мат. 28:8, 10), без това да премахва земните учители и наставници, така точно е един единствен нашият Ходатай — Исус Христос, „Който отдаде Себе Си за откуп на всички“ (1 Тим. 2:5—6), без това да пречи да имаме и по-малки ходатаи — Божиите угодници.

Те са обаче съвсем различни от Него! Христос е Ходатай в делото на изкуплението и синовното застъпничество пред Отца. А свет-

ците са ходатаи с молитвите си за нас като приятели Божии. Христос е Ходатай, Който няма нужда от други ходатаи. А светците, когато са живяли на земята, са имали нужда от Ходатая-Христа, и сега имат нужда от Него за нас... Накратко казано, Христос е Ходатай по природа, а светците са ходатаи по благодат (по Стефан Яворски).

Ако Бог е Владетелят, светците са Неговите министри, на които Сам Бог е благоволил да даде голяма власт: те ще съдят света (1 Кор. 6:2), техните молитви имат голяма сила (Иак. 5:16). Особено велико е застъпничеството на Божията Майка пред нейния Божествен Син. Как да не се обръщаме към нея! Как да не я тачим, когато тя сама по вдъхновение на Духа Светаго е предрекла, че ще я почитат всички християни, говорейки: „Ето, от сега ще ме ублажават всички родове“ (Лук. 1:48). Ако протестантите толкова държат за Свещеното Писание, защо не почитат св. Богородица, почитането на която е предречено там? Защо не почитат и светците, чието зачитане е заповядано от Исуса Христа с думите: „Който приема вас, Мене приема“ (Мат. 10:40), и чието прославяне е предсказано още във Вехтия Завет с думите: „Аз ще прославя ония, които Мене прославят“ (1 Цар. 2:30). А щом Бог прославя светците, как могат човеци да им отричат дължимата почит?

Но независимо от всичко това голяма психологическа необходимост за истински вярващия в Бога е почитането на светците. Те улесняват християнина, който ги тачи, в доближаването му до небето. Те са някакво необходимо стъпало между греховната богоотдалеченост и възсъединяването в Бога. Св. ап. Павел говори така на вярващите: „Бъдете мои подражатели, както съм и аз на Христа“ (1 Кор. 11:1). Ако трябваше направо да догонваме Христа, колко хора биха се отчаяли в това непосилено духовно начинание! Исус Христос е непостижим образец на всички съвършенства. Но ето, светците ни улесняват и насърчават в усрема към Бога. Много от тях, са живели преди това обикновен човешки живот, други са били може би грешни като нас и дори по-грешни и от нас. Ала с Божията помощ са станали светци! Перипетиите на техния живот са толкова поучителни! Техните изкушения, техните борби, техните подвизи, тяхната тяра — всичко това може да окуражи слабите. Чрез своите жития светците сякаш ни говорят: „И ние бяхме човеци с немощи като вашите. Но с Божията помощ победихме греха. Щом ние можахме, и вие с Божията помощ ще можете! Опитайте само, но с твърда вяра и света решимост да не се връщате назад към греха и ще се доближите до Бога.“ Тъй светците не ни задържат при себе си, както правят идолите, препоръчвайки се за божества, а ни водят при Бога.

Възлюблени, ако вие искате да направите вашето дете художник няма да му дадете да почне с най-сложната картина, дето има много фигури, богати движения, всевъзможни багри и хиляди нюанси. Това ще обезсърчи малкия живописец, и той ще се откаже от намерението си да стане художник. В началото вие ще му дадете да рисува прости неща, след това по-сложни и постепенно постепенно ще го водите към съвършенството. Тъй е и в духовния живот. Светците са ония степени,

по които трябва да почнем да се издигаме да стигнем до най-съвършения Образец — Христа!

От всички направени до тук разсъждения се вижда, колко погрешно мислят протестантите, когато казват, че, почитайки светците, ние се отклоняваме от истинското богочитание и чрез тяхното чествуване затъмняваме Божията слава. Тъкмо напротив, почитайки светците, ние се учим така да служим на Бога, както те са Му служили, и чествувайки ги, прославяме още повече Бога, Който е дивен във своите светии! (Пс. 67:36— по слав. текст).

Що са светиите, ако не най-великото творение на Бога! Защото те са се издигнали до светост само благодарение на Неговата всемогъща помощ, която ги е изваяла така, че да станат изящни образци на християнско съвършенство! Никой светец не приписва на себе си своите достоинства, а казва подобно на св. ап. Павел: „С благодатта на Бога съм това, което съм“ (1 Кор. 15:10). Божиите угодници не ни откъсват от Бога, а ни водят към Него. За тях смисълът на живота е бил Христос. Ако им подражаваме, и за нас Христос ще стане център и смисъл на живота ни. Светците са ония духовни образци, които със своите съвършенства ни напомнят за Всесъвършения — за Бога!

Ако застанем пред едно планинско езеро, в чиято гладка повърхност се оглежда снежното чело на някой красив връх, или ако съзерцаваме някой дивен слънчев залез, при който горят в злато и пурпур натрупаните на запад облаци, ние неволно ще извикаме: „Боже, колко си велик!“ Тъй от съвършенствата на земните картини ние заключаваме за съвършенствата на техния небесен Създател. Но това идолопоклонство ли е? Трябва ли да кажем: „Не гледайте тия земни хубости! Те засенчват Бога!“ „Не е ли тъкмо обратното вярно, че те ни откриват величието Божие, според думите на св. ап. Павел, че онова, що е невидимо у Бога, сиреч, вечната Му сила и Божество, се вижда от създание-мира чрез разглеждане творенията (Рим. 1:20). Тъй е при светците. Като разучаваме живота им, като ги почитаме и обичаме, като идваме близо до тях, ние занемяваме от възхита пред величието Божие, което се разкрива пред техните дела! Запленени от красотата на тяхната светост, ние по-лесно можем да почнем да им подражаваме. А чрез подражението им ние все повече и повече обикваме Бога и Му служим от сърце, както те са Го обичали и са му служели. Тъй почитането на светците довежда до истинското богочитание. Затуй култът към светците не е нарушението на втората Господня заповед.

Почитането на светите икони

Но, ако почитането на светците е съгласно с Божията воля, на мнозина се струва съвсем несъмнено, че почитането на св. икони е грубо нарушаване на втората Божия заповед, която гласи: „Не си прави кумир, и никакво изображение на онова, що е горе на небето, що е долу на земята, и що е във водата под земята; не им се кланяй и не им служи!“ А ние си правим свещени изображения, палим пред

тях свещи и кандила, кланяме им се, служим им параклиси и молебени! Не се ли провиняваме грубо по този начин срещу втората Божия заповед? Протестантите направо ни обвиняват в идолопоклонство поради нашето почитане на св. икони. Прави ли са те?

Това ще разберем, като проникнем в смисъла на втората Божия заповед и като направим сравнение между иконата и идола. Що е идол? — изображение на божество, което не съществува, но което се представя за съществуващо и което иска да измести истинския Бог. Идолът следователно е измама, лъжлив образ за лъжливо божество, бесовска хитрост, с която се цели отклоняването на човеците от истинския Бог. Св. ап. Павел прекрасно говори, „че идолът е нищо в света и че други Бог няма, освен Единаго Бога“ (1 Кор. 8:4). Идолът обаче, който е нищо, не се признава за нищо, а претендира да е Бог! Той иска да отнеме славата, която принадлежи на Бога и да отклони суевърните хора от пътя на спасението. Зад идолите се крият бесове (Втор. 32:17), които целят погубването на богоотстъпниците. Затуй Бог тъй се гневи на идолопоклонството! Затуй Той говори чрез устата на св. пророк Исаия: „Аз съм Господ, това е Моето име, и не ще дам славата Си другиму, нито хвалата Си на истукани“ (Ис. 42:8)

Оттук ни става ясен смисълът на втората Божия заповед. Чрез нея Господ ни внушава да не отпадаме от вярата в истинския Бог. Чрез нея той ни предпазва от гибел. Който си прави истукани, който им се кланя и им служи, смятайки ги за божества, отказва се от истинския Бог, потъква Неговата слава и става идолопоклонец.

Такова богоотстъпление ли вършим ние, когато си украсяваме храмовете и молитвените кътчета с икони и се молим пред тях? Не, защото ние не превръщаме иконите в идоли и не ги почитаме зарад самите тях, а заради ония свещени образи, които те представят. А те представят не като идолите нещо, което не съществува, а напълно верни съществуващи лица или събития. Следователно, иконата не въвежда в измама, както идолите, а говори на сърцето нещо истинно и вярно. Идолът е божество. А иконата не е божество, но образ, който ни представя Бога, ангелите и светците, или картина, която ни рисува някои свещени събития.

Основания за иконографно представяне на Бога и светците

Но с какво право ние рисуваме непостижимия Бог? Защо например в иконата на Св. Троица изобразяваме Бога Отца като старец с бели коси (та такъв ли е Бог Отец?), а от дясната Му страна второто лице на Св. Троица Божия Син, като по-млад мъж, над Тях пък Светия Дух като гълъб? Възлюбени, за да представяме така Бога ние имаме библейски основания. Бог в Своята същност е наистина непостижим Той е дух, невидим, безкраен, всесъвършен. Но ето, Той, Непостижимият, е благоволил да се открива на някои свети мъже в достъпни видения, понятни за човешкото ограничено съзнание. Тъй например св. пророк Даниил свидетелства: „Видях, че бидоха поставени престоли, и седна Старият по дни; облеклото му беше бяло като сняг, и космите на гла-

вата Му — като чиста вълна“ (Дан. 7:9). Разбира се, никой няма да каже, че тая картина, в която Даниил видял Бога Отца, изчерпва съдържанието на Неговата същност. Но все пак тя ни дава основание да рисуваме в относителна вярност Бога Отца като Старец с бяла коса и брада. Бога Дух Свети рисуваме пък или като гълъб, защото тъй е благоволил да се яви при кръщението Господне на р. Йордан, или като огнени пламъчета над главите на апостолите, защото в такъв видим образ е слязъл над тях на Петдесетница. А второто лице на Св. Троица Божия Син ние рисуваме като човек, защото Той е благоволил, бидейки Бог, да стане човек, да приеме плът и да живее между хората! Рисуваме Го пък от дясната страна на Бога Отца, понеже в Писанието тъй е казано за Него: „Господ се възнесе на небето и седна отдясно на Бога“ (Марк. 16:19). Тъй го е видял в предсмъртните си видения и св. първомъченик Стефан, свидетелствайки: „Ето, виждам небесата отворени и Сина Човечески да стои отдясно на Бога“ (Дея. 7:56).

Ако Священото Писание ни казва това, кой смъртен би посмьл да му противоречи? Ако Богу е било угодно да ни разкрие отчасти Своята непостижимост в достъпни за нас образи и форми, кой от хората би могъл да оспори представянето на тия боговдъхновени откровения в картини? Що е картината? Средство за изразяване на виденото и чутото. Но не е ли и езикът такова средство за изразяване на виденото и чутото? И ако оспорваме картините, защо да не оспорим думите на човешкия език? Та нима те могат да изразят Неизразимия и да обхванат Необхванатия? Ала, ако тъй разсъждаваме, няма ли да стигнем до отричане на проповедта като средство за описание на Бога? Няма ли тогава да отречем и Священото Писание, което чрез думи ни разкрива Божествените тайни, доколкото това е възможно за човешкия език? Иконите не са нищо друго, освен понятен език за учащите се, нагледно Евангелие за народа, живо поучение за ония, които обичат Господа и Неговите светци!

Иконите ни говорят всякога истина, разкрита в Священото Писание, разказана в неговите божествени страници, или взети из живота на Божиите угодници. Едни икони ни предават Св. Богородица с Богомладенеца на ръце. Други — разни сцени из дейността и чудотворството на Спасителя. Трети — събития из живота на светците или самите светци. Всичко това е истина! И като истина то силно действа върху душата на вярващия. То подхранва любовта към Бога и към Неговите угодници. То доближава до Бога. Тук най-добре се чувствава разликата между идолите и иконите. Идолите отдалечават от Бога, иконите ни доближават до Него.

Представянето по нагледен начин на разни божествени истини и събития, на лица и случки било из Священото Писание, било из живота на светците, действа еднакво благотно не само върху съзнанията на простия народ, но и върху религиозното чувство на най-духовно издигнатите и високо интелigentни люде, които обичат Бога. Св. Григорий Ниски, който бил всестранно образован, свидетелства за себе си: „Аз виждах нередко в живописно изображение, как Авраам принася своя син Исаака в жертва на Бога и никога не минавах без

сълзи покрай това зрелище. Тъй живо изкуството представя тази история. А Амасийският епископ Астерий говори, че той не може да гледа, без да заплаче от умиление, на живописно изобразените мъчения на св. Евтимия.

Идолослужение ли е почитането на св. икони?

Слушайки това, протестантите може би ще се видят принудени да ни кажат: С изобразяването на Бога и разни свещени събития и лица най-сетне можем да се съгласим поради посочените библейски основания. Но защо вие, православните, целувате иконите, защо палите пред тях свещи и кандила, защо им кадите тамян, защо им се покланяте, защо се молите пред тях? Нали Исус Христос е казал, че „истинските поклонници ще се покланят на Отца с дух и с истина, защото Отец иска такива да бъдат, които Му се покланят. Бог е дух; и тия, които Му се покланят, трябва да се покланят с дух и с истина“ (Иоан. 4:23—24)!

Не се ли забранява тук всякакво почитане на икони и не се ли превръщате вие, православните, в истински идолопоклонници, като се кланяте пред дъските, платната и хартиите, на които са нарисувани иконите?

Възлюблени, що значи да се покланяш на Бога с дух и с истина? То значи истински да почиташ Бога и да Го обичаш от цялото си същество, за Него да живееш, за Него да си готов и да умреш. Но значи ли то, че е забранено покланянето на Бога и по телесен начин? — Съвсем не! Защото и Сам Исус Христос се е молел не само с духа Си, но и с тялото Си; като е коленичел, като е издигал очи към небето и като е падал на лицето Си (Мат. 26:39; Лук. 22:41).

Ако покланянето на Бога с дух и с истина означава отричане на външните форми на богопоклонението, тогава трябва да се отречат не само иконите, но и молитвите, и псалмите, и славословията, защото те съдържат думи, които са нещо не чисто духовно. А как ще се молим с дух и с истина без молитви? И няма ли тогава да се изпари всяка религиозност?

Не, ние сме не само душа, но и тяло! Затова ни е необходимо и външно богопочитание според съвета на св. ап. Павел, който казва: „Прославете Бога в телата си и в душите си, които са Божи“ (1 Кор. 6:20). Към външното богопочитание принадлежат думите на молитвите, колениченето, паленето свещи, иконите, целуването им и пр.

Бог никога не е забранявал нито в Стария, нито в Новия Завет външното богопочитание, стига само с него да е свързано и вътрешно духовно богопочитание. По същата причина Бог не е забранил правенето на религиозни изображения, а само правенето на кумири, на идолски изображения, които отклоняват човека от истинското богопочитание. Иначе Бог не би заповядал на Мойсея да направи изображенията на два златни херувима и да ги постави над Ковчегата на завета, в който се пазели двете скрижали с десетте Божии заповеди (Изх. 25:18).

Ето тук, пред Ковчег на завета със заповедите, пред изображения на херувимите Мойсей, Аарон, Исус Навин и други Божии угодници са се молели, падали са в тежки минути на колене, простирали са се по очи, кланяли са се и пак не били обвинени от Господа в идолопоклонство! (Числ. 20:6; Ис. Нав. 7:6). Как са си позволявали тия праведни мъже да се кланят пред Ковчег на завета и пред херувимите? Та Ковчегът на завета и херувимите Бог ли са? Нали само на Бога трябва да се кланяме и само на Него единичкия да служим (Лук. 4:8)? Как са си позволявали те да палят светилници и кандила в скинията, да кадят тамян и да почитат светините си? Не те са си позволявали това, а то им е било заповядано от Бога с изрични заповеди за горене светилник отвън завесата на Ковчег (Лев. 24:2—4), за кадене тамян на жертвеника (Изх. 30:7), за почитане на светините и пр. Всичко това като Божия наредба е минало от ветхозаветната Църква към новозаветната. Както Мойсей и Аарон са се кланяли пред Ковчег на завета и пред херувимите и не са били идолопоклонци, защото са се молили не на тия вещи, а на Бога, тъй и ние, православните християни, се кланяме на свещените икони, изобразяващи Бога и Божиите угодници, кадим пред тях тамян, палим свещи и кандила и не сме идолопоклонци, защото се молим не на веществото на иконите, а на Бога и на светците, които те изобразяват. Идолопоклонци бихме били ние, ако боготворехме иконите. Ние обаче не ги боготворим, а ги почитаме като светини!

Та и как да не ги почитаме, как да не ги целуваме и да се молим пред тях, когато те изобразяват нашия небесен Баща, нашата небесна Застъпница св. Богородица и св. Божии угодници! А ние обичаме Бога и угодниците Му. Затова обичаме и техните образи. Ако ние целувахме дъската, платното, хартията, ние бихме били идолопоклонци. Но ние целуваме не материята на иконата, а онзи образ, който е там нарисуван! Една майка, която е загубила единственото си детенце, щом види някоя негова дрешка, или някоя негова играчка, грабва я и я целува. Какво целува тя? Материята на дрехата ли или играчката като играчка? Не, тя мислено целува детенцето си, което се е докосвало до тия вещи и ги е осенило тъй да се каже с духа си! Тя пренася чувствата си от любимото дете върху всичко, което е свързано с него. А ако вземе портретчето му, тя ще го облива със сълзите си и дълго ще целува стъклото, през което я гледат угасналите навеки скъпи очички. Що целува тя? Студеното стъкло ли? Какво оплаква тя? Портретчето ли? Или детето си?

Тъй и когато ние в покаяние плачем пред иконите, не сме идолопоклонци, защото плачем пред Бога и пред светиите Му, молим се на Бога и на светиите Му, целуваме мислено Бога и светиите Му. Целуваме ги, защото ги обичаме! Ах, ако можехме да видим някъде по улиците Исуса Христа! Как бихме се трупали около Него! Как бихме целували ръцете Му, нозете Му, дрехата Му! Но понеже не можем да Го видим по улиците, целуваме иконата Му! Никой от нас, навеждайки се над иконата, не мисли, че се покланя на материята, от която тя е направена, а чувствава, както това прекрасно е изразил още

св. Василий Велики и е подчертал Седмият вселенски събор, че почитта му към изображението минава върху първообраза, който там е нарисван.

Такива чувства изпитваме, когато гледаме например образа на нашия роден светец — свети Иван Рилски. Ние дълбоко го почитаме и горещо го обичаме! В тая почит и обич няма нищо идолопоклонническо. Ако ние сме длъжни да почитаме и обичаме всеки човек, колко повече имаме правото и задължението да почитаме светците! Гледайки иконата на св. Иван Рилски, ние чувствуваме копнеж да бъдем в неговия манастир, дето той почива с нетленните си мощи и да целуваме до насита благоуханната му целителна ръка. Но понеже не можем, когато пожелаем да бъдем там, целуваме с молитвен жар иконата му. Това е не идолопоклонническа обич към хартийката, на която е нарисван образът на светеца, а свята обич към самия светец!

Иконите са светини

Оттук можем да разберем и друго нещо — защо ние с благоговение се отнасяме дори и към материята, от която са направени св. изображения. Иконите са осветени от благодатта Божия, която почива върху тях! Те са светини! С тях не можем да се отнасяме като с обикновени предмети, а трябва да ги държим на почетно място. Гаврата с тях е кощунство, грях!

И това може да се стори на протестантите идолопоклонство. Но то съвсем не е такова. Кажете на един сектант да стъпче Библията с крак! Ще я стъпче ли? Защо той се отнася благоговейно към тия листове, към тая материя, от която е направена Книгата на книгите! Не е ли това идолопоклонство? — Не, защото ако човек дълбоко се прекланя пред Божиите думи и откровения, записани в Священото Писание, не може да има пренебрежително отношение и към хартията, на която са написани тия Божии думи и откровения. Тъй е и с иконите. Ако човек обича Бога и неговите угодници, не може да кощунствува с образите им. Та иконите, както вече споменахме, са Слово Божие, само че написано не с думи, а с образи, картини и багри. Но и от тях, както от Словото Божие, се учим, какви трябва да бъдем, за да се спасим.

Много мъдро е защитил светостта на иконите пред жестокия император иконоборец Константин Копроним Божият угодник св. Стефан Нови. Запитан от императора: „На какви отечески предания ние не се покоряваме, та ти ни наричаш еретици?“ светецът отговорил:

— Вие изхвърлихте от храмовете св. икони, които ни са предадени и заповядани още от най-древни времена от св. отци. Като се покланяме на образа, ние въздаваме чест не на веществото, защото честта към образа отива върху първообраза, както е казал великият св. Василий. Когато ние изобразяваме Христа на иконата, ние рисуваме не естеството на Неговото Божество, а чертаем богочовешкия Му образ, който се е явил в наше подобие и е бил пипан от апостолските ръце, както е казал св. Иоан Богослов: „Коего сме чули, което сме

видяли с очите си, и което ръцете ни са попипали“ (1 Иоан. 1:1). Ако ми възразиш с думите, казани от Бога на Мойсей: „Не си прави кумир“... то аз ще ти посоча същия Мойсей, който направи изображения на два херувима, за което говори божественият апостол (Евр. 9:5). Но и самият олтар и скинята, и Светая Светих служат на образа и сянката на небесното (Евр. 8:5). Какво беззаконно вършим, като рисуваме на иконата човековидния Христов образ и му се покланяме? Нима мислиш, когато се покланяме на кръста, направен от какъвто и да е метал, че ние се покланяме на веществото?... Нима ще изхвърлиш от Църквата и св. Тайни на причастие, които съдържат под вида на хляба и виното Христовите плът и кръв, чрез които се избразява същото тяло Христово, което пострада на кръста, на което се и покланяме и целуваме?... Вие не се побояхте да наречете св. икони идоли, да ги тъпчете с крака и да ги изгаряте с огън!

— Нима, като тъпчем иконите, ние потъпкваме Христа? — запитал императорът.

Тогава св. Стефан взел една монета и запитал:

— Чий образ е тоя? Царският! Какво би станало, ако някой за поругание хвърли на земята царския образ и вземе да го тъпче с нозете си? Няма ли той да подлежи на наказание?...

— Да, — отговорили царските сановници.

— О, велика слепота и безумие! — извикал св. Стефан, — ако за поругания образ на земния цар виновният се предава на мъчения, то — помислете — какво наказание заслужавате вие, които потъпкахте образа на Божия Син и на пренепорочната Негова Майка!

Като казал това, той плюнал върху монетата, захвърлил я на земята и захванал да я тъпче с нозе. Присъстващите се нахвърдили яростно върху му и искали да го убият на часа. По заповед на царя св. Стефан бил откаран в тъмница и след близо една година завършил мъченически своя праведен живот.

Чудотворни икони

Иконите заслужават благоговейно отношение още и поради това, че много от тях са чудотворни. — Как? Чудотворни? Та нима могат да бъдат мъртви вещи чудотворни? И ако на някоя вещь се приписва чудотворство, не е ли това вече съвсем несъмнено идолопоклонство?

Такива и подобни на тях възражения ще чуете от протестантска страна. Ала вие, православни християни, не бързайте да падате духом! Истината и тук, както и във всички други случаи, е на наша страна. Защото истината се пази в Църквата Божия, която е „стълп и крепилото на истината“ (1 Тим. 3:15). Не от това ли се заблуждават протестантите, прочутите и усърдни изучаватели на Библията, че не знаят „Писанията, нито силата Божия“ (Марк. 12:24)!

Когато Исус Христос отивал да възкреси току що издъхналата 12 годишна дъщеря на Иaira, една безнадеждно болна кръвоточива жена с голям труд си пробила път сред навалищата, която отвед при-

тискала Спасителя, приближила се незабелязано до Него и си рекла: „Ако се допра само до дрехите Му, ще оздравея“ (Марк. 5:28). И тя действително с вяра се допряла до Него!

— Какво правиш ти, жено? Опомни се! Не е ли това идолопоклонство? Пред тебе е живият Христос, а ти чакаш помощ от мъртвата Му дреха? — така биха отблъснали жената с викове и ругатни неразумните пазители на вратата от идолопоклонство. И така биха ѝ попречили чрез посредството на мъртвата Христова дреха да получи живата Христова милост.

Но Господ Исус не я упрекнал в идолопоклонство, а тъкмо на-против похвалил вратата ѝ: „Дерзай, дъще, твоята вяра те спаси; иди си смирно!“ (Лук. 8:48).

Фактът, че жената оздравяла от докосването си до Христовата дреха, ясно говори, че и мъртви вещи могат да се осветят от благодатта Божия, тъй че със силата на Всемогъщия да станат чудотворни.

Много подобни случаи описва св. Библия. Мойсей чудотворил със жезъла си. Св. пророк Елисей разделил водите на р. Йордан с кожата си, който получил като свето наследство от своя велик наставник св. пророк Илия (4 Цар. 2:8, 14). Ковчегът на завета вършел чудеса (1 Цар. гл. 5 и 6). Кърпите и убрусите от снагата на св. ап. Павла премахвали болести и изгонвали зли духове (Деян. 19:11—12). Но най-чудното е, че дори и сянката на св. ап. Петър чудотворяла. В „Деяния на светите апостоли“ се разказва, че вярващите изнасяли по улиците болните си и ги слагали „на постелки и одъри, та, като минава Петър, поне сянката му да осени някого от тях“ (гл. 5:15). Тъй са чудотворели и чудотворят вещи, останали и от други Божии угодници. За св. Серафим Саровски, велик подвижник на 19 век, се знае, че след смъртта му неговата мантия, с която една монахиня отишла в Петроград да събира милостиня, почнала да лекува болни и се прославила като чудотворна.

Идолопоклонци ли са били тия християни, които очаквали с вяра помощ от кърпите на св. ап. Павел и от сянката на св. ап. Петър? Както са чудотворели кърпи и убруси, жезли и кожуси, тъй и до днес чудотворят много вещи, останали от Божии угодници. Тъй чудотворят и някои техни свещени изображения.

Много и дивни случаи могат да се приведат във връзка с чудотворните икони. Да си спомним само разказа за св. Мария Египетска. След като прекарала 17 години греховен живот в Александрия, тя дошла в Иерусалим и поискала за празника „Въздвижение на кръста Господен“ да влезе в храма. Но някаква невидима сила я отблъсквала от входа заради нечистотата ѝ, и не ѝ позволявала да влезе в църква. Удивена, що може да значи това, Мария видяла в притвора окачена иконата на св. Богородица. Гледайки кроткото, невинно и девствено лице на светата Дева и сравнявайки своята блудна скверност с нейната ангелска чистота, тя се заляла в сълзи и извикала: Майко Божия, спаси погиналата! Очисти нечистата!“ И дала обет вече да не грещи. Веднага тя била допусната да влезе в храма, Целунала там Животворящото дърво на кръста Господен, върнала се в притвора, пак взела

да се моли усърдно пред св. Богородица и чула от нея глас: „Зад р. Йордан ще намериш покой!“ Действително, Мария преминала свещената река, заживяла в пустинята в пълно уединение, предала се на тежък пост и покаяние и след 17 години, прекарани в нечувани подвизи, получила прошка на безчислените си предишни грехове и се удостоила с такава изобилна Божия благодат, че взела да върши големи знамения и чудеса!

Почитането на св. икони е угодно Богу

Взлюблени, да почитаме св. икони като изображение на истинския Бог и на Божиите угодници! Да си устроим молитвени ъгълчета в нашите домове и там пред благите образи на небожителите да палим своето кандилце! От това кандилце ще се подпалва и у нас огънят на вярата и ще се разгаря ревността да водим богоугоден живот! Нека се грижим да украсяваме и Божиите храмове с хубави свещени изображения. Това е много угодно на Бога дело!

В Печерския манастир живял някой инок на име Еразъм. Той бил по наследство много богат, но всичкото си богатство употребил за украса на Божиите храмове с икони. Накрай, като похарчил всичко, до такава степен обеднял, че хората взели да го отбегват. Еразъм взел да мисли, под влиянието на изкушаващия го зъл дух, че не е сторил добре, дето не раздал богатството си на бедните, а го похарчил по украса на църкви и параклиси. Смятал, че няма да получи от Бога награда за това и в отчаянието си се предал на порочен живот.

Ала внезапно се разболял и паднал на смъртно легло. Престанал да говори, лежал с отворени очи и едва дишал. Така прекарал той осем дни. На деветия ден събрали се при него манастирските братя и, като виждали страшната му предсмъртна мъка, всички се чудели и казвали: „Горко, горко на душата му! Тя живя в леност и в грехове, а сега вижда нещо ужасно и не може да излезе от тялото“.

Но неочаквано Еразъм дошъл на себе си, станал от леглото и захванал да говори на събралите се монаси:

— Отци и братя, аз наистина съм грешен, както сами знаете, и не съм се покаял до сега. Но ето, току що ми се явиха светите Антоний и Теодосий (основателите на Печерския манастир) и ми казаха: „Ние се молихме на Господа, и той ти даде време да се покаеш“. След това аз видях Пресвета Богородица. Тя държеше на ръце своя Син, и всички светии бяха с нея. Тя ми рече: „Еразъм, затова, че ти украси моята църква и я разхубави с икони, и аз ще те прославя в царството на моя Син. Сиromасите всякога имате пред себе (Мат. 26:11). Само че ти стани, покаяй се и приеми великия ангелски образ! На третия ден аз ще те взема при себе си очистен, понеже ти бе обикнал благолепието на моя дом“.

Като разказал това, Еразъм захванал да изповядва пред всички сторените от него грехове, без да се срамува. Толкова дълбоко било покаянието му. След изповедта си той почувствувал неизказана утеха, защото греховете му били простени. Радвайки се в Господа, той ста-

нал, отишъл в църква и бил постриган в схима. На третия ден той тихо предал Богу дух.

Накрая, възлюблени, длъжни сме да си напомним, че, щом иконите са свещени изображения, кощунственото отношение към тях е тежък грях, който няма да остане от Бога ненаказан било в тукашния, било в бъдещия живот. Незачитането на Ковчегата на завета довеждало тежки наказания на виновниците. Това е разказано в Библията. Желаетелите нека прочетат 1 Цар. 5 и 6 глави. Тъй също Бог наказва и отнасящите се с присмех и подигравка към св. икони, към честния Кръст Господен и другите новозаветни светини.

Нека прочее православно тачим Божиите угодници и благоговейно почитаме свещените изображения, като въздаваме божеско поклонение единствено на Бога, а светците и свещените изображения почитаме като светини, които от Бога са получили благодат и чудотворна сила. А мин.

ГРЕХОВЕ ПРОТИВ ВТОРАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

„Проклет да е, който направи издялан или излят кумир, гнусота пред Господа... и го тури в тайно място! (Втор. 27:15).

Модерни идоли

Възлюблени,

Много строг е бил Мойсеевият закон. Той е заплашвал с вечно проклятие идолослужителите. И с право! Защото единствено на Бога човек трябва да се кланя и само Нему да служи (Мат. 4:10).

Ние, днешните християни, сме далеч от грубото езическо идолопоклонство. Сред нас няма такива, които да почитат езическите божества Зевс, Венера, Марс и пр. Но никой ли от нас поради това не се провинява срещу втората заповед, която забранява идолопоклонството?

За голямо съжаление, трябва да признаем, че голяма част от днешните християни са друг вид идолопоклонници. Новото идолопоклонство е не по-малко пагубно от древното, защото и то заменя истинския Бог с лъжливи божества. А модерните идоли на съвременните християни са много! Кои са те, ще ни помогне да ги посочим безсмъртният тълкувател на Словото Божие св. Иоан Златоуст.

„Не ми говори — казва той, — че ти не се покланяш на златен идол; по-добре докажи, че ти не вършиш това, което златото ти заповядва да вършиш. Различни са видовете идолослужение: един почита богатството като господ, друг признава корема за бог, а трети друга някоя още по-низка страст. Ти не им принасяш в жертва волове, както вършели това езичниците, но затова ти постъпваш още по-лошо — ти им заколваш в жертва своята душа. Ти не подгъваш колена и не се кланяш на идоли, но затуй пък със свършена покорност изпълняваш всичко онова, което ти заповядва и коремът, и златото, и твоята господ-

ствуваща страст. Езичниците тъкмо затуй са гнусни, че са боготворели човешките страсти: плътската похот те наричат Венера, гнева — Марс, пиянството — Бахус. Макар ти и да не си правиш веществени идоли като езичниците, но ти с голямо усърдие служиш на същите тия страсти, Христовите членове правиш членове на блудница и оскверняваш себе си с други беззакония“.

От тия думи на св. Иоан Златоуст става ясно, че всяка наша греховна страст — била тя самолюбие, чревоугодие, пиянство, блуд, сребролюбие, гняв или друга подобна е идол на нашата душа! Когато човек се привърже към някой порок, превръща сърцето си в капище на своя любим идол. Грехолюбието е неговото тъмно идолослужение. Неговото вътрешно съзряване с греховното пожелание е отричане от Христа. А щом на дело изпълни намисления грях, той принася жертва на идола като съвършен идолопоклонник. Тъй всеки християнин, който чрез изневера на Христа наруши обетите на своето кръщение и, отказал се веднаж от дявола, се върне пак при него, става роб на греха и жалък идолослужител.

За да бъде човек идолопоклонник, не е необходимо непременно явно да потъпче връзката си с Христа. Достатъчно е да откъсне скритом сърцето си от Него и да го подари другиму. Идолопоклонството на модерните идолопоклонци не е всякога грубо изразявано. То често не се усеща дори от самите тях. Божиите угодници, които дълбоко са прониквали в психологията на греха, са виждали, че уклонът към идолопоклонство започва от греховната мисъл, появила се като изкушение в съзнанието и не отблъсната веднага от душата.

Св. Нил Синайски, разглеждайки тия думи от Писанието: „Проклет да е, който направи издялан или излят кумир, гнусота пред Господа... и го тури в тайно място“ (Втор. 27:15), говори: „Не е едно и също да заровиш в земята нещо завинаги и да туриш нещо в тайно място. Онова, което е заровено в земята и не се явява пред очите, се изличава с време и от паметта, а онова, което е турено в тайно място, макар и да се скрива от околните, но като бива често виждано от скрилия го, възобновява спомена за себе си. Такъв турен в тайно място идол бива всяка срамнамисъл, която се е образувала в ума и не е била отхвърлена, но е запазена скришно. Който така постъпва, се подвърля на предписаното в закона наказание, понеже делеенето на срамната мисъл е същото, каквото е покланянето на идола“.

Всяка любима страст е идол. Не е нужно непременно външно да се проявява страстта, за да бъде смъртен грях. Достатъчно е тя да заема в скритите гълбини на човека мястото на Бога. Тогава тя е вече идолопоклонство и причинява духовна смърт, защото е изместила Бога, Който е единственият източник на живота.

Много мъдро говори епископ Игнатий Брянчанинов: „Страстта не всякога се изразява в дело. Тя може да живее и тайно в сърцето на човека, владеейки неговите чувства и мисли. Страстта се познава от туй, че човек не престава да си представя греха и да се услажда от мечти по него. Намирайки се в негов плен, той няма вече сили да се

противопоставя на увеличащата мощ на греховните мисли и картини, които със своята долна сладост поглъщат цялата му мъдрост и сила.

Страстният не престава да извършва греха във въображението си и в сърдечното си чувство. Чрез това той поддържа своето общение с тъмните духове и своята подчиненост на тях, а оттам и своята вечна гибел“.

„Викай високо — заповядва Господ на Своя пророк — и посочи на народа Ми беззаконието му, и на дома Иаковов — греховете му. Те всеки ден Ме търсят и искат да знаят Моите пътища като народ, който уж постъпва праведно и не оставя законите на своя Бог; те искат от Мене праведен съд, желаят да се приближат към Бога, казвайки: „Защо ние постим, а Ти не видиш?; смиряваме душата си, а Ти не знаеш?“ — Ето, в деня, когато постите, вие изпълнявате своята воля“ (Ис. 58:1—3), т. е. изпълнявате „своите лукови мисли! Вие им принадлежите всесъждения като на идоли! Вие приехте като свои божества злите си мисли и им давате като жертва най-ценната от жертвите — вашата свобода, която трябваше да посетите на Мене чрез вашето добро поведение и чиста съвест“ (Св. Исаак Сирий).

Като изтъква това жалко поробване на човека от страстите му, епископ Игнатий Брянчанинов продължава: „Надежда за спасение осенява човека едва тогава, когато той се види в невидимата борба постоянен победител. Тази мисъл е изразил св. пророк Давид, когато молитвено е говорил с Бога така: „По това ще узная, че Ти благоволиш към мене, ако моят враг не възтържествува над мене“ (Пс. 40:12). Той се мъчел да получи това блажено състояние, когато казал: „От моите тайни грехове ме очисти и от умишлените (чуждите — по слав. текст) удържи раба си, за да ме не овладеят. Тогава аз ще бъда непорочен и чист от голямо развращение“ (Пс. 18:13—14). „Върни ми радостта на Твоето спасение и с властния Дух ме утвърди“ (Пс. 50:14). „Думите на устата ми и помислите на сърцето ми да бъдат благоуходни пред Тебе, Господи, крепост моя и избавителю мой!“ (Пс. 18:15).

Очевидно е, че пророкът е нарекъл страстта таен грях и голямо развращение. Той я нарекъл чужд грях, защото тя е съставена от приети и усвоени от душата бесовски мисли, чужди на душата, вследствие на които тя се измъчва и страда като от противоестествено състояние. Непорочността, която е достойна за рая, идва след изкореняването на страстите от сърцето. Единствено Светият Дух може напълно да очисти човека от страстите и да му върне властта над самия себе си, която дяволът му е отнел. В състоянието на безстрастие човек достига чистата любов, и мисълта му започва постоянно да пребъдва при Бога и в Бога. Душата, почувствувала осенението на Духа, като се види победителка на греховните мисли и мечти, започва да изпитва неопикуемата радост на спасението. Тази радост няма никаква прилика с обикновената човешка радост, която се ражда единствено от тщеславието и се поддържа от самодоволството, което се появява или когато човек сам себе си ласкае, или когато други го ласкаят, или когато го ласкае земният му успех. Духовната радост, която известява спасението, е пълна със смиреномъдрие, пълна с благодарност към Бога,

придружава се с обилни и постоянни сълзи и с непрестанни молитви, не се насища да осъжда и унижава себе си, излива се в изповядване на Бога и в славословене на Бога и се ознаменува със себеумъртвяване по отношение на света. Тя е предусещане на вечния живот! Тя е живо познание за Бога, което тайнствено говори: „Глас на радост и спасение в жилищата на праведните: десницата на Господа твори сила! Десницата Господня е висока, десницата Господня твори сила! Няма да умра, но ще живея и ще разгласям делата Господни. Господ ме строго наказва, ала на смърт ме не предаде. Отворете ми портите на правдата: ще вляза в тях, ще прославя Господа! Ето портите Господни: праведните ще влязат в тях. Славя Те, че ме послуша и стана мое спасение“ (Пс 117:15—21) (Еп. Игнатий Брянчанинов).

Но такава избавление от страстите могат да получат само онези, които напълно обърнат гръб на идолопоклонството, откажат се от любимите си грехове и започнат пак да следват Божия път. Запази ли човек в душата си привързаност към единствен дори грях, той продължава да е идолопоклонник, понеже е турил своя кумир в тайното място на сърцето си и там му служи. Не е важно, че във всичко останало този християнин е порядъчен и изпълнителен човек. Едната му любима страст е достатъчна, за да го погуби.

Авва Доротей мъдро поучава: „Повярвайте, братя, че ако у някого една единствена дори страст се превърне в навик, той непременно подлежи на мъка. Случва се някой да извършва десет добри дела и да има само един лош навик. Но и това единствено зло, което произлиза от лошия му навик, е по-силно от десетте му добри дела. Ако орелът е целият въвн от примката, но се хване в нея само с един нокът, то чрез тази дребна беда пропада цялата му сила. Защото не е ли той в примката, макар и целият да се намира въвн от нея, когато е хванат в нея макар и с един само нокът? Не може ли ловецът да го улови, щом пожелае? Така е и с душата. Ако тя превърне в навик макар и една само своя страст, врагът я побеждава, когато си поиска, защото тя се намира в неговите ръце чрез тази страст“.

Порочният човек е безнадежден поклонник на своя идол и отчаян роб на греховната си привычка. Всеки роб се ползува с известна минимална свобода. Но робът никога не може да разполага напълно със себе си, защото господарят му, който има власт над него, може в който си иска момент да го повика на работа, да го мъчи и наказва. Тъй и порочният човек може да си въобразява, че разполага със себе си, но той е хванат здраво от невидените лапи на своя любим грях и всеки момент може да извърши това, което сам не желае, принуждаван от своя зъл господар — порока.

За душата порокът е това, което е за мечката халката, която мечкарът окачва на горната ѝ бърна. За порока като за халка мечкарят-дьявол държи в плен душите на порочните и ги кара да играят по неговата воля.

Модерният идолопоклонник, покорявайки се на порока си, е по-жалък от древните идолослужители. В невежеството си те са се кланяли на своите кумири, смятайки ги все пак за божества. А той, порочният,

слугува на явни злини, бидейки безсилен да се избави от тиранията на страстите си.

Св. Тихон Задонски казва: „Страстолюбие то е вътрешно и душевно идолослужение, тъй като служещите на страстите ги почитат чрез вътрешната покорност на сърцето си като идоли. Така за ония, които угаждат и слугуват на корема си, коремът е бог (Филип. 3:19); за користолюбца користолюбие то е идолослужение (Кол. 3:5), според учението на апостола; слугуващите на Мамона (богатството) почитат Мамона като свой господ (Мат. 6:24); и „всякой, който прави грях, роб е на греха“ (Иоан. 8:34), „защото от когото бѣде някой победен, от него бива и поробен“ (2 Петр 2:19).

Колко е мерзко и бедствено греховното пристрастие! Мерзко, защото страста като идол застава на мястото на Бога и заграбва за себе си цялото сърце на човека! Бедствено, защото почитащият своята страст се отрича от Христа, в Когото е спасението, и заслепен от измамата на нечистите наслади, които тя му дава, може да отmine в другия свят без покаяние. А това значи да стане той от роб на греха вечен пленник на ада и смъртта.

Сребролюбие то

Да разгледаме сребролюбие то, този типичен идол на много люде, за който св. ап. Павел изказва две главни мисли — първата: „Користолюбие то е идолослужение“ (Кол. 3:5) и втората: „Корен на всички злини е сребролюбие то, на което, предавайки се, някои се отклониха от вярата и си навлякоха много мъки“ (2 Рим. 6:10). Забележете, възлюблени, св. ап. Павел намира, че сребролюбие то е идолослужение и че отклонява от вярата и навлича много мъки! Как тъй то отклонява от вярата? С туй, че създава нова вяра — вяра в парите! А навлича много мъки с туй, че иска от последователите си подвизи!

Вярата в нещо и подвизите за достигането на това нещо са едни от най-съществените елементи на религията. Християнската религия има тия два важни елемента — вяра в Бога и скърби и подвизи за Бога. Истинската вяра в Бога ни завещава скърби. Тя казва, че „през много скърби трябва да влезем в царството Божие“ (Деян. 14:22).

Шом сребролюбецът вярва в парата и в името на парата е готов на скърби и страдания, ясно е, че той има религиозно отношение към Мамона (богатството). Колко всеошчни бдения прекарва той в плановете и проектите за забогатяване! Колко труд и енергия влага в своето домогване до парите! Колко грижи и безпокойства завещава той на своя идол — богатството! Той страда! Той даже е готов да умре за парите си! Той е влюбен в тях. Затуй като влюбен с готовност се излага на скърби в името на Мамона! Той е безнадежден идолопоклонник!

Но колко жестоко той е измамен! Всички тия жертви, които прави за мъртвото си божество — парата, но го възнаграждават. Напротив, ограбват го — и духовно, и дори материално.

Ето как те го ограбват духовно: заради парите си той се лишава от своите духовни ценности. Той враждува с хората, защитавайки

богатствата си. Той е зъл и немилосърден. Той загубва човешината си, добротата си, любовта си към ближните. За да запазим парите си, той жертвува добродетелите си.

Но привързаността му към парата го ограбва и материално. Сребролюбецът е обикновено скъперник. Той не задоволява понякога и насъщни свои нужди, за да не пилее парите си. Уви, не той владее тях, а те владеят него. Той е беден, жалък роб!

Всичките му жертви, които той прави за своя идол — парата, отиват напразно. Мамонът като че ли не одобрява нито една от тия негови жертви — време, сили, здраве, радости, съвест, добродетели, човешина, любов! Той иска много повече! Той иска да погълне като последна жертва самия сребролюбец!

Колко са по-различни по съдържание и смисъл жертвите на вярващия в Бога! Те не го съсипват и унищожават. Те разоряват само крепостите на злото у него. Защото вярващият жертвува греховете си, за да запази добродетелите си. Той жертвува времето си, за да спечели вечността. Той страда за своя Бог, за да бъде вечно блажен с Него. Жертвите на вярващия не само не го ограбват, но богато го възнаграждават, като му дават още тука на земята мир в душата, спокойствие в съвестта, радост в Духа Светаго, а в задгробния мир — вечен, блажен живот!

Сребролюбецът е безумен идолопоклонник, защото заменя живия Бог с мъртвото богатство. Удивително е, възлюбени, как може въобще да се съпоставя Бог с Мамона и при това превесът да бъде в полза на последния! Може ли златото да даде живот, да избавя от смърт, да чудотвори като Бога? За много сребролюбци изглежда, че може. Затуй те с такава вяра се обръщат към новия си Бог, желаейки да му слугуват. Но колко дълбоко се мамят те!

Те доказват по несъмнен начин, че са идолопоклонници с това, че вярата, надеждата и любовта към Бога, които съставят и същината на религията, са заменили с вяра, надежда и любов към парите.

Вярата на сребролюбца

Вярата на сребролюбца в парите се изразява в това, че той е станал практически идолопоклонец, въпреки че иначе може да минава и за вярващ в Бога. Нищо друго не го вълнува така много, както желанието да натрупа пари. Да не мислим при това, че тая страст — сребролюбие — се среща само у богати хора! Не, тя не подбира жертвите си. Настанява се там, дето намери пристрастеност към земните блага. Затуй ще я откриете и у богати и у бедни люде. Богатите сребролюбци треперят над парите си като над светиня. Богатството е тяхната вяра в живота. А бедните сребролюбци само за печелене на пари мислят. От тук е ясно, че сребролюбието не се състои в многото имане, а в страстта на сърцето за имане.

Св. Иоан Златоуст прекрасно разграничава: „Сребролюбец и богат не е едно и също нещо. Сребролюбецът не е богат, защото много не му достига. А този, комуто много не достига, никога не може да се нарече богат. Той е пазител на парите, но не господар; техен роб, а

не владетел; той по-скоро би отделил за другия част от своето тяло, отколкото малко от среброто, което е скрито у него“. „Богат е не този, който има много, но този, който не се нуждае от много; и беден е не този, който нищо няма, но този, който много желае“. Може човек да е богат и да не робува на богатството си. Може да е беден и, макар и да не притежава много, само на богатството си да се кланя.

Имало един просек, който минавал за крайно беден, облечен бил в дрипи и приличел на жив скелет от недождане. Хората се смияли над него и, като го виждали толкова нещастен, давали му щедра милостиня. Когато просекът умрял, намерили у него цели тенекии пълни с монети, натрупани от просия. Той бил сребролюбец. Свършил от глад и мизерия, въпреки че имал достатъчно пари, за да преживее човешки живота си; издъхнал — убит от жестокия си идол — Мамона!

Който вярва в Бога, получава живот. Който вярва в парите, бива унищожен от тях! Заразеният от сребролюбие не може да насити своята страст. Той прилича на алкохолиците, които колкото повече пият, толкова повече жажда усещат. Премъдрият Соломон говори: „Който обича сребро, на сребро няма да се насити“ (Екл. 5:9). По думите на св. Григорий Богослов „недъгът на богатолюбието е такъв, че с нищо не може да се ограничи, понеже иска все повече и повече. Той си помага в жаждата с това, че непрестанно пие“.

Св. Нил Синайски говори: Морето не се напълва, макар че се вливат в него множество реки. Тъй и жаждата на сребролюбца не се утолява със събрания вече имот. Той го е удвоил, но желае удвоеното отново да удвои. И никога не престава да го удвоява, докато смъртта не прекрати този безполезен труд“.

Вярващият в парите, макар и да казва, че вярва в Бога, в същност не вярва в Него. Повече от Бога той почита парите си и от привързаност към богатството си нарушава Божиите заповеди за милосърдие към бедните. Като затваря за нуждаещите се сърцето си, той отваря на дявола душата си.

Веднаж св. Нифонт видял, как много бедняци просели милостиня от един богаташ, който не искал дори да ги погледне. Светецът имал дарбата да вижда своя ангел-пазител и да разговаря с него. Той запитал ангела си:

— Какви богатства има този човек?

— Безчислени! — отговорил ангелът и обяснил, че поради сребролюбието си той е роб на парите си, готов е да умре за тях, мъчи служителите си с глад и бой и им възлага непосилни трудове.

Св. Нифонт пак запитал ангела:

— Каква мисъл пречи на богаташа да благодвори на бедните?

Ангелът отговорил:

— Дяволът му внушава да се безпокои за бъдещето си и му шепне: „Ти ще остарееш, после ще заболееш. Пази богатството си, за да не чувствуваш след това недоимък и да не съжالياваш тогава, че си давал от имота си на бедните“.

Светецът изказал опасението, че може би тъкмо това ще се случи с богаташа, което той очаква според внушението на дявола. Наистина,

така станало. Немилосърдният богаташ скоро заболял неизлечимо. Всичките си богатства раздал по лекари, но без полза. Накрай, без пари, без здраве и без добри дела той отишел там, дето няма милост за немилостивите.

Страстта към парите всякога се е оказвала гибелна. С парите ли живее човек или с Божията милост? Кой дава здравето и силите — парите ли или Бог? Кой продължава дните на човешкия живот — парите ли или Бог? Могат ли парите да заменят Божия промисъл за човека?

Някога християните живеели с вяра в Бога, а не в парите. И да имали пари те не на тях възлагали надеждите си, а на Бога. А ако нямали пари, не изпадали в малодушие, защото вярвали, че Бог, тихият небесен Баща, няма да ги остави да умрат от глад, щом с толкова любов се грижи за вработените и за всяка жива твар въобще.

В древната книга „Скитски патерик“ (Отечник) се разказват следните забележителни случки: Някои си гърци — благотворители дошли в египетския град Острацин, за да раздават милостиня. Отишли при един сакат човек и му предложили пари. Но той не искал да ги приеме, говорейки:

— Аз мога да се трудя, плета тези млади вейки и ям хляб, припечелен със собствен труд.

Тогава те отишли в колибата на една вдовица. Когато похлопали на вратата, отвътре се обадила нейната дъщеря, която била облечена в дрипи. Майката отсъствувала в това време, понеже работела като перачка. Дошлите предложили на дъщерята дрехи и пари. Но тя отклонила да вземе каквото и да било, като казала:

— Когато майка ми излизаше, каза ми: „Бъди спокойна! Бог помогна, и аз намерих работа. Сега ние ще имаме храна“.

Не след много майката се върнала. Благотворителите я увещавали да приеме предлаганата милостиня, но и тя не я приела, а отговорила:

— Аз имам моя Покровител — Бога. А вие искате сега да ми Го отнемете!

Като видели вярата ѝ, те прославили Бога и си отишли дълбоко назадани.

Възлюблени, разказаните случки звучат като басни. Но факт е, че е имало християни, които от преголяма вяра в Бога са се отказвали от всичките си имуществва и са живели в доброволна бедност, разчитайки не на парите, а на Божия промисъл. Тъй те са потъпквали с вярата си в Бога сребролюбие то в неговия корен.

Св. отци не напразно са посочвали причината на сребролюбие то в маловерието. Това е изразил много категорично св. Иоан Лествичник, който е нарекъл сребролюбие то „дете на неверието“. По думите на преподобни Исаия привързаността към богатството е „неверие в Бога, че Той се грижи за нас, отсъствие на надежда в Божиите обещания и любов към гибелните удоволствия“.

Вярата на сребролюбца в богатствата е мъртва вяра в мъртви вещи. Парите са само разменно средство в живота и нищо повече от това. Който ги превръща в цел на земното си съществуване, който

им се кланя в сърцето си като идол, той привлича Божието проклятие върху си. Богатството се дава, за да се вършат добрини с него, а не за да му се робува. С богатството си човек може да се спаси, а може и да се погуби в зависимост от това, как го използва. Св. Амвросий Медиолански много мъдро говори: „За порочните богатството е препятствие, а за добрите — оръдие за добродетелите“. Да вярваш в богатството, вместо в Бога, значи да се кланяш на кумир.

Надеждата на сребролюбца

Но сребролюбецът — идолслужител не само вярва в парите. Той се и надява на тях вместо на Бога. Той си мисли: Като забогатея, ще бъда щастлив. Ще мога да имам всичко, що пожелаея. Ще мога да отида всякъде, където поискам. Ще мога да се наслаждавам на всички удоволствия, които ми хрумват. С тия надежди той живее, забравяйки, че богатството нито дава очакваното щастие, нито предпазва от болести, нито удължава живота, нито прогонва смъртта.

Да се надяваш на богатството вместо на Бога е голям грях. Някой си монах живеел много благочестиво. Той работел ежедневно в своята градина и, каквото припечелвал, делил го на две — едната част употребявал за своите нужди, а другата част раздавал на бедните. Тъй живял той дълги години, и животът му бил безбурен и щастлив.

Но един ден искусителна мисъл се промъкнала в сърцето му: Ти можеш да се разболееш! Тогава кой ще се погрижи за тебе? Я по-добре, вместо да раздаваш излишното на бедните, скътвай го на страна, за да имаш запас в случай на нужда!

Тази мисъл толкова силно го завладяла, че той ѝ се подчинил. От тоя ден, вместо да раздава милостиня, той взел да трупа спестяванията си в едно гърне. Когато парите стигнали до самото устие на гърнето и той с голяма радост им се любовал, пълен с надежда в своето богатство, съвсем неочаквано се разболял. Загнил му кракът. Той повикал лекари, взел да вади от гърнето пари, но уви! Нито парите, нито лекарите могли да помогнат. Тъй нещастният монах раздал цялото си богатство. Тогава един от лекарите му открил, че трябва да бъде отрязан кракът му, за да не отиде животът му. Лекарят обещал да дойде следващия ден, за да извърши операцията. Когато останал сам, монахът се размислил над своята жалка участ и, като гледал гърнето празно и здравето загубено, въздъхнал. Той си спомнил своя предишен безгрижен живот, когато се надявал не на парите си, а на Бога, и взел да плаче. В гореща молитва той молел Бога за помощ и пощада. Тогава по Божия повеля явил му се ангел и го запитал:

— Е, де са твоите пари, които събра?

— Похарчих ги по лекари и лекарства!

— А помогнаха ли ти лекарите?

— Не! Напротив, стигнах до там, че ще ми режат ногата.

— Тогава защо се надяваше на парите си, а не на Бога? Докато имаше пълно упование в Създателя, лишен ли бе от нешо? Защо изневери на своя небесен Покровител и Помощник? Щом престана да възлагаш надеждата си на Господа, сполетяха те нещастията.

— Съгреших, съгреших пред Бога, — взел да вика опомнилият се монах. — Прости ми, Господи! Дай ми време да се покая!

Тогава ангелът се докоснал до загнилата нога на монаха и я направил мигновено напълно здрава като другата. Монахът станал сутринта рано и за учудване на своите лекари отишел на своята градина, дето пак започнал да се труди, като спечеленото отново захванал да разделя между себе си и бедните. Така той се излекувал от сребролюбие то си и от греховната надежда на парите.

Възлюблени, Словото Божие говори: „Който се надява на богатството си, ще падне“ (Прит. Сол. 11:28). Колко е уместно да си спомним тук прекрасния съвет на св. ап. Павел, който пише на Тимотея: „Наръчвай на богатите в тоя свят да не мислят високо за себе си, нито да се надяват на непостоянното богатство, а на живия Бог, Който ни дава всичко в изобилие за наслада; да вършат добро, да богатееят с добри дела, да бъдат щедри и общителни, като по този начин събират съкровище — добра основа за бъдешето, за да постигнат вечен живот“ (1 Тим. 6:17—19).

Някои, като слушат тук изказаните мисли, могат да се смутят и да рекат: „Ами ние имаме по нещо скътано на страни. Спестили сме си в книжката някой и друг лев за черни дни. Тая наша книжка не е ли гърнето на монаха и не вършим ли ние грях със спестяванията си?“

Възлюблени, спестяванията сами по себе си не са грях, както и туй да имаш въобще богатство още не е гибел. Ако гледаме на парите като на средство за живот, а не като на цел, ако се надяваме на Бога, а не на тях, ако при поискване с готовност даваме от тях на нуждаещите се, тогава и да имаме пари на страна не е богопротивно, щом тия пари не са затворени като златен кумир в тайните кътчета на егоистичните ни сърца, а служат на добри цели. Иначе и печеленето на пари би било грях. А оттам можем да стигнем до абсурда да кажем, че и трудът, с който се печелят пари, е грях. В същност грях е не трудът, а леността. Грях е не печеленето на пари, а превръщането им в идол. Грях е не притежаването им с цел да се раздават, а трупането им.

Любовта на сребролюбца

Най-сетне сребролюбецът-идолослужител с туй особено издава идолопоклонството си, че обича парите си повече от Бога. Ако не беше така, как би дръзнал той да влиза в конфликт с Бога заради парите си? Ако той не обичаше своето богатство повече от Бога и ближните си, как би се осмелил тъй безстрашно да нарушава Божиите заповеди за добро отношение към хората и за щедрост към бедните? Сребролюбецът е готов да се кара със всекиго, дори и с Бога за парите си. Той е в състояние да потъпче всяка човещина и добродетел за богатствата си. Той обрича дори душата си на дявола, само и само да запази имуществото си.

Сребролюбецът е мъртъв духом. Кланяйки се на мъртвия си кумир той сам е умрял за Бога и за всичко добро и възвишено. Сърцето му

е ледено. Не се трогва от болките на другите. Любовта към парите заглушава всяка друга любов, даже и любовта към собствените си деца.

Някой си скъперник, който цял живот мъчел семейството си с глад, умирайки, злобно ругаел децата си и казвал:

— Проклетници! Вие сте недостойни да наследите моите пари! Няма да знаете да пазите онова, което аз с толкова труд събрах! Ах, ах, вие ще ми разпилеете богатството, на което посветих силите си и живота си!

Бедният, той умираше, но не помислял дори и в тия страшни мигове на раздяла със земния живот, за душата си, а бил всецяло обхванат от мъчителната мисъл за своите пари! Ето в какво духовно чудо-вище превръща сребролюбието човека, когато той не се освободи навреме от него.

Възлюблени, нашият Спасител е казал: „Дето е съкровището ви, там ще бъде и сърцето ви“ (Мат. 6:21). Ако нашето съкровище е Бог, при него ще бъде и сърцето ни. Ако ли пък нашето съкровище е в земните богатства, тогава и сърцето ни ще бъде при тях.

Един монах не искал да трупа никакви богатства на земята, за да не бъде сърцето му откъснато от Бога, а всичко раздавал на околните. Като го запитали близки, защо не запази нещичко и за себе си, той разказал следната случка: „Когато бях дете, помня, че имахме едно голямо и охранено куче — Караман. Мама всеки ден го хранеше с остатъците от трапезата. Веднъж тя му хвърли един голям кокал. Караман беше сит. Но той грабна с устата си кокала и отиде да го зарови на страна. След това легна да се припица на слънце и уж спеше, но с едното си полуотворено око все гледаше към мястото, дето бе заровен кокалът. Там бе съкровището му, там бе и сърцето му! В това време из двора се движеха нашите кокошки, риеха тук-там и си търсеха храна. Като дойдоха да рият на мястото, дето кучето бе заровило кокала си, то изведнаж скочи и почна да лае по тях. Майка ми се чуди, защо Караман гони кокошките. Никога преди това той не бе правел това. Но аз знаех: то си пазеше кокала, своето съкровище. Та като си спомням тая случка от моето детинство, казвам си: Ако и аз сега взема да трупам земни богатства и да не ги раздавам на нуждаещите се, ще привържа към тях сърцето си, ще се отдалеча от Бога и от любов към имуществото си ще почна да се карам с хората, виждайки в тях врагове на моето богатство. За да не нарушавам любовта към Бога и към ближните, аз предпочитам да не събирам земни съкровища, а да се освобождавам навреме от всичко. Защото, обикне ли човек Мамона, няма да може да обича Бога. Нали Спасителят е казал: „Никой не може да слугува на двама господари: защото или единия ще намрази, а другия ще обикне; или към единия ще се привърже, а другия ще презре. Не можете да служите на Бога и на Мамона“ (Мат. 6:24).

Възлюблени, сребролюбецът толкова обича парите си, че няма сили да изпълни заповедта на Спасителя: „Правете добро, и на заем давайте, без да очаквате нещо“ (Лук. 6:35). Ако той даде нещо, ще гледа да го получи с лихва. А праведният по това се познава, че „не

дава парите си с лихва“ (Пс. 14:5). Ако ние сме длъжни да даваме, без да очакваме нещо, помислете, колко дълбоко се провиняват пред Бога ония, които налагат върху даденото безбожни лихви, използвайки нуждата на бедния, за да се обогатят на негов гръб! Най-многого, което е позволено на един християнин, е това — да си вземе обратно това, което е дал, но без каквато и да е лихва.

Класически е описал лихварина-сребролюбец св. Василий Велики. Той говори:

„Господ ни е дал ясна заповед, като е рекъл: „Не се отвърщай от оногова, който ти иска на заем“ (Мат. 5:42). Но сребролюбецът, виждайки, че човекът, който се бори с нуждата, проси, падайки в коленете му, (и на какви ли не унижения се подлага и какво ли не му говори!), не иска да се съжали над постъпващия тъй против своето достойнство, не мисли за единството на природата, не отстъпва пред молбите, но стои непреклонен и неумолим, ... не се трогва от сълзите, продължава да отказва, уверява и се кълне, че няма пари, че той сам търси някой човек, от когото да заеме. Тая лъжа той потвърждава с клетва... Но щом молещият за заем спомене за лихвата и назове онава, което ще заложил, скъперникът веднага се усмихва, ... понякога припомня и за своята дружба с неговия баща, ... и казва: „Ще видим, дали няма някъде скътано сребро. Вярно е, у мен се намира сумата на един приятел, дадена ми за оборот, но приятелят е определил за нея твърде тежка лихва. Впрочем, аз непременно ще отстъпя малко и ще ти дам с по-малка лихва“.

Като прибегва до такива измислици и като измамва с такива думи бедния, той взема от него писмено задължение (полица) и при сисипателната му бедност, като му отнима дори и свободата, пуска го. Защото бедникът (поради нуждата си) е поел задължението за такава лихва, която той не е в състояние да плати и с която той се е обрекъл на доброволно робство през целия си живот.

Кажете ми: пари ли и печалби ли търсиш ти от бедняка? Ако той би могъл да те обогати, защо ще проси пред твоите врати? Той е дошъл за помощ, а е намерил враг. Той е подирил лекарство, а в ръцете му е дадена отрова. Трябвало би да облекчиш беднотията на човека, а ти увеличаваш нуждата му, като се стараеш да отнемеш и последното на нямащия... Но не знаеш ли, че ти повече увеличаваш греховете си, отколкото богатството си с наложената лихва? Ако взимаш от бедния, това е връх на човеконенавистничеството. От чуждите нещастия ти изкарваш печалби, от сълзите събираш пари, душиш голия, биеш гладния. Ти нямаш жалост!“...

Възлюбени, до такава духовно израждане довежда човека необузданото сребролюбие. Ако желаем да не се провиняваме против втората Божия заповед, нека се пазим от сребролюбие, па и въобще от всяка друга страст, тъй като робуването на страстите е жалко идолослужение, край на което е гибел!

Нека вярваме не в земни, преходни ценности, а в Бога! Нека се надяваме не на тленното богатство, а на Твореца! Нека обичаме не Мамона, тоя жесток идол, а Бога и ближните си! Амин.

ТРЕТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

„Не изговаряй напразно името на Господа, твоя Бог“ (Изх. 20 : 7)

Защо трябва да почитаме името Божие?

Възлюблени,

Името на Бога е свето, славно и величествено! (Пс. 8 : 2; Пс. 110 : 9). Когато Мойсей запитал Бога за името Му, получил отговор: „Аз съм вечно Съществуващият“ (Изх. 3 : 14). Това име на еврейски гласи Йехова. Евреите толкова благоговеели пред това Божие име, изразяващо същността на Бога, че от страхопочитание никога не смеели да го произнасят, а го заменяли там, дето то се срещало в Библията с думата Адонаи — Господ, или с Елохим — Бог.

Що значи вечно Съществуващият? То значи, че Бог е единственият извор на живота. Той е бил, е и ще бъде. Той единствен има битието в Себе Си. Всичко останало съществува по Неговата воля. „Той рече — и всичко стана: Той заповяда — и всичко се яви“ (Пс. 32 : 9). Ние, малките човечи, живеем по Божие благоволение. Нашето земно битие има начало и край. А Бог е безначален и безкраен! И ако Той е благоволил да вдъхне у нас безсмъртна душа, която да взима участие в Неговата вечност, туй е по Негова милост.

Всичко това човек трябва да помни, за да знае разстоянието между себе си и Бога и да се отнася към Него с благоговение. Разказва се за великия учен Нютон, че той така благоговеел пред Бога, че всеки път при поменаване на името Му свалял шапка.

Всеки по-добър и благовъзпитан подчинен се отнася с голяма почит към своя началник и не прекрива в отношенията си с него границата на позволеното. А към Бога, Който Сам по Себе Си е непостижимо велик и Който заслужава като наш небесен Баща, Благодетел, Изкупител и Всеподател, безкрайна почит и благоговение, често пъти хората се отнасят не само неприлично, но и кощунствено! Ангелите в небесата, които Го славославят, закриват в священо страхопочитание лицата си пред Него (Ис. 6 : 1—3), а човечите си позволяват не само напразно да изговарят името Господне, но и да се гаврят с него, да го подмятат в шеги и подигравки, да злоупотребяват с него във весели истории и анекдоти, дори и да го хулят!

Мнозина могат да си помислят: че какво толкова трябва да се тачи Божието име? Не е ли то само една дума? Що има от това за Бога и за нас, ако не произнасяме благоговейно името Му?

Възлюблени, опитайте се да се подиграете публично с името на един държавник и вие ще понесете голяма отговорност. Името на държавника не е самият държавник и все пак... то е тъй тясно свързано с него, че подигравката с името му се смята подигравка със самия него. Както иконата, изобразяваща Господа, е светиня, тъй и името Божие, изразяващо Господа, е светиня. Не напразно нашият Спасител поставя името Божие на първо място в молитвата „Отче наш“. Той

държи повече от всичко друго на името Божие, затуй ни учи да се молим така: „Да се свети Твоето име!“

Оттук ние разбираме, че името Божие не е просто една дума, а светиня, която всеки трябва да пази с благоговение в сърцето си. Ако ти си имал щастието да бъдеш син на много добродетелни родители, които са оставили много добро име след себе си, колко ти е скъпо това тяхно име! Как ти го пазиш в най-чистите кътчета на душата си като нещо драгоценно! Ако някой дразне да оскърби името на майка ти, ти се изпълваш с възмущение. А как можеш да мислиш, че Божието име не е нищо повече от една обикновена дума? О, то е непостижима светиня и съдържа такава сила в себе си, че с него много подвижници на благочестието са вършели чудеса по думите на Спасителя: „С името Ми ще изгонват бесове“ ... и пр. (Марк. 16:17; Деян. 3:6).

Наистина, Бог нищо не губи от това, ако ти, вместо да прославяш в житота си името Му, го зачерняш с лошите си дела. Той не губи, но ти губиш! И какво губиш! Най-скъпоценното украшение на душата си — благоговението! Един човек без светини, един човек без страхопочитание, един човек дързък и безстиден е най-голяма напаст в обществото. Почитането на Божието име ни възпитава в благоговение, в страхопочитание, в добродетелност!

Позволено и непозволено произнасяне на Божието име

Как трябва да се отнасяме към Божието име, за да не го изговаряме напразно за наше осъждане?

Св. Тихон Задонски така поучава: „Божие име поменавай с почитателност, страх и благоговение, и то там и тогава, дето и когато това е нужно. Защото Божието име е свето и страшно, и онзи, който го произнася с непочитателност, тежко съгрешава... Правилно се произнася името Божие в молитва, в славословие, в благодарение, в хвалебни духовни песни и в беседи, достойни за християните, т. е. когато се води разговор за светото Божие слово, за закона и евангелието, за идването на Христа в света... и пр. Но в други разговори не поменавай (Божие име) без крайна нужда и, ако е потребно да го помениш, върши това с внимание и надлежна почитателност.

Особено се пази да не споменаваш името Божие в лъжа и на шега, за да не те достигне веднага наказание от Бога, защото нашият Бог е огън, който изстребя (Евр. 12:29).

В употреба за влезли клетвите, които са крайно непристойни за християните: Ей Богу, Бога ми, Бог ми е свидетел и пр. И това се поменава от някои хора често и почти при всяка дума. Такова заклеване не е нищо друго освен сатанинска измислица, изнамерена за безчестие на Божието име и за човешка погибел. Ти се пази да не се кълнеш така или по друг подобен начин!

Когато трябва да потвърдиш истината, нека ти послужи Христовата дума: „да, да; не, не“ (Мат. 5:37). А каквото е повече от това, то е от лукавия дух“.

Ето простите и прекрасни наставления на един голям Божи угодник, който цял живот се е стремил към това да не произнася името Господне напразно, а напротив да се свети то и в сърцето му, и в делата му, и в живота му.

Ако сравним ние своето поведение с тия свети наставления, ще видим, колко много се провиняваме спрямо третата Божия заповед и колко неправилно въобще постъпваме. Не вършим ли ние всичко наопаки? Има случаи, когато не трябва да произнасяме Божието име, защото празното му употребяване е грях. Тъкмо тогава обаче то е в устата ни. И обратното, има случаи, дето трябва да си служим с Божието име. Но там ние не го поменаваме. Например, срамуваме се да изповядаме, че вярваме в Бога, докато в обикновени разговори безсмислено употребяваме Божието име, украсявайки с него речта си. Не обичаме да се молим и да получаваме чрез уместното употребяване на Божието име благословение за душите си, а се кълнем в Божието име, за да ни повярвали, че казваме истината. Не смеем да обявим пред човеците, че вярваме в Божието име и с тази духовна смелост да се издигнем до висотата на Божиите угодници. Но затуй пък често сваляме без всякаква необходимост по-високото от звездите Божие име в калта на нашето ежедневие и го вмъкваме в беседите си като обикновено възклицание. Не сте ли наблюдавали такива случаи — съберат се например две съседки и започват да си бърбят:

— Какви бяха тия гости вчера у вас!

— Сгодихме Лиляна.

— Господи, кога порасна това дете и кога стана мома за женене.

Или друг случай:

— Къде прекарахте това лято?

— Бяхме във Варна, после отидохме малко на планински въздух.

— Боже, какви щастливци! А ние никъде не можахме да отидем,

Или:

— Кога си направи този костюм?

— Преди един месец!

— А колко струва платът?

— Сто и деведесет лева метърът.

— Боже Господи, колко скъпо!

Всички тия случаи ни представят типично напразно произнасяне на великото и свето Божие име!

А има и много по-лоши случаи от тия.

— Слушайте, — казва един шегобиец, — ще ви разкажа един виц!

Всички наострят уши. И започва комичната история. Тя е съставена, за да буди по-голям интерес, от нецеломъдрени сцени. В нея бликат много неприлични думи. И ето, като че за украса, там се споменава и името на Господа! Веселата компания се смее! И никому не минава през ума третата Божия заповед!

А знаете ли, възлюблени, че Господ е оградил спазването на тая заповед със заплахата на тежко наказание, като е казал: „Господ няма да остави ненаказан оногова, който изговаря името Му напразно“ (Изх. 20:7)?

Затова ли ни е дадено името Господне, за да го валяме в праха на нашето греховно ежедневие? „С името Ми ще изгонват бесове“ (Марк. 16:17), е казал Исус Христос за Своите истински последователи, които благоговейно са се отнасяли към вярата и нейните светини. А ние, които не само напразно произнасяме името Господне, но си позволяваме понякога да го вмъкваме в разни шегги и вицове, вместо да изгонваме бесове с Божието име, вкарваме бесове в душите си чрез злоупотребите с него!

Как да си служим с името Господне, за да не злоупотребяваме с него?

Не злоупотребяват с името Божие ония, които го изговарят с благоговение тогава, когато това е необходимо. Например, някой е паднал в голяма нужда, или се е натъкнал на неочаквана неприятност, или се намира в беда, или в скърби, или в непоносими душевни терзания, или в изпитания, или в изкушения било от лоши човеци, било от дявола, или в безизходно положение, — о, тогава той може, и не само може, но и трябва да се обърне към Господа. Поменаването на Божието велико име в такива случаи е нужда на душата и е заповядано от Бога, Който казва чрез устата на Псалмопеваца: „Призови Ме в скръбен ден, Аз ще те избавя, и ти ще Ме прославиш“ (Пс. 49:15). Тогава споменаването на Божието име възвисява душата, защото е свързано с дълбока сериозност и извира от дълбочините на сърцето. Псалтирът е пълен с такива молитвени въздишки към Бога: „Господи, към Тебе викам: побързай към мене“ (Пс. 140:1). „Чуй моите вопли, защото твърде изнемогнах; избави ме от моите гонители, защото те са по-силни от мене“ (Пс. 141:6). Бог чува такива молитви и ги изпълнява.

Не злоупотребяват с името Господне и ония, които призовават Бога на помощ преди всяка работа, които се осеняват с Неговия кръст и произнасят в молитва името Му преди и след ядене, които преди пътуване се обръщат към Него, които преди изпити и важни начинания Му се молят, защото св. ап. Павел е казал: „Всичко, що вършите словом или делом, всичко вършете в името на Господа Исуса Христа, като благодарите чрез Него на Бога и Отца“ (Колос. 3:17).

Не злоупотребяват с името Господне вярващите, когато въобще застават на молитва пред Бога, било по някакъв конкретен повод, било без повод, а за да изпълнят ежедневното си моление. Молитвата е такова свещено задължение и право, при което ние имаме милостта да разговаряме с Небесния Цар! Но за да бъде тук правилно и без грях произнасяно името на Господа, ние трябва да се молим с голямо благоговение, с дълбоко внимание и духовна съсредоточеност. Иначе и с това свето само по себе си дело — молитвата — ние можем да оскъrbим Бога и молитвата ни да бъде за грях, според думите на Псалмопеваца (Пс. 108:7).

Не произнася ли напразно Божието име един, който казва машинално: Господи помилуй, Господи помилуй, Господи помилуй, — а съв-

сем не мисли за Господа? Не оскърбява ли Господа един, който с молитвата си се обръща към Него, а с мислите си Му обръща гръб? Представете си един човек, който е отишел да моли някой големец за нещо, а посред молбата си остави големеца, който е оставил работата си, за да го слуша, и отива към прозореца, за да разглежда околностите, градините, дърветата, или в негово присъствие се впусне в празни разговори с прислужниците! Няма ли справедливо да се оскърби големецът от това неприлично държание на посетителя? А нашите молитви са още по-голямо оскърбление за Бога, когато ние с устата си мълвим Божието име, а със сърцето си сме при греховете, при съблазните, при дявола! Ще изпълни ли големецът молбата на несериозния просител?... Не! Тъй и Бог не изпълнява нашите молитви, защото са разсеяни. „Просите, а не получавате, казва св. ап. Иаков, защото зле просите“ (Иак. 4:3). Сърцето ни, сърцето ни трябва да бъде при Господа, когато ще молим. Тогава молитвата ни няма да бъде празнословие! Тогава ще бъдем чути!

„Пред Божието лице се моли този, — говори св. Иоан Златоуст, — който във време на молитвата се вглъбява в себе си и няма нищо общо със земята, но сам в себе си внася небето и изгонва от душата си всяка земна мисъл“.

„Увеличителното стъкло тогава запалва дървото, хартията или друга някоя лесно запалителна вещ, — поучава о. Иоан Кронщадски. — когато ние го поставим срещу предмета така, че слънчевите лъчи, събрани във фокуса на стъклото, да се съберат на една точка върху запалвания предмет и да действуват заедно върху него; по такъв начин като че цялото слънце в умален вид се помества върху предмета. Така и в молитвата: нашата душа тогава се съгрява, съживява и възпламенява от духовното Слънце-Бог, когато ние със своя ум, като с увеличителното стъкло, сведем върху сърцето си, — тази духовна точка в нашето същество, — това духовно Слънце и когато То почне да действува на нашето сърце със всичката Своя простота и със всичката Своя сила“.

Не се ли молим така, молитвата ни ще бъде безполезна. Ние напразно ще произнасяме тогава името Господне и няма да получим благословение чрез него, а по-голямо осъждане.

Не злоупотребява с името Господне един, който във време на голяма беда, за да се избави от нея, даде пред Бога някой обет и след това го изпълни. В този смисъл е казано в Словата Божие: „Ако дадеш оброк на Господа, твоя Бог, незабавно го изпълни, защото Господ, Бог твой, ще го изисква от тебе, и върху тебе ще легне грях; ако пък не си дал оброк, не ще имаш грях“ (Второз. 23:21—22). Съгласно с тия божествени думи, за предпочитане е човек да не дава обети в името Господне, отколкото да ги даде, докато мине моста, а след това се откаже да ги изпълни, или въобще да ги забрави. Нека ни служи в подобни случаи като ръководно начало мъдрото изречение на Екклесиаста: „Каквото си обрекъл изпълни! По-добре ти е да не обещаващ, нежели да обещаеш и да не изпълниш“ (Екл. 5:3—4).

Някой си рибар се връщал с лодката си в къщи. Но преди да си добере до сушата, дигнала се страшна буря. Вятърът отдалечил лодката от брега. Тя взела да се мята насам-натам като играчка. Рибарят в уплахата си дал обет пред Бога, че, ако се върне жив и здрав у дома си, ще купи агне и като курбан ще го раздаде на бедните. С големи усилия той се доближил до брега. Щом стъпил на него, веднага му се сторило, че немислено дал голям оброк пред Бога, че не трябвало да обещава цяло агне, че и без обещанието той щял да си се прибере невредим и пр. И намислил, вместо агне, да заколи пиле. Отишел си у дома, погледнал в курника, но досвидяло му и пилето. Разтърашувал се у кухнята и намерил в една торбичка орехи. Решил с тях да замени пилето. Счупил орехите, изял ядките, а за Бога и за бедните останали... черупките!

Тъй ли трябва да се изпълняват дадените Богу обети? Човек, който така злоупотребява с Божието име, няма да остане ненаказан. Спомнете си, възлюбени, печалната история с Анания и Сапфира. Те обещаваха да дадат в църковната община имуществото си, продали го и сложили пред нозете на апостолите само една малка част, като другата скрили. Но св. ап. Петър открил измата и рекъл; „Анание, защо сатаната изпълни сърцето ти да излъжеш Духа Светаго и да скриеш от стойността на нивата?... Ти излъга не човеци, а Бога!“ Като чул тия думи Ананий паднал и издъхнал. Тъй била наказана от Бога с внезапна смърт и жена му. И голям страх обзел цялата църква (Деян ап. 5: 1—11).

Св. Божии угодници с голямо благоговение са давали Богу обети и с велико усърдие ги изпълнявали. За преподобни Пиор, ученик на св. Антония велики, се разказва следното: Като оставил бащиния си дом с цел да стане монах, той дал обет, че за да скъса по-дълбоко връзките си със света, никога вече няма да погледне с очи своите роднини. Така той искал да посвети живота си всецяло на Бога. Когато той прекарал 50 години в пустинята, сестра му узнала, че той е още жив. Тя била твърде слаба, за да предприеме трудния път и да го навести. Но със своите настойчиви молби тя успяла да трогне неговите духовни началници и на Пиор било заповядано да я посети. Като дошел до нейното жилище, той ѝ изпратил вест, че е пристигнал. Щом вратата се отворила, той затворил очите си и ги държал затворени през цялото време на срещата, тъй че сестра му го видяла, но той не я видял. По този начин той изпълнил послушанието към своите духовни наставници, но не нарушил и своя обет.

Не злоупотребяват с Божието име и ония, които при много важни обстоятелства се кълнат, че ще говорят истината и съгласно с дадената клетва не остъпват от светата истина ни на косъм. Но тук трябва дебело да подчертаем: св. Църква, съгласно със Словото Божие, допуска полагането клетва само при много важни случаи, а не кога и да е и за какво да е. Сам Бог позволява клетвата, като забранява само лъжливото кълнене. Той говори: Не се кълнете лъжливо в Мое име и не осквернявай името на твоя Бог“ (Лев. 19:12).

Да се кълнеш за каквото трябва и не трябва е голям грях. Много пъти неразумни християни вкарват своите близки в тоя грях, като им казват, не вярвайки на думите им: „Закълни ми се, че говориш истината!“ Доверието се е загубило между хората. Лъжата се е страшно разпространила. Оттам и нуждата да се удостоверява истината с клетва.

А нашият Спасител иска да бъдем толкова предани на истината, че думата ни да бъде: да, ди; не, не (Мат. 5:37)! Който много се кълне, бъде сигурен, че той много и лъже, или най-малкото много е лъгал, за да стигне дотам да не му вярват на думите и да е принуден да се кълне. Колко по-достойно е да се издигне християнинът със своята вярност на истината на такава висота, че още на първата дума да му вярват. Истинолюбецът няма нужда да се кълне. Лъжата е създала нуждата от клетвата.

Ако нашият Спасител иска от нас да бъдем винаги толкова твърди в истината, че да се не кълнем никак (Мат. 5:37), помислете си, колко голям грях вършат пък ония, които се кълнат лъжливо, за да заблудят ближните си! Та има ли по-голяма от тая злоупотреба с Божието свето име! Бога да призоваваш за свидетел, че говориш истината, тогава когато лъжеш! Бога да правиш съучастник в лъжата! Бога да унижаваш до такава степен, че да Го превръщаш в слуга на неправдата!

Но Бог поругаван не бива (Гал. 6:7). Лъжливата клетва влече след себе си голямо наказание. Примерите за това са много. Един селянин в Русия обичал да краде. Веднаж той откраднал една брадва. Всички улики били против него. Ала той не се признавал за виновен и изказал готовност да потвърди невинността си с клетва. Пред сложения на масата кръст той застанал на колене и рекъл; „Господи, ако аз съм виновен в тая кражба, да умре единственото ми дете“.

Като произнесъл тая ужасна клетва, селянинът станал и със смел поглед обгледал всички присъстващи, като че ли искал да им каже: „Виждате ли, че не съм виновен?“ И в същото време тържествувал в душата си, че надхитрил всички. Но не можал да измами той Господа Бога. Не минал четвърт час и в стаята, дето разпитвали селяните, се втурнала жена му и с отчаян писък извикала:

— Детето ми, единственото ми дете умря!

А то било до този момент съвсем здраво. Всички били потресени. А селянинът се вцепнил от страх, разкаял се за лъжливата си клетва и признал, че той откраднал брадвата. Но, покаянието му дошло много късно! Заради злоупотребата с великото Божие име той загубил детето си!

Тъй Бог наказва някои, за да вразуми всички. Възлюблени, да светим в живота си Божието всевето име, за да не погинем. Амин.

ГРЕХОВЕ ПРОТИВ ТРЕТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

Тежки злоупотреби с името Господне. Проклятията

Възлюбени

Тежко прегрешават против третата Божия заповед онези, които проклинат ближните си.

У нас, за голямо съжаление, въпреки духовната работа на пастирите сред вярващите, много хора все още много кълнат. Това е особено обичай на жените. Но и мъже се подават на тая слабост. Вие сте били сигурно чести свидетели на подобни сцени. Например, познатите едно семейство, на което някой си напакостил, като или допринесъл за уволнението на мъжа от служба, или злоупотребил с пари, или с хитрост и измама присвоил имот. Жената безсилна да си отмъсти, излива в проклетие своята злоба към напакостилиия: „Господ да го убие! Добро да не види!“ Бедната, мисли ли тя, че с това ще си помогне? Напротив, още повече ще влоши положението си, защото се огрешава пред Господа, Който изрично ни е казал: „Обичайте враговете си, благославяйте ония, които ви мразят и молете се за ония, които ви обиждат и гонят“ (Мат. 5:44).

Ако би имала християнското смирение да потърпи, с търпението си тя би привлякла Божието покровителство над себе си и над семейството си, и тогава след допуснатото от Бога страдание пак би се показало слънцето на радостта зад кратковременния облак на страданието. Но като си позволява да кълне, въпреки че Словото Божие ни говори: „Благославяйте, а не кълнете“ (Рим. 12:14), тя се очуждава от Бога и загубва Неговото благоволение и за себе си, и за домашните си.

Колко страшна злоупотреба с Божието име са проклятията! Ти, отмъстителният човек, искаш да направиш Бога оръдие на злината си! Не ти стига, дето сам вършиш грехове, но искаш и Бог да почне да ти помага в греховните ти дела! „Господ да го убие!“ Опомни се, какво казваш! И от Кого искаш тая зловеща услуга! Ами ако Господ наистина го убие, как ще понесеш ти това със съвестта си! И няма ли да станат черни оттук натъй дните ти!

Но най-страшното е, че и родителите в яд проклинат децата си! Те, които са от Бога предназначени да милеят най-много за рожбите си, ги кълнат, т. е. пожелават им злото! „Дявол да те вземе!“ — се чува често да излиза от устата на несмислени родители. Чакайте! Помисляте ли какво казвате! Та нали ако страдате от непокорността на децата си, то е поради туй, че дяволът ги е взел и ги учи на лоши работи? Вие трябва да ги изкубнете от властта на дявола, да ги поверите на Бога, да ги доведете до изповед и причастие, да прибегнете до благодатните средства на Църквата, за да няма зече дяволът никакво влияние над тях. А вместо това вие в безумието си искате дяволът напълно да вземе децата ви, т. е. да ги направи още по-лоши, да ги всатани! Ако те сега, когато дяволът не ги е още напълно обладал, са толкова непослушни, помислете си какви биха станали, ако дяволът напълно ги обсеби! И тогава кой ще страда най-вече от това?

Не вие ли, родителите, които живеете постоянно с децата си? Не ви ли стига страданието, което те ви причиняват с лошото си поведение сега, та искате чрез проклятията си да ги направите още по-лоши в бъдеще?

— Но аз не мисля в момент на яд какво говоря! — казва не една майка.

— Ето, това е твоята грешка! Ти би трябвало да мислиш, какво говориш. Ако за всяка празна дума човеците ще отговарят пред Бога в съдния ден (Мат. 12:36), колко повече ще отговарят за лошите думи, казани в момент на гняв!

— Но децата ми много тежко ме огорчават! Как да мълча?

— Е добре, постигаш ли нещо с това, че ги проклинаш?

Не става ли още по-лошо? Те вършат грях, като не слушат родителите си, и ти вършиш грях, като ги проклинаш! Тъй грехът във вашия дом става двоен и расте за погубел и на децата, и на родителите! А тъкмо това цели сатаната — да вкара всички в грях. Не би ли било хиляди пъти по-добре в момент на тежко огорчение от страна на децата да претърпиш, колкото и трудно да ти се вижда това, или да се помолиш на Бога за тях, или да поплачиш насаме? Тогава при греха на децата не би имало грях и от страна на родителите. Претърпи, премълчи!

— Но как да мълча, когато цялата кипя? Като си кажа каквото ми е на сърцето, поне ми олеква!

— Добре, нямам нищо против. Говори! Говори, за да ти олекне. Но защо трябва да казваш: „Дявол да те вземе“ или „Господ да те убие“? Кажки вместо това: „Господ да те вразуми! Господ да те оправя!“ Тъй ще си излееш насъбраната мъка в душата, ще ти олекне и при туй няма да има грях от твоя страна! А като кълнеш децата си, ти ги обричаш на дявола, товариш душата си с нови грехове, тровиш атмосферата в къщи със зловещите проклятия и прогонваш Божията благодат!

Възлюблени, знаете ли, че Бог често допуска да се сбъдне някоя родителска клетва за назидание на невнимателните? Един разказва: „Моят баща беше от старите благочестиви свещеници. Веднаж брат ми, кой знае защо, се скара страшно с него и в яда си му рече:

— Ти вече няма да чуеш от мене думата татко!

А баща ми му отговори:

— Да даде Господ и ти да не чуеш думата татко!

Брат ми се беше оженил неотдавна и сега чакаше първата рожба. Жена му роди благополучно. Но детето внезапно се разболя и след 3 дена умря. Всички отдадоха смъртта на някаква нещастна случайност.

Но каква беше болката на моя брат, когато и второто, и третото, и четвъртото му дете взеха да умират все по същия начин. Родят се здрави, малко поживеят и, още преди да проговорят и да започнат да казват: мамо, тате — затварят завинаги очички. Това уплаши брат ми. Той се сепна. Разбра причината на нещастieto си и ето, един ден дойде при баща ми. Направи му поклон до земята и рече:

— Татко, прости ми обидата, която ти нанесох! Моля те, ела в къщи да отслужиш молебен и да снемеш от мене проклятието!

Баща ми се учуди: Какво проклятие? Той го беше дори забравил. Веднага стана и отиде у брат ми. Отслужи му молебен и се помоли за него и за семейството му Бог да снее от тях проклятието.

Оттогава на брат ми се родиха три деца, които са живи и здрави досега“.

Има и такива хора, които при известни лоши обстоятелства себе си проклинат, като казват: „По-добре е да умра, отколкото тъй да страдам или тъй да се отнасят с мене“. И това е грях, Те си пожелават клетвено смъртта, защото не могат да понасят с търпение една или друга неприятност в живота. Това себепроклиняне — да умрат — издава у тях малодушие и недоволство от съдбата. Себепроклятието е нещо като духовно самоубийство. А самоубийството е тъжък грях. И ето, такива люде искат да направят Бога участник в самоубийството си! Каква злоупотреба с Божието свето име, което не убива, а животвори!

Случва се в живота и следното. Някои си живее много порядъчно и добродетелно. Никому не мисли злото, никому не пакости. Но тъй се стекат обстоятелствата, че той влезе, без да ще, в очите на някои лоши хора, и те, без вина от неговата страна, започват да го кълнат, подтиквани към това от злобата си. Невинният е смутен. В тревогата си той смята, че клетвите на враговете му могат да го постигнат и се чувствава безпомощен и не знае какво да прави.

Възлюблени, Словото Божие говори за такива случаи така: „Както врабче ще хвъркне, както лястовица ще отлети, — тъй незаслужено проклятие няма да се сбъдне“ (Прит. Сол. 26:2). Не си дал повод да те кълнат, не се тревожи! Но не вземай повод от лошото отношение на другите към тебе, за да почнеш и ти да грешиш към тях! Търпи! Не мисли злото на враговете си! Не ги кълни! „Те проклинат, ти пък благослови!“ (Пс. 108:28). И Бог, Всесилният, ще превърне тяхното проклятие в благословение за тебе!

Ропотът

Много тежко съгрешават против Божието име и ония, които роптаят против Божия промисъл. Когато ги сполети скръб или претърпят някакъв неуспех, те говорят обикновено с огорчение така:

„Бог ни е забравил! Ето, към другите благоволи, а към нас — не! Та с какво сме ние по-грешни от другите? С какво сме заслужили тия наказания?“

Тъй говорят неразумните християни и обвиняват Бога, вместо да обвиняват себе си и греховете си. Та има ли човек без грях? А всеки грях заслужава наказание! Наказанието пък може да бъде или в тоя живот, и тогава то е краткотрайно, или в бъдещия, и тогава то е вечно. Щом Бог ни праца за греховете ни наказания още в тоя живот, значи Той не ни е забравил, а се грижи за нас. Той иска да ни спаси и с временните страдания да ни избави от вечните страдания! А ние роп-

таем: „Бог ни е забравил! Бог не ни обича!“ Напротив, страданията в живота ни са доказателство за Божията грижа и любов към нас. Той Сам говори: „Който Аз обичам, тях изобличавам и наказвам“ (Откр. 3:19). От нас той иска само едно — да бъдем ревностни в спасението си, да търпим и да се каем.

Но защо Господ търпи нечестивците, а добрите наказва? Защо дава щастие на явни беззаконници, а праведните лишава от благоволения Си? — Тъй продължаваме ние да съдим Бога, да негодуваме против Неговия неизследим промисъл и да оспорваме справедливостта Му.

А св. пророк Малахия говори: „Вие гневите Господа с думите си и казвате: с какво Го разгневихме? С това, че казвате: всеки, който прави зло, добър е пред учите на Господа, и към такива Той благоволи, или: де е Бог на правосъдието?“ (Мал. 2:17),

„Ами ти, човече, кой си, та спориш с Бога? Изделието нима може да каже на майстора си: защо си ме тъй направил?“ (Рим. 9:20)

Ние, грешните твари, нямаме право да съдим своя Създател, а сме длъжни да преклоним главите си пред Неговия дълбок и неизследим промисъл, като вярваме, че Бог като Всеблаг иска всички да се спасят и достигнат до познание на истината (1 Тим. 2:4). Вярвай, търпи, и ще видиш, че във всичко, що се е случило с тебе, има смисъл, че дори и злото те води към добро, че във видимата бъркотия и безсмисленост на ръководения от Божия промисъл свят има смисъл и цел. „Погледни, казва един проповедник, хилядите телефонни жици, в какво видимо безредие се крастосват те под къщните покриви! И все пак всяка има една цел, нали? Всяка се стреми към една точка, влиза в една къща. Това хората не виждат, но те го знаят. И аз не виждам, но знам и вярвам, че всички събития, всички случки в човешкия живот и в света изобщо са събрани в бащинската ръка на безкрайно мъдрия Бог.“ (Тот.). Това, което сега не виждаме, че ще дойде ден да го видим. И тогава, колко благодарни ще бъдат на Божия промисъл онези, които не са роптали против скърбите в живота си, а са ги приемали като горчиви лекарства, с помоща на които са се излекували от греховете си.

Ние не бива да роптаем против Бога, макар че наблюдаваме праведни да страдат, а грешни да благоденствуват. Св. Иоан Златоуст мъдро поучава: „Както няма праведник, който да е без грях, тъй няма и грешник, който да не е извършил някакво добро. А понеже има въздаяние за всичко, грешникът получава за добрите си дела съответна награда, колкото и малко да е неговото добро (т. е. наслаждава се на временно щастие в тоя живот), а праведникът възприема за своя грях съразмерно осъждане (т. е. понася временни скърби и напасти), макар и да е извършил маловажна злина“.

От тия светоотечески думи се вижда, че няма никаква неправда в Бога. Напротив. Той е милосърдно справедлив, когато възнаграждава и най-малките добрини. Той е справедливо милосърд, когато лекува и най-малките грехове!

Един благочестив монах отишел в града по работа. Тук той заварил тържествена траурна процесия. С големи почести погребвали градоначалника, който бил навред известен със своя порочен живот. Монахът си рекъл: „За какво този недостоен човек е удостоен с такава почит при смъртта си?“

Смутен духом той си тръгнал за манастира. Наблизо край св. обител той намерил своя игумен разкъсан от звяр. Монахът бил поразен. Той знаел колко свет живот е водил добрият старец и недоумявал, защо Бог му е пратил такава грозна смърт. Мислите му, объркани и тревожни, го довели до дълбоко съмнение в Божието правосъдие.

Тогавя по Божие повеление му се явил ангел, който му обяснил, възвишените пътища на Божествения промисъл. „Градоначалникът, рекъл ангелът, макар и да бе наистина с порочен живот, имаше все пак едно добро дело. Като награда за него той получи тържествено погребение. Но сега го чака грозният Божи съд и наказанието за неправедните му дела. А светият старец бе подхвърлен на скоропостижна смърт за това, че като човек той имаше един грях, заслужаващ наказание. Божията благост, за до го омие от тоя грях, му прати бедствената смърт, след което той ще се яви пред Божието лице очистен и оправдан“.

Като получил това ангелско откровение, инокът се успокоил и продължил своя подвиг в мир.

Възлюблени, много са поводите, по които човек роптае. Един съди Бога за това, че му е пратил болест, друг е недоволен от Него поради това, не се е родил беден, трети му се сърди поради това, че му е взел скъпото чедо. Каквито и да са поводите за ропота, те не могат да оправдаят бунтуващия се срещу Божия промисъл.

Кажи, недоволен човекче, ти по-добре ли от Бога разбираш, какво с полезно за тебе, та роптаеш? Нима Бог не знае какво върши? Ти сигурен ли си, че, ако беше всичко по твоята воля, щеше да е по-добре?

Една майка имала 3 годишно момченце. То се разболяло много тежко. Лекарите, събрани на консулт, решили, че то няма да доживее до утрешния ден.

Отчаяната майка се обърнала с гореща молба към Бога да ѝ подари живота на детето, Тя се молела тъй, както никога дотогава — с цялата си душа. След дългата молитва я налегнал някакъв непонятен сладък сън, и ето тя чува ясно като че с физическите си уши един глас, който ѝ казва:

— Опомни се! Не моли Бог да оздравее твоят син! Това няма да е добро нито за него, нито за тебе. Бог е Всезнаещ. По Неговото мъдро всезнание по-добре сега да умре детето ти. Нима, ако ти покажа бъдещето му, ти пак ще се молиш за неговото оздравяване?

— Да, ще се моля! Аз не искам то да умре! Всичко съм готова да понеса само то да ми е живо, моето съкровище!

Тук таинственият посетител показал пред смаяния поглед на майката разни картини из живота на нейния син, как той расте, как се учи, как се събира с лоши другари, как става порочен, как се предава

на безпътен живот и как най-сстне за престъпленията си бива изправен пред бесилката.

— Не е ли по-добре да се покориш на Божията воля и да не продължаваш да се молиш за здравето на сина си? — продължавал гласът. — Ето, сега е той невинен ангел, който не познава злините на живота!

— Не, не, аз искам той да живее!

Желанието на неразумната майка било изпълнено. Детето ѝ оздравяло. Но и пророческият ѝ сън се изпълнил. Тя доживяла да види сина си окачен на бесилката!...

Възлюблени, да не роптаем. Бог по-добре от нас знае, защо става това или онова. Той праща често първи страдания в живота, за да ни избави чрез тях от великите страдания в ада. Той допуска да се случи нещо, което ние наричаме зло, за да ни спаси от по-голямо зло. Най-сетне Той ни изпитва чрез превратностите в съдбата ни. Той иска да види, дали ще Му останем докрай верни, за да ни възнагради толкоз по-богато след това.

Спомнете си трогателната история на праведния Иов. Той бил богат човек и щастлив баща. Но в един ден — по Божие допущение — вичко загубил — и имуществото си, и добитъка си, и най-скъпото — децата си. Ала въпреки непоносимостта на струпалите се върху него нещастия той не пороптал, не съгрешил с езика си и не е изрекъл нищо неразумно за Бога. Чуйте, как описва Библията поведението му: „Иов стана, раздра горната си друха... и падна на земята, та се поклони и рече: „Гол излязох от утробата на майка си, гол ще се и завърна. Господ даде, Господ и взе... да бъде благословено името Господне!“ (Иов 1:20 — 21).

Образът на тоя праведник ще си остане за всички времена класически пример за търпеливо понасяне на нещастията в живота и за покорност на Божията воля.

Нека и ние, възлюблени, не зачерняме Божието име с ропота си; напротив, нека го прославяме с търпението си! „Хвалете, раби Господа, хвалете името Господне! Да бъде благословено името Господне отсега и до-века!“ (Пс. 112:1—2). А мин.

Хулни мисли

Като разгледахме някои грехове против третата Божия заповед, не можем да не спрем вниманието си и върху хулните мисли, които често пъти нападат и най-благочестиви хора, без всякакъв видим повод от тяхна страна. Това става най-често във време на молитва. Но то може да се случи и при всякакви други обстоятелства. У мнозина се появяват например скверни и хулни мисли за Бога, за св. Богородица и за Божиите угодници. Някои пък, като погледнат към св. Чаша с пречистите Христови Тайни, или св. икони, или съда със светена вода, или честния Кръст Христов, чувствуват, как веднага над тях се надвесват като тъмни облаци най-нечестиви и мръсни представи, които

те нито желаят, нито са придивикавали с някоя небогоугодна проява от своя страна.

Като не знаят отде идват тия гнусни мисли, те ги приписват на себе си, смушават се от тях, считат, че са изrekli или помислили против Духа Светаго, окайват се като най-пропаднали хора, за които няма вече спасение и се виждат обречени на вечна гибел. За забелязване е, че от такива хулни мисли страдат най-вече дълбоко вярващи благочестиви хора, които искрено се стремят към спасение, които се подвизават в покаяние и любов към Бога.

Как да разгадаем появата на хулни мисли у обичащите Господа? Св. отци обясняват, че дяволът, завиждайки на духовното преуспяване на благочестивите, им праща често хулни мисли, за да ги смути, да ги отклони от подвига им и да ги доведе до отчаяние. Успее ли в това, той се радва. Вижда ли, че нападнатите от хулни мисли са в безпокойство и недоумение, той ликува и колкото повече смут вижда в душите им, толкова повече ги напада.

Голям грях ли е да имаш такива хулни мисли? Не е ли това хула против Светия Дух? Възлюблени, понеже мнозина се смушават от тоя въпрос, запомнете добре, за да се утешавате сами, когато стане нужда, с истината, която сега ще чуете, а да утешавате с нея и други, които страдат от хулни мисли: няма нищо общо между хулата против Духа Светаго и хулните мисли! Хулата против Светия Дух е преднамерено, съзнателно, упорито, отричане на очевидни религиозни истини, по тълкуванието на св. Иоан Златоуст. А хулните мисли идват внезапно като изкушение, което човек не желае и от което сам се ужасява. Те нападат най-често дълбоко вярващи, благочестиви люде, които жадуват за Бога. В хулата против Светия Дух човекът участвува с волята и сърцето си. А хулните мисли не идват от волята и от сърцето на вярващите, а тъкмо напротив натрапват им се въпреки волевите им усилия и сърдечните им мъчения.

Св. Димитрий Ростовски поучава така:

„Няма никакъв грях в злите мисли, когато човешката воля и разум не се съгласяват с тия зли мисли и особено когато ги ненавиждат и не ги желаят“. Те могат да се превърнат в грях и то в голям грях, ако човек почне да ги приема, да ги задържа благосклонно в сърцето си и да се услажда от тях. Оттук е ясно, че за да се реши въпросът, дали са грях или не тия мисли, човек трябва да си даде сметка — дали тия мисли му се натрапват, въпреки че той не ги желае и дори ги ненавижда, или сам придивиква с туй, че ги обича и се услажда от тях. Ако те се мяркат помимо желанието му в неговото съзнание, а той се съкрушава и измъчва от тяхното присъствие, явно е, че такива мисли са навявани от дявола и не могат да бъдат грях. Грях е не мисълта сама по себе си, а съгласието с нея. Св. Марко Подвижник говори: „Греховната мисъл за ония, които я отблъскват от себе си, е признак на любов към Бога, а не на грях. Защото не нападението на мисълта е грях, а приятелското събеседване на ума с нея. Ако не я обичаме, защо се бавим в нея? Не е възможно, щото нещо, което от душа ненави-

ждаме, да беседва продължително с нашето сърце, без нашето зло участие в това“.

Ала такъв ли е случаят при благочестивите люде, нападени от хулни мисли? Съвсем не! Те не само не се услаждат от тях, но се измъчват и окайват. Те не желаят да ги имат. Но, понеже не знаят, как да се освободят от тях, с голямо сърдечно съкрушение ги носят в съзнанието си, като се борят срещу тях, доколкото могат. Явно е, че при такива хора лошите мисли са сатанинско изкушение. Ако те им се противопоставят, не само няма да претърпят никаква вреда от тях, но дори ще бъдат удостоени с голяма награда от Бога, загдето посред изкушенията са Му останали верни.

Св. Димитър Ростовски говори: „Ако някой би седял свързан между богохулни люде и би слушал техните хулни думи против Бога, против Христовите Тайни, против Пречистата Богородица и против всички светии и би искал да избяга от тях, за да не слуша техните хулни думи, но не може, понеже е вързан... кажи ми, би ли имал той някакъв грях от туй, че, без да ще, слуша хулните им думи? Не само не би имал никакъв грях, но би се удостоил с голяма похвала от Бога, задето, бидейки свързан и нямайки възможност да избяга, с мъка в душата си е слушал богохулните им думи. Тъй бива и с хората, които дяволът угнетява с хулни мисли, когато те нито могат да избягат, нито да се избавят от тях, нито да се откъснат от хулния дух, който безсрамно и непрестанно ги напада с хулни мисли, макар те да не ги искат... и даже да ги ненавиждат“.

Много светци са били изкушавани от хулни мисли, но поради това не са изгубили своята святост, нито са отпаднали от Божията благодат. Напротив, несъгласяването им с хулните мисли им се вменявало като мъченичество. Св. Димитрий Ростовски разказва за една блажена подвижница на име Екаtéрина, че тя била смущавана дълго време от бесовете с хулни и скверни помисли. Когато ѝ се явил Господ и ги прогонил, тя извикала към Него:

— Де беше досега, о сладчайши мой Иисусе?

— Аз бях в твоето сърце, — отвърнал Той.

— Но как е било възможно това, — запитала тя, — когато моето сърце беше изпълнено със скверни мисли?

Господ ѝ отговорил:

— По това разбери, че Аз бях в твоето сърце, понеже ти не питаеше никаква любов към нечистите мисли. Напротив, старяеше се да се избавиш от тях. А като не бе в състояние, страдаше и с това Ми направи място в сърцето си!

Възлюблени, мнозина, не знаейки произхода на хулните мисли, поради невежеството си изпадат в крайно униние, когато бъдат нападени от тях. За оногова, който ги презира, те не са нищо. Като просветени християни ние трябва да знаем, какво отношение трябва да имаме към хулните мисли, ако се появяват у нас, или как да утешаваме близките си, когато те са в това тежко състояние. Както и да ни изкушава врагът, щом ние не се съгласяваме с неговите тъмни думи,

които той нашепва в съзнанието ни, нека бъдем сигурни — Господ е в сърцето ни и ни пази!

Някой от великите подвижници често си казвал гласно тия думи: „Не съм съгласен, не съм съгласен“. Като го слушал тъй да си говори, ученикът му го запитал:

— Кажи ми, отче, защо тъй често казваш тия думи?

Подвижникът отговорил:

— Когато някоя лоша мисъл ми идва в ума и аз я усетя, казвам ѝ: „Не съм съгласен с тебе“. И веднага тя ме оставя.

Тъй трябва и ние да си казваме, когато ненадейно ни връхлетят хулни мисли: „Не сме съгласни, дяволе, с твоите хули! Ние ги ненавиждаме. Те са твои а не наши!“

Авва Исаия поучава: „Отхвърляй хулните помисли, без да им обръщаш внимание, и те ще избягат от тебе. Те разстройват само този, който се уплаши от тях“.

Някои опитни в духовния живот отци съветват: Когато те нападнат хулни мисли, ти се отнеси с тях като с малки кучета, които лаят, но не могат да напакосят. Ако не им обръщаш внимание, те ще полаят, ще полаят, па ще спрат. Но ако се занимаваш с тях, още повече ще ги раздразниш да лаят.

Блажени Августин говори, че дяволът има власт само да лае, но не и да хапе. Той ухапва само онези, които обръщат внимание на неговото лаене.

Ето какво казва за хулния бяс св. Иоан Лествичник: „Този измамник често и мнозина е довеждал до умопомрачение, ония именно, които безразсъдно са обръщали внимание на неговите хули и са се поддавали на скръб... поради неразумието си. Там, дето би трябвало да се смеят над навяваната бесовска хула, те са се предавали на печал и са доставяли радост на беса с туй, че са си вменявали за грях хулните мисли, които всъщност не само не са грях, но даже служат на ония, които не се съгласяват с тях, за умножаване на тяхната небесна награда поради търпението им. И тъй, никой да не счита себе си виновен за хулните мисли, защото Господ е сърцеведец и знае, че хулните думи в нашия ум принадлежат не нам, а на нашите врагове“.

Най-сигурният и правилен начин за борба с хулните мисли е — да не им се обръща внимание. Желаетият да се бори с тях иначе, като ги разглежда и обсъжда, прилича, по думите на св. Иоан Лествичник, на човек, който иска да хване мълнията със своите ръце или да затвори ветровете в стаята си. Нека си духат ветровете! Ти се затвори в стайката на търпението! Те ще духат, ще духат, па ще престанат. Тъй и хулните мисли ще изчезнат, ако не им обръщаме внимание.

Когато ти вървиш по пътя, ако вятърът дига прах и го навява в очите ти, какво правиш, за да си запазиш зрението неповредено? Затваряш очите си! Така постъпвай и в случаите, когато бесовете надигнат буря от хулни мисли в съзнанието ти. Затвори духовното си зрение пред хулните мисли, не ги приемай, не се предавай на унии поради тях, и те не ще могат да ти навредят.

Много помага за прогонването на хулните мисли себесмиряването, себеукоряването пред Бога и неосъждането на ближните. Тъй като бесът, който навява хулните мисли, е горд, той не може да поднася смирението на вяващите и ги напуска. Изповядването на хулните мисли също ги разпръсква.

Някой си млад монах, измъчван от хулен бес, се срамувал да се изповяда. Но колкото повече криел хулните си мисли, толкова повече те се умножавали в душата му. Той идвал често при св. Пимен, но щом поисквал да се изповяда, срамът го възпира. Св. Пимен видял духовното му състояние и му рекъл:

— Ето ти идваш много пъти с мислите си при мене и пак със скръб ги отнасяш със себе си, без да ми ги изповядаш. Каж ми, чедо, какво имаш?

Братът със срам признал:

— Врагът ме смушава с хулни мисли, и аз се срамувам да призная това.

Щом братът изповядал това, начаса почувствувал облекчение. Старецът му казал:

— Не скърби, чедо! Когато ти дойде хулна мисъл, ти кажи: „Аз нямам нужда от тая мисъл. Нека твоята хула, дяволе, остане отсега с тебе! Защото моята душа не желае твоята мисъл!“ Всички мисли, които душата не обича, не остават дълго, но скоро изчезват като дим.

Братът тъй постъпвал и се избавил от хулните мисли.

Нека и ние, възлюбени, се смиряваме и често изповядваме! Тогава всички мисловни изкушения ще побегнат от нас и ще се успокои душата ни в Бога. Амин.

ЧЕТВЪРТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

*„Помни съботния ден, за да го светиш; шест дена работи и върши в тях всичките си работи; а седмият ден е събота на Господа, твоя Бог“
(Иzx. 20: 8—10)*

Необходимост от неделна почивка

Възлюбени,

Божиите заповеди, въплотени във формата на строг закон, изглеждат като тежко бреме за човека. А в същност, учейки ни на добро, те са благодеяние за нас, което ние не всякога съзнаваме, но което непременно се отразява благотворно върху ония, които ги спазват.

Ето например, четвъртата Божия заповед ни внушава да не работим в седмия ден. Какво по-разумно, какво по-целесъобразно от това! На пръв поглед Бог като че ли иска само за Себе Си посвещаването на седмия ден, а се оказва, че това е нужно най-вече за нас, за нашето тяло, за нашия дух.

Цяла седмица сме работили. Най-сетне идва неделната почивка. Колко необходима е тя! Как си отпочиват мускулите на физическите

работници! Как се отморяват умовете на умствените работници! И колко нови сили се събират за следващата седмица! Размислим ли се по-дълбоко, ще видим, че четвъртата заповед е израз на Божията бащинска грижа и любов към нас.

Ние наблюдаваме и в природата почивката като естествен закон. Дърветата принасят плод през лятото, затуй пък през зимата почиват. Земята, по която постоянно се сее, се изтощава и затова и тя има нужда от почивка. Остава се за угар, както казва народът. Човекът не може да прави изключение от другите твари. Той работи повече от тях, изморява се и се нуждае от отдих. Тоя отдих му е осигурен от четвъртата Божия заповед.

Тая Божия заповед е толкова естествена, толкова полезна, толкова целесъобразна, че я признават и вярващи, и невярващи, и лекари, и държавници, и учени, и прости. Наблюдавано е, че човек не може да издържи в качествено творческо напрежение повече от една седмица. Ако той си позволява да нарушава 4. Божия заповед, спечелените пари от работата в неделя ще отидат по лекари и лекарства. Божествените наредби са неотменни. Който ги нарушава, сам си навлича наказанието.

Но какъв е смисълът на 4. Божия заповед? Дали този, че, след като сме рааотили 6 дена, седмия можем да го прекараме в пълно лентяйство? Не! Бог иска от нас, след като сме се трудили през седмицата за себе си, да посветим неделния ден на Него. Неделята е ден Господен. Тя е празник Божии. Тоя ден във Ветхия Завет е бил съботата. Събота е еврейска дума, която на български ще рече почивка, празник.

Що значи празник? Самата дума посочва значението си. Празник, значи ден, в който човек е празен откъм ежедневиите си грижи и трудове. Но понеже душата на човека не търпи да бъде празна, то като я освободим от ежедневиите ѝ залисии, трябва да я запълним с нещо друго, по-възвишено, богоугодно, спасително. Иначе, не я ли изпълним с всичко това, ще я изпълним по необходимост с други неща, които са небоугодни и затова пагубни.

Но как да посветим неделния ден на Бога? Това ще разберем най-добре, като се постарает да си изтълкуваме смисъла на 4. Божия заповед.

Като я четем, ние неволно спираме вниманието си на началните думи, с които тя започва: „Помни съботния ден, за да го светиш“. Кое заслужава да се помни, ако не забележителното? С туй че ни внушава да помним седмия ден, Бог явно го отделя от другите дни като нещо забележително. Другите дни са делници, той е празник. В другите дни ние се грижим предимно за тялото си, в седмия ден ние трябва да се грижим предимно за душата си. Другите дни са посветени нам. Тоя ден пък трябва да бъде посветен на Господа.

„Помни съботния ден, за да го светиш“, т. е. да го посветиш на своя Създател. Той ти дава право 6 дни да се грижиш за временния си живот, за тукашните си нужди. А от тебе иска жертвата един ден от седмицата да посветиш Нему, като се въздържаш в тоя ден от ония работи, които изпълват ежедневието ти и да го запълниш със

свети работи. И това Той иска не за Себе Си, а пък за тебе, защото не Той има нужда от твоята неделна почивка и от твоето осветяване, а твоего тяло и още повече твоята душа, които се нуждаят от благословието на Господния ден.

Ако някой попита, как практически трябва да посветяваме неделния ден на Господа, ще отговорим:

- 1) както посещаваме богослужението в храма Господен, и
- 2) като вършим всякакви богоугодни дела и се въздържаме от обикновените си трудове.

Посещаване на богослуженията

Посещението на богослужението в храма Господен е нашата първа обязаност в неделния ден. В храма се извършва св. литургия. Там се принася безкръвната жертва за нашите грехове. Там става великото чудо на пресъщестяването св. Дарове. По неизследимата Божия любов хлябът и виното, с които се извършва св. Евхаристия, се превръщат в плът и кръв Христови, с които ние можем да се причастваме, за да получим вечен живот, съгласно думите на Христа: „Който яде Моята плът и пие Моята кръв, има живот вечен, и Аз ще го възкреса в последния ден“ (Иоан 6:54). Толкова велико е това тайнство, че дори и ангелите с благоговееен страх и със свещен трепет го съзерцават.

Всяка неделя следователно при извършване на св. литургия в храма Божи се раздава на вярващите благодат и вечен живот. Душата, потънала в ежедневието сред грижите и суетата на земните залисии като в някакво море, излиза в деня Господен на повърхността на това море, за да подиша въздуха на благодатта, да се издигне във сферите на молитвата, да пообщува с Бога и чрез всичко това да получи сили за борба в живота, сили за борба с греха.

Мореплавателите разказват, че наблюдавали как рибите, които живеят във водата, отвреме-навреме скачали над вълните, за да поемат чист въздух, след което пак се гмуркали в морето. Тъй и ние, вярващите, чувствуваме нужда от неделя на неделя да излизаме от дълбочините на своето ежедневие и да подишаме благодатния въздух на горния мир. Когато човек навлезе в този дивен свят на молитвата, излиза си от храма цял озарен от небесна светлина, изпълнен с благословени чувства, окрилен от неземни преживявания, обвеян от тиха надежда.

Колко много губят ония християни, които не посещават неделните и празничните богослужения! Потопени в своите ежедневни грижи, загубени в тревогите на живота, задушаващи се от мъките и негодите, които им поднася делничността, те постепенно залияват духовно и умират за радостта в Бога. Такива люде изгубват чувството за небето, а заедно с това и твърдата опора на живота. Затворени в своето пристрастие към земното като в мрачна тъмница, те са неспособни вече дори и да копнеят за просторите на религиозния дух и за възвишените радости на религиозните изживявания.

Човекът не е създаден само за земята. Той трябва да излита с душата си поне от време-навреме в сферите на небето и да се подготвя за там, понеже там е истинската му родина.

Затворниците, които излежават наказанието си в тежките условия на ограничението, биват ежедневно извеждани навън, за да се поразходят и да подишат чист въздух, та, когато бъдат пуснати на свобода, да се окажат годни за живота. Иначе те ще умрат в затвора си. А християните, които не отиват неделен ден на църква, но продължават и тогава да дишат въздуха на своите ежедневни грижи, се самонаказват да бъдат вечно доброволни затворници, да гинат сред мрачните стени на своито делнични тревоги и да загубят и последната капчица способност да се радват на духовното блаженство в небесата, което е приготвено за тях.

О, излезте поне за малко от доброволния си затвор вие, за които Спасителят донесе небето на земята! Църквата — това е видимото небе, дето отива Бог! От нейния купол, който не напразно има формата на небе, ви гледа благият лик на Господа! Той ще поръси с дъжда на Своята милост душата ви! Той ще вземе от вашите плещи мъките ви! И ще ви стане леко, мило и приятно! И ще почувствувате действително облекчение като плод на общението ви с Бога! Това не веднаж се е доказвало в живота на ония, които са опитвали да посещават неделния ден на Бога, прекарвайки го в молитва и богообщение.

Св. Иоан Златоуст говори: „Седмичата има 168 часа; от тях Бог е определил за Себе Си (т. е. за обществено богослужение) само един и ти го прекарваш в светски неща!“ Същият св. отец, посочвайки от какви духовни блага се лишават ония християни, които отсъствуват от св. литургия, казва: „Божият Агнец е заклан за вас; Господнята кръв се предлага на жертвеника; серафимите прекланят колена пред олтаря — а вие оставате без богопочитание; вие пренебрегвате този случай да привлечете над себе си благодатта на вашия Бог!“

Съзнателният християнин не бива да отсъствува неделен ден от общественото богослужение, освен поради болест. Църковните канони предвиждат даже отлъчване за ония вярващи, които три недели наред не отидат на църква (80 правило на VI всел. събор).

Ревността за тачене на Господния ден в първите векове

Някога християните са били толкова ревностни в посещаване на богослужението и в посещаване неделния ден на Бога, че, започвайки празнуването на неделята от събота вечер, устройвали срещу празника на Господа всеобщо бдение, за да посветят по тоя начин цялото денонощие на своя Създател. Посещаването се е изразявало в молитви и славославия. Само малко време от нощта вярващите отделяли за почивка на уморената плът. Цялото останало време трябвало да принадлежи на Бога.

Празнуването на даден ден от вечерта, възприето от край време от св. Христова Църква, крие началото си във ветхозаветната практика и има за основание следните думи на Библията, казани в повествува-

нието за сътворението на света: „Биде вечер, биде утро — ден един“ (Бит. 1:5). Всенощното бдение се е продължавало почти цялата нощ. Вярващите с голямо усърдие посещавали тия всенощни служби.

Колко е отслабнала в наше време ревността за богоугоден, молитвен живот, се вижда между другото и от туй, че от всенощното бдение, завещано ни от древността, днес е останало много малко. Не само в градските храмове, но и в много манастири то е съкратено до крайния минимум. В селата пък то съвсем не е известно.

Ала независимо от това, дали се служи или не всенощно бдение, навсякъде в Христовата Църква празнуването на даден ден започва от вечерта. На много места по благословено църковно предание добрите християнки, щом чуят, че камбаната удари събота вечер за вечерня, спират своите делнични работи, запалват си кандилцето и, ако не могат да отидат на църква, помолват се в къщи пред домашните си икони. Тъй те „запразняват“, като се изразяват някъде, отдават на Господа дължимата чест във връзка с празника.

Християните, които така постъпват, доказват с това обичта си към Бога и послушанието си към четвъртата Негова заповед.

В житието на св. мъченица Сира се разказва, че тя била затворена в тъмница за смелото си изповядване на светото име Христово. Настъпил голям празник. Св. Сира се измъчвала в тъмницата не от туй, че ѝ е била отнета въобще свободата, а от липсата на възможност да отиде в храма, дето останалите вярващи се събирали вече на всенощно бдение. Един добър християнин подкупил тъмничния пазач със злато и я освободил по тоя начин само за тая нощ от тъмницата. С голяма радост тя отишла на бдението, след което, без да бъде от някого подканвана или принуждавана, се върнала в тъмницата, за да доизкара там мъченическия си подвиг в името Христово.

Първите християни са изпитвали най-голяма радост, когато са били в храма на молитва. Ревността им да посвещават на Бога не само неделния ден, но и празниците през годината отивала до там, че те били готови и живота си да пожертвуват, но да не отстъпят от храма, дето молитвено общували с Господа.

Поразителен случай за тая първохристиянска ревност ни е запазила паметливата църковна история. Император Валент, като узнал, че в известен празничен ден ще се събират на дадено място за богослужение много християни, издал заповед до своя префект да ги избие всички до един. Префектът бил благороден и добър човек. Той предудредил тайно християните за безчовечното нареждане на императора. Но какво се получило? Вместо да се изплашат и да не посетят молитвено събрание, християните се явили на уреченото място тоя ден в несравнено по-голямо множество.

Когато префектът отивал да приведе в изпълнение жестоката заповед на императора, той срещнал една жена с малко детенце на ръце, която тъй бързешком била излязла от дома си, че даже не затворила вратата и не се облякла както трябва.

Префектът я запитал:

— Къде бързаш така?

Тя отговорила, че отива на молитвеното събрание на християните.

— Но нима ти не знаеш, — й рекъл той, — че и префектът отива там, за да умъртви всички християни, които са се събрали там, понеже тъй заповядва императорът?

— Знам, — отговорила жената, — но тъкмо затуй и така бързам, за да умъртвят и мене заедно с другите.

— А защо носиш със себе си това дете? — я запитал изуменият префект.

— За да бъде и то удостоено с мъченичество, — отговорила жената.

Възлюблени, виждате ли докъде се е простирала ревността на древните християни към Божиите празници и към посещението на молитвените събрания! А ние днес колко малко усърдие показваме към храма Божи! Нашите църкви често дори неделен ден са почти празни. Мнозина от Великден на Великден отиват да се черкуват. Нека не оставяме на последно място тази своя обязаност — да посвещаваме неделния ден на Бога чрез посещаване на богослужението! В храма ще чуем словото Божие. Там ще влезем в тясно молитвено общение с Бога. Там ще получим всесилната Божия благодат, която ще ни укрепи и ободри, за да можем с по-голяма лекота да носим тежестите на живота и за да достигнем спасението на душите си.

Ние сме длъжни не само всеки неделен ден, но и на големите празници, посветени на Господа, св. Богородица и светиите, да посещавате богослуженията. Най-важните празници през годината са ония, които имат отношение към спасителното за нас въплощение на Божия Син и към Пресвета Богородица, която е послужила на тази велика тайна. Тия празници, наредени хронологически, са следните: Рождество Богородично, Въведение Богородично, Благовещение, Рождество Христово, Сретение Господне, Кръщение Господне, Преображение Господне, Влизане на Исуса Христа в Иерусалим, Възкресение Христово, Възнесение, Слизане на Св. Дух над апостолите или Петдесетница, Успение Богородично и Кръстовден. Всички тия празници трябва свято да се тачат от всички православни християни. Мнозина следват благословената практика да приемат след надлежна подготовка — чрез пост и изповед — и св. Причастие на тия големи празници. Тъй те освещават себе си.

Тъкмо за освещаването на човешката душа са установени и св. пости. Най-важният пост е Великият. Това е постът преди Великден. Другите пости са: Коледният, Петровият и Богородичният. Те всички трябва да се спазват, за да можем чрез подвига на въздържанието да се подготвим достойно да посрещнем прасветните празници. Освен това Църквата е наредила да се пости и всяка сряда и петък — в сряда, защото в този ден е бил предаден Исус Христос на страдания за нас, а в петък, защото тогава Той е претърпял кръстни мъки и смърт за нас.

И тъй, като спазваме постите и празниците и като посещаваме недели и празник църковното богослужение, ние ще изпълним първата част от задълженията си към 4. Божия заповед.

Вършене богоугодни дела в деня на Господа. Лошите дела

На второ място ние трябва да посветяваме неделния ден на Господа чрез вършене на всякакви богоугодни дела и чрез въздържане от обикновените ежедневни трудове.

Възлюблени, ако искаме да степенуваме делата по тяхната нравствена стойност, ще трябва да ги подредим в три групи: 1) лоши дела, 2) средни дела, които не са сами по себе си ни лоши, ни добри, и 3) добри дела. Какви дела трябва да вършим в неделя?

Ако ние сме длъжни да светим неделния ден, съвсем ясно е, че в тоя ден трябва да се пазим абсолютно от всякакви лоши дела. Бог не обича греха. А всяко лошо дело е грях. Ако ние ще бъдем съдени за всяко лошо дело, което сме извършили в обикновените дни на седмицата, колко по-строго ще ни съди Бог за лошото дело, извършено в най-добрия ден — в празника на Господа! Та нали ние сме длъжни да посветяваме тоя ден на Бога! Нали ние трябва да го осветяваме със свети дела! Ако на мястото на светите дела поставим тъмните дела на порочността и злото, ние двойно се провиняваме — първо, че грешим въобще, което е противно на Бога, и второ, че грешим в Господния ден, който трябва да изпълним с добри дела и да прекараме в богоразмисъл, светост и чистота за слава Божия и за спасение на нашите души!

Колко виновни сме в тоя смисъл пред четвъртата Божия заповед почти всички ние, които недостатъчно посвещаваме на Бога неделния ден! Между нас има християни, които цяла неделя са трезви, защото работят за изкарване на прехраната си, но в неделя се напиват. Вместо да отидат в храма Божи и там да се настройат духовно, те тъкмо в деня на Господа отиват в кръчмата, за да послужат там на сатаната! В неделния ден ние трябва да се приобщаваме с Божията благодат, та под нейното влияние да станем ангелоподобни! А те, злоупотребявайки с алкохола, под неговото гибелно влияние стават скотоподобни! Вместо да си отпочинат телом, прекарвайки след богослужението свободното си време в къщи, те изтощават чрез пиянството си своите физически сили, стават негодни за работа и бързи жертви на смъртта.

Други тъкмо в неделя ще се съберат да клюкарствуват, да одумват, да осъждат ближните си. Това вършат особено жените. През седмицата те нямат достатъчно време за това. Но ето, в празника на Господа, понеже не се работи, за да не скучаят празни и за да убият времето си, те се събират заедно било пред пътната врата, било на гости у някоя съседка и с цели часове най-жестоко критикуват отсъстващите, нарушавайки изричната Божия заповед: „Не съдете, за да не бъдете съдени“ (Мат. 7:1). В деня на Господа те вършат онова, което е право само на Господа, защото единствен Той е властен да съди човеците, присвояват си по такъв начин божествени права и прекарват един „приятен“ следобяд, без да помислят дори, че деня на Господа те са посветили на дявола.

А те биха могли, ако бяха добри християнки и християни, както са се събрали, вместо да се занимават с одумване, да си прочетат нещо

от Словото Божие, или от житията на светците, или друга някоя духовна книга и да се назидаят. Тъй биха осветили Господния ден и биха допринесли нещичко за спасението на душите си.

Трети пък тъкмо в неделя се отдават на игра на карти, на табла, на комар, и др., вместо да посетят някой болен и да му занесат утехата на вярата. И по много други още начини непросветените християни оскверняват неделния ден и тъкмо в него повече, отколкото в обикновените дни, общуват с лукавия, вместо да се приобщат към Господа.

Средните дела

На второ място ще разгледаме средните дела, които сами по себе си не са ни лоши, ни добри. Бива ли те да се вършат в неделя?

Възлюблени, има такива средни дела, които са ежедневна необходимост и които могат да се вършат и в неделя. Тъй например, човек трябва както в останалите дни, тъй и в неделя да се облече, да помете жилището си, да прибере леглата, да сложи трапезата и пр. Всичко това може да се върши и в неделя и в празник въобще и да не бъде грях. Но то може да се върши и по такъв начин, че де се превърне в грях. Кога едно средно дело, вършено в неделя и празник, е грях и кога не е грях?

Ако ти имаш възможност още в събота вечерта да си сготвиш яденето за неделя, но не сториш това, а оставиш да вършиш тази работа тъкмо в неделя, когато в храма се отслужва св. литургия, ти вършиш грях. Ако ти можеш да станеш по-рано в неделя сутринта и да си поприбереш жилището, но от леност се излежаваши и почваш да вършиш това тъкмо тогава, когато църковните камбани те викат на църква, ти вършиш грях. Ако ти можеш да отложиш прането си за следния ден, но поради туй, че смяташ времето прекарано в църква за загубено и, за да не губиш това време, го употребяваш в пране, докато твоите вярващи съседи и съседки тъкмо през това време в храма перат душите си, очиствайки ги от грехове, ти вършиш грях.

Грях е въобще да се върши каквото и да било дело в неделя, което може да се извърши в друг ден. Неотложните пък средни дела не са грях, ако се вършат със страх Божи, или направо за слава Божия. Великият светител Филарет Московски прави по този повод следните дълбокомислени разсъждения: „Може, например, в Господния ден да се облича човек с благочестивата мисъл — да почете с чистата си дреха чистотата и светостта на деня и на Божия храм, който се посещава преимуществено в тоя ден. Ето правилното начало на празничните дрехи, които в последствие порочният навик е обърнал в идолослужение на суетата и тщеславието. Може в светия ден, по думите на Ездра, да се яде тлъсто и да се пие сладко (Неем. 8:10), но да се яде и пие за слава Божия (1 Кор. 10:31), с радостна и благодарна мисъл за Бога. Ето началото на празничните пиршества, които в древността по известен начин са се съединявали с жертвоприношението и богослужението“. Ала колко далеч са отишли днес от това благочестиво ядене и пиене за слава Божия ония, които ядат и пият в неделя,

за да задоволят чревоугодията си и за да затъмнят тъкмо чрез това Божията слава!

Но ако има неотложни и допустими в неделя средни дела, има и такива, които по никакъв начин не бива да се вършат в деня на Господа. Това са преди всичко ония ежедневни занимания, трудове и работи, които ние вършим през седмицата, за да изкарваме прехраната си. За тях тогава не носим отговорност, защото Бог ни е заповядал в делник да ги вършим. Такъв е смисълът на четвъртата Божия заповед: „Шест дена работи и върши в тях всичките си работи; а седмият ден е събота на Господа, твоя Бог: недей върши в него никаква рабата ни ти, ни син ти, ни дъщеря ти, ни робът ти, ни робинята ти, ни волът ти, ни оселът ти, нито какъвто и да е твой добитък“... (Изх. 20:9—10)

Работата само по себе си не е грях. Напротив, тя е заповядана от Словото Божие, което говори: „Който не иска да се труди, не бива и да яде“ (2 Сол. 3:10). Тя е заповядана и в самата 4. Божия заповед с думите: „Шест дена работи“... Грях е леността. Все пак ние трябва да се поучим като православни християни да се трудим в неделния ден повече за душите си, отколкото за телата си.

Добрите дела

Единствените дела, достойни за празника на Господа, са добрите дела, делата на любов и милосърдие! Бог е любов (1 Иоан. 4:8). Ако искаме да посветим седмия ден по най-достоеен начин на Господа, трябва да го прекараме в любов към Бога и към ближните. Върши делата на любовта и ти ще угодиш с тъй прекарания празник на своя Бог, Който е олицетворение на любовта!

Няма ли в един празник любов, няма в него радост, няма красота, няма привлекателност! Полъхът на любовта дава онова неповторимо празнично настроение на деня Господен, което дълго време се помни и храни душата с благодатни преживявания.

Книжниците и фарисеите знаеха само законнически да изпълняват четвъртата Божия заповед. Те бяха роби на буквата и не познаваха закона на любовта, който е закон на свободата. Затова те се спънаха, когато видяха, че Иисус Христос не стоеше в събота със скръстени ръце, както те бяха свикнали да изпълняват буквалистично Мойсеевия закон. Те Го осъждаха затуй, защото Той вършеше в събота делата на любовта. Те не можеха да разберат, че Той, Носителят на любовта, Който бе дошел не да наруши закона, а да го изпълни (Мат. 5:15), трябваше да влезе любов във Господния ден, за да изяви дълбокия духовен смисъл на четвъртата Божия заповед. Те мислеха, че нищо не бива да се върши в събота. А Спасителят им доказа, че „в събота е позволено да се прави добро“ (Мат. 12:12) в чест на най-Добрия — Бога!

Тъй веднаж, в една синагога, дето имаше един човек с изсъхнала ръка, искусители запитаха Иисуса Христа: „Бива ли да се изцерява в събота? А Той им рече: „Кой от вас, ако има една овца, и тя падне

съботен ден в яма, не ще я улови и извлече? Колко пък човек е поценен от овца! И тъй, в събота е позволено да се прави добро“. Тогава казва на човека: „Протегни си ръката“. И той я протегна; и тя стана здрава като другата. А фарисеите, като излязоха, наговориха се против Него, как да Го погубят (Мат. 12: 10—14).

Друг път Иисус Христос каза на фарисеите бележитата мисъл: „Съботата е направена за човека, а не човекът за съботата“ (Марк. 2: 27). Съботата не е идол, на който трябва да се кланяме. Тя е ден на Господа. Следователно, в този ден най-вече трябва да вършим делата на Господа — делата на любовта — да посетим болен, да помогнем на беден, да отрием някоя сълза, да съкратим някое страдание. Иисус Христос, нарушавайки съботата и вършейки добро в нея, я осмисли. Тъй са осмисляли и Божиите угодници Божиите празници, изпълвайки ги с дела на обич. Тъй и ние трябва да осмисляме Господния ден, прекарвайки го не в леност, а в любвеобилно добротворство.

От тая гледна точка понякога се допуска дори и работенето в неделя по изключение, щом то е изпълнение на закона за любовта и щом с него се побеждава духовната леност и себеугодничество. Някой си много добър и милостив свещеник постъпил в нова енория. Там населението било много бедно. Повечето от мъжете били каменоделци: работели грубите камъни, предавали ги в уречения срок и с туй изкарвали прехраната си.

Първия неделен ден след службата свещеникът се прибрал в стаята си, но чул чуковете на каменарите. Той повикал надзирателя и го запитал.

— Не можахте ли поне сега, в неделя, да не работите?

— Отче, — отговорил надзирателят — хората са вярващи, но много бедни. Работят и в неделя, за да изкарат повече.

— Колко струва надницата на всички заедно?

Надзирателят направил сметка и рекъл:

— Хиляда и двеста лева.

Свещеникът извадил толкова от спестените си пари и възложил на надзирателя да ги раздели между работниците, но с поръчката всички да се разотидат по домовете си и да празнуват този ден.

Следния неделен ден дошли пак работници на кариерата и взели да чукат. Свещеникът и той път дал на нуждаещите се останалите си спестени пари, надявайки се, че вече ще се вразумят и няма да работят в неделя. Но ето че и третия неделен ден свещеникът чул след службата познатото чукане. Той сам отишел да види, кои са тези непослушни каменари. Оказало се, че този път един единствен работник е дошел при камъните.

— Какво правиш? Защо нарушаваш неделната почивка?

Каменарят сконфузено дигнал глава към добрия отец, и очите му се изпълнили със сълзи.

— Отче, прости ме! Болен бях през седмицата и не можах да свърша уговорената работа навреме. Ако сега не издялам до довечера тия камъни, няма да има какво да занеса на гладните си деца в къщи.

Свещеникът се трогнал от чистосърдечните думи на каменаря и се замислил: последните си спестявания той дал на работниците миналата неделя. Какво да прави? Как да помогне сега на този беден баща?

И изведнаж решил. Свалил расото си, зепретнал ръкавите на под-расника си и казал на каменаря:

— Дай и на мене един чук! Баща ми беше каменоделец. Като момче аз съм му помагал.

Тъй милостивият свещеник нарушил сам празника, за да изпълни по-високия закон за любовта, защото „съботата е направена за човека, а не човекът за съботата“ (Марк. 2:27). Ето как по изключение може даже и да се работи в неделя и пак да не се наруши Божията наредба за посвещаване тоя ден на Господа. Който изпълва неделната почивка с любов към Бога и към ближните, не нарушава, а изпълнява закона. Ако е позволено да извадиш от кладенеца в празничен ден падналите там осел или вол (Лук. 14:5), колкото повече е позволено в неделя да благодвориш чрез жертвуване на това, с което разполагаш в момента.

С любов изпълват неделната почивка ония, които отиват при болни, при бедни, при изоставени, отчаяни и самотни, за да им занесат някоя трошичка от Божията обич.

Нека и ние се стараем, възлюблени, да следваме с мъдрост и разсъдителност, а на глулаво и буквалистично високата заповед за посвещаване неделния ден на Бога. Тогава ще разберем, колко красота и милост Божия към нас се съдържа в четвъртата Божия заповед: „Помни съботния ден, за да го светиш; шест дена работи и върши в тях всичките си работи; а седмият ден е събота на Господа, твоя Бог“ (Изх. 20:8—10). Нему да бъде слава во веки. Амин.

ЧЕТВЪРТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

(Продължение)

Събота или неделя?

„Никой да не ви осъжда за ядене, или пиене, или за някой празник или новомесечие, или събота: това е сянка на бъдещето, а тялото е Христос“ (Кол. 2:16—17).

Възлюблени,

В предишната беседа ние обсъдихме най-подробно въпроса, как трябва да се празнува посветеният на Господа ден от седмицата. Изтъкнахме, че в тоя ден трябва да посещаваме богослужението и да вършим богоугодни дела, че в тоя ден трябва да се въздържаме от ежедневните си занимания и най-сетне, че тоя ден трябва да бъде ден на душата, докато останалите дни от седмицата са предимно дни на тялото. Но ето че изниква един важен въпрос: Кой е в същност Господният ден? — Съботата ли, за която изрично говори 4. Божия заповед, или неделата, която се гачи от новозаветната Христова Църква?

В Библията е казано: „Помни съботния ден, за да го светиш; шест дена работи и върши в тях всичките си работи; а седмият ден е събота на Господа Бога твоего“ (Изх. 20:8—10). При толкова язната изява на Божията воля налага се от само себе си питането: Как тъй си позволяваме ние, днешните християни, да празнуваме неделята, която е не седмият, а първият ден на седмицата и за която нищо не ни говори 4. Божия заповед? Не се ли провиняваме ние тежко, като своеволно изменяме Божията наредба?

Възлюблени, има една секта — сектата на адвентистите-съботяни, която тъй и проповядва — че трябва да се спазва съботата, а не неделята, че който празнува неделята, нарушава 4. Божия заповед и се приобщава към езичниците от древността, у които първият ден от седмицата бил посветен на слънцето. Какво ще кажем ние, православните християни, по този важен въпрос? Ако са прави адвентистите, ние трябва час по-скоро да се откажем от неделята като ден посветен на Господа и да се върнем в дълбоко покаяние към празнуване на ветхозаветната събота. Но ако те не са прави, тогава трябва да си изясним, кои са нашите основания, за да празнуваме неделята!

Най-важните доводи на адвентистите-съботяни са следните:

1. Бог сътворил света в шест дни, а в седмия си починал, поради което и осветил седмия ден (Бит. 2:2—3).

2. На Синайската планина са били дадени на еврейския народ чрез Мойсея 10-те Божии заповеди като неотменен и валиден за всички вярващи нравствен кодекс. Те били написани върху камени скрижали, които се пазели в ковчега на завета. Четвъртата от тия заповеди — таченето на съботния ден — била също общовалидно задължение.

3. Иисус Христос и апостолите почитали съботата.

4. В Писанието нямало нито едно място, дето да е предеказано или да се говори, че неделята е Господният ден и че тя трябва да се празнува вместо съботата.

5. Древната Християнска Църква празнувала съботата по примера на Христа и апостолите.

6. Едва Константин Велики наложил с закон празнуването на неделята. Тя била папски празник. Съблюдаването на първия ден от седмицата започнало от римския папа. Всеки, който не спазва съботата, нарушава според адвентистите язната и категорична четвърта Божия заповед и е обречен на погиване.

За да добием яснота по въпроса за съботата и неделята, ние ще разгледаме едно по едно основанията на адвентистите-съботяни.

Кога е осветен седмият ден?

1. Според адвентистите, съботата е изначален празник, осветен при завършването на творението и установен още в рая за нашите прародители Адам и Ева и за техните потомци. Съботата, според Елена Уайт, видна адвентистка, няма никога да престане, а изкупените светии и цялото ангелско войнство ще я съблюдават за слава на великия Творец през цялата вечност“. Според Урия Смит пък, съботата

на всяко от Божиите разумни творения (ангели и човечи) ще бъде събота на всички останали, така че всички ще пазят един и същи период заедно с една и съща цел.

Дали е верно това, че Бог още в рая е дал на първите хора заповедта за съботната почивка? Не! Библията не говори за никаква събота през времето на патриарсите. Енох, Ной Авраам, Исаак, Иаков, Йосиф и пр. — всички тия велики образци на праведност от най-дълбоката древност — нищо не знаели за съботата. Те се спасявали, без да посвещават всеки 7 ден от седмицата на Бога. Според добросъвестните научни изследователи „няма разказ за празнуването на съботата в патриаршалните времена“. Това са поддържали и известните първохристиянски писатели като св. Иустин Философ, св. Иринеи Лионски, Тертулиан, Евсевий Кесарийски и др. Последният например пише: „Те (патриарсите) не зачиталн обрезанието, нито пазели съботата, и ние (християните) не правим това...“

Първото свидетелство за установяване на съботата като еврейски празник намираме едва в Мойсеево време, след освобождаването на евреите от Египетското робство. Малко преди синайското законодателство, в Изх. 16:23—29, се дава за пръв път на израилтяните нареждане шест дни да събират манна в пустинята, а седмия ден — света събота Господня — да си почиват. А в Изх. 20 глава, дето се дават 10-те Божии заповеди, се съдържа и заповедта за съботната почивка. Интересно е обосноваването на тая заповед. Според израза на десетословието, тя трябва да се спазва, „защото в шест дена създаде Господ небето и земята, морето и всичко, що е в тях, а в седмия ден си почина; затова Господ благослови съботния ден и го освети“ (Изх. 20:11).

Ето туй последното място особено подчертават съботяните, за да изтъкнат съботната почивка като общозадължителна за всички — не само за евреите, но и за езичниците — християни. Те свързват това със следните стихове от Бит. 2 гл., дето се говори за сътворението на света: „И свърши Бог до седмия ден Своите дела и в седмия ден си почина... Бог благослови седмия ден и го освети, защото в него си почина от всички Свои дела, що бе сътворил и създал“ (Бит. 2:2—3).

Но може ли от посоченото място в Битие 2 глава да се извади заключението, че не след излизането на евреите от Египет, а още в рая била установена съботата като празник? — Съвсем не! Ако съботата съществуваше до Мойсея, пита се защо не се говори за нея в домойсеево време, в епохата на патриарсите? Ясно е, — защото не е съществувала. Св. Иустин Мъченик свидетелствува: „Енох и всички други... нито били обрязани по плът, нито пазели съботата“... Те са спасявали душите си, без да посвещават 7. ден от седмицата на Бога.

А защо тогава Мойсей, разказвайки за сътворението на света, пише, че Бог благословил седмия ден и го осветил? Не затова ли — да покаже, че освещаването на съботата е станало още в рая!... Съвсем не! Авторът на първите пет книги от Библията, Мойсей, е написал тия книги, след като получил на Синай 10-те Божии заповеди. Когато е съставял своето петокнижие, той е искал да обясни, защо Бог е определил за почивка седмия, а не друг някой ден; а именно,

защото Сам Бог в 6 дни сътворил света, а в седмия си починал. Тъй трябвало и евреите 6 дни да работят, а седмия да почиват.

Ако пък още в Битие 2 гл. Мойсей пише, че Бог е благословил и осветил тоя ден, то е не защото това благословение и осветение е станало тогава, а защото като историк той обяснява и обосновава с по-предишни събития някои по-сетнешни. Благословението и осветяването на 7. ден е станало на Синай. Като споменава при разказа за сътворението на света, че Бог благословил седмия ден и го осветил, Мойсей сякаш така говори на читателите си: „Това е същият седми ден, който след много векове на Синай Бог ще определи като седмичен празник за Своя избран народ, и който Той тогава ще благослови и освети“.

При първия случай, без да е станало още осветяването на 7. ден, Мойсей споменава за него като нещо станало. Така той свързва поясно първото събитие със следващото, дето поменатото в първия случай обстоятелство става вече факт. Този исторически начин на описване и свързване на събития е нещо обикновено. И ние казваме: Иван Вазов, който е написал „Под Игото“, се е родил еди кога си“. Значи ли това, че когато се е родил той е бил вече написал „Под Игото“? — Съвсем не! Но ние, гледайки върху събитията исторически, като че предузнали какво ще напише по-сетне Иван Вазов, го казваме предварително. В Библията и на други места се прибъгва до такива изразни средства: „И даде Адам на жена си име Ева (т. е. живот), защото тя стана майка на всички живеещи“. (Бит. 3:20). Тук не е казано за бъдещия факт: защото тя имаше да стане майка на всички живеещи, а направо: „стана“, защото Мойсей пише за Ева, след като тя действително е станала майка на всички живеещи. Също тъй, когато споменава седмия ден за първи път, Мойсей говори: „Бог благослови седмия ден и го освети“, макар че това не е било станало още дълги векове подир описаното в Битие 2 глава събитие.

Тъй че, съботата е заповядана като празник на еврейския народ едва след освобождаването му от Египетското робство и тъкмо в памет на това голямо събитие, което отлично се вижда от следните думи на Библията: „Помни, че ти беше роб в Египетската земя, но Господ, Бог твой, те изведе оттам с твърда ръка и висока мишца, за това ти и заповедва Господ, Бог твой, да тачиш съботния ден и свето да го пазиш“ (Втор. 5:15).

Но оттук ние идваме до едно ново и много важно заключение: Щом съботата е била дадена на онези, които са били роби в Египет, тя е чисто еврейски национален възпоменателен ден и не може да бъде задължителен за ония народи, които никога не са били роби в Египет. Тя не би говорила нищо на техните сърца, защото е свързана съвсем конкретно с нещо, което никога не е ставало с тях, и което им е чуждо.

Оттук се вижда колко несъстоятелно е твърдението на адвентистката Уайт, че съботата ще бъде съблюдавана през цялата вечност от всички изкупени светии и цялото ангелско войнство. Тъкмо понеже съботата е установена в памет на избавата от Египетското робство,

Бог говори за израилтяните, и само за тях: „Аз ги изведох из земята Египетска и ги доведох в пустинята, дадох им Моите заповеди... дадох им също Моите съботи, за да бъдат те личба между Мене и тях“ (Иез. 20:10—12). Може ли при това положение съботата да бъде празник и за небесните войнства? Нима земните съботи са личба между Бога и ангелите?! Нима ангелите са били някога роби на египтяните, та чрез празнуването на съботите Бог да им напомня за туй, че ги е освободил от това робство?

Още по-абсурдно е адвентското твърдение, че всички (и ангели и човеци) трябва да празнуват съботите по едно и също време и с една и съща цел. Знае се, че земята е кълбо. На различни точки от нейната повърхност всеки миг слънцето изгрива и залязва, тъй че няма дори два съседни континента, в които денят и нощта да се съвпаднат по часове. Поради това когато във Владивосток изгрива денят, над Европа се спуска нощта. Там е вече неделя, докато тук е още събота. Поради тая причина самите адвентисти, пръснати по разните части на земното кълбо, не могат да празнуват едновременно събота, защото докато адвентистите от Япония вече почиват, защото е настъпила събота, адвентистите от Европа още работят, тъй като за тях не е минал петъка.

Мойсеевият закон обявява, че съботата трябва да се празнува от вечерта до вечерта, т. е. от залез слънце до залез слънце (Лев. 23:32). Как ще пресметнат бедните адвентисти от крайния север, да речем от северна Швеция и Норвегия, дето е 6 месеца нощ, защото никакво слънце не изгрива, и 6 месеца ден, защото то през това време не залязва, как ще пресметнат те, кога да празнуват заедно с другите свои съмишленици от разните краища на земното кълбо своята любима събота?!

Мъчнотиите тук са непреодолими. Още по-непреодолими стават те, като се види, как според Мойсеевия закон трябва да се празнува съботата: Нищо да не се вари и пече в събота (Изх. 16:23). В съботен ден не бива да се кладе огън (Изх. 35:3), нито да се излиза от къщи (Изх. 16:29), нито да се похваща каквото и да било (Изх. 20:10).

Спазват ли адвентистите добросъвестно 7. ден? Не, защото не могат. В студените страни, па и в умерените пояси през зимните месеци те биха измръзнали от студ, ако не си палят печките и не си съгриват гозбата. Те не стоят затворени в къщи в съботен ден, а излизат навън. Питаме: защо едното спазват, а другото не спазват?

От всичко казано до тук е ясно, че съботата не е празник за всички човеци и ангели, а чисто еврейски почивен ден, който не може да се прилага по цялата земя, а само в пределите на малката Палестина — страна с топъл климат и тесни граници.

Вечна ли е съботата?

2. Според съботяните, 10-те Божии заповеди, между които е и заповедта за съботната почивка, са задължителни за всички народи от всички времена и страни. Те затова били написани на каменни скри-

жали и пазени в ковчега на завета — тази най-голяма светиня за евреите, за да бъдат спазвани навеки.

Но: ако се сметне, че 10-Божии заповеди особено във втората си част са съвършени до буквата си, трябвало би да се приеме, че те са най-висшето откровение за Божията воля. В същност обаче не е тъй. Исус Христос ги е надминал с блясъка на Своето новозаветно учение. Те са били до безкрайност задълбочени от Него и далеч надминати от Неговото съвършено разкриване на съвършената Божия воля. Той даде на християните много по-възвишени заповеди от ония, които Мойсей даде на евреите.

Исус Христос наистина каза, че не е дошел да наруши закона или пророците, а да ги изпълни (Мат. 5:17). Ала как ги изпълни? Тъй, че като ги осъществи, далеч ги надхвърли с откриването на по-съвършената Божия воля. „Слушали сте, говори Той, че бе казано на древните: „не убивай“ . . . Аз пък ви казвам, че всеки, който се гневи на брата си без причина, виновен ще бъде пред съда . . . Слушали сте, че бе казано на древните: „не прелюбодействуй“. Аз пък ви казвам, че всеки, който поглежда на жена с пожелание, вече е прелюбодействувал с нея в сърцето си . . . Слушали сте още, че бе казано на древните: „клетва не престъпвай, а изпълнявай пред Господа клетвите си“. Аз пък ви казвам: да не се кълнете никак . . . Но думата ви да бъде: да, да; не, не . . . Слушали сте, че бе казано: „око за око, зъб за зъб“. Аз пък ви казвам: да не се противиш на злото. Но, ако някой ти удари плесница по дясната страна, обърни му и другата . . . Слушали сте, че бе казано: „обичай ближния си и мрази врага си“. Аз пък ви казвам: обичайте враговете си, благославяйте ония, които ви проклинат, добро правете на ония, които ви мразят, и молете се за ония, които ви обиждат и гонят, за да бъдете синове на вашия Отец небесен“ (Мат. 5:21—45).

Тук Исус Христос иска не само да не се вършат грубите престъпления, които се забраняват от 10-те Божии заповеди, но да се премахнат и най-дребните коренчета на злото, та да не се стига никак до престъпление. Вярващият християнин, след като е бил обновен от благодатта и живее според съвършения закон на Евангелието, няма нужда от по-примитивния закон на Стария Завет. За благодатните християни, живеещи духовно, св. апостол Павел казва: „Против такива няма закон (Гал. 5:23), т. е. за тях съвсем не е нужен Мойсеевият закон, тъй както за един, който е завършил университет, не е нужно да се връща в първоначалното училище, за да учи азбуката.

И тъй, Исус Христос изпълни, допълни и далеч надхвърли и ветхозаветните Мойсееви заповеди. Може да се каже, че Той ги отмени като по-несвършени, за да ги замени с безкрайно по-съвършените новозаветни заповеди. В този смисъл говори за Него апостолът на езичниците: „Завършък на закона е Христос“ (Рим. 10:4) и още: „любовта е изпълнение на закона“ (Рим. 13:10), защото заповедите: не прелюбодействуй, не убивай, не кради, не лъжесвидетелствуй, чуждо не пожелавай и всяка друга заповед се съдържат в тия думи: възлюби ближния си като самото себе си“ (Рим. 13:9).

Е добре, ако за съдържания се в 10-те Божии заповеди нравствен закон, който е неотменим, защото лежи дълбоко в природата на човека, може да се твърди в изяснения вече смисъл, че Иисус Христос го е отменил, защото го е заменил с по-съвършен, колко повече може да се каже това за еврейската събота, която е свързана с еврейските обреди, които са нещо временно! Според Числ. 28:9 трябвало в събота да се принасят в жертва на Бога две шилета без недостатък и хлебен принос от пшенично брашно, смесено с елей, и към него възлияние. Вършат ли това днес адвентистите? — Не! Към еврейските обреди принадлежат всесъжения, приношения, умивания, обрязване, скиния, както и разните чисто еврейски празници, пасха, шатри, новомесечия и пр. Всичко това даже според адвентистите е отменено, защото е било сяка на бъдещето, имало е предобразователно значение и с идването на Христа, Който е тялото, е загубило своето значение. Само съботата те държат със сляп фанатизъм, защото била една от 10-те Божии заповеди!

Но щом те отхвърлят обредната страна на Мойсеевия закон, трябва да отхвърлят и съботата — този ден на изключителна обредност. Иначе, ако не я отхвърлят, те трябва, като евреите, на този ден да принасят жертви и да вършат всички други ветхозаветни обреди. Но те не вършат това.

Те казват, че не могат да оставят съботата, защото е учредена от Бога като вечен завет (Изх. 31:16—17). Ала и обрязването е заповядано от Бога като завет вечен (Бит. 17:13). Защо те не се обрязват? И еврейската пасха е подчертана като вечно узаконение (Изх. 12:14) Защо те не я празнуват?

Въпрос е, обаче, дали Сам Бог е смятал съботата като някакъв вечен завет. Защото има още у древните пророци места, дето се говори за прекратяването на съботата и за отменяването на ветхозаветния закон. Известно е, че 10-те Божии заповеди са се пазели в ковчега на завета. А ето чрез устата на св. пророк Иеремия Бог говори за истинно вярващите: „Кога се размножите и станете многоплътни по земята, тогава, казва Господ, не ще говорят вече: „ковчегът на завета Господен“; той и на ум не ще им дойде и не ще си спомнят за него, нито ще дохождат при него, нито пък ще го има вече“ (Иер. 3:16). Не се ли е сбъднало това пророчество с поразителна точност! Кой от християните търси днес да разравя от праха на миналото ковчега на завета? Кой мисли да празнува съботата, освен бедните адвентисти? Ковчега на завета действително го няма вече и следите му са съвършено изчезнали.

А св. пророк Осия, обръщайки се към разблудната тогавашна еврейска синагога, с гняв я заплашва от името Божие: „Ще прекъсна у нея всяка веселба, празниците ѝ и новомесечията ѝ, съботите ѝ и всичките ѝ тържества“ (Ос. 2:11). Св. пророк Исаия пък предава следните забележителни Божии думи. „Не принасяйте вече суетни дарове: ... новомесечия, съботи и празнични събрания не мога да търпя: беззаконие — и празнуване!“ (Ис. 1:13).

Ако беше съботата нещо вечно, би ли казал Бог за нея, че тя ще престане, че хората ще я забравят заедно с целия ковчег на завета, че тя и на ум не ще им дойде? Тя е била създадена само за еврейския народ и е изиграла ролята си. След като е дошел Иисус Христос и е приковал на кръста целия обредов ветхозаветен закон, тя е загубила значението си. Нейното отменяне с пределна яснота е посочил св. апостол Павел. Той говори: „Христос заличи с учението съществуването за нас ръкописание, което беше против нас и което Той взе от средата и го прикова на кръста... И тъй никой да ви не осъжда за ядене, или пиене, или за някой празник или новомесечие, или събота; това е сянка на бъдещето, а тялото е Христос“ (Кол. 2:14—17). Поясно от това отменяне на съботата не може да има. При това не бива да забравяме, че онзи, който отменя съботата по такъв категоричен начин, не е обикновен човек, който по своя воля върши всичко това, а избран съсъд на благодатта (Деян 9:15), който има ум Христов (1 Кор. 2:16) и предава Господни заповеди (1 Кор. 14:37).

И от други страни се потвърждава истината, че е отменена съботата в Новия Завет. Между християните имало не само евреи, но и езичници, които въобще не знаели нито за обредовия ветхозаветен закон, нито за празнуването на съботата. Св. апостол Павел пишел предимно на езичниците. Защо той нийде в посланията си не ги съветва да пазят съботата? Ако този чисто еврейски седмичен празник имаше толкова огромно значение за спасението на човека, каквото му приписват съботяните, то св. апостол Павел трябваше да внушава във всяко свое послание на всяка новообразувана християнска църква от езичници: „Да не забравяте да празнувате съботата! Без нея няма спасение! Внимавайте, да не се огрешите против 4. Божия заповед!“

Не можем да обвиним великия апостол на езичниците, че е забравил да пише това, той, който не е пропускал нищо полезно да го не обади на своите слушатели и да ги не поучи било на общи събрания пред народа, било при частни беседи пред къщите (Деян 20:20). Мислимо ли е неговата ревност да изпусне из очи тъй важната за спасението на душата събота! Не! Но той нарочно не я споменава, защото тя е била вече отменена. Единственото място, дето той говори за нея, е Колос. 2 гл. 14—16 стихове и то не за да я защити, а за да я отмени, отрече и напълно погребете!

Не е могла да бъде премълчана поради забравяне съботата и по друга причина. Във времето на св. апостоли се появили измежду повярвалите в Христа от еврейски произход такива ревнителни на Мойсеевия закон, които искали, щото всички християни — и иудеи, и езичници — да се подчинят на еврейските обичаи и да спазват всички ветхозаветни наредби. Някои от тях казвали, че повярвалите езичници трябвало да се обрязват и да им се заповяда да пазят закона Мойсеев (Деян. 15:5), в който влиза и спазването на съботата. По тоя повод бил свикан Апостолският събор, на който единодушно се решило да не се правят мъчнотии на ония от езичниците, които се обръщат към Бога, а да им се предпише да се въздържат от идолски жертви и от кръв, от удавнина и от блудство, и да не правят на други онова, което

не е тям угодно“ (Деян 15:29). Никаква дума за съботата и за нейното празнуване, въпреки че бил обсъждан въпросът за спазването на закона Мойсеев, главен момент в който безспорно е съботата! Ако е било нужно таченето на съботата за спасението на езичниците, св. апостоли не биха пропуснали да им го предпишат, толкоз повече, че те сами всички са били евреи и някои от тях големи дотогава ревници на закона!

Някой адвентист може да запита: Но защо тогава апостолите не са писали изрично и недвусмислено до езичниците: Не празнувайте вече събота! — Отговорът ни е: 1. защото, както вече казахме, езичниците съвсем не са я празнували, и 2. за да не се дразнят евреите-християни, които още празнували по това време съботата, но които постепенно и неусетно отпадали вече един подир друг от нея. Тъй, наставлявани премъдро от Св. Дух, разпоредниците на тайните Божии избягвали ненужните сътресения за Църквата и я ръководили към все по-големи и по-големи победи. Фактът, че св. ап. Павел с голямо безразличие гледал на това — дали някой различава ден от ден, или не (Рим. 14:5), като съветвал само никой да не осъжда другия, говори ясно, че трябвало в тоя период да се изживеят по-безболезнено някои по-остри различия между християните-евреи и християните-езичници.

А адвентистите-съботяни след толкова века християнска история, която свидетелствува, че е била окончателно погребана еврейската събота, искат в наши дни да я възкресят и с това създават толкова раздори сред християните!

Някога повярвалите иудеи искали да накарат галатските християни да се обрязват, т. е. да спазват специално тази част от обредовия Мойсеев закон. Днес съботяните искат да убедят православните християни да празнуват съботата, т. е. да спазват друга част от обредовия Мойсеев закон. Но св. ап. Павел казва и на древните и на съвременните смутители: „Вие, които искате да се оправдавате (т. е. да се спасявате) със закона, отметнахте се от Христа, отпаднахте от благодатта“ (Гал. 5:4). „Свидетелствувам пак на всеки човек, който се обрязва (а ние ще прибавим: и който празнува съботата), че той е длъжен да изпълни целия закон“ (Гал. 5:3). Който пък не го изпълнява, се поставя сам под проклятието на закона. Защото е писано: „проклет е всеки, който не изпълнява постоянно всичко, що е писано в книгата на закона“ (Гал. 3:10; Втор. 27:26).

Адвентистите искат следователно да доведат правилно вярващите в Христа и намиращите се под благодатта православни християни под вечно проклятие и следователно да въвлекат спасяващите се в погибел. Те искат да нахлузят на свободните в Христа робското иго на Стария Завет! (Гал. 5:1); срав. (Гал. 4:9—10). Те искат да ги върнат далеч назад!

Мойсеевият закон и законът за съботата са били за времето си много добри. Те са обуздавали престъпните наклонности у хората, напомняли на всеки израилтянин за Божиите благодеяния и го насочвали към Бога. Но след като Иисус Христос донесе благодатта и истината, има ли смисъл новозаветният човек да се държи още за сянката и

поради увлечение по нея да изпусне тялото? Дървената скеля е нужна, докато се изгради зданието. После тя се събаря, понеже е вече изпълнила предназначението си. Иначе, остави ли се, само ще грози, а може би и ще повреди хубавото здание. Съботяните вършат тоя голям грях. Те искат да запазят закона за съботата, след като той е послужил на целта си.

По Божия повеля Мойсей направил медната змия, за да лекува с нея ухапаните от змии евреи в пустинята (Чис. 21:8—9). Тя била полезна за времето си. Но като изпълнила предназначението си, почнала да става неполезна. Израилтяните взели да ѝ се покланят и да ѝ кадят като на божество. Тогава още по-добре постъпил благочестивият цар Езекия, че унищожил медната змия (4 Цар. 18:9).

И съботата е била добра за времето си, но още по-добре е сторил Иисус Христос, Който я нарушавал (Иоан. 5:16, 18) и с това вече я изпранил от нейното ветхозаветно съдържание, понеже книжниците и фарисеите я били превърнали в божество, в идол, на който били готови да пренасят в жертва даже човеци, като не давали да им се помага в събота! Иисус Христос е казал: „Син Човечески е господар и на съботата“ (Мат. 12:8), т. е. Той я установил, Той може и да я отмени! „Съботата е направена за човека, а не човекът за съботата“ (Марк 2:27). Тук е посочена с ненадмината яснота, колко по-горе стои живият човек от мъртвата събота и колко е вече наложително тая мъртва събота с нейното ветхозаветно предобразно съдържание да бъде отменена.

Защо Иисус Христос и апостолите спазвали съботата?

3. Адвентистите казват: Но Сам Иисус Христос и апостолите са пазели съботата! Да, ще им отговорим ние. Иисус Христос е пазел съботата, защото Той е бил иудеин и защото не е бил извършил още Своето изкупително дело, чрез което се турял край на всички ветхозаветни обреди. Иисус Христос не само съботата е спазвал, но и еврейската пасха. Защо не я празнуват днес адвентистите? Той е бил обрязан. Защо не се обрязват по Негов пример и адвентистите?

Забележително е обаче друго, че Иисус Христос нито веднаж не е заповядал да се пази съботата. Той е знаел, че тя е вече близо към залез и с нарушаването ѝ, което страшно дразнело книжниците и фарисеите, подготвял Своите апостоли към бъдещето ѝ отричане. Това и не закъсняло да стане. Както видяхме, св. ап. Павел я отхвърлил заедно с другите старозаветни обреди (Кол. 2:16). Апостолският събор не я наложил на езичниците-християни. Другите св. апостоли-писатели, които оставили важни съборни послания до новоповярвалите — Иаков, Иоан, Петър и Иуда, — никъде дори не я споменават, а камо ли да искат спазването ѝ.

В Новия Завет няма въобще ни едно място, дето да се предписва на християните празнуването на съботата, няма нито едно място, дето да се отправя заплашване против нарушителите ѝ. Докато в Стария Завет навред се говори: „Пази съ-

ботния ден!“ „Освещавай съботния ден!“, „Не нарушавай съботния ден!“, „С камъни да се убие, който нарушава съботния ден!“, в Новия Завет цари по този важен за адвентистите въпрос гробно мълчание! Там не се говори по него по простата причина, че той няма никакво особено отношение към спасението на душата. Ветхозаветната събота е изиграла ролята си. На нейно място възникват други, нови празници, свързани с новозаветни събития.

Единственото място, което като че ли е в полза на съботяните, е Посланието към Евреите 4:9, дето е казано: „Прочее, за Божия народ още остава почивка съботна“. Но, ако видим, как е това място в гръцкия оригинал, ще се убедим, че там съвсем не става реч за събота в обикновения смисъл на думата, понеже там не е употребено съществителното събота, а съвсем друга дума — съботство (на гръцки саватизмос). Съботство пък не значи почивка в седмия ден от седмицата, а нещо съвсем друго — почивка в Небесното Христово Царство!

Тълковниците, даже и от протестантско вероизповедание, са единни по това, че тук под съботство се разбира онзи духовен покой, който Иисус Христос е донесъл за душата на повярвалите, като им е казал: „Дойдете при Мене всички отрудени и обременени, и аз ще ви успокоя; вземете Моето иго върху си и се поучете от Мене, понеже съм кротък и смирен по сърце, и ще намерите покой за душите си!“ (Мат. 11:28—29). Ето за каква „съботна почивка“ става дума в Евр. 4:9, за почивка във висок духовен смисъл! Към достигане на този благодатен покой се призовават повярвалите измежду евреите в посочената глава от посланието към евреите! Съботната почивка от Ветхий Завет е била само блед предобраз на този благодатен духовен покой в Новия Завет, който се дава на осветените и изкупените чрез кръстния подвиг на Спасителя.

Ако адвентистите ни посочат, че Христовите апостоли проповядвали Словото Божие в събота и че са тачели тоя празник (Деян. 16:13; 17:2; 18:4), ние ще им отговорим: Да, те са проповядвали в събота, защото тогава са намирали събрания ония, на които искали да благовестят. Когато им се удавало обаче, те проповядвали и в обикновени дни (Деян. 17:17; 20:7, 31). Използувайки съботата за своите високи, благовестнически цели, те, по примера на Христа, не са оставили завет за спазване на съботата.

Неделята — празникът на възкресението

4. Според адвентистите, в Писанието нямало нито едно място, дето да е предсказано, или да се говори, че неделята е Господният ден и че тя трябва да се празнува вместо събота. Вярно ли е това?

До възкресението Христово не може да става и дума за празнуване на неделята! Възкресението на Христа от мъртвите — това изключително важно събитие за повярвалите в Христа, станало в първия ден на седмицата, дава начало на празнуване неделята.

Какво е възкресението на Христа за нас, вярващите, всеки дълбоко чувствава. Ако Христос бе извършил най-великите дела, но не бе

възкръснал от мъртвите, никаква полза не бихме имали ние, християните, от Неговите велики дела! Ако Той бе напълнил света с чудеса, но след това бе навеки умрял, никаква утеха не биха представлявали Неговите чудеса за нас! Ако Той бе оставил най-възвишеното учение, каквото някога светът е виждал, но след това бе издъхнал безпомощно на кръста, учението Му и нас не би завело по-далече от кръста на неизбежните страдания и от следващия подир това безотраден гроб! Ако Той бе се проявил като най-силен на земята, но след това бе победен от смъртта, ние не бихме имали полза от силата Му, щом тя не може да ни избави от смъртта!

Св. ап. Павел, разбирайки, че целият смисъл на християнството е свързан неразривно с Христовото възкресение, пише: „Ако Христос не е възкръснал, суетна е вярата ви: вие сте си още в греховете; тогава и ония, които са умрели в Христа, са загинали. И ако само през този живот се надяваме на Христа, ние сме най-окаяни от всички човеци. Но ето, Христос възкръсна от мъртви и за умрелите стана начатък... „Както в Адама всички умират, тъй и в Христа всички ще оживеят“ (1 Кор. 15:17—22).

Със Своето възкресение Иисус Христос постави начало на новото творение. Старото бе повредено от греха. Спасителят донесе Царството Божие на земята. Той отвори рая за всички — и за праведници, които вървят по пътя на правдата, и за грешници, които се каят. Той обнови вярващите в Него чрез благодатта на Светия Дух, Когото изля над апостолите Си и над цялата Църква и Когото продължава да излива над всички, които се кръщават в името на Отца и Сина и Светаго Духа. С възкресението Си Той запечати навеки Своята дивна победа над греха, злото и смъртта.

Древните пророци са предсказали този нов ред на нещата. Те са очаквали бъдещия по-добър ден. Старозаветният закон, жертвите, все-съжженията, кръвта, скинята, празниците, съботите и пр. — всички тия неща били предобрази, символи и сенки на оная бъдеща благодатна слава, която имало да се открие в бъдещия ден. Той настъпил с идването на Иисуса Христа в плът и бил запечатан с Неговото славно възкресение от мъртвите, с което дяволът бил победен, смъртта сразена, и вечният блажен живот осигурен за верните. Затуй всичко в Новия Завет е ново: ново творение (Гал. 6:15), нов човек, ново сърце (Иез. 18:31), новородени младенци (1 Петр. 2:2), нови заповеди (Йоан. 13:34), нов завет (Лук. 22:20), нов живот. „Който е в Христа, той е нова твар; древното премина, ето всичко стана ново“ (2 Кор. 5:17).

Съботата е принадлежала към старото, и тя е преминала. Еврейската пасха е била от старото. И тя е преминала. Обрязването е било предобраз в древността. И то е преминало. Всичко трябва да бъде вече ново: нови човеци, нови събития, нови празници! „Ето, настъпват дни, казва Господ, и ще склуча с дома Израилев... нов завет, не такъв завет, какъвто склучих с бащите им в деня, когато ги хванах за ръка, за да ги изведе из Египетската земя; оня Мой завет те нарушиха“ (Иер. 31:31—32). Иисус Христос е ходатай на Новия Завет, основан на по-добри обещания (Евр. 8:6). „Ако първият завет беше

без недостатък, нямаше да се търси място за втори“ (Евр. 8:7). Като казва: нов завет, признава първия за вехт; а онова, що овехтява и остарява, е близо до изчезване“ (Евр. 8:13). Ние, христиияните, сме не под вехтия, а под новия завет, който е наречен „вечен завет“ (Евр. 13:20).

Оттук погледнато, колко е неприемлива старата събота с нейните жертви и обреди за новите човеци, омита с кръвта на Изкупителя! Еврейската събота е означавала избавлението на еврейския народ от Египетското робство. Тя е била чисто еврейски празник и не е могла да бъде задължителен ден за други народи, които никога не са били под египетско робство! Затова е трябвало да отпадне с отпадането на Стария Завет. На нейно място е трябвало да изгрее над повярвалите в Христа нов ден, който да е валиден за всички христиияни от всички народи. Тоя ден не е могъл да бъде друг освен неделята, тъй като в тоя ден Иисус Христос е възкръснал от мъртвите и е избавил не само един народ, а цялото човечество от много по-страшно робство, отколкото е било Египетското — от робството на греха, дявола и смъртта!

Ако вземем пък предвид това, че Мойсей е свързал съботната почивка с почивката на Бога след сътворяването на света, което може да изглежда, че има по-универсален характер, и да се използва от адвентите за спасяването на съботата като празник за всички народи, и тогава тя не може да устои пред новото, което донесе Христос!

Митрополит Филарет Московски прекрасно говори: „Древният съботен ден, празнуван в памет на сътворението на света, понеже не е бил напълно радостен от онова време, когато сътвореното е било повредено от греха, е трябвало справедливо да отстъпи своята слава на новия възкресен ден, в памет на новото творение, чрез което ние сме „създадени в Христа Иисуса за добри дела“ (Ефес. 2:10), и сме възродени за жива надежда чрез възкресението на Иисуса Христа от мъртвите (1 Петр. 1:3)“. И тъй, естествено се е наложила неделята като ден на възкръсналия Господ и е изместила постепенно съботата. Това и виждаме действително отразено в свещените новозаветни книги.

След Христовото възкресение св. апостоли се събирали в вярващите на молитва и богослужение за извършване на св. Евхаристия не в съботни дни, а в неделни. Докато те търсели евреите по техните молитвени събрания в съботен ден, за да им проповядват Евангелието, сами се събирали на своите христииянски, молитвени, богослужебни събрания в неделен ден! Това е многознаменателно! То говори, че те вече отменили съботата като безпредметен празник, за да поставят на нейно място неделята.

Получили вест за възкръсването на Спасителя в първия ден на седмицата (Лук. 24:33—34; Иоан. 20:19), апостолите взели вече редовно да се събират на молитва в неделя. Осем дена след възкресението на Христа, т. е. следния неделен ден те били пак заедно (Иоан. 20:26). На Петдесетница, т. е. в неделята след седмата събота (Лев. 23:15—16) от възкръсването на Христа „те всички в единомислие бяха заедно“ (Деян. 2:1). Тогава получили и Св. Дух. В Деяния

20 гл. 7 ст. се разказва за друго забележително богослужебно неделно събрание. „И в първия ден на седмицата, когато учениците се бяха събрали да преломят хляб“, т. е. да извършат св. Евхаристия, да се причастят с тялото и кръвта Господни (1 Кор. 11:20)... Св. апостол Павел поръчва на коринтските християни да събират милостиня помежду си във всеки първи ден на седмицата (1 Кор. 16:2), понеже тогава са се събирали вярващите на богослужение.

Никъде в Новия Завет не се говори за чисто християнски богослужебно-молитвени събрания в събота! А както виждаме, много свидетелства имаме за такива събрания в неделя! Какво по-убедително доказателство от това, че неделата е заменила съботата още при св. апостоли! Тоя ден е бил вече редовно посвещаван на Господа Исуса Христа в памет на Неговото възкресение. Затуй той е наречен от възлюбения Христов ученик св. Йоан Богослов „Господен ден“ в Откр. 1:10, дето той описва получените от Бога откровения на тоя ден (виж гръцкия оригинал). В десетословието седмият ден се нарича „събота на Господа“ (Изм. 20:10). В Новия Завет неделният ден се нарича „ден на Господа“ (Откр. 1:10). Не е ли ясно от това, че неделата е изместила още при св. апостоли ветхозаветната събота!

Вярно е, че Исус Христос не е наредил още през земния Си живот празнуването на неделата и Сам е празнувал още съботата, защото още не било дошло времето за празнуването на Неговия ден. Той не бил довършил делото Си, не бил още разпнат и не бил излязъл от гроба като Победител. В чест на какво е могъл да празнува неделата, като не бил още възкръснал? Но затуй пък, както се доказва, Неговите апостоли празнували неделата и отменили съботата, като писали: „Никой да ви не осъжда за ядене, или пиене, или за някой празник, или новомесечие, или събота: това е сянка на бъдещето, а тялото е Христос“ (Кор. 2:16—17).

Древната църква празнувала неделата

5. Адвентистите, скарани с историята, се осмеляват да твърдят, че древната християнска църква празнувала съботата по примера на Христа и апостолите! Това е съвсем невярно! Древните християнски писатели след апостолския век единодушно свидетелствуват тъкмо обратното — че Църквата навсякъде е почитала неделата като паметен ден за възкресението Христово и правела ежеседмично молитвените си събрания на тоя ден — деня на Господа. Доказателства? — Те са извънредно много! Ние няма да можем да изброим всичките. Това би ни отвело много далеч. Затуй ще споменем само някои.

Ето свидетелството на посланието на св. апостол Варнава, написано в началото на 2 век, т. е. непосредствено след апостолския период. В него четем: „Тамянт е мерзост за Мене, а новомесечията и съботите ви не мога да търпя!“ Затова Той е отменил тия неща“ (гл. 2). Говорейки после за първия ден на седмицата, Варнава казва: „Ето защо ние пазим осмия ден с радост — този именно ден, в който Исус възкръсна от мъртвите“ (гл. 15).

В древнохристиянския паметник „Учението на дванадесетте апостоли“ (от 2 век) се предписва на християните: „Всеки Господен (неделен) ден се събирайте, преломявайте хляб и въздавайте благодарност“ (гл. 14), т. е. извършвайте св. литургия, причащавайте се с Тялото и Кръвта Господни!

Св. Иустин Мъченик, необикновено учен мъж, за когото първият църковен историк Евсевий Кесарийски говори, че „той засенчил с блясъка на своето име всички велики люде, които светили във втория век“, свидетелствува: „В деня, наричан ден на Слънцето (неделя), всички (християни)... се събират на едно място и се четат паметните записки на апостолите или писанията на пророците, доколкото позволява времето. И които са добротворци и желаят, дават каквото всеки смята за прилично, а каквото се събере, оставя се у предстоятеля, който помага на сираци и вдовици и на онези, които поради болест или друга някоя причина са в нужда... Неделя е денят, в който ние всички правим своето общо събрание, защото той е първият, в който Бог, като произвел промяна в тъмнината и веществото, създал света, а Иисус Христос, нашият Спасител, в същия ден възкръснал от мъртвите“.

Св. Климент Александрийски (края на 2. век) пише в своето съчинение „Стромати“ кн. 7, гл. 12: „Той, в изпълнение на предписаното, пазил Господния ден, ... прославяйки възкресението Господне, станало в него.“

Много силни изказвания против съботата и в полза на неделята е оставил Тертулиан, бележит християнски писател от към края на 2 век. Той говори: „Неска ония, които твърдят, че още трябва да се съблюдава съботата, ... ни покажат, че в древността праведните люде са спазвали съботата“. „Бог създал Адама нобрязан и неспазващ съботата“. „Съблюдаването на съботата се оказва временно“ „Ние тържествуваме в деня след съботата“.

От всичко това личи, че още през втория век съботата е била напълно изоставена в полза на неделята. Всеобщото и неоспоримо празнуване на неделята, засвидетелствувано толкова ясно във всички християнски паметници от това време, може да се обясни, както казва един авторитетен историк, само с факта, че това празнуване на неделята е имало корените си в апостолската практика.

Свидетелствата от 3. век също потвърждават всеобщото съблюдаване на неделята като задължителен за християните празничен ден, който е изместил еврейската събота.

Ориген например пише против Целса, кн. 7, гл. 22: „Ние имаме обичай да съблюдаваме известни дни, като например Господния ден“, т. е. неделята.

„Апостолските постановления“ внушават: „А в деня на възкресението на Господа нашего, който е Господният ден, събирайте се поприлежно и отпразвяйте хваление Богу“.

Анатолий, епископ Лаодикийски, е писал около 270 год.: „Тържественият празник на възкресението Господне може да се празнува само в Господния ден (неделя)“ (10 правило). „Нашата почит към въз-

кресението Господне, което е станало в деня Господен (неделя), ще ни кара да го празнуваме по същото начало“ (16 правило).

Викторин, еп. Патавски, издига също глас от дълбините на християнската древност, за да свидетелствува за празнуването на неделата: „В Господния ден (неделя) ние пристъпваме към хляба, въздавайки благодарения. Нека петъкът бъде строг пост, за да не се окаже, че пазим някаква събота с иудеите, за която Сам Христос, Господарят на съботата, казва чрез пророците Си, че душата Му я мрази, и която събота Той е отменил със Своето тяло“.

Св. Петър, епископ Александрийски, е оставил между другото следното правило; „Ние празнуваме деня на Господа (неделя) като радостен ден, защото в него Той е възкръснал“ (15 правило).

Ако се обърнем към историческите паметници от 4 век, ще видим, че те още по-убедително ни говорят за общото празнуване на неделата от всички древни християни. През следващите векове свидетелствата в полза на християнската неделя стават все по-ярки и по-изразителни. И, ако днес нашата св. православна Църква празнува неделата, тя не върши нищо незаконно, а продължава само оная благословена новозаветна практика, започнала от св. апостоли, преминала всички последващи векове и затвърдила се като закон в някои поместни и вселенски събори (вж. 29 пр. на Леодикийския събор от 364 г., 20 пр. на 1. всел. съб. от 325 г., 66. и 90. правила на 6. всел. събор).

Нито Константин Велики, нито папата наложили неделата

6. Най-несъстоятелно е твърдението на адвентистите, че едва Константин Велики бил наложил със закон празнуването на неделата или пък, както учат други, че тя била папски празник, тъй като римският папа бил наредил отменянето на съботата. Тук адвентистите сами си противоречат помежду си. Ако Константин Велики е наложил празнуването на неделата, тогава няма защо да се обвинява в това папата. А ако папата е извършил това, то напразно се хвърля върху Константин Велики вината за празнуването на неделата.

Вярно е, че Константин Велики, след като приел християнството, узаконил за всички поданици в своята обширна империя празнуването на неделата със специален закон от 321 год. Но с това той не направил никакво нововъведение в Христовата Църква а само признал онова, което още от апостолско време и особено през 2. и 3. векове, както видяхме, станало всеобщо явление сред вярващите — да празнуват неделата. Константин Велики обявил с едикта си от 313 година християнството като законна религия в своята империя. Значи ли това, че от него започва съществуването на християнството?

Ако Константин Велики издал декрет за празнуването на неделата, това направил той не за християните, които и без това отдавна си празнували деня на Господа, а за езичниците, които трябвало да се приобщицат полека-лека към християнството. Немислимо е, че Константин Велики, който тъй явно покровителствувал християните, е могъл да посегне на техния празник — съботата — и с това да ги отчужди

от себе си. Той не е имал вече симпатиите на езичниците. А с необмисленото и насилствено налагане на неделята той би загубил симпатиите и на християните, в случай че те дотогава били празнували съботата, както твърдят това адвентистите. Какви биха били последиците от това за императора? Той би опълчил всички срещу себе си. Но той е известен от историята като мъдър политик и храбър пълководец. Той видял победоносния ход на християнството в историята и го прегърнал. Здравият разум не може да допусне, че той, спирайки гоненията срещу християните, е могъл да направи фаталната грешка да им наложи един езически празник — неделята и с туй да предизвика нови смутове и нови гонения. Та още били живи изповедниците на Христовото име. Те още носили раните по телата си. И ако те не се страхували да умрат за Христа, те не биха се страхували да умрат и за съботата, ако това беше техният празник. Обаче историята не ни говори за никакви конфликти от тоя род. Напротив, всички християни при Константин Велики ликували, защото могли безпрепятствено да изповядват вярата си и да празнуват не вече скрити по катакомби, а открито и свободно неделния ден — деня на Господа.

Адвентистите отправят към празнуващите неделята обвинението, че те приели един езически празник — деня на слънцето — за свой празник.

Вярно е, че езичниците назовавали седмичните дни с имената на разни небесни светила: неделята наричали ден на слънцето, понеделника — ден на луната, съботата — ден на сатурна и пр. Но, значи ли това, че християните, празнуващи неделята, празнуват езическия ден на слънцето поради съвпадението на дните? Тогава и адвентистите и евреите празнуват езически ден, защото тяхната събота съответствува на езическия ден на сатурна.

Това обвинение всъщност е съвсем несъстоятелно, защото както твърдят вещи историци, езичниците нямали празничен ден в седмицата. Някои римски литератори, философи и поети осмивали евреите за празнуването на съботата. Сенека например нарича спазването на съботата от евреите прахосване на скъпо време, понеже една седма част от живота си губели с това.

Но дори и да вземем подигравателно подхвърляното от адвентистите съпадение между християнската неделя и езическия ден на слънцето, като нещо сериозно, и тогава ще трябва да видим в това съпадение премъдрите дълбочини на Божия промисъл, който от езическия ден на слънцето направи всемирен ежеседмичен празник на истинското Слънце на правдата, Което изгря от Витлеем и озари с блясъка на Своето възкресение целия свят.

Според някои адвентисти не Константин Велики, а папата заменил съботата с неделята. Това станало на Лаодикийския събор в 364 год. Да видим дали това е така. 29 правило на този събор гласи: „Християните не бива да иудеят и да празнуват съботата, а да работят в тоя ден; нека те празнуват преимуществено неделния ден, ако могат, като християни“. Тук ясно е запрето тачението на съботата с иудеите.

В това адвентистите съзират злата воля на папата, този според тях, същински антихрист.

Но какво отношение е имал папата към Лаодикийския събор? Римските епископи (папите) не са имали по това време никаква особена власт. Съборът в Лаодикия е било съвсем малко, незначително поместно събрание на архиереи от източната Църква. На него са присъствували само 32 епископи от разни области на Мала Азия и нито един от Римската Църква! Те са искали между другото да урегулират в тази област една практика, която отдавна вече съществувала. Лаодикийският епископ Анатолий около 100 години преди Лаодикийския събор е писал за християнското тачене на неделята вместо съботата, от което ясно се вижда, че не Лаодикийският събор е въвел празнуването на неделния ден.

Лаодикийският събор не е имал пред вид провеждането на реформи в Църквата относно празнуването на неделята. Той не е искал, нито е могъл да прокара по целия християнски свят един нов седмичен празник — неделния ден, — ако той не бил никъде дотогава празнуван. Защото мислимо ли е 32 епископи да се наложат над всички останали стотици епископи в разпространената по цял свят Църква Христова?

Ала най-сетне да приемем и невъзможното — че именно Лаодикийският събор е заменил съботата с неделята, от това пак не следва, че папата е заменил съботата с неделята, защото на Лаодикийския събор не е присъствувал никакъв папа, нито дори представител на римската църква.

От всичко изтъкнато досега става явно, че не Константин Велики, не римският папа, а Сам Бог, ръководейки Църквата, е заменил еврейската събота с християнската неделя.

Всеки празник е възпоменателен ден за някакво векико събитие. Нашият народ празнува 3 март като ден на своето освобождение от турското робство. Евреите са празнували съботата като ден, който им напомня освобождението от египетското робство (Втор. 5:15). А християните празнуват неделята като ден, в който Иисус Христос с възкресението Си ни е избавил от вечното робство на греха, дявола и смъртта. Не напразно в нашата св. православна Църква всяко неделно богослужение е възкресно, т. е. възпява възкресението на Иисуса Христа от мъртвите. Всички песнопения от това богослужение са победни химни, посветени на Господното възтържествуване над смъртта, злото и дявола. И понеже победата на Господа над смъртта, злото и дявола има значение за всички човеци от всички народи, то и неделята има очебийното преимущество пред еврейската събота като засягащ всички човеци общовалиден християнски празник.

Адвентистите обаче говорят: „Печатът на Бога е Неговата света събота“. И още: „Спазването на неделята е белегът на звяра“.

Към каква безпросветна безнадеждност искат да ни върнат адвентистите, като ни учат да спазваме съботата вместо неделята! С какво радостно събитие от живота на Спасителя може да бъде свързана съботата като възпоменателен ден за християнина? Само с тъжните

случки около Неговата земна трагична кончина. В събота Исус Христос е бил в гроба. Апостолите тънели в безкрайно униение. Вярващите в Христа плачели безутешно. Само враговете Му ликували. Книжниците и фарисеите се чувствували победители. Дяволът тържествувал. Ангелите тъгували. Заедно с Христа била погребана и всяка светла надежда на Неговите последователи. В съботата няма никога повод за радост, а само тежки поводи за безкрайна скръб. Ако някой се е радвал тогава, той е бил сатаната. И ето, адвентистите искат сега да направят съботата наш празник, за да се приобщим към тъмната радост на сатаната!

Печатът на Бога, казват те, била Неговата света събота. Това ли е печатът на Бога, когато гробът е още запечатан и нашата надежда погребана? Към това ли искат да ни върнат адвентистите?! Жив е нашият Изкупител! Той възкръсна от мъртвите! И ние, вярващите, всяка неделя празнуваме тържеството Му над смъртта и победата Му над дявола.

„Исус е бил мъртъв в течение на съботата. Но щом почнало да се съмва в неделя, могъщ ангел слиза като светкавица, земята се разтърсва, гробът се отваря, и Исус възкръсва като победител над смъртта, ада и гроба (Мат. 28:1—4). Последната надежда на сатаната изчезва; нечестивите юдеи са смутени; светите жени са радостни; надеждата на учениците се съживява; ангелите ликуват; спасението на света се осигурява; страданията и унижението на Сина Божи се свършват, и Той се явява всемогъщ Спасител, Господ на всичко. Никога по-рано този паднал свят не е виждал такова утро. Не е чудно, че то е станало паметен ден на Църквата. Не е било възможно да бъде друго“.

Неделята е за християнина ден на радост, както е бил такъв и за апостолите, които на тоя ден са били изпълнени с велика утеха, като видели Господа и получили Неговото благословение (Иоан. 20:19—2). Адвентистите сами се изключват от тая радост, като се връщат към печалната за християнина събота. Докато у нас, православните християни, денят за Христовото възкресение е наречен Великден, „празник на празниците и тържество на тържествата“ и докато чествването на това велико събитие се повтаря всяка неделя, у адвентистите няма никакъв Великден, никаква неделя в чест на Христовото възкресение. Като че ли за тях Христос не е възкръснал. Те съвсем като че ли са занемарили това всеспасително събитие и не го отличават с никакво чествуване. Еврейското освобождение от египетското робство за тях е като че ли по-важно от Христовата победа над дявола чрез възкресението Му от мъртвите!

Възлюблени, да се пазим от гибелния квас на адвентистското учение за спазване на съботата! Ние сме християни, а не евреи. Св. вселенски събори ни вменяват в дълг да празнуваме възпоменателния ден на Христовото възкресение. За нас възкресението Христово е печатът на спасението, защото ако Христос не е възкръснал, празна е нашата проповед, празна е и вашата вяра (1 Кор. 15:14). „Но ето Христос възкръсна от мъртвите и за умрелите стане начатък“ (1 Кор. 15:20).

Да не се плашим от фрази като тая, че спазването на неделята е белегът на звяра! Нима на богопротивния звяр и антихрист са служели всички ония дивни светци на св. православна Църква, които не са спазвали никаква еврейска събота, а само християнската неделя? Нима св. Иоан Рилски не е спасен, понеже не е тачел като адвентистите съботата? Нима неизброимото множество православни труженици на добродетелта — мъченици, отшелници, преподобни, светители и пр. — са лишени от участие в Божията слава, понеже са тачели, вместо еврейската събота, деня Господен — неделята?! Напротив, тъкмо задето са били до смърт верни на чистата християнска вяра те вечно ще се наслаждават на неизказаните блага на Царството небесно, от което ще бъдат изключени отстъпниците от истината.

Ние трябва да се чувстваваме честити, че изповядваме неподправената с човешки измислици чиста православна вяра! Да следваме пътя на св. отци, тия най-верни приемници на апостолите, и ще се спасим! Неделята е победното знаме на християнина. Тя е денят на Господа! Тя е предсказана още във Ветхий завет чрез устата на Псалмопеваца! (Пс. 117:24). Тя е здраво закотвена в събитията на Новия Завет! Да не се смущаваме от никакви сектантски нападки! „Тоя ден е Господ сътворил: да се зарадваме и да се развеселим в него“ (Пс. 117:24). Амин.

ПЕТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

„Почитай баща си и майка си, за да ти бъде добре и за да живееш дълго на земята“ (Изх. 20:12)

Възлюблени,

Грандиозно създаденият Божи свят се крепи на закони. Без тях той би се превърнал в хаос. И човешкото общество, въпреки противоречивите тежнения в него, съществува благодарение на това, че се крепи на закони. Десетте Божии заповеди са основните камъни, върху които Бог е отредил да се издига и развива на вечни времена религиозно-нравственият живот на отделната личност и на обществото.

Първите четири Божии заповеди, които досега разгледахме, се отнасят до нашите задължения към Бога. От тях ние се учим да обичаме нашия небесен Създател, да Го почитаме, да Му служим, да не произнасяме лекомислено името Му и да Му посвещаваме неделния ден.

Веднага след задълженията ни към Бога са посочени задълженията ни към нашите родители: „Почитай баща си и майка си!“ Помислете, колко високо са поставени бащата и майката! Веднага след Бога! После идват заповедите, които определят задълженията ни към ближните: не убивай, не прелюбодействай, не кради, не лъжесвидетелствай, не пожелавай... нищо, което е на ближния ти.

Защо ли Бог е поставил почитта към родителите на толкова важно място? — Защото родителите са Божии заместници на земята за

децата. И защото върху почитта към родителите и зачитането на тяхния авторитет се гради основната клетка на обществото — семейството без което е невъзможно нито съжителствването между отделните хора на земята, нито обществен ред, нито духовно нравствено издигане

Естествеността на любовта между родители и деца

Бог не дава никога заповеди, които противоречат на природата на човека било физическа, било духовна. Какво по-естествено от това да почита и обича човек баща си и майка си, най-близките си същества! Па и наистина заслужават най-искрена обич родителите, които то лкова много правят за своите скъпи рожби!

Вижте, не е ли така и в животинския свят! С каква нежна тревога квачката обикаля току що излюпените си пиленца! Как тя трепери над беззащитните си рожби! Как ги вика! Как ги учи да кълват! Как ги предпазва от грозещата ги опасност! Как разперва криле и цяла настръхва, щом поискате да хванете някое пиленце! Каква готовност за жертви у майките-животни!

Вие може би сте слушали или чели трогателната история за оная малка птичка-майка, която била готова да умре за малкото си. Случаят е разказан от руския писател Тургенев. Той се връщал от лов със своето вярно куче. Изведнаж кучето, което вървяло пред него, се спряло пред едно паднало от гнездото треперящо, беззащитно, малко птиченце, което имало още жълто около човчицата си. В тоя момент от близкото дърво се спуснала на земята като камък майката-птичка, разперила криле и се изправила, въпреки нищожната си сила, с голяма смелост пред грозната уста на кучето, за да защити малката си рожба. Умното куче се стъписало, победено от величието на тая жертвеност!

Майчина себепожертвувателност! Така е с майките. Те са готови своя живот да дадат за живота на децата си!

Има един покъртителен разказ, как при едно пътуване през море става неочаквано корабкрушение. Всички пътници, движени от инстинкт за самосъхранение, се втурват към лодките. Последните скоро се препълват с народ. Само капитанът остава на кораба да търси място за още една майка, която пътува с детето си. Отвсякъде отказват да ги приемат, защото с още едно малко претоварване лодките ще потънат. В последната лодка се оказва място, но само за един човек — или за майката, или за сина ѝ. Тогава тя спуска детето си в лодката, готова сама да погине, но да живее синът ѝ.

Кой няма да потръпне пред величието на тая майчина жертва? Но майката не може иначе да постъпи! Тя тегне към децата си. И децата естествено тегнат към родителите си. Бог ги е поставил в най-тясна духовно-физическа връзка, тъй че да ги боли един за друг.

Някога бях посетил един зимен курорт. Там едно дете прекарваше с бавачката си своята зимна ваканция. То цял ден си играеше, возеше се при благоприятно време на своята шейна и като че ли бе забравило всичко в света в това прелестно място на зимните удоволствия. Един ден пристигна майка му. Няма да забравя, как то грейна

от радост, разпери ръце, извика: „Мама!“ и се хвърли в обятията ѝ, потъна в тях!...

При това толкова естествено отношение на родители към деца и на деца към родители има ли нужда и от специална Божия заповед: „Почитай баща си и майка си?“

О, да, защото поради греха естественият порядък на нещата се е нарушил в човешките отношения. Често пъти децата не се отнасят към родителите си както трябва, нито родителите се грижат за децата си както трябва.

В днешната си беседа ние ще се постареем да вникнем, с Божи-ята помощ, в смисъла на петата Божия заповед, като разгледаме въпроса как трябва децата да почитат родителите си, и как те се провиняват често срещу тая своя свещена обязаност.

Смисълът на петата Божия заповед

„Почитай баща си и майка си!“

Възлюблени, за забелязване е, че Бог не е казал: „обичай, а „почитай“. Обичта в случая, като нещо естествено и тъй да се каже дадено от самата природа, е по-малко от почитта. По-лесно е да обичаш родителите си, отколкото да ги почиташ. Ти можеш да ги обичаш, да ти е мило за тях, да се измъчваш, когато виждаш, че страдат, да те боли, когато ги виждаш онеправдани, ругани и пренебрегвани, и пак да не си изпълнил в широта и пълнота петата Божия заповед, пак да не ги почиташ, а в душата си да ги унижаваш.

Бог иска от тебе да ги почиташ! Това значи, че ти трябва да ги уважаваш независимо от туй, дали те по твоя преценка заслужават твоята почит или не. Ти трябва да ги уважаваш, без да се гледа на това, дали те са богати или бедни, учени или прости, красиви или грозни, умни или глупави, без да се гледа дори на това, дали те са добродетелни или порочни! Ти трябва да ги почиташ, дори и когато те, по човешки казано, не заслужават това.

Който тъй разбира и прилага петата Божия заповед, той я изпълнява. Обич към родителите има и у животните. Виждали ли сте, как котенцата се радват на майка си, как я милват, как играят с нея! Но у тях животинската обич е инстинктивна и егоистична. Те обичат майката си дотолкова, доколкото тя им е нужна. Те не могат да минат от обич към почит. Единствено човекът е способен на това.

Чувството на всепредана почит към родителите е най-безкористното синовно чувство. В обичта все още може да има известна доза егоизъм. Но в почитта всяка себичност се стопява. Ако ти си стигнал до там да почиташ родителите си, ти ги обичаш така, както Бог заповядва, ти ги обичаш с почит, т. е. обичаш ги дори и тогава, когато егоизмът ти се противи на това, дори и тогава, когато те са бедни, неуки, грозни, или дори нравствено небезупречни. Ти ги обичаш, защото те са та дали живот и защото Бог ти забранява да имаш друго отношение към родителите си.

В Стария Завет толкова се е държало на почитта към родителите, че, който се е провинявал против тая Божия заповед, е трябвало да понесе най-грозно наказание — с камъни да бъде убит (Второз. 21:18—21).

Възлюблени, много синове и дъщери ще намерите, които обичат родителите си, но малцина са, които ги почитат. Да почиташ баща си и майка си, това значи да не се срамуваш от тях, когато се издигнеш на високо стъпало в живота, а те останат долу в своята необразованост и простоватост.

Чувал съм за един българин, родом от Самоковските села, който отишел в чужбина и се издигнал до там, че станал професор по медицина в една от най-големите европейски столици. Той добил голяма известност със своите научни трудове, тъй че навсякъде из европейските университетски градове го викали да чете лекции и да дава мнение и съвети при трудни медицински случаи. Той бил толкова зает, че не можел да отдели време да се види с милите си родители. Затова, когато веднаж го поканили да чете лекции във Виена, град сравнително по-близък до България, той писал на родителите си да отидат до там, като им пратил пари за път и дал точни указания в кой хотел да отседнат.

Родителите му били простички селяни. Те никога не били излизали вън от България. Но за да видят милия си син, за когото чували, че станал световно известен хирург, готови били да отидат и на край света. Пристигнали те във Виена и с голям труд намерили хотела, посочен им от техния син. Какво било техното очудване, когато те се видяли в истински палат. Тук ги посрещнали много добре. За тяхното пристигане прислугата предварително била осведомена. Въвели ги в един салон, дето трябвало да дочакат сина си. Тук случайно бил и един друг българин, който бил излязъл по работа извън България. Той разказваше за срещата между професора и неговите родители.

Дълго седяли смирено на една маса простичките български селяни. Майката била със селска забрадка и груб сукман, а бащата — с потури. Изведнаж вратата се отворила и в залата влезъл синът — висок, красив, елегантен господин, с изтънчените маниери на най-изискан европейец. Като видял родителите си, той се спуснал към тях, развълнувано ги прегърнал, целунал ги и им се радвал ненаситно. Въпросите и радостните възклицания нямали край. Най-сетне поръчали обяда. Сам синът станал да сервира на майка си и баща си. Той им сипвал в чиниите, подавал им хляб, услужвал им с такава изискана нежност и изящно внимание, като че седял на масата не със своята простичка майка, а с някоя най-знатна дама и като че не бил това баща му с потурите, а някой голям общественик или учен.

Наблюдавал това случайният свидетел българин и се трогнал до сълзи. Той си рекъл: „Ех, ако всички деца тъй почитаха родителите си, колко благородство и красота би имало в нашите семейства!“ Няколко дена се радвал синът на родителите си, след което ги изпратил пак за България, за да може той да продължи своя далечен и славен път...

„Почитай баща си и майка си!“ Тоя син е изпълнил тая Божия заповед.

Има синове и дъщери, които, като излязат от селската обстановка, в която са пораснали и се приобщат към градския живот, започват да се срамуват от низкия си произход и да странят от неуките си родители и роднини. Такива деца се провиняват против петата Божия заповед. Тяхната нравствена ограниченост не им дава възможност да разберат, че не е срамно да си от низък произход, а да си с низки чувства и нрави. Греховната суетност ги кара да мислят, че хората ще ги уважават повече, ако те се представят като граждани и ако скрият връзката си с ей тия прости хорица. Те не виждат, че тая суетност им нанася не слава, а посрама. Защото мъдрите хора ще си съставят лошо мнение за такива неблагодарни синове и дъщери, които се отказват от родителите си. За умния човек не е важно от какъв род си, а дали си сам с благородна душа; не е важно какво е потеклото ти, а какъв си станал сам ти; не е важно, дали майка ти има образование, а дали ти, образованият, имаш чувството на благодарност и почит към своята остаряла от грижи и жертвеност майка!

Има един пробен камък, по който се познава, кой наистина почита родителите си. Онзи, който твърди, че ги обича, а се срамува от тях, не ги почита. Да ги почиташ, това значи във всяка обстановка и пред всички да можеш с чувство на синовна преданост да кажеш: „Това са моите родители“.

Тъй постъпил един много знатен човек, когато заради заслугите му държавният глава наградил с най-големи титли и отличия. Всички смятали, че той е от висок и благороден произход. Веднаж той трябвало да даде тържествена вечеря. Когато знатните гости пристигнали и заели местата си, видяли едно място от дясната страна на домакина да остава празно.

— За кого ли е това най-почетно място? — се питали те.

След малко домакиният довел от съседната стая една престаряла протичка селянка и я представил на гостите си:

— Моята скъпа майка!

Гостите, узнавайки едва сега, че хазаинът-големец е от най-обикновен произход, се възхитили от неговата добродетелност, която не забравяла и в такива тържествени обстоятелства да отдава дължимата почит на родителите си!

Почитта към родителите и провиненията срещу нея

За да разберем по-добре, как се изразява почитта към родителите и какви са провиненията срещу нея, ще разгледаме този въпрос в няколко точки.

1. Почит към родителите проявява онзи син, който не само на думи ги обича, но изразява синовните си чувства при всички обстоятелства на дело: поема издръжката на престарелите си родители, услужва им, храни ги, облича ги и не ги огорчава. Почит към родителите проявява онзи син, който, като си спомня с благодарност, как те някога

са се грижили за него, как са го отглеждали и възпитавали, сега с радост им се отплаща.

Такъв син естествено ще привлече благословията на баща си и майка си, и неговият дом ще се намира под закрилата на Божията благодат по думите на Свещеното Писание: „Бащина благословия утвърдява домовете на децата“ (Иис. Сир. 3:9). Такъв син, който почита старите си родители, като остарее ще бъде също тъй почитан от своите деца, защото те ще видят добрия му пример и ще му подражават.

Блажени ония млади родители, които така постъпват! Те дават най-добрия нагледен урок на своите рожби. Ще дойде ден те да пожънат плодовете на своите благородни дела.

Един проповедник предава, за онагледяване на тази мисъл, следния разговор между близки.

— Приятелю, какво правиш ти с твоите много пари, които получаваш? Никак не се вижда на лице твоята добра заплата.

— Какво правя с тях ли? С една част плащам своите стари дългове, а останалото давам под лихва.

— Но аз не те разбирам...

— Ще ти обясня: когато бях млад, аз струвах много пари на своите родители. Това е моето време от дългове, които аз плащам сега на своите престарели баща и майка. Останалите пари аз употребявам, за да дам добро образование и възпитание на своите деца. Това е капиталът, който ще се олихви в моята старост.

Щастливи синове и дъщери, които така постъпват! Благодарните деца към своите родители сами ще пожънат някога благодарност от своите деца! Защото доброто добро ражда.

Но колко е страшно обратното! Ако Бог благославя дома на децата заради почитта към родителите, много проклетия се изсипват над младите семейства, дето няма елементарна, дори човешка обноска към старите родители. Да не мислят младите съпрузи, като нарушават петата Божия заповед от желание да живеят в егоистични удоволствия само за себе си, че като се отнасят жестоко и безчовечно към старите баща и майка или свекър и свекърва, че като ги тормозят и гледат как по-скоро да се отърват от тях, ще могат да си изградят семейно щастие без Божията помощ и благословение. Това, което сега те вършат по отношение на старите си родители, някога ще се изсипе върху техните глави.

Вие сте слушали може би разказчето, как в едно младо семейство бил третиран престарелият баща. Давали му да яде толкова малко, колкото да не умре от глад, и то след като се нахранвали всички. Яденето му поднасяли в една мръсна дървена паничка. Един ден младият баща видял момченцето си, заето с някаква ръчна работа: то дълбаело с нож едно дърво.

— Какво правиш? — попитал го бащата.

— Правя за тебе дървена паничка, та да ти давам в нея да ядеш, когато остарееш като дядо!

Този отговор така поразил бащата, че той взел по-добре да се грижи за немощния старец.

Петата Божия заповед задължава да почитаме не само кръвните си родители. Тя задължава и снахите да се отнасят към свекъра и свекървата. Ако снахата почита родителите на своя съпруг като свои родители, с това тя ще даде най-добър пример на собствените си деца, как и те да се отнасят в бъдеще към своите свекър и свекърва, за да могат да очакват и те уважение, когато сами станат някога свекъри и свекърви. То е една верига, която може да предава от поколение на поколение Божието благословение, ако с добра воля се поддържа.

Нищо така катастрофално не се отразява върху възпитанието на децата както лопатата обхода на младите родители с техните собствени престарели родители — с дядото и бабата на децата. Омразата на снахата към свекървата не може да се скрие от наблюдателните очи на детето. Грубостта и несиновното отношение на бащата към неговия стар баща или майка болезнено отеква в невинното детско сърце, което обича и татко и мама, но и дядо и баба.

Млади родители, пазете се да не давате гибелни примери на своите деца! Защото отровата на лошия пример и върху вас ще се върне!

2. Почит към родителите проявяват онези деца, които им се покоряват. Послушанието е най-доброто доказателство, че почиташ баща си и майка си. Думите не са достатъчни. Нужни са дела! Спасителят говори: „Защо Ме зовете: Господи, Господи!, а не вършите, каквото казвам?“ (Лук. 6:46) Господ Саваот пък още във Вехтия Завет пита: „Ако Аз съм баща, то де е почитта към Мене? И ако Аз съм Господ, то де е благоговението пред Мене?“ (Малах. 1:6).

Тъй и родителите, тия заместници Божии на земята за децата, биха могли да кажат: „Ако вие, децата, твърдите, че ни почитате, де е послушанието ви към нас?“ Не онзи е добър син, който пред другите се представя за такъв, а онзи, който е покорен на родителите си, слуша ги, изпълнява заповедите им и заради тях се отказва от много свои прищевки, като не върши онова, което те му забраняват.

Знаменитият светител и мъдрец Московският Митрополит Филарет тъй съветва младите: „Когато вашите родители... искат от вас нещо, което е противно на вашето схващане, на вашата склонност, на вашия вкус, но което е нужно, или полезно, или поне безвредно, пожертвайте своето схващане, своята склонност, своя вкус в името на послушанието. Спомнете си за Исуса, Божията Премъдрост, Който се покоряваше на Йосифа дърводелеца“.

Ето тъй се доказва, чрез покорност, почитта към родителите. Децата са свободни от дълга да слушат родителите си само в случаите, когато те ги учат на неща, противни на вярата и нравствеността. Св. Тихон Задонски по този повод поучава: „Св. апостол Павел заповядва да слуша човек родителите си в името на Господа, т. е. да ги слуша в това, което не е противно на Господа. Ако те заповядват нещо противно на Божието слово, не трябва да ги слушаме. На това ни е на-

учил Христос, Божият Син, в светото Евангелие: „Който обича баща или майка повече от Мене, не е достоен за Мене“ (Мат. 10:37).

А светителят Филарет Московски дълбокомислено допълва: „Когато нещастният пример или небогоугодните желания на вашите родители... ви отклоняват от изпълнението на свещените задължения към Бога и ви вълчат в дела противни на закона, нарушаващи мира на съвестта, дела противни на върховното благо и на спасението на вашата безсмъртна душа, тогава попитайте и вие себе си с Иисусовата дума: „Коя е майка Ми, или кои са братята Ми?“ Припомнете си, че вие имате роднинство по-скъпо от обикновеното, че Бог е ваш Баща, че Църквата е ваша майка, че всички, които вършат Божията воля, всички светци, са ваши братя, или поне желаят да ви бъдат братя. И не унизявайте себе си пред това високо родство, не отделяйте себе си от това добро и прекрасно семейство. Изпълнете и вие Божията воля вместо човешката, та и вас да посочи Господ и да каже: „Ето Моята майка и Моите братя“ (Марк. 3:34).

Но извън тия случаи, когато родителите искат от децата си да извършат нещо противно на вярата и на Божия закон, децата са длъжни безпрекословно да се покоряват на родителите си, за да изпълнят на дело заповедта: „Почитай баща си и майка си“, която заповед св. апостол Павел предава в следната форма: „Деца, бъдете във всичко послушни на родителите си, защото това е благоугодно Господу“ (Кол. 3:20).

3. Почит към родителите проявяват онези деца, които със всеотдайна любов се грижат за тях, когато те са немощни и болни. Добрите деца жертвуват и последното, което имат, за да подкрепят здравето на своите родители, за да им повикат най-добрите лекари, да им купят необходимите лекарства и да направят всичко необходимо за тяхното оздравяване, или поне за облекчаване на страданията им.

Митрополит Филарет Московски тъй съветва младите: „Когато вашите родители... се нуждаят от помощ, утешение, прислужване, а вие сами сте в нужда, в скръб, в немощ, съберете последните си сили, забравете своята скръб, за да облекчите тяхната скръб, разделете с тях последната троха и последната капка!“

Не тъй ли послужи на Своята пречиста Майка нашият Спасител и то в момента, когато Сам беше в най-големи мъки — прикован на кръст! Като видя през кървавите капки, които обливаха увенчаното Му с тръни лице, св. Дева Мария, Той поръча на възлюбления Си ученик Йоана да се грижи за нея. И св. Йоан я прибра при себе си като своя майка. Няма по-трогателен урок за синовна почит и грижа към страдащата майка от примера на Спасителя. Нека се стараят ония, които са щастливи, да имат още родители, да подражават на Господа!

Родителите заслужават синовната грижа и обич. Когато децата им са били малки и са се нуждаели от много обслужване, на тях не им е тежало да ги обслужват. Когато децата им са били болни, те по цели нощи не са мигвали, бодърствувайки върху саби на любовта. Колко е жалко, когато на такава безкористна и всеотдайна любов някои синове и дъщери отговарят с черна неблагодарност! А колко

често се среща тая черна неблагоприятност в нашата действителност! Много синове и дъщери се мусят, когато трябва да отделят малко от времето си за своите стари родители. Тайно в душата си роптаят, че трябва да ги гледат! Недоволни са, че за тях трябва да отредят някое скромно кътче в своя дом! О, колко е тясно в сърцата им! Няма там обич за престарелата майка и за болния баща!

Права е поговорката, която казва: „По-лесно е за един баща да изхрани шест деца, отколкото за шест деца да изхранят един баща“.

В гарманския град Нюрнберг се е запазило преданието за някой си злочест баща, над когото буквално се изпълнила тая поговорка. Той имал шест деца, на които още приживе предал всичкото си имущество, като разчитал, че сега, като е вече остарял, децата ще го хранят и гледат. Отначало той поживял известно време при своя най-голям син, но взел да чувствава, че му дотяга. Една сутрин синът казал:

— Татко, тая нощ ми се роди дете. На мястото, дете е твоето легло, трябва да поставя неговата люлка. Не е ли по-добре ти да се преселиш при моя брат? Неговата къща е по-широка от моята.

Бащата се подчинил и отишел при втория си син. Поживял там няколко време, но и тук бързо му се наситили.

— Татко, — рекъл един ден синът му, — ти обичаш да живееш в добре отоплена стая, а менé от топлината ме заболява главата. Не е ли по-уместно да отидеш при брат ми, който е хлебар и у когото в квартирата всякога е топло?

Старецът послушал. Ала и третият син не се чувствувал щастлив от това, че баща му е при него. Той скоро взел да му говори:

— Татко, както виждаш в моята фурна хора постоянно влизат и излизат. Те ти пречат да си почиваш след обяд. Не намираш ли, че по-добре ще бъдеш у сестра ми, чийто дом е на края на града? Там ще имаш спокойствие!

Макар и с неудоволствие бедният баща трябвало да опита и на новото място късмета си. Той си казал: „Голямата ми дъщеря ще бъде по-добра към мене. Жените са по-добросърдечни от мъжете“.

Но и на дъщеря си той скоро омръзнал. Тя му казала:

— Не съм спокойна, когато отиваш в църква или по някоя работа в града. Всякога трябва да се спускаш по стръмната пътека и може някога да паднеш, когато ваят дъждове и стане хлъзгаво. За твое добро те съветвам да идеш при сестра ми Елисавета. При нея няма това неудобство. Къщата ѝ е на равно място.

Старецът уважил съображенията ѝ и отишел в новото си жилище. Но и там не поживял много. Елисавета не обичала много баща си. Тя скоро се отегчила от неговото присъствие. Ала, за да не го огорчи с нежеланието си да живее той при нея, намерила благовиден предлог да го изпъди от дома си. Тя знаела, че баща ѝ страда от ревматизъм. Предумала една съседка да дойде при тях и да заведе разговор за здравето на баща ѝ, да му каже, че за неговия ревматизъм е много опасно да живее у Елисаветини, понеже къщата ѝ била доста влажна. Услужливата съседка изпълнила поръчението. Наговорила на стареца куп страхотии и го убедила по-скоро да се махне оттам и да отиде

при най-малката си дъщеря Магдалина, която живеела на гробищата в удобна и суха квартира.

Старият баща, гонен по деликатен начин отвсякъде, се явил при най-малката си дъщеря. Магдалина се изненадала неприятно, но нищо не рекла. Приела стареца. Нали ѝ е баща! Не можела да го остави на лицата!

Не минали два дана и ето, внучето му, което се намирало около него, в детската си простота съвсем наивно му казало;

— Дядо, вчера леля Елисавета бе у нас и мама ѝ каза, че за тебе няма по-добра квартира от тези, които татко прави.

А баща му бил гробар.

Тези думи така поразили стареца, че той получил удар, паднал и издъхнал. Гробът се оказал по-милостив към него, отколкото неговите шест деца!

Тъй ли трябва да се отплащаме на своите родители!

„Почитай баща си и майка си!“... Добрите деца, които истински почитат родителите си, считат за свой елементарен дълг и за своя чест да послужат на ония, които цял живот са им служели!...

4. Почит към родителите проявяват ония синове и дъщери, които се молят на Бога за тях да продължи Господ живота им, да ги пази от бедни и злочестини, да им даде леки старини и да им дарува спасение на душите. А когато бъде Богу угодно да ги прибере отвъд, благодарните деца продължават да проявяват почит към своите родители с това, че се молят за упокоение на техните души, поръчвайки да се отслужват за тях заупокойни литургии и панихиди. За вярващия син и дъщеря дългът към родителите не се свършва с тяхната смърт, а продължава и след това. Любовта не знае предел. Тя минава и отвъд границите на земния живот. Над такива признателни деца се излива обилното Божие благословение.

5. Но особено старателно почитта към родителите трябва да се поддържа в ония случаи, когато родителите, по човешки казано, не заслужават като че ли почит — да речем от старост са поизглупели, станали са капризни и своенравно, или са се вдетенили. Премъдрият Исус син Сирахов говори така: „Синко, прибири баща си в старостта му и не го огорчавай през живота му. Ако и да е отслабнал по ум, имай снизхождение“ (3:12—13).

Даже и явните недостатъци на родителите не освобождават децата от задължението да ги почитат. Защото родителите са пълномощници Божии на земята в отглеждането и възпитанието на децата. Тъй трябва да гледат на тях децата.

Един проповедник, разсъждавайки върху почитта към родителите, казва следните прекрасни мисли: Личността на всеки пълномощен министър е неприкосновена, защото той представлява властта, която го е облякла в доверие. Щом родителите са пълномощници Божии, тогава дори и морално падналата майка и престъпникът-баща имат върху челото си бледото сияние на полученото от Бога родителско достойнство. Ето защо децата са длъжни да почитат родителите си безусловно, дори и когато те не са добри, умни и безупречни.

При св. Серафим Саровски дошел веднаж един син да се оплаче от майка си, която имала нещастната слабост да се напива. Но още щом отворил уста, за да изрече дума срещу майка си, прозорливият Божи угодник му затворил с длан устата, с което искал да го поучи, че е голям грях да се осъждат родителите за техните недостатъци. Той излекувал майката от алкохолизма и ги отпратил с мир.

Чудни мисли за почитта към родителите е изрекъл св. Тихон Задонски. „Всяка почит, говори той, оказвай на ония, които са те родили, за да ти бъде добре. Кого трябва да почиташ, ако не родителите си? Те са твои велики благодетели. Оказвай им своята достойна благодарност. Спомняй си техните безпокойства и трудове, понесени за твоето възпитание и им бъди признателен за това. Бъди уверен, че не можеш с нищо да им се отплатиш за ония благодеяния, които те са ти оказали. Много са сторили те за тебе. Затуй и ти си им много задължен. През целия си живот проявявай към тях своята сърдечна благодарност. Бъди към тях послушен... Не започвай никаква работа без техния съвет и одобрение, но за всичко искай от тях позволение, съвет и благословение. Пази се особено да не ги оскърбиш с груба дума, но говори с тях и им отговаряй учтиво. Ако за нещо те те наказват и ти съзнаваш, че си виновен, признай вината си със смирение и кротко понеси наказанието, защото те те наказват, за да бъдеш порядъчен и послушен. Ако съзнаваш своята невинност и съвестта ти те оправдава, обяви им невинността си с тиха учтивост и смирение... При нужда и недоимък не ги оставяй, но им помагай и услужвай, а най-вече в старост. Каквито и недостатъци да видиш в тях, с мълчание ги покривай. Ако видиш нещо съблазнително, пази се да не ги осъдиш и да разкажеш за това и на други. Не подражай в това на Хама, Ноевия син, който, като видял голотата на баща си, излязъл вън и казал на братята си. Те покрили голотата на баща си и не я видяли. И ти, когато видиш нещо в своите родители, гледайки, бъди като че не виждаш. Ако ги оскърбиш, помоли ги веднага за прошка, без да се бавиш, за да не попаднеш под Божия съд“...

Поправи отношението си към своите родители, докато не е късно

Възлюблени, ако само знаехме, какво Божие благословение се крие в почитта към родителите, никога не бихме ги огорчавали! Но за съжаление човек често не цени някои съкровища, докато ги притежава. Загуби ли ги, почва да въздиша за тях. Колко млади хора, па дори и възрастни, не могат да си простят, че не са били добри синове и дъщери. Нека техният пример поучи ония, които са щастливи да се радват на своите още живи родители!

Едно момченце, възпитано добре от своята майка-вдовица, но увлечено от лоши другари, престанало да я слуша. То имало в същност добро сърце. Ала подражанието на примерите от улицата съвсем го отчуждило от майка му, и то всеки ден я довеждало до горки сълзи. Майка му се разболяла тежко и все го упрекувала:

— Ти с твоето непослушание ще ме доведеш до гроба!

Но и това не трогвало лекомисленото момче. Една вечер то се прибира късно в къщи, ляга да спи и... изведнаж вижда, че майка му е умряла! Събира се народ в тяхния малък дом. Строги и печални лица на познати и непознати се лутат около мъртвата, нареждат я в ковчег и се готвят да я погребат. Свещеникът пее тъжно: „Со святыми упокой!“

Момченцето, пронизано от остра скръб, иска да види за сетен път майка си. Но всички грубо го отпъждат:

— Назад! Ти си недостоен да се доближиш до майка си! Ти я уби с твоето непослушание!...

Детето, съкрушено, чувствувало, че наистина е много виновно пред майка си. И изведнаж разбрало, колко много скрита обич е имало в сърцето му към нея.

— Мамо, мамо! — започнало да вика безутешно то, чувствувайки, че никога вече няма да я види, че е загубил най-милото си същество!

След опелото в църквата закарали мъртвата на гробищата. Но и там близките на покойната не позволили на лошия син да се доближи до майка си и тъй я спуснали в гроба. Засипали я с пръст... и се разотишли...

Момчето, останало само, взело да плаче със всички сили. Какво да прави? То не се простило с майка си! А тя е вече заровена. Изведнаж то решава: с двете си слаби ръце да изрови гроба, за да може още веднаж да види милата си майчица. И започва да изхвърля на страни пръста. Ала все още като планина се издига прясно натрупаната земя върху гроба. Момчето плаче и рови, плаче и рови... Вече от пръстите му капе кръв, а той е още в началото! Готово да падне вече в пълно отчаяние, то изведнаж почувствувало две нежни ръце да го милват по лицето.

— Мило чедо, защо плачеш? Защо ме викаш? — чува то гласа на майка си и трие в недоумение очите си. Изведнаж всичко разбира и се хвърля в обятията на майка си.

— Маминко, ти си жива! Сън било всичко! Никога няма да те дразня! Прости ми, мамо, дето толкова много досега съм те огорчавал!...

Деца, младежи, синове, дъщери, почитайте родителите си! Ценете ги, обичайте ги, слушайте ги, докато са живи! Загубите ли ги, безплодни съжаления ще разкъсват сърцата ви! Ала ще бъде късно! Знайте, че ничия земна любов не може да се сравни с чистата и безкористна, с възвишената и жертвена родителска любов! Затуй отплащайте ѝ се, докато можете и доколкото можете! Помнете думите на Премъдрия Сирахов син: „Който почита баща си, ще се очисти от грехове, и който, уважавайки майка си, е като оня, който придобива съкровища“ (Иис. Сир. 3:3—4). Над добрите деца се излива Божията благодат и те пожънват на своя ред от своите деца ония благи плодове, които са сели, когато са се грижили за своите родители!

Затуй в петата Божия заповед е казано: „Почитай баща си и майка си, за да ти бъде добре и за да живееш дълго на земята“. Амин.

ПЕТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

(Продължение)

*„Вие, бащите, не дразнете децата си, а ги възпитавайте в учение и наставление Господне“
(Еф. 6 : 4).*

Възлюблени,

В предишната беседа разгледахме с Божията помощ задълженията на децата към родителите и греховете против тия свещени задължения.

В днешната беседа пък ще се спрем на другия важен въпрос, свързан с петата Божия заповед — длъжностите на родителите към децата.

Родителите

Що значи да си родител? — То е нещо високо и благословено. Родителският авторитет за децата е поставен, както видяхме, веднага след Божествения. Защото между Бога и родителите, има някакво сходство. Както Бог е небесен Баща на всички, тъй и родителите са земни бащи и майки на своите деца. Както Бог дава заповеди на хората, учейки ги на добро, тъй и родителите трябва да учат децата си на всичко възвишено, благородно и хубаво, съгласно нарежданията на Господа, отправени чрез Мойсея към всеки родител: „Тия думи, които ти заповядвам днес, да бъдат в сърцето ти и в душата ти; и внушавай ги на децата си и говори за тях, кога седиш в къщи и кога си на път, кога си лягаш и кога ставаш“ (Втор. 6:6—7). Родителите трябва следователно да бъдат за децата си не само физически бащи и майки, които са ги създали и които се грижат за отхранването им, но и техни духовни родители, които ги раждат за вярата в Бога, за благочестието, за добродетелта. Само такива родители могат да имат добри деца и да очакват от тях изпълнение на 5 Божия заповед: „Почитай баща си и майка си!“

Но за да бъдат за децата си всичко това, родителите трябва да са преди всичко добри християни.

Майката

Истинската майка-християнка трябва да се чувствава преди всичко като свързана навеки със своя съпруг негова съпътница в живота и като майка. Тя е слънцето в къщата. Тя е предназначена да мисли не само за земни удоволствия, а преди всичко за възпитанието на децата си и за подкрепването на мъжа си в неговите трудности. От съпругата зависи да се превърне домът в тих рай. Тя е ангелът на мира в къщи. Тя трябва да е годна при изпитания да страда мълчаливо и да пръска обич наоколо си.

Колко затрогващо мило рисува Т. Г. Влайков образа на истинската майка в своите спомени. „В моето ранно детство, казва той,

душа и свят ми бе да сложа глава на маминия skut и да се загледам в нея. По широкото ѝ изпито и възбледо лице е разляна мека доброта. Нейните шарени, хлътнали навътре и някак слъзливи очи ме милват с топъл поглед. Малките бръчици около очите и устата ѝ са готови винаги да ме озарят с блага усмивка. А от цялото ѝ лице се излъчва чудно умиление...

Малко по-късно, когато почнах да излизам на пътя и да си играя с децата, прибера ли се отвън, право при нея ще ида. И ако тя е приклеknала в къщи край огнището, дете нещо готви, аз ще сложа ръка на рамото ѝ, ще се наведе и жадно ще я загледам, като че кой знае от кога не съм я виждал. Изпърво погледът ѝ е малко укорен и тя с един вид недоволство ще ме посмърне, задето много съм се заиграл и заборавил съм, че имам дом и майка. Ала това твърде не ме огорчава и не ми докарва болка. Защото, макар и укорен, погледът ѝ не е остър и сърдит, а и мъренето ѝ звучи някак сърдечно. Аз знам, че нейното недоволство е само привидно, че то ей сега ще се разнесе. Да я предразположа, умилквам ѝ се галено. И ето, престорената ѝ хладина се стопява, лицето се разведря, бръчиците около очите и устата се преливат в хубава усмивка и топлият ѝ поглед почва да ме милва. — Други път ще се прибираш от играта по-раничко, нали? — казва меко, като ме поглажда по главата. После става, отрязва ми филийка хляб и поръсва я с шарена сол. — Днеска със солчица, че е петък, па заран със сиренце, — дума и ми подава порязаничето.

Като си играя на пътя с другарчетата, случи се някога лошо дете да ме обиди или да ме удари. Връщам се у дома разплакан. Мама с живо участие почва да ме успокоява. И като изтрие сълзите ми, ще помилва удареното място, или ще го наплюмчи и разтърка, та да ме преболи по-скоро. Взема ли да се оплаквам от лошото дете, тя не ще се нахвърля върху него с укор и закана, а ще сведе думите си към мъдрост и поука: — Който се не закача с другите, и него не закачат, — ще каже. — Ти все ще да си се позакачил с онова дете, нали, та за това... Не си?... добре, ами не трябваше тогава пък да му отвръщаш на лошата дума. Претърпен — спасен... Най-чистото е да се не събираш с лоши другари. Че с какъвто се събереш, такъв ще и да станеш..."

О, тия чудни български майки. При своята необразованост колко мъдри са те! Със своята лична добродетелност, със своята вяра и висока нравственост те възпитават децата си в духа на истинското християнство!

Възлюблени сестри, искате ли да имате добри семейства и възпитани деца, постарайте се сами да бъдете добри християнки и богобоязливи майки! Живейте в скромност, във въздържание, в добродетелност! А за да можете да постигнете това, обръщайте се често с гореща молитва към Бога!

Бащата

И мъжът като родител има високи задачи в християнското семейство. Той наистина, поради естеството на своите задължения, е повече

навън от дома, той е във фабриката, в канцеларията, в работилницата, в магазина, в бюрото. Той печели хляба. Но поради това той не бива да се отдалечава духом от семейството. Той е глава на семейството. Той е бащата! Той не може да занемарява и бащинските си задължения. Наистина, трудно се изкарва прехраната. Но трудностите не освобождават съпруга от неговите задължения като баща! Напротив, те още повече му налагат да се ограничава той от криво разбираните права за лични радости и за удоволствия във от семейството. Те го задължават да търси всичката си радост и всичките си удоволствия в кръга на благословения от Бога негов собствен семеен кръг. Без жертви не се постига нищо възвишено, най-малко доброто възпитание на децата. А това е най-важната задача на родителя. За нейното постигане бащата трябва да е готов да жертва много лични удоволствия. А жертвата му ще го възнагради стократно.

Добронравният баща изпитва истинска наслада, след като е работил до преумора, да се прибере при децата си, да погали техните малки главички, да си отпочине в атмосферата на тяхната чиста обич и невинна безгрижност, да им прочете някоя хубава назидателна книжка за Бога, за светците, за Исуса Христа, за Неговото чудно раждане на земята, за появата на ангелите, за Христовата любов към всички, за Неговите възвишени поуки, за Неговите страдания, кръстна смърт, възкресение, възнесение и пр. О бащи, четете на децата си издадената от Св. Синод книга „Нашата вяра“ и вие сами ще се чувствувате възвисени чрез тия чудни библиейски четива над калта на живота, окъпани в божествената светлина, която те излъчват, отморени и възродени! А и децата ви с каква благодарност ще ви слушат!

В сравнение с това кажи ти, братко, какво удоволствие е, след като си се блъскал цял ден да спечелиш храната и облеклото на децата си, да отидеш в кафенето да играеш карти или табла, или да се отбиеш в кръчмата и там чашка по чашка да изпиеш хляба на децата си, техните скромни нови дрешки и обувки, да потъпчеш човешкото си и бащинско достойнство, да опозориш честта си на порядъчен човек, да излезеш след това от кръчмата за смях на уличниците, да се върнеш озлобен в къщи и да захванеш със страшни ругатни да биеш жена и деца!

Много зависи от бащата да се издигне в религиозно нравствено отношение семейството! Ако бащата е вярващ, трезв, добродетелен мъж, той ще възпитава децата си в страх Божи. Като си дойде от работа, той ще ги събере и ще ги разпита кое как се е проявило през деня, като се постарее всяко да поучи. После, като дойде време за вечеря, ще накара всички да станат и да се помолят Богу, а вечер преди лягане или ще направят обща молитва преди сън, или по бащино нареждане всяко дете поотделно ще се помоли, и тъй ще си легнат всички, закриляни от Христовия кръст и от Ангела-Хранител.

А разболе ли се някое дете, бащата и майката ще се помолят от сърце пред домашните икони, както трогателно е описал това нашият именит писател Т. Г. Влайков в книгата си „Моите родители“. Ето и неговият разказ:

„Имало е един особен момент в моя детски живот, който аз не съм бил в състояние да видя и проумея. Но нека разкажа тук тоя характерен случай, според както съм слушал за него от мама.

Намерила ме била веднаж някаква болест, която ме хвърля в силен огън. Привечер болестта се влошава, огънят се усилва. Аз съм се унесъл в безсъзнание.

Мама и татко се уплашват. Напарени са те: няколко деца вече на моята възраст са изгубили: не щат ли сега да изгубят и мене? Какво да правят?... Само един Бог може да помогне тука. Неговата помощ и Неговата милост трябва да изпросят...

Мама ме взима полекичка в прегръдките си, като поддържа с грижлива внимателност отпадналата ми и рукнала в огън глава, коленичи пред конустаса, дете запаленото кандило озарява образа на Света Богородица, и вдига умоляващ, пропит с топла вяра поглед към Божата майка, прегърнала и Тя Своя Младенец. Тато изважда из долапа старо Светче, и се изправя пред конустаса край мама благочинно, с запалена вощеница в ръка, и почва да срича полугласно и бавно някаква молитва за болник. По неговото лице се чете страх, тревога, голяма загриженост. Ала очите му, проникновено взряни в словата на Светчето, са изпълнени с дълбока вяра.

Срича тато, изправен с благоговение пред конустаса, светата молитва: мама, коленичила, шепнешком повтаря изречените от него думи, или пък с насочен към куната поглед, тихичко мълви своя някаква молитвичка и от очите ѝ от време на време се отронва по някоя едра сълза... и дълго, дълго се възнася към Божията Майка тази от все сърце правена, тая пропита с гореща вяра молитва...

Ала ето, по едно време аз сбръчквам челце, кихвам и — бавно отварям очи.

— Сполай ти, Света Богородичке! — и мама с благодарност се прекръства.

— Слава Богу, завръща се! — казва татко с облекчено сърце, като се навежда над мене и ме поглажда по челото, — Поспаднал му е огънят.

— Ето, тук отстрани и капчици пот... Завръща ми се миличкото! Сполай ти, Света Богородичке! — и мама пак се кръсти.

Тато се изправя отново пред куностаса. И почва сега да срича пък друга молитва. В очите му свети и радост, и чувство на голяма благодарност и още по-силна вяра...

Аз съм заспал спокойно. И на другия ден съм бил вече почти оздравял...

При тоя разказ на мама, чрез който тя искаше да подчертае силата на топлата молитва, мен правеше особено впечатление, както самата същност на случката — чудото с моето оздравяване — така и дълбоката вяра, от която, при онзи случай, са били проникнати и тато, и мама.

Отпосле, когато взех повече да разбирам, аз и сам вече забелязвах у тях тази им силна вяра и голямата им набожност, които дъл-

боко са се врязали в паметта ми, като едни от най-характерните черти на тяхния жив образ.

Спомням си. Всяка вечер преди да си легна, и заран, след като се съмне, тато благочинно ще се изправи пред куностаса и дълго ще се кръсти. Кръсти се той не набърже и с небрежност, както съм виждал да правят това други мъже, а полака, с внимателна правилност и с едно страхопочитание. И кръсти ли се, устните му винаги се мърдат — шепне си той все и някаква молитва...

Всеки празник, щом удари първото клепало, той вече стегнат и облечен по-чисто, ще вземе от долапчето пред куностаса две восъчени свещи и бърза да иде в черкова.

Тъй са живяли някога бащите и майките и тъй са възпитавали прекрасни рожби!

Разногласието и примерът на родителите

В семейството не всякога и не всичко тече гладко. И най-добрите деца могат да се провинят понякога. Ако майката се пооплаче от някое дете, че не я слушало, бащата трябва да подкрепи майката, да смъмри или накаже детето, но в никакъв случай да не влиза в конфликт с майката, защищавайки палавника, защото нищо друго не се отразява така разрушително върху възпитанието на децата, както разногласието и раздорът между родителите. Хитрите деца използват това разногласие, за да дават воля на своите прищевки и егоистични желания. По тоя начин се възпитават тирани и необуздани своеволници в къщи, а не скромни и послушни деца.

Един проповедник разказва, как една неразумна майка успокоявала с писмо момчето си, дадено в пансион, дето то се провинило, поради което строгият баща се заканвал тежко да го накаже през ваканцията, когато то трябвало да се върне в къщи. „Мое мило, златно момченце, — писала майка му, — не се бой от нищо! Вече седмици наред, аз се старая да угоднича на баща ти, готвя му неговите любими гозби, само и само да го настроя по-благосклонно към тебе... Също и твоята кръсгница го обработва според силите си... Сега ти пращам пари (баща ти разбира се не знае за това). Ти се успокой, мое малко съкровище!“

Нищо по-погрешно от такова раздвоено възпитание, при което майката руши авторитета на бащата, или бащата — авторитета на майката.

Родителите, дори и да имат разногласия, трябва да се показват пред децата единни. Насаме те могат и да поспорят, но пред децата — не! От въздуха в семейството децата учат всичко. Първите впечатления са най-дълбоките, най-трайните. Ако родителите се карат, как ще научат децата на мир! Ако те си разменят груби думи, как ще научат децата си на кротост! Те трябва да се стараят сами да изпълняват онова, което искат да видят и у децата си. Тогава тяхната поука ще бъде убедителна за крехките и възприемчиви детски съзнания!

Един велик учител на духовния живот в православната църква — св. Иоан Колов — имал големи успехи всред своите духовни чада като наставник. Тайната на неговите успехи се открива едва на смъртния му одър, когато той бил заставен за назидание на другите да каже: „Никого не съм поучавал на неща, които сам преди това не съм изпълнил“.

Св. Тихон Задонски забелязва: „Децата имат за правило живота на своите родители. Каквото видят в тях, това и вършат... Горко на всеки човек, а най-вече на родителите, чрез които дохожда съблазън! Затуй, ако искаш твоите деца да бъдат изправни и богобоязливи, бъди сам ти, родителят, изправен и богобоязлив! Иначе нищо няма да успееш. Злото дело е по-силно от доброто слово“. Родителите християни трябва с примера си да възпитават своите деца в добродетел и в страх Божи. Ако родителите не лъжат, и децата ще се научат да казват истината. Ако родителите са милостиви към бедни и нещастни, и у децата им ще се развие тая хубава черта. Ако родителите се кръстят преди и след всяко ядене, и децата ще свикнат с това. Ако родителите се молят вечер преди лягане и сутрин след ставане от сън, и децата ще правят същото. Ако те вярват в Бога, ако са кротки и честни хора, ще направят и детето си като себе си.

„Не може да остане безплодна за децата вярата на родителите, казва архиеп. Амвросий Харковски, когато те при нужда и бедност, със сълзи на очи казват: „Какво да се прави? Нека бъде Божия воля! При опасност: Бог е милостив! При трудни обстоятелства: Бог ще помогне! При успехи и радост: Слава Богу!... Тук всякога и във всичко се изповядва Божията благост, Божията промисъл, Божието пръвосъдие. Ако майката, средоточието на цялата любов и нежност на детето, стои с благоговееен израз на лицето ѝ се моли пред иконата на Спасителя, детето ще поглежда ту към нея, ту към иконата и не ще се нуждае от дълги обяснения, що значи това. Ето първият безмълвен урок по богопознание!“

Най-добрият възпитателен фактор за децата е не високата образованост на родителите, не тяхната начетеност дори и по педагогически въпроси, а тяхната лична вяра и добродетелност.

Блазе на ония деца, които са имали щастието от примера на своите родители да се учат на добро! Те цял живот няма да забравят този пример. Светлите образи на техните родители като тихи лампади ще им светят в мрака на живота и ще ги ръководят през тъмните раздолия на греха по спасителните пътеки на добродетелта.

Един такъв син е написал след смъртта на майка си следните редове, които не могат да не трогнат сърцата на добрите синове и дъщери, които са виждали в лицето на родителите си вплотената добродетелност: „Благодаря ти, мила майко! Аз вечно ще остана твой длъжник! Когато гледах твоя взор, твоите движения, твоето ходене пред Бога, твоите страдания, твоето мълчание, твоите дарове, твоите грижи, твоята благославяща ръка, твоята тиха, постоянна молитва, тогава от най-ранните ми години, всеки път у мене се възраждаше като че ли животът на духа — чувството на благочестие; и това чув-

ство не смогнаха отпосле да унищожат никакви човешки понятия, никакви съмнения, никакви примамки, никакви вредни примери, никакви страдания, никакви притеснения, даже никакви грехове. В мене още е жив този живот на духа, макар и да са минали повече от 40 години, откакто ти напусна временния живот“.

Духовното възпитание на децата

Възлюблени, от всичко казано до тук ясно следва заключението, че първата и най-голяма грижа на родителите трябва да бъде не толкова физическото отглеждане на децата, колкото духовното им възпитание. Голяма грешка правят ония родители, които смятат за свое първо и последно задължение да внасят в къщи само средства за живеене, като предоставят възпитанието на децата си на недобросъвестни бавачки или на случайните другари от улицата, от махалата, от училището. Както душата е по-ценна от тялото, тъй и грижата на родителите за благородното и християнско оформяване характера на децата им е много по-важна от грижата за прехранването им.

Децата, макар и кръстени, носят в себе си и заченките на греха, който ги влече към зло. Кой друг, ако не родителят, трябва да бди да не би това зло да избухне и се затвърди като навик в душите на децата? Кой друг, ако не родителят, трябва да се погрижи да всади в още непоқварените съзнания на децата любов към добродетелта!

Св. Тихон Задонски дава следните прекрасни съвети за духовното възпитание на децата: „Най-важното дело за родителите е да възпитават децата си в страх Божий и в добронравие. Без това всяко учение и образование е нищо. Малката фиданка ще расте натам, накъдето бъде наклонена и новият съд ще издава такава миризма, с каквата бъде напълнен. Тъй и малките деца ще живеят така, както бъдат възпитани. Внимавайте, родители, в следните точки и по тях постъпвайте:

1. Още щом децата ви започнат по малко да разбират, започвайте да вливат в сърцата им млякото на християнското учение, та да се напълнят полека лека с него като нови и празнични съдове и да пораснат в благочестие.

2. Всички християни са кръстени, вашите деца — също. Помнете прочее, че те са кръстени в името на Отца и Сина и Св. Духа, единия троеличен Бог, и каква е силата на кръщението! Какви обети тогава са произнесени! Как са се отказали от сатаната и от всичките му зли дела! Кой е сатаната! И какви са злите му дела! Как са обещали да служат с вяра и праведност на Христа, Божия Син! Кой е Христос, и защо е дошел в света и какво иска от нас! Напомняйте всичко това на децата си! Говорете им за смъртта, за Христовия съд, за вечната мъка и за вечното блаженство! Представяйте им пред очите кой е християнският Бог! Кой и как и защо е сътворил небето и земята! И че нашият Бог на всяко място присъствува невидимо и всяко дело вижда, и всяка дума чува, и за доброто дело подарява Своето благоволение, а за злото — наказанието.

3. Божият закон, съдържащ се в 10-те заповеди, е правило на християнския живот. Словото, делото и мисълта, които са съгласни с Божия закон, са добродетели, а всяко дело, слово и мисъл, противни на Божия закон, са порок и грях. Учете, родители, децата си да знаят Божия закон и да изпълняват Неговите заповеди.

4. Св. кръщение нищо не ползува ония християни, които живеят безстрашно и беззаконно и нехаят за Божия закон. Те са въвн от числото на истинските християни и пред Бога са като езичници. Напомняйте това на децата си, за да живеят в страх Божи, да се пазят от всеки грях като от смъртоносна отрова и да придобиват навик да вършат всяко добро дело.

5. Полезно е да им се вътлява следното начало на естествения закон, което е съгласно и с Божия и с евангелския закон: Каквото не желаеш на себе си, това не върши и на другия. Кратко изречение, но всичко съдържа в себе си...

6. Грехът, който е оставен без наказание, става причина за нов грях и за гибелната греховна привичка. Затуй вразумявайте и наказвайте децата си за всяко провинение, според силата и качеството на провинението, за да знаят те и да помнят, за какво са наказани и да се боят... Сам Бог наказва Своите избрани чедра, което виждаме и от Писанието, па и от живота до днес. Нима Той не ги обича? Съвсем не е така... (Евр. 12:6). Ненаказаните в младни и тогава, когато възмъжееят, са като необучени и диви коне. Затуй, християнче, обичай децата си по християнски и ги наказвай! Нека те сега пострадаат, докато са млади, телесно, за да не страдаш ти после за тях сърдечно! Нека те плачат от тебе, за да не плачеш ти от тях и за тях! Впрочем умереността е във всичко похвална и потребна.

7. Опасно е да се пускат (безконтролно) децата въвн от къщи; защото там ще видят много съблазни и поводи за грях... За тях е най-полезно да си стоят в къщи. Стените не могат да дадат съблазн.

Така съветва св. Тихон да се постъпва с децата въобще. Още препоръчително е да проявяват майките строгост към своите дъщери. Св. Иоан Златоуст например говори: „Вие, майките, повече от всичко се грижете за дъщерите си. Този надзор за вас не е труден. Следете, щото те да си седят у дома, а преди всичко ги учете да бъдат благочестиви, скромни, да презират парите и да не се грижат много за накитите. Така ги омъжвайте. Ако така ги обучите, вие ще спасите не само тях, но и мъжа, който ще вземе дъщеря ви; и не само мъжа, но и децата, и не само децата, но и внучетата. Ако коренът е добър, и клонките добре ще се развият, — и за всичко това ще получите награда. Затуй нека всички така да постъпваме, както подобава на грижешите се за благо то не на една душа, но за благо то на много чрез едната. Дъщерите при встъпване в брак трябва тъй да излизат от бащиния дом, както излизат борците на мястото на състезанието, т. е. трябва да знаят в точност цялата наука, с помощта на която те биха могли, подобно на закваската, да издигнат до собствените свои качества“.

Първото дете — помощник на родителите във възпитанието

Има един лек и много препоръчителен способ за домашното възпитание на децата. Най-голямото дете, ако родителите са се постарали още навремето да го възпитат добре, може да изиграе прекрасна благодетелна роля за възпитанието на по-малките свои братчета и сестричета. Благодарумните родители, ако искат да облекчат работата си във възпитанието на по-малките си рожби, трябва да обръщат най-голямо внимание върху възпитанието на своето първо дете. Ако то е възпитано добре, ако е пропито с християнско благочестие, ако е добронравно, няма да бъде много трудно за родителите да дадат такова направление във възпитанието и на следващите свои деца. То ще ги учи. Те ще взимат пример от него, ще му подражават и ще го слушат.

Тъй св. Василий Велики бил възпитан от сестра си Макрина, която била най-голяма в къщи и заменяла в много отношения майка си. Тъй и днес много сестрички, като вземат за ръка по-малките си братчета и сестричета, водят ги в църква, учат ги да се кръстят, повдигат ги, за да целуват иконите, карат ги да коленичат, а въвн от църква, като ги видят да правят нещо лошо, казват им, че това не бива да се върши. Те им преподават молитвичките, които са научили от своите родители. Те им разказват за Бога онова, което сами са чули или прочели. Те са първите помощнички на своите родители в делото на възпитанието.

Ако родителите пропуснат да възпитат добре първото си дете, то непременно ще влияе зле с примера си върху по-малките. Родителите, виждайки с болка, че първото им дете е изпуснато, ще искат да предпазят от това другите си рожби и ще ги съветват да не вървят по неговия лош път. Но те в своята безкритичност ще се увличат от примера му и, когато сторят нещо нередно и родителите им ги смърят, те ще казват:

— Да, ама вижте батко! Той това и това прави!

Имало двама съседи. Единият от тях бил много недоволен от поведението на своите деца и все не можел да ги поправи. А другият напротив бил много щастлив със своите деца, тъй като те били едно от друго по-добри.

Първият дошел веднаж на гости при втория и не можел да откъсне погледа си от неговите прекрасни деца. Тяхното смирение, послушание, любов едно към друго и ласкавост към родителите, техната взаимна дружба и мир между им му напомняли постоянните раздори в неговия дом и кавгите между неговите деца. Той дълбоко въздъхнал и запитал щастливия баща:

— Как можа да създадеш такъв мир и сговор между децата си?

— Аз не съм се много трудил, — отговорил бащата. — Виждал ли си ти ято жерави, как при настъпването на есента отлитат на юг?

— Виждал съм много пъти.

— Тогава ти си забелязал, че най-отпред лети един жерав, който показва пътя на останалите, знаейки на къде трябва да се лети. А другите го следват. При възпитанието на децата си аз взех пример от жеравите. Много труд положих за възпитанието на моя пръв син и

много се молих Богу да благослови с успех моите усилия. Господ действително благослови труда ми със Своята благодат. Моят най-голям син стана образец за по-малките. Той им показва пътя към небето. Те го уважават и обичат, с охота го следват и подражават на неговия пример!

Възлюблени, дарувал ли ви е Бог повече рожби, старайте се особено да възпитате безупречно първата. Трудете се и Бог ще ви възнагради богато! Ако една дива фиданка се нуждае от много грижи, от присаждане, поливан, кастрене, пръскане и пр., докато почне да дава добри плодове, колко повече труд трябва да се положи върху характерите на децата, за да се облагородят. Без труд няма успех.

Религиозното възпитание на децата в къщи

Дивни наставления е изрекъл св. Иоан Златоуст за възпитанието на децата в християнските семейства. Той казва: „За нас всичко трябва да бъде второстепенно в сравнение с грижата за децата и с туй да ги възпитаваме в учение и наставление Господне. Който се научава да бъде преди всичко любомъдър, чрез това той придобива богатство, което превъзхожда всяко богатство, а освен това, и велика слава“. Полезно е да дадеш образование на сина си, обогатявайки го с науки и знания, чрез които той ще почне да печели пари, но труди се да го научиш и на изкуството да не се пристрастява към парите. Ако искаш да го направиш богат, постъпвай по тоя начин. Богат е не този, който се грижи за по-голямо припечелване на имущество и притежава много, а този, който няма нужда от нищо. Това внушавай на твоя син, на това го учи! В това е най-голямото богатство.

Не се грижи за това да го направиш прочут със светската му ученост и да му спечелиш слава, но се постарай да го научиш да не се пристрастява към славата в тоя живот. От това той ще стане по-славен и по-знаменит. Това може да стори и богатият, и бедният родител. На това се учим от Божествените Писания.

Грижи се за туй да живее синът ти на тоя свят дълго, но и да се удости там с безпределния и нескончаем живот. Давай му голямото, а не само малкото. Вслушвай се в словата на ап. Павел: „Възпитавайте ги в учение и наставление Господне“ (Ефес. 6:4).

Душата на детето е като восък, на който лесно се напечатват добрите внушения на родителите. Ако то от най-крехката си възраст започне да получава добри наставления, цял живот ще прекара в страх Божии и в добродетелност. От детската възраст, по думите на св. Иоан Златоуст, се накланя животът на хората или към добро, или към зло. Ако у детето се създадат още от първите му стъпки в живота добри навици, доброто ще се превърне за него в природа и тогава то няма да ми ава лесно на страната на злото, когато самата му привичка ще го влече към доброто.

„Не говори, — продължава св. Иоан Златоуст, — че още не е време в детската възраст да занимаваш децата с вяра. Аз твърдя, че такава заняти е не само полезно, но и необходимо за децата. Не

казвам, че трябва да се отклоняват децата от всякакво друго учение. Но много ли струва да посветиш на обучаване (децата) във вярата един ден в седмицата? ... За всичко останало вие намирате време, а служението Богу се струва твърде тежко за вас и твърде обременително за вашите деца. Оставете това толкова осъдително заблуждение! Особено необходимо е тъкмо на децата да се преподават първите уроци на вярата и благочестието. По самата подвижност на ума си те са по-способни, отколкото възрастните да приемат и запазват впечатленията“.

Колко е страшно да пренебрегва християнинът-родител възпитанието на децата си в страх Божи и в добродетелен живот, се вижда особено добре от потресающия библейски пример с първосвещеника Илий. Той бил много добър, богобоязлив и праведен човек. Остарял, след като 40 години началствувал безпорочно над еврейския народ. И все пак, въпреки многото си лични добродетели, бил наказан от Бога с ужасна и бедствена смърт за туй, че не се грижел да обуздава двамата си сина, когато му било донасяно, как те вървят по незаконни пътища и безчинствуват. Господ го предупреждавал, но той не взимал мерки. Тогава Бог допуснал да бъдат убити в един ден и двамата му сина. От тая скръбна вест умрял и бащата (1 Цар. 4).

Някои ще кажат: Пресилено е да се обобщава за всички небрежни родители горният пример. Мнозина нехаят за децата си и пак не пострадат като първосвещеника Илий.

Но вярно ли е това? Не, защото ако в момента не пострадат, то не значи, че така ще продължава вечно! Небрежните родители непременно скъпо ще платят нерадението си към възпитанието на децата: или с преждевременна смърт, или с тежки и продължителни болести, или с отравянето на живота им от онова огорчение, което ще им причинят техните невъзпитани деца, или с някои други потресаващи изпитания.

Премъдрият Иисус Син Сирахов правилно съветва: „Не се радвай на синове нечестиви. Кога се те умножават, не им се радвай, ако в тях няма страх Господен... По-добре е да умреш бездетен, нежали да имаш деца нечестиви“ (Иис. Сир. 16:1—4).

Неправилно домашно възпитание

Много родители, които минават за вярващи християни, не разбират това и въпреки страшните примери от живота, които показват как непрокопсани синове и дъщери причиняват най-тежки душевни страдания на родителите си, не бързат да дадат на децата си добро, здраво, домашно християнско възпитание. Вместо да ги научат да се боят от Бога, вместо да им внушават скромност, смирение, въздържание и добродетелност, те задоволяват всички техни прищевки и с това ги превръщат в самолюбиви, тиранични и горди егоисти, които само за себе си мислят и само за себе си живеят. У тях се вкореняват двете основни страсти — сребролюбието и тщеславието, които оформяват небогоугодно целия техен по-нататъшен живот.

Не сте ли наблюдавали, колко неправилна насока се дава на възпитанието на децата още в най-ранната им възраст? Току що е започнало детето малко да разбира, и всички се надпреварват да развият у него вече заченките на тщеславието.

— Кой ти купи тази шапка? Колко е хубава!

— Виж какви красиви обувки имаш! А каква е ризката ти!... Невинното малко момченце се чувства поласкано и започва само да се хвали.

— Аз си имам и нови чорапки, и нови панталонки!...

Тъй основата на тщеславието е положена. Оттук натъй не чакай от това дете да бъде доволно от по-скромничките дрехи, които единствени ще можеш в бъдеще да му купуваш. То ще се сърди, ако всичко не е най-хубаво. Ще се чумери, че не задоволяваш всичките му прищевки. Ще завижда на другарчетата си, които са по-добре облечени. Ще желае всичко да има. Ще почне поради това, че много нещо няма, да краде. Кражбата ще го доведе до лъжа. Лъжата ще го въвлече в измама. Измамата ще го научи на безчестие. А безчестието ще опетни и неговото и твоеото име на родител! Какво по-нататък може да последва? ... разправи, кавги, побоища, участъци, затвор!...

А колко лесно биха се избегнали всички тия гибелни последици, ако ти би внушавал от най-ранна възраст спасителния страх Божи на своето дете и скромност в задоволяване на желанията му! То ще поиска нещо нередно. Ти ще му кажеш: — Дядо Господ ще ни накаже, мило дете.

Па ще му обясниш, че Бог обича добрите деца, че ангелчето, което се дава на всяко дете при кръщението, се радва, когато вижда детето послушно, кротко и скромно, но че скърби и плаче, когато го вижда непокорно, капризно и лошо. Всичко това тъй дълбоко се врязва във впечатлителното съзнание на детето, че то ще се замисли над казаното му, ще престане да капризничи и ще почувствува желание да стане по-добро...

Днес така, утре така... и ето с такива прости уроци на вярата детето ще придобие страх Божи, ще знае, че Бог ще го накаже, ако то е лошо, ще се старее да бъде послушно, ще се научи да се отказва от някои свои прищевки, ще стане въздържано, смирено, благодарно за всичко, и неусетно добродетелността ще стане навик на неговата още непокварена душа. Тогава всички ще го обичат и то, макар и да не е задоволено във всяко отношение, ще бъде по-доволено от онова капризно дете, което е свикнало още начаса да вижда задоволявани всички свои прищевки. Тъй по бедното, но възпитано в страх Божи дете, ще бъде по-богато и от най-богатото разглежено дете, по-доволено и от най-задоволеното галениче.

Колко грешат ония вярващи родители, които по кой знае какви съображения не дават здраво религиозно домашно възпитание на децата си! Те им отнемат сами опората на добродетелността, тъй необходима за техния бъдещ живот!

А какво да кажем за ония родители, които не само не възпитават в добродетелност децата си, но направо ги въвличат в пороци и съблазни,

в лекомислия и навици, които могат да погубят душите им! Какво да кажем за родителите, които ги учат с примера си да бъдат егоисти, да трупат тленни богатства, да се стремят към земни почести и удобства, като водят пред тях постоянно такива разговори: кой как с безчестието си напреднал в живота, кой каква мома излъгал, каква богата зестра получил, кой какъв апартамент си купил и как се обзавел, кой каква висока длъжност достигнал и пр. и пр.

Св. Иоан Златоуст силно изобличава християнските родители, които, вместо да обогатяват децата си с вяра в Бога и в Неговия дивен промисъл, се стараят да ги направят хитри и опитни в живота дори и с цената на техните добродетели. Той говори на такива родители: „Вие като че ли се стараете нарочно да погубите децата си, та ги учите да вършат само това, което прави невъзможно спасението. Ето, вижте ... казано е: „Горко на смеещите се (Лук. 6:25), а вие давате на децата си много поводи за смях; горко на богатите (Лук. 6:24), а вие само това старание проявявате — те да станат богати; горко вам, кога всички човеци заговорят добро за вас (Лук. 6:26), а вие често изразходвате имуществото си, за да придобиете човешка слава. Казано е още: онзи, който оскърбява брата си, е виновен за геената огнена (Мат. 5:22), а вие считате слаби и плахи ония, които мълчаливо понасят обидните думи от другите. Христос заповядва да се отклоняваме от кавги и распри, а вие постоянно занимавате децата с тия зли дела“.

Възлюблени, нима не сте виждали майки, които тъй съветват детето си, дошло при тях с хленч да се оплаква от някое свое другарче, което го е обидило или набило: „Защо се оставяш да те бият? Само ти ли си най-глупавото дете в махалата? Когато ти кажат една обидна дума, защо мълчиш? Когато те ударят, защо не си отвърнеш? Защити се! Нека да имат другите страх от тебе. Иначе, ако те виждат слаб, всички ще те бият? Ако пък не можеш сам да си отмъстиш, ела кажи на мене! Аз ще им дам да разберат на тия нехранимайковци“.

Мъдрите християнки майки иначе постъпват. Като видят детето си с разкъравено носле или с горчиви сълзи на обиденост в очите, вместо да го утешават, те му се скарват: „Тъй ти се пада, щом не си кротък! Ако си стоеше в къщи, никой нямаше да те обижда и бие. Виновен си ти! Аз ти казвам да не ходиш по улиците, но ти не ме слушаш. Ето сега Господ те наказва за непослушанието ти!“

О, колко духовна мъдрост се иска от християнските родители, за да възпитават в страх Божий и добродетелност своите деца! Лесно е да родиш физически децата си; мъчно е да ги родиш духовно! А родителите са длъжни и духовно да ги родят!

Бащи и майки, вимавайте, как възпитавате децата си, тия поверени вам от Бога съкровища! Пазете се да не ги научите на нещо лошо! Старайте се особено да не им дадете гибелен пример! Помнете, че Иисус Христос е определил воденичен камък за съблазнителите на невинността! Живейте сами тъй, както бихте желали да живеят вашите собствени деца! Ако те намерят у вас добрия пример ще му подражават. Тогава вие ще бъдете честити родители. И тогава ще можете с радост и дързновение да застанете пред Христа на страшния съд и да Му кажете: „Ето, аз и децата, които ми даде Господ“ (Ис. 8:18). А мии.

ШЕСТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

„Не убивай!“ (Изх. 20 : 13)

Възлюблени,

Велика е тайната на живота, защото безкрайно велик е Онзи, Който го е създал. Човекът участва в тая велика тайна не само с чудно устроената си физика, но и със своя безсмъртен дух — тая дивна небесна искра, която го тегли нагоре към небесата. Онзи, Който е запалил пламъка на живота в гърдите на човека е непостижимият Бог. Затова никой друг освен Него няма право да гаси този пламък. Бог единствен оживотворява, Той единствен има право и да умъртвява, както Сам говори за Себе си: „Аз съм и няма Бог, освен Мене; Аз моря и съживявам, Аз раня и Аз цера“ (Второз. 32 : 39) За да ограда премъдро създадения от Него живот у човека срещу заплахата на унищожението, Бог е изрекъл шестата Своя заповед, която гласи: „Не убивай!

Животът на хората е Божия собственост. Никой не бива да го отнема. Въпреки това падналият в грях човек си присвоява правото — в своето безумие — да убива себеподобните! За забелязване е, че подир грехопадението на първите човеци в рая скоро последва друг съдбоносен грях за човечеството — братоубийството. Тъй, преди да дойде естествената смърт от Бога, дойде насилствената от човека Каин уби своя невинен брат Авеля!

Оттогава зачестиха братоубийствата. Нечестиви, небогобоязливи хора посягаха върху живота на свои ближни и повтаряха братоубийствения грях на Каина. Защото всяко убийство е братоубийство. „Бог произведе от една кръв целия род човешки“ (Деян. 17 : 26). Всички ние сме братя и сестри помежду си. Всички имаме един общ Баща — нашият небесен Създател. Затуй и днес, когато някой отнеме живота на друг, независимо от това кого убива — свой или чужд, родственик или не, — той убива брата си.

Шестата Божия заповед е много кратка. Тя се състои само от две думи: „Не убивай!“ Но човешкият грях я е разширил до там, че едва ли ще ни стигне време в една беседа да изчерпим и разгледаме всички ония грехове, с които хората са я нарушили и продължават да я нарушават.

Против Божията заповед „Не убивай“ се провиняват много видове хора, не само ония, които физически убиват ближния си, но и ония, които го търможят или морално убиват. Поради това убийци са не само онези, които в изблик на гняв, ревност, завист, мъст, жажда за власт и за забогатяване, или по други някои нечисти подбуди посягат на живота на своите ближни.

Убийци са и онези, които от ненавист и злоба смъртно раняват с някоя тежка дума душата на ближния си. Св. ап. Иоан Богослов казва: „Всякой, който мрази брата си; е човекоубиец“ (1Иоан. 3 : 15).

Убийци са и онези, които клеветят ближния си и убиват доброто му име.

Убийци са и онези, които измъчват по разни начини съседите си, съквартирантите си, познатите си и близките си.

Убийци са и онези, които се самоубиват.

Понеже човекът се състои от тяло и душа, то и убийството може да засегне както тялото, тъй и душата на ближния. Изброените дотук случаи се отнасят предимно до физическото човекоубийство. Към духовното убийство се отнася съблазънта.

Виждате ли от казаното до тук, възлюбени, колко голямо разнообразие съществува в провиненията срещу шестата Божия заповед. Да разгледаме всички от тях поотделно няма да можем. Затуй ние ще се ограничим само с най-важните от тях.

Убийствата

Най-напред ще се спрем на убийствата. Този грях вършат ония които искат с премахването на врага си да разчисят сметките си с него. Този грях вършат ония, които в лична разправия с някого не могат да обуздаят гнева си и, запалени от неговия адски пламък, от гняв преминават в ярост, от ярост — в побесняване и в такова помрачение, пияни от злоба, отнемат живота на ближния си. Убийството е пределен израз на човешката злост.

Нещастни люде са всички убийци: и ония, които вдигат ръка, за да премахнат един свой ближен, който им пречи да достигнат някои свои нечисти планове; и ония, които, кипнали от възмущение за извършената им неправда, отмъщават с проливане на кръв; и ония, които искат да премахнат от пътя си едно, към когото изпитват смъртна омраза; и разбойниците, които, за да ограбят някой пътник, проливат невинна кръв; и ония всатанени хора, които, за да задоволят своя садизъм, лишават жертвите си от живота им.

Тъкмо срещу тия и подобните на тях убийци се опълчва шестата Божия заповед, като внушава „Не убивай!“

Отнемането на живота на ближния е такова грозно престъпление, което си присвоява правото да се вмесва в разпоредбите на Божия промисъл и което, без да се съобразява с поставения от Бога предел на човешкия живот, дръзва преждевременно да му тури край.

Човешкият живот е голяма ценност. Той сам по себе си е върховно земно благо, защото дава възможност да се радва човек на всички други земни блага. Но той е безкрайно ценен и поради това, че е определен с него да се заслужи вечният живот.

Убиецът върши три велики злини: две по отношение на ближния си и една по отношение себе си. Първата е тая, че лишава ближния си от върховното благо в тукашния свят — от земния живот, втората е тая, че му прекратява живота в момент, когато той може би още не е подготвен за отвъдния свят, и третата е тая — че с убиването на ближния си убива и себе си, като се обрича поради злодеянието си на геена огнена. Словото Божие направо говори, че наред с другите престъпници делът и на убийци е „в езерото, що гори с огън и жупел“. (Откр. 21:8).

Разбира се, и за този най-грозен грях има прошка, ако убиецът се покае от все сърце. А Господ постоянно зове убийците към покаяние, като разпалва огъня на страшните угризения в тяхната съвест. Опитът говори, че никой престъпник така жестоко не се измъчва от угризения, както убиецът. Той вижда убитите от него жертви и на яве и на сън. Те го преследват. Те викат за отмъщение. Те го корят и избличават. Убиецът не може да намери никъде покой. Той носи наказанието за своето злодеяние в съвестта си, от която не може да избяга:

Когато Каин уби Авеля, Господ заговори към убиеца и му рече: „Де е брат ти Авел? ... Какво стори ти? Гласът на братовата ти кръв вика от земята към Мене! И сега проклет да си от земята, която е отворила устата си да приеме братовата ти кръв от твоята ръка!“ ... (Бит. 4: 9 — 11)

„Гласът на братовата ти кръв вика!“ ... Чувствувате ли, възлюблени, какво значи това?

Великият Шекспир така говори в своята трагедия Макбет: „Най-силните благоухания на Арабия не могат да премахнат миризмата на кръвта, прилепнала към ръцете на убиеца, никъква вода не може да измие червените кървави петна. Отвреме навреме се появява бледият кървав призрак на убитата жертва, докато обленият в пот убиец уплашено вика: Нека дойдат, ако щат, диви зверове, но не и призраци, не и призраци!“

Ала те идват ... неминуемо идват...

Летописецът Георги Кедрин разказва, че Цариградският император Конста, като не искал да има съперник за царския си трон, принудил по-малкия си брат Теодосий да отиде в манастир, да приеме монашество и да стане дякон. Теодосий се подчинил. Обаче подозрителният цар не се задоволил с това и тайно наредил Теодосий да бъде убит. Този нов Каин и венценосен братоубиец смятал, че ще живее спокойно, като премахне опасния съперник за царския престол. Но в същата нощ, когато станало убийството и когато той се надявал най-щастливо да се отдаде на сън, ето че идва при него сянката на убития Теодосий. Той бил облечен в стихар като дякон, държал в ръката си една чаша пълна с кръв, с неговата собствена кръв, която била още топла, димяща, и извикал към убиеца: „Напий се, братко! Аз съм твоят роден брат Теодосий, когото ти уби! Това е кръвта ми, за която ти беше жаден! Изпий я! Утоли кръвнишката си жажда! Напий се, братко!“

Окаяният цар се разтреперил. Студен пот го избил. Лицето му ставало бледо като на мъртвец. Той скочил от леглото си и избягал в друга стая на своя дворец. Там се заключил, поотдъхнал си малко, и легнал пак да спи, но ето го пак същото привидение и същия глас: „Напий се, братко!“

Призракът на убития го преследвал ден и нощ. Тъй днес, тъй утре, тъй всеки ден. Щом нещастният цар почувствувал крайна умора и притварял клепащи, за да подремне и позабрави, ето, идвал убитият със зловещата чаша в ръка, за да стресне сърцето му и да пропъди за стоген път съня от очите му: „Напий се, братко!“

Поисквал ли царят да излезе из полята и горите, да се поразходи, да се предаде на лов, та дано тъй някак избави тревожната си душа от страшния призрак, той и там го намирал, и там го гонел, и там го заплашвал, и там му сочел димящата в чашата кръв с думите: „Напий се, братко!“

Императорът напуснал Цариград, отишел по море в Сицилия, за да избяга от привидението. Но напразно! Убитият го преварил в далечната страна и пресрещнал със същите страшни думи: „Напий се, братко!“ Царят не можел нийде да избяга от престъплението си, той не бил в състояние да се освободи от съвестта си. Тя навред му напомняла за неговото грозно злодеяние, докато най-сетне той завършил окаяно жалкия си живот, като се самоубил в една баня и там довършил изпиването на оная злокобна чаша, която убитият му поднасял с грозните думи: „Напий се, братко!“

Възлюблени, колко страшен грях е убийството! С него човек се надява, зашеметен от страстите си, да спечели нещо а, като го извърши, вижда, че всичко е изгубил, а и себе си е погубил! Спасителят е казал за вразумление на склонните към убийство тая вечна истина: „Всички, които се залавят за нож, от нож ще погинат“ (Мат 26: 52). Това чувствуват неволно убийците и или се тресат цял живот от ужас, че ще бъде открито престъплението им и че ще трябва да го изкупят с кръвта си, или сами се предават в ръцете на правосъдието, за да намерят в справедливото наказание умиротворение на съвестта си.

Св. Зосима живял в Синайската пустиня в пълно безмълвие като отшелник. Веднаж дошел при него един разбойник и, като му изповядал престъпленията си, молел го най-съкрушено да го приеме за монах, за да може със сълзите на покаянието да омие своите убийства и злодеяния. Преп. Зосима, след като се убедил в искреното му разкаяние, го облякъл в монашески дрехи и го отпратил в уединената обител на авва Доротея.

Каещият се разбойник прекарал в тая обител 9 години, научил се да чете псалмите и неизменно изпълнявал наложените му послушания. След толкова продължително и успешно монашествуване той неочаквано напуснал обителта, явил се при св. Зосима и го помолил да вземе монашеските му дрехи и да му върне светските. Зосима в недоумение го запитал:

— Какво те заставя да се откажеш от монашеския живот?

Разбойникът казал:

— Ето вече 9 години аз съм в обителта и, доколкото можех, постех, живях във въздържание и в труд, с кротост се подчинявах на всички, учех се на мълчание и страх Божи, надявайки се по Божията милост да получа прошка за греховете си. Ала не намерих покой и отрада. Ежеминутно виждам едно дете, което убих и което все ме пита: „Защо ме уби?“ Това ме преследва не само на сън, но и на яве, и когато стоя в църква на молитва, и когато пристъпвам към св. Причастие, и когато в трапезарията вкусвам храна с братята, и когато отивам някъде, . . . все това дете е пред мене и все един и същ

въпрос ми отправя: „Защо ме уби?“ Затуй искам, отче, да отида там, дето се занимавах с разбойничество, за да ме хванат и накажат!

Преподобни Зосима, както виждал, че няма друг изход за умиротворяване душата на разбойника, го пуснал, и той, предавайки се в ръцете на правосъдието, бил посечен с меч. По такъв начин със своята кръв той измил своите престъпления.

Понякога под напора на силните вълнения, свързани с човекоубийството, мъченията на съвестта тъй грозно и настойчиво терзаят душата на убиеца, че той стига до лудост и отчаяние.

Теодорих, цар на остготите, като завладял Италия, уморил невинния папа Йоан, хвърляйки го в тъмница, изтезавал със страшни мъки сенатора Боеций и отсякъл главата на тъста му Симаха. Скоро обаче взела да го мъчи съвестта за тия невинни жертви на неговата подозрителност и жестокост. Макар че той никак не се признавал за виновен в смъртта на тия трима достойни мъже, макар че се стараел по всякакъв начин да успокои съвестта си, все пак вследствие душевните си борби и тайни угризения изпаднал в крайно мрачно настроение.

На един обяд служителите му сложили пред него глава от голяма риба. На Теодориха се сторило, че това е главата на неотдавна убития Симах, и че тя го гледа с очи, изразяващи ужас, и че му се заканва с отмъщение. Уплашен от това необикновено явление и треперейки като в треска, той тичешком се скрил в спалнята си, оплаквал греха си против тримата убити от него мъже, изпаднал в безумие и в страшни мъки умрял.

Нерядко Божият съд действа върху съвестта на престъпниците чрез разни навид обикновени и незначителни обстоятелства в живота.

Двама другари вървяли през една гора. Единият решил да убие другия, за да му вземе парите. Безащитният страдалец умолявал злодея да вземе без кръвопролитие парите му, обещавал му с клетва, че ще запази в тайна покушението срещу него, но злодеят бил глух за всички молби. И ето, когато той нанасял вече последния смъртен удар на своята жертва, до тях долетял звук от църковна камбана. Умиращият призовал в името на всевидения Бог този свещен звук като свидетел на убийството и като изобличител на убиеца. Злодеят се надсмял над безсилието на умирация и над неосъществимостта на неговата безумна надежда и довършил своето ужасно дело.

Но какво се случило? От тоя ден бедният убиец, макар и обогатен от ограбените пари, нямал радост, нямал спокоен сън, нямал мир. Той не можел да слуша спокойно звука на църковната камбана. Всеки път, щом я чуел, той изпадал в страшно смущение и трепет. Мъченията му били непоносими. За да не полудее, той отишел пред гражданската власт и признал престъплението си...

Преди престъплението убиецът е смел, самоуверен, зашеметен от нахлулата в душата му греховна сила. Но след убийството той изведнаж се чувства отпаднал. От страх пред наказанието, той се старае да скрие злодеянието си. Но при непреодолимите мъчения на съвестта със своите странни постъпки той повече открива, отколкото скрива следите на убийството. Най-малки обстоятелства, най-незна-

чителни и случайни наглед признаци дават основание на опитните съдии да открият престъплението и престъпника. Наистина, понякога Бог допуска да се укрие злодеят от властта. Но може ли той да се укрие от Бога, от съвестта, от призраците, които тревожат съня му?

По-лек в сравнение с описваните престъпления е грехът на неволните убийци. Това са люде порядъчни и добри, които никога не са помисляли да посягат върху живота на другите, но които поради нещастно стечение на обстоятелствата случайно, против своята воля, са станали причина за смъртта на някого. Например, някой хвърля камък по дърво, за да бере плодове, а камакът попада на човек, който внезапно минава оттам. Това е неволно провинение, защото съвсем не е било в намеренията на онзи, който е хвърлил камъка. Неволното убийство е по-скоро нещастие, отколкото престъпление. И все пак църковните канони предвиждат и за провинилите се по такъв неволен начин известни епитимии, които са нужни както за изкупване вината им, тъй и за успокоение на съвестите им.

Един юноша на име Макарий, като пасял говедата, неволно убил един свой другар. Това така го потресло, че той напуснал света и отишел на покаяние в пустинята. Три години прекарал той тук в такъв страх Божи, в такъв пост, лишения и подвиг, че на край станал истински отшелник. Не му се искало да се връща в суетния свят, построил си колибка, в която прекарал още 25 години и се удостоил с такава благодат, че намирал необикновена услада в уединението и добил власт над демоните.

Когато друг един подвижник, който знаел живота му, го попитал какво мисли за извършенето от него убийство, той рекъл:

— Неумишленото убийство стана за мене повод да се обърна към пътя на спасението!

Друг вид убийци

Убийците, волни или неволни, са обикновено силно измъчвани от съвестите си. Това е Божия милост към тях. Подтиквани от угризенията си те търсят да изкупят своите грехове, за да намерят успокоение в тукашния живот и спасение в отвъдния. Но колко по-зле в сравнение с тях са ония нехващани от никакви човешки закони ежедневни убийци, които с растяща жестокост всеки час измъчват околните си, тормозят съквартирантите си, бият беззащитните си жертви, гнетят подчинените си, притесняват зависимите от тях, обиждат и до смърт огорчават ближните си! Колко по-зле са в сравнение с тях ония например мъже, които с постоянния си гнет причиняват непоносими страдания на съпругите си, като им отравят живота и скъсяват дните! Мислят ли те, че няма да отговарят пред Бога за тия свои не всякога наказуеми от човешките закони деяния? Те ще отговарят толкоз по-тежко, понеже нито са и помисляли да се каят за делата си!

Не познавате ли, възлюблени, такива семейства, дето мъжът е същински тиранин за жена си? Той все намира нея виновна за всичко и все себе си счита прав. В жестокостта си, дори и без да я бие, той може

да съкрати живота ѝ с туй, че непрекъснато я тероризира. Макар че съвестта му, приспана от действащите в него страсти, да не го мъчи, той е убиец и, ако навреме не се покае, ще бъде нареден в отвъдния свят заедно с убийците.

Но има и мъже, които считат, че те са в правото си да са жестоки към своите жени, за да им вдъхнели страх, че те не могат да постъпят по друг начин с жените си, освен да ги бият и тормозят, защото според тях, жените им били по характер и прояви невъзможни. Да речем, че е така. Но тъй ли жестоко трябва да се отнася християнинът-мъж към жена си? Та нали тя му е обречената от Бога съпътница в живота? Когато ѝ причинява страдания, той себе си урежда, своето семейство разстройва, майката на своите деца мъчи! Нека следните чудни наставления на св. Иоан Златоуст вразумят такива мъже:

„Макар и много да е съгрешила против тебе твоята жена, казва великият светител, ти ѝ прости всичко! Ако ти си я взел злонравна, научи я на доброта и кротост! Ако в жена ти има някакъв порок, изгони него, а не нея! Ако след много опити се убедиш, че жена ти е непоправима и упорито поддържа своите навици, и тогава не я изгонвай, защото тя е част от твоето тяло! Дори, ако пороците на жена ти останат неизцерими, на тебе е приготвена вече за това само велика награда, че ти, ръководен от страх Божи, понасяш толкова неприятности и търпиш недобрата жена като свой член“.

Същите наставления на св. Иоан Златоуст могат да се приспособят и към жените, които се отнасят зле със своите мъже, считайки ги виновни за семейните неуспехи и за своята горка съпружеска съдба. Вместо да убиват постепенно с отровата на неутихващата си злост своите мъже, нека се постараят да им прощават, да понасят смирено недостатъците им и те ще видят, че от това ще произлезе добро за техните собствени души, за мира в семейството, за добронравното възпитание на децата, а може би и за опомнянето и спасението на мъжа.

„Лека смърт“

Възлюблени, има и едно друго скрито убийство, което често дори си присвоява славата на добротворство към страдащите. Това е отравянето на тежко боледуващите с някои смъртоносно действащи лекарства с цел да се облекчат предсмъртните им страдания. Най-често лекари са в изкушението да правят по своя инициатива или по молба на близките на болния такова „добро“. Но добро ли е то?

На пръв поглед има нещо много човеколюбиво в туй да прекратиш ужасните страдания на един неизлечимо болен, който, по непохватното убеждение на лекарите, няма вече в себе си живот. При туй, както твърдят привържениците на тази модерна идея за „леката смърт“, не се касае за убиване на живота по варварски начин, а за отпращане на неизлечимо болния с най-безболезнени и деликатни лекарства в отвъдния мир. Той и без това ще умре! Защо да страда безцелно?

Колко съблазнителни, колко убедителни съображения!

Но знаете ли, възлюбени, каква лукава измама се крие зад тая привидна любов към ближния! Колкото и добронамерено, намесването на човечи в прекратяване живота на тежко болния е убийство! Никой няма право да отсече последната нишка на живота, освен Бог! И това по две причини: 1) че човешкото знание е ограничено и 2) че човешката лошавина е неограничена.

Във връзка с първата причина — че човешкото знание е ограничено, ще кажим: лекарите не могат със сигурност да знаят, кой кога ще умре. Колко хора, осъдени от медицината на смърт, са оздравявали и живеели дълго още след това! А във връзка с втората причина, че човешката лошавина е неограничена ще трябва да изясним: Ако се дойде до там да се узакони причиняването по медицински начин на „лека смърт“, за колко престъпления биха се отворили вратите! Не един алчен за богатства наследник би се радвал да причини „лека смърт“ на лелята, на вуйчото, та дори на бащата и майката, които отдавна боледуват и все още не искат да умрат!

Но има и друга една още по важна причина, поради която един истински християнин никога не би се решил от сантиментални и „човеколюбиви“ съображения да причини „лека смърт“ на близките си.

Човек се готви в тоя живот за бъдещия. Бог цени тялото и забранява то да бъде убивано. Но още повече Той цени душата и гледа всячески да я спаси. За спасението на друшата, която обикновено боледува от грехове, Бог често праща болести за тялото. Чрез търпеливо понесената болест на тялото оздравява душата. Колкото повече страда болният тук, колкото повече се смирява и счита заслужени тия страдания, толкова повече се приближава до Бога, очиства се от грехове и става годен да наследи вечните радости в царството небесно! А лъжливото човеколюбие гледа да отпрати по-леко и по-скоро болния отвъд, та макар и да се яви той там съвсем неподготвен!

Спасителят казва: „Който претърпи докрай, той ще бъде спасен“ (Мат. 24:13). Прекратяването страданията прекратява и търпението. А който не е претърпял до край, как ще се спаси?!

Велики светци като св. Ефрем Сирин, блажени Августин и много други, като съзнавали, че болестите и страданията във временния живот ни избавят от мъки във вечния, тъй са се молили. „По-добре тук ни накажи, Господи, а там ни помилвай!“

Много хора прекарват живота си в безгрижие, духовна леност и богоотдалеченост. На смъртния си одър обаче те внезапно се опомнят и горещо се покаяват. За тях страданията са духовен будилник, който в последния миг ги пробужда от греховния им сън, за да избягнат те непоправимата беда на вечната гибел. А ето, привържениците на „леката смърт“ искат да спрат този будилник да не звъни, да не буди, та да могат грешните лекичко да минат от земната си греховна тъмнина към вечните мрачини на ада! Де е тук човеколюбието!

Ако Бог е съдил болният да се помъчи още малко време на земята за очистване на душата си, кой си ти да отменяш Божиите определения? А ако Богу е угодно да стори чудо с болния и да го върне от смърт към живот, за да разказва той Божиите милости и с покая-

ния си пример да заразява и други спасително, как смееш ти да посягаш на такъв живот, определен от Бога за такава висока духовна мисия?

Възлюблени, както и да разглеждаме въпроса за „леката смърт“, все се натъкваме на изводи, които посочват, колко е тя погрешна и дори престъпна.

Но значи ли това, че ние не бива да даваме на тежко страдащите болни никакви облекчаващи мъките им средства? Съвсем не! Лекарства, които успокояват болките, са всякога допустими, стига да не отнемат съзнанието и да не причиняват тъй наречената „лека смърт“. Правят ли те това, даващият тия лекарства човек върши убийство!

Истинският християнин знае, че най-леката смърт не е най-добрата. Колко е хубаво да завършиш живота си макар и след тежки страдания в пълно съзнание, да се смириш дълбоко пред Бога, да признаеш, че заслужени са сегашните ти физически мъки, да се изповядаш и причастиш с Тялото и Кръвта Христови! Тогава, приел Бога в своето сърце, ти лесно ще се явиш пред Божието лице, за да получиш от милостивата Му ръка венеца на вечния живот (Откр. 2:10).

Нека се помолим Бог да ни вразуми да следваме Неговата св. воля и да не се провиняваме против сити макар и след тежки страдания благоволенията и любовта Му! С Божията любов ние ще бъдем вечно щастливи в отвъдния мир, защото тя ще огрява като благодатно слънце душите на верните Богу и на покаяните се за своите грехове А м и н.

ШЕСТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

(Продължение)

„Не убивай!“ (Изх. 20:13).

Самоубийство

Възлюблени,

Колкото много и да говорихме миналия път против убийството, все още не сме изчерпали темата във връзка с шестата Божия заповед. Днес ще разгледаме един от най-тежките грехове, на които е способен човекът — самоубийството.

Ако отнемането живота на ближните е тежък грях, безкрайно по-тежък е самоубийството. За да разберем това, ще трябва да направим няколко разсъждения върху убицеца и неговата жертва, както и върху самоубиеца.

Какво е духовното състояние на всеки един от тях поотделно?

Обикновено хората съжаляват убития, а към убицеца изпитват отвращение, докато самоубиецът буди най-противоположни чувства — едни го укоряват, а други го съжаляват. В същност, духовно погледнато, от тримата най-окаян е самоубиецът, после идва убицецът и на трето място убитият.

Убитият като жертва на човешката злост може да бъде даже и добре. Защото Бог може да се смиле над неговата душа, която насилствено и преждевременно е била изпратена в отвъдния мир. Макар убитият да не е успял да се очисти чрез покаянието от своите грехове, той може да бъде спасен, ако се намери, че в него е имало вяра и желание за богоугоден живот. Проливането на неговата кръв Бог ще му вмени навярно като кървава баня, в която той изкупва и очистива греховете си.

Бог може да бъде милостив и към убиенца и да запали такъв огън в съвестта му, който да го доведе до искрено покаяние и спасение. Нали Господ не иска смъртта на грешника, но да се отвърне той от пътя си и да бъде жив (Иез. 33:11).

Но как ще бъде Бог милостив към онзи, който чрез самоубийството сам си отнема всяка възможност за покаяние, и то след като е извършил смъртен грях — туряне край на своя живот? Защото покаяние след смъртта няма!

Самоубиецът върши три страшни греха:

1. Отнема живота си, над който няма право. Бог е единственият Властник, Който може да се разпорежда със живота на човека. Нали Той казва за Себе Си: „Аз съм и няма Бог, освен Мене: Аз моря и съживявам, Аз раня и Аз цера“ (Втор. 32:39). Човекът ли сам е създавал живота си, за да разполага с него? Как смее той да руши това, което не е изградил? Как смее да си отнема това, което не си е дал?

2. Самоубиецът се провинява тежко и против своето семейство, като го лишава от себе си, провинява се и против своите близки, които оставя в неутешима печал, и против своето отечество, към което е имал още задължения.

3. Самоубиецът се провинява и против своето спасение. Погубвайки тялото си, той погубва и душата си. Получил от Бога задължението да се спасява, чрез самоубийството той се проявява като неблагодарник и бунтовник срещу Бога и, посягайки върху себе си, загубва както временния, тъй и вечния си живот.

Възлюбени, ние не бихме се спирали да говорим върху самоубийството, ако то не беше една язва за човечеството от всички времена. Мнозина лесно се решават да турят край на живота си и то по най-различни, не само важни, но и маловажни подбуди: ученици, получили слаба бележка, се самоубиват. Девойки, не успели в любовта, се самоубиват. Бедни люде, потиснати от негодите на живота, се самоубиват. Богаташи, отровени от безсмислието на своето земно съществуване, се самоубиват. Болни, отчаяни в оздравяването си, се самоубиват. Здрави, не знаейки, за кого и за какво да живеят, се самоубиват. Един проповедник твърди, че само в една западноевропейска столица ежедневно турят край на живота си 8—10 души!... Забележете не ежедневно, а ежедневно! Ако туй се случваше ежедневно, и тогава би било достатъчно ужасно явление, за да предизвика сериозни размисли. Но то е уви — ежедневно явление!

Причините за самоубийствата

Кои са причините? — Казват обикновено: лошите социални условия. Мнозина поради мизерия, немотия, глад търсят изход в смъртта. Но знае се, че не един богатски син, който не знае що е бедност, също е слагал край на живота си. Ще кажат: бедняци се самоубиват поради гладуването си, а богаташи поради туй, че са претърпяли тежки разочарования в живота! Вследствие тия разочарования те са загубили вяра в стойността на земното съществуване. Но ще запитаме: защо са загубили вярата си в стойността на земния живот? Не поради туй ли, че са загубили въобще вярата си в Бога!

Каквито причини и да се търсят и привеждат като основание за самоубийствата, първата, основна и най-главна причина е и си остава разклатената вяра в Бога, съмненията в Божия промисъл, загубване увереността, че във всичко, що става на тоя свят, — било то и най-лошото, и най-страшното, и най-непоносимото, — има смисъл!

Възлюблени, бедност и немотия, разочарования и неизлечими болести, е имало всякога. Нещастия и неприятности са съпътствували човека във всички времена от неговото съществуване. Откакто са били изгонени първите човеци от рая, оттогава и в човешките очи трепкат сълзи! Нима малки са били изпитанията на първите християни, които са живеели сред ужаса на гоненията и сред вечните заплахи на жестоките императори! Иисус Христос е предсказал на Своите последователи не земно благуване, а скърби и страдания! Той е предупредил вярващите в Него: „Ще бъдете мразени от всички заради Моето име, но, който претърпи докрай, ще бъде спасен“ (Мат. 10:22). Това знаеха добре първите християни. Те изпитваха човешката злоба върху себе си. Всички ги мразеха и преследваха. Въпреки това, разочароваха ли се те от живота? Съвсем не. Те знаеха отлично, че не за удоволствия и леки развлечения са пратени на тоя свят, а за да спечелят небето, като докажат своята любов към Бога, па макар и по пътя на страданията.

И те страдаха. Много търпяха... Ала никой от тях не се самоубиваше. Между тях не можеше дори и да се чуе подобно нещо, че някой от малодушие посегнал на живота си! Как ще посегнеш? Нали Бог те е пратил да бъдеш Негов воин сред ужасите на тоя грешен свят и да свидетелствуваш с поведението си и с търпението си за своята вяра — че има Бог, че Той ще въздаде всекиму според делата му, че със земния живот не се свършва човешкото съществуване, че всичко тук е временно, че истинското битие започва отвъд смъртта! В името на тая вяра първите християни понасяха всичко с необикновен героизъм. Те знаеха, че за да бъдеш християнин сред тоя свят на грях и злост, значи да бъдеш герой!

Чудни думи е казал за съвременните нему християни бл. Августин: „Те надминават безкрайно езическите герои не само по число, но и по искреност и безкористие на своята висока, изтичаща от любовта към Бога добродетел, превъзхождат ги и по този свой свят героизъм, под влияние на който умеят търпеливо да понасят смъртта, без да убиват себе си“.

Историята свидетелствува, че във всички времена, когато са царели вяра и благочестие, не е имало самоубийства, макар и тогава да са съществували разни ужаси, които са правели непоносим живота на хората. Ето нашата родна история разказва, колко е било страшно турското робство за нашия народ. Потискали са го отговорни и безотговорни господари, грабели са имота му, сваляли са ризата от гърба му, разполагали са с живота му, посягали са на честта му, отвлечали са децата му... Какви по-потресающи страдания, какви по-лоши социални условия от тия! И въпреки това, самоубийствата сред нашия народ от това време са били извънредно рядко явление. Защото народът ни е бил силно вяравац. Той е намерил в Божията справедливост, която въздава всекому заслуженото, оная твърда скала сред океана от страдания, в която са се разбивали всички вълни, които искали да го залееят и потопят в отчаяние.

Не, не социалните условия са причина за самоубийствата, а липсата на вяра в Бога. Бедността, разочарованията, неизлечимите болести са били само повод да извърши малодушният човек посегателство върху своя живот. Истинските християни и при немотия и при най-тежки житейски катастрофи не проявяват малодушието на загубилите вярата, а търпят с упование, че Бог ще види тяхното страдание и ще им въздаде за претърпените мъки с вечна радост.

Класически пример за търпение в негодите си остава праведният Иов. Той загубил в един ден всичко, що притежавал — и волове, и овце, и камили, и слуги, и синове и дъщери! Когато получил една след друга тия грозни вести, той станал, раздрал горната си дреха от преголяма скръб, паднал на земята, поклонил се пред Бога и рекъл знаменитите думи: „Гол излязох от утробата на майка си, гол ще се и завърна. Господ даде, Господ взе; както беше угодно Господу, тъй и стана; да бъде благословено името Господне!“ Но Иов загубил свръх всичко това още и здравето си. Той заболял от ужасната болест проказа. Когато жена му го подучвала да тури край на живота си, за да се свършат най-сетне нечуваните му страдания, този велик герой на търпението й отвърнал: „Говориш като безумна. Нима доброто ще приемаме от Бога, а злото да не понасяме?“ (Иов, гл. 1—2).

Възлюблени, кой заслужава повече уважение — един, който проявява малодушие пред изпитанията на живота и затова се самоубива, или друг, който търпи до край? Самоубийството е малодушно напускане арената на страданията и негодите. Самоубиецът е белец от фронта на живота. Кой добросъвестен офицер ще извини дезертъора, който от страх пред ужасите на фронта го е напуснал? Тъй и Божият съд не може да оправдае оногова, който малодушно е сложил край на живота си, понеже не можел да търпи някои тежки изпитания.

В едно семейство се струпали много нещастия. Работите се разстроили. Дълговете се натрупали и тежели върху съзнанието на бащата като планини. В момент на малодушие бащата турил край на живота си. Останала жена му сама със своите 6 деца. Тя била вяраваца. Туй я спасило от отчаяние. След изживяване покрусата от сполетялото я нещастие, тя бързо се съвзела и с упование в Божията помощ герой-

ски започнала да се бори с негодите на живота. С голяма мъка тя успяла да отгледа своите 6 деца и да им даде хляба в ръцете... Кажете вие, кой по-добре е постъпил в това семейство — бащата или майката? Ако немощната жена, при толкова дългове и при слаби собствени сили, е могла да изплува над вълните на нещастията, по-силният ли, бащата ли не би могъл да стори това, ако имаше упование в Божията подкрепа? Но тъкмо там е нещастieto на самоубийците: те загубват вяра и надежда в Бога!

Запитаме ли се, какво спечелват те със своето грозно дело — самоубийството, ще трябва да си отговорим: нищо! Те не оправят чрез прибързаната си смърт заплетените обстоятелства, до които са дошли. Те не помагат на останалите членове от своето семейство с туй, че го лишават от себе си, от своите сили и дарби, от своите възможности и умение. А какво губят? — Всичко! Губят земния си живот, но още по-страшно е туй, че губят и спасението на душите си!

Обикновено оправдават самоубийството с това, че сигурно е бил непоносим товарът на техните злочестини, толкова непоносим, че, за да избягат от страданията, те са си отворили самоволно вратичката на смъртта. Ала, възлюблени, какво са намерили там? Радост и облекчение ли? Или още по-страшни, вечни страдания като неотменимо вземездие за техния непоправим грях? Каква полза, бягайки от дъжда, да се скриеш под капчука, който събира всички дъждовни капки от стрехата! Нашият народ казва в такива случаи: от трън, та на глог! Точно туй се случва със самоубийците. Бягайки от временните мъки, те се натъкват на вечните! Спасявайки се от мрака на тукашните страдания, те влизат във вечните тъмнини на отвъдните мъки! Не, не Самоубийството не е никакво разрешение на въпроса за страданията! а тъкмо начин за безкрайното им увеличаване!

Лекарствата против самоубийствата

Но какво трябва да се направи, за да се ограничи това социално зло — самоубийството? Понеже то произлиза често от липсата на страх Божи, от разколебането в Божия промисъл, от отчаянието, което представя положението безизходно, от чувството на пълна изоставеност, от малодушието при несполуки и от незадоволените страсти и амбиции, дълги са налага — и на пастири, и на родители — да възпитаваме ближните си и децата си във вяра и благочестие; да ги учим на страх Божи и на упование в Божия благ промисъл; да им внушаваме, че дори косъм от главата на човека не пада без Божията воля; да им посочваме против отчаянието, че от всяко безизходно положение има изход, който търпеливият намира; да ги ободрим с вестта, че Бог никого не изоставя, особено в минути на тежки изпитания, но че с любвеобилно око бди от горе над всеки страдащ; да ги подкрепим в малодушието им, като им посочим, колко по-достойно за човека е, вместо да туря край на живота си, да прояви геройство и твърдост тъкмо в негодите и изпитанията; и накрай да ги подготвим да гледат сериозно на живота — не като на градина на удоволствията, дето те са пуснати само да берат цветя и плодове, да се разхождат и забавляват, а като

на градина на дълга, дето Бог ги е пратил да работят и се трудят; да гледат сериозно и на смъртта, която не е край на живота, а врата за към вечното битие.

Истинският християнин никога не свършва живота си със самоубийство, защото знае, че Бог е негов небесен Баща, Който всичко премъдро нарежда с оглед да се постигне най-високата цел на човешкия живот — спасението на душата. Той е убеден, че Бог по-добре се грижи за нас, отколкото ние умеем да се грижим за себе си. Затуй когато си казва Господнята молитва, той съзнателно се моли да бъде и с него Божията воля. Той вярва, че в страданията, които Бог допуска през земното ни странствуване, се крие и мъдрост и милост, тъй както в родителската пръчка, предназначена за наказване на своенравните деца, се крие и мъдрост, и любов. Мъдрост, защото родителите предвиждат, какво би станало с децата им, ако те само ги глезеха и оставяха при съгрешаване без строго изправление; и любов, защото родителите треперят над доброто бъдеще на рожбите си и искат да ги видят по-добри и по-свършени.

Истинският християнин никога не свършва живота си със самоубийство, защото знае, подобно на св. ап. Павла, да живее и в обилие, и в оскъдица (Фил. 4:12), и защото е свикнал на себеограничаване и себеотречение. Той не се оставя страстите му да го ръководят и довеждат до отчаяние и самоубийство, а се бори с тях. Тъй всякога той е господар на себе си, понеже не оставя да го завладеят гордост, гняв, блуд, завист, честолюбие и пр. Как ще се самоубие поради наранено честолюбие един, който предварително го е отсякъл от себе си? Как ще посегне върху живота си поради нещастна любов един, който умее да поставя граници на плътските си наклонности? Как ще дигне ръка върху себе си поради загубване на имуществото си един, който знае, че всичко в тоя свят е преходно, и че най-богат е онзи, който има Бога за свой Покровител?

Вие виждате, възлюблени, че нашата св. вяра е сила в живота, такава сила, че предпазва и в най-заплетени обстоятелства от отчаяние, и в най-тежки изпитания от малодушие, и в най-безизходни положения от самоубийство. Ей този християнски мироглед трябва да насаждаме в себе си и наоколо си, ако искаме да спрем не само самоубийствата, но и много други злини в живота, за които няма друг цар освен вярата в Бога.

Ние трябва да признаем, че и вярващи християни в момент на малодушие могат да изпаднат в тежкото изкушение да помислят да турят край на живота си. Може би даже някои от вас са имали такива гибелни намерения. Но Бог ви е предпазил! Благодарете Му от сърце! И сега, когато стоите тук и слушате тая беседа, отговорете си на въпроса: прав ли е бил изкушителят, когато в ония черни минути ви е представял положението безизходно, живота безсмислен, по-нататъшното ваше съществуване невъзможно и самоубийството — единственото разрешение на вашия жизнен проблем? Не!... Минал е облакът на изпитанието, а с него е изчезнал и мракът на отчаянието. Грейнало е след това из невиделица пак слънцето на утехата. И ето,

вие живеете, трудите се над спасението на душите си, изпълнявате си дълга към семейството, обществото, църквата и чакате с упование в Божията милост оня миг, когато Сам Бог ще ви отзове от фронта на живота, за да отидете там, дето няма ни болки, ни въздишки, ни страдания, а е безконечен блажен живот! Всичко това би ли било възможно, ако вие бяхте послушали сатаната и бихте турили край на живота си? Не! Сега вие живеете с надежда да получите прощка на греховете си и вечните радости на рая. А при мрачното ви отчаяние, ако то би довело до самоубийство, за вас би изчезнала всякаква надежда за спасение. Защото самоубийците сами се обричат на вечна гибел.

Св. Нифонт, който поради голямата си светост имал от Бога дарбата да вижда духовния свят тъй, както ние виждаме физическите предмети, веднаж при молитва в храма неочаквано видял небето отворено и ангели да водят души на току що починали човеци към престола на Вечния Съдия. Демони спорели с ангелите, както казвали за някои души, че те са техни, защото са вършели техните дела. Но ангелите възразявали, че макар и грешни тия души са се покаяли, и не давали на демоните власт над душите, докато не се произнесе Всесправедливият Съдник, Бог! Между тия сцени изведнаж св. Нифонт вижда нещо ужасно. Демони мъкнат свързана с вериги една душа направо към ада, без да има около нея ангел, който да я защити. Тогава св. Нифонт се обърнал към един следващ отдалеч подир осъдената душа ангел и го запитал:

— Коя е тая душа и защо е попаднала под властта на демоните? Ангелът отговорил:

— Това е душата на един роб, който много страдаше на земята от своя зъл господар, понеже той го биеше постоянно и отрупваше с тежки и непоносими работи. Ако още малко беше потърпял, той роб щеше да получи заради мъченическия си живот на земята вечната радост в царството небесно. Но понеже той не претърпя докрай, а се отчая и обеси, демоните веднага добиха власт над него и ето, ти виждаш, как го мъкнат направо към ада!...

Възлюблени, страшен грях е самоубийството! Който посегне на живота си в пълно съзнание, той се лишава от участие в блажения вечен живот с праведниците. Св. Църква не позволява да бъде такъв и погребан по църковному, а го оставя да бъде предаден на земята като езичник. Как ще съди Бог ония нещастници, които в момент на умопомрачение са посегнали на себе си, то е друг въпрос, който не нам е предоставен да разрешаваме. Ние, като вярващи, трябва да помним едно — да не допускаме никакво малодушие в душите си! Да не позволяваме никакво отчаяние да ни завладява! Колкото и да ни е тежък кръстът на живота, нека знаем, че Онзи, Който понесе за всички ни най-тежкия кръст — кръста на Голгота, „като биде изкушен, може и на изкушаваните да помогне“ (Евр. 2:18). Той Сам утешително зове всички отчаяни при Себе Си, като им казва: „Дойдете при Мене всички отрудени и обременени, и Аз ще ви успокоя; вземете Моето иго върху си и се поучете от Мене, понеже съм кротък и смирен по сърце, и ще намерите покой за душите си“ (Мат. 11:28—29).

Други видове самоубийства

Но не само тия люде извършват ужасния грях на самоубийството, които в момент на отчаяние грабват чашата с отровата или си поставят въжето на врата, или се застрелват, или се удавят в реката. Има и още много други видове самоубийства, които, носейки същите почти последици както бързите самоубийства, се отличават от тях по това, че стават по-бавно, съвсем незабелязано и не предизвикват никаква потреса у околните.

Тъй например, самоубийци са скъперниците, които робуват на ненаситната си жажда за забогатяване. Те не знаят предел на своята алчност. За да натрупат повече пари, не си дояждат. При заболяване не си купуват необходимите лекарства. Търпят студ и доброволна немотия като най-велики подвижници, служейки с всичко това обаче не на Бога, а на своя идол — сребролюбието, което безжалостно ги убива, за да ги погуби навеки. Знаят се случаи, когато някои са умирали буквално от глад и мизерия, понеже не са искали да харчат от скритите във възглавници и дюшеци едри пари. Такива хора не си поставят въжето на врата, но змията на сребролюбието се е увила около врата им и по-здраво от всяко въже ги стиска, докато ги умъртви. Е, кажете, не са ли това самоубийци!?

Други, макар и да не изпиват в момент на малодушие чашата с отрова, всеки ден пият своята смърт от шишето с бавната отрова — алкохола. Те робуват на своята страст — пиянството. И са й станали до такава степен роби, че не могат вече да се въздържат. Те ясно съзнават в часовете на отрезвяването си, че вървят към гибел, но пак пият, разстройват здравето си и преждевременно напущат земния живот. Не са ли и те явни самоубийци?!

Трети нито се застрелват, нито се удавят в реката, но са се предали на ненаситно сладострастие. Оставили са да ги пронизват стрелите на плътските желания и се давят ежедневно в тинята на своя порок. Те губят силите си, затъпват дарбите си, помрачават съвестта си, оскверняват сърцата си, окалват душата си и измърсяват до възможния краен предел дрехата на своето кръщение! Когато преждевременно се състарят, те се виждат негодни вече за никаква полезна работа. Мнзина от тях завършват с най-срамни болести жалкото си земно съществуване. Някои стават инвалиди за цял живот. А има и такива, които завършват с лудост. Е добре, не са ли и тия люде самоубийци?!

Четвърти убиват чрез безчовечните си дела най-скъпото в своята душа — съвестта си — и стават след това страшилище за околните си. Не сте ли виждали такива човеци в живота, на които окоето не мигва да излъжат, да оклеветят ближния си, да го очернят, за да се облагодетелствуват сами за негова сметка, да му отровят съществуването, да му отнемат службата, да обрекат на глад и мизерия както него, тъй и децата му и семейството му! Тия люде са убили образа Божи в себе си. Не са ли те духовни самоубийци, по-зловещи от ония, които посягат на физическия си живот?!

Благочестивите самоубийци

Но, възлюбени, срещат се и люде благочестиви, които нито от сребролюбие страдат, нито на невъздържано пиянство робуват, нито на блуден живот са се предали, които, напротив много се въздържат, много постят, никак не си угаждат, живеят порядъчен живот и все пак се намират под угрозата да бъдат обявени в известни случаи за самоубийци. Кои са те? Има ли ги между нас? — Може би!

Не сте ли срещали такива християни, които, когато ги сполети болест, — от прекалено усърдие да търпят или от прекомерно упование в Бога, — се отказват да бъдат лекувани от лекари и да приемат лекарства! Те мислят, че поведението им е богоугодно, че Господ, ако иска, ще ги изцери и без лекари, и с пресилената си надежда в Бога стават Божии изкусители и нерядко заплащат прекомерния си подвиг с преждевременна смърт! Това е една много тънка форма на противене на Бога, която стои нейде на границата между изкушаването на Бога и самоубийството.

Не знаят ли такива люде, че Господ, Лекарят на лекарите, ни е заповядал, за наше смирение, да се обръщаме и към земните лекари! „Дай място на лекаря, защото и него Господ е създал“, говори премъдрият Исус, син Сирахов (гл. 38, ст. 12).

Вярно е, че без Божията помощ никой земен лекар не може да помогне на болния. Ала от това не следва, че не бива да се лекуваме. Болният трябва да прибегне най-напред към Божията помощ, а след това да потърси и лекарската намеса. Затуй е казано: „Болен ли е някой между вас, нека повика презвитерите църковни, и те да се помолят над него, като го помажат с елей в името Господне“ (Иак. 5: 14). Най-напред потърси Господа, изповядай се, причасти се, направи си маслосвет, а след туй не отказвай да приемеш и предлаганите ти лекарства. Защото „Господ е създал от земята лекарства, и благодарноумен човек не ще ги пренебрегва (Иис. Сир. 38: 4).

Св. Василий Велики тъй разсъждава по повдигнатия въпрос: „Понеже нападаното от всякъде наше тяло е изложено на много различни болести, идващи и от вън, зараждащи се и отвътре чрез приетата храна, както и причинявани от излишното ѝ или недостатъчно приемане, то Бог, Който се разпорежда с целия наш живот, ни е позволил лекарското изкуство, което... има за цел да избавя от излишното и да попълва недостатъчното. Защото не сами по себе си са поникнали тревите, които имат свойствата да церят разните болести, но, явно е, по волята на Създателя, Който ги е произвел с цел да служат за наша полза. Затова свойствата, които се крият в корените, в цветовете, в листата, в плодовете и в соковете, както и откритите в металите и в морето годни неща за ползуване на плътта, всичко това е подобно на ония елементи, които се приемат в храната и питието. Пълно безсмислие би било да очакваме за себе си здраве единствено от ръката на лекаря. Но и туй ще бъде упорство, ако избягваш при всички случаи ползуването от лекарското изкуство. Ние напротив, като приемаме даровете от Бога, Който устройва с благост и премъдрост нашия живот

ще просим от Него най-напред познания за тия причини, по които Той ни поразява, а после и избавление от скърбите. И ще приемаме даруваната ни благодат на изцелението с благодарност“.

Някои християни, криво разбиращи благочестието, като боледуват, се отказват от лекари и лекарства по други причини — понеже лекарите им предписвали блажни храни в постно време. А те не желаят по никакъв начин да нарушат поста. Предпочитат да боледуват и да умрат, но не и да загубят подвига си (а може би и славата си?) на постници.

Правилно ли постъпват такива люде? Не, защото те превръщат поста в самоцел, когато той е само средство на духовния живот. Господ е установил постенето, за да обуздава чрез него страстите на човека, но не и за да убива живота. Когато болният лежи на легло, плътта му е достатъчно изнурена от болестта, за да няма нужда още и постът да я доизнурява. Иначе, продължи ли той да пости, може да свърши преждевременно живота си. Тогава няма ли това да бъде нещо като самоубийство? Тъй неправилно ориентираната, болезнено чувствителната, щекотливата съвест може да доведе човека до съвсем неправилни и небогоугодни постъпки.

Ако някой православен християнин боледува през велики пости и лекарите намират, че той трябва да наруши поста, за да не заслабне дотам, че да умре, той трябва със спокойна съвест, без всякакво смущение да последва съветите им. Св. Църква изисква строго спазване на постите, но от здравите люде, не и от болните, на които сам Бог е наложил друг много по-тежък пост — болестта. Бог не възлага два кръста. Един е достатъчен за спасението на човека. Защо ти в прекаляването си искаш непременно да бъдеш два? Ще можеш ли да ги понесеш? А ако изнемогнеш и паднеш, кой ще бъде виновен за гибелта ти?

За успокоение на свръхчувствителните съвести ще посочим 69 апостолско правило. То предвижда наказания за нарушителите на постите, но изключва от това болните. Св. Тимотей Александрийски пък направо говори: „На болния... може да бъде разрешено употребяване на храна и пиене, според състоянието на тялото му, каквито може то да понесе, даже през великата четиридесетница преди настъпването на Пасхата. Същото се разрешава и на жени, които се намират през това време в родилни болки“ (6 правило). В 86-то правило на св. Василий Велики се казва пък, че онзи, който по независещи причини яде нещо (блажно), не върши беззаконие. Всички тия правила са внесени в църковния канон и по тях св. Църква се ръководи. Ако тя разрешава на болните да блажат през постно време, няма защо те да се смущават, че лекарите им предписват по-силна храна. Здравето е дар Божий и трябва да се пази, разбира се за да се служи с него на Бога и на ближните, а не за да се злоупотребява с него, като се прахосва в греховен живот.

При един велик постник идвала една жена да му носи питки от ечемик, които той ядел размекнати във вода. Един ден той се разболял. Когато дошла при него богобоязливата оная жена, за да го навести, съблязнила се от туй, че той бил нарушил строгия си пост и ядел

някаква лека блажна млечна храна, за да подкрепи отпадналите си сили. Постникът знаел, че тая жена в ревността си да се подвизава за Бога отива до неразумност, че не веднаж при заболяване се е отказвала от лекарска помощ и, за да я вразуми, рекъл ѝ:

— Ако аз умра, ще трябва да дам пред праведния Съдия ответ за своята смърт. Аз ще бъда подведен под отговорност като човек, който е бягал от подвизите и се е отклонил от трудовете на службата си, — като човек, който е можел с малко храна да предотврати смъртта и да остане жив, за да се труди и да събира чрез труда си богатство, но който пред добродетелния живог е предпочел гладната смърт. Боейки се от това, аз наруших поста си, за да мога, като оздравея, пак да го продължа, а покрай него да се упражнявам и в другите добродетели.

При тия мъдри разсъждения жената се успокоила, като се на туй отгоре и поучила, как при подобни обстоятелства трябва сама да постъпва.

Колко разсъдителни са били св. отци! Те знаели с дадената им от Бога благодат да се движат по благословения път на златната умереност, та нито чрез извънреден пост да убиват силите си или да дохождат в гордост, нито чрез себеугаждане да отпаднат от пътя на добродетелта.

Св. Григорий Богослов ни е оставил между многото си мъдрости някои чудни мисли по въпроса за непрекаляването в поста. „Ако аз реша да изтоща тялото си, говори той, то няма да имам кого да взема за сътрудник в добрите дела. А аз знам, защо съм извикан към живот. Знам, че трябва да се издигам към Бога чрез делата си... И тъй, ние сме длъжни да се грижим за тялото — този сродник и служител на душата. Макар и да го обвинявам като враг за това, което търпя от него, но в същото време аз го обичам като приятел заради Тогова, Който ме е съединил с него“.

Накрай, на ония наши братя и сестри, прекалени ревнителни, които отказват да се лекуват, понеже светците уж не одобрявали да се лекуват болестите и сами не се лекували, ще кажем, че това съвсем не е вярно. Имало е много Божи угодници, които сами са били лекари и са давали медицинска помощ на прибъгващите до тях. Св. Сампсон странноприемец е бил лекар и е помагал с лекарското си изкуство на болните. Св. великомъченик Пантелеимон също е бил лекар. Целители на човешките болести са били и известните лекари-безсребреници, наречени така, понеже не са взимали възнаграждения за оказваната помощ: св. св. Кир и Иоан, Козма и Дамян, Ермолай, Диомид, Фотий, Аникита и мн. други. Св. евангелист Лука е бил лекар по професия. Па и Сам Исус Христос е лекувал телесни и душевни болести.

Много Божи угодници са устройвали болници за страдащите. Например св. Теофилакт, св. Василий Велики и др. А мнозина светци при болест смирено са прибъгвали до лекарска помощ, защото са се считали недостойни направо от Бога да бъдат лекувани. Ако някои, като св. Серафим Саровски, понякога са отказвали да приемат услугите

на лекарите, то е било по особен Божи промисъл и поради тяхната необикновено велика вяра.

Те са получавали внезапно и чудесно изцеление, за да покажат на света другата истина, че Бог съществува, че Той е всемогъщият Лекар, Който може с една дума да изцелява и Който следователно може и чрез земните лекари да помага, стига само човек с вяра да Му се помоли при болестта си.

За нас, обикновените християни, които нямаме великата вяра на св. Серафима, остава да вървим по умерения път на разумността. Разболеем ли се, няма да търсим Сам Бог отгоре да ни лекува, а ще се помолим Богу да бъде милостив към нас грешниците и да ни подари здраве. След като използваме църковните средства (изповед, причастие, маслосвет), ще повикаме и лекарите. И тогава, вярвайте, Бог ще благослови лекарската ръка и чрез нея ще ни подаде здраве. Бог ще благослови ножа на хирурга и чрез него ни избави от смъртната опасност. Тогава, дори и да ни бъде съдено да умрем, няма да бъдем виновни, че сами сме предизвикали смърта си, защото всички ще знаят, че сме направили всичко, що е в наша власт, за да запазим за Бога и за ближните си своя живот — това върховно земно благо. Но който не прави възможното за запазване живота си, как ще отклони обвиненията, че се е, макар и неволно, самоубил?

И тъй, възлюбени, завършвайки, нека помолим Всеподателя Бога да ни дарува разум и мъдрост, та никога да не изпадаме от неразумие в увлечения, които, при нашето искрено желание да се спасим, да ни погубят. Да бъдем във всичко покорни на Бога и на св. Му Църква! Да не упорствуваме в своите неправилни схващания! Да не казваме, че ние по-добре знаем и по-добре разбираме нещата от св. отци! Да държим златната среда и в нищо да не прекаляваме! Тогава, с Божията помощ, ще се спасим. Амин.

ШЕСТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

(Продължение)

„Който съблазни одного от тия малките, които вярват в Мене, за него е по-добре да му надянат воденачен камък на шията и да го хвърлят в морската дълбочина“ (Мат. 18:6).

Възлюбени,

Много пъти се случва с нас, духовниците, когато изповядваме вярващите и стигнем до шестата Божия заповед — „Не убивай!“ — да чуем отговора:

— Отче, не съм никого убил. В тоя грях поне съм чист!

— Ами никого ли не си съблазнил? Не си ли въвлякал в грях някого със своя лош пример? Не си ли убил душата му, като си я научил да греши?

Изведнъж настъпва мъчително мълчание, след което с глух шепот изповядващият се признава:

— Уви, оказва се, че и тая Божия заповед съм нарушил! Да, отче, давал съм поводи за съблазън!...

И започва изреждането на конкретни случаи...

Тъй се случва с не един християнин — да мисли, че никого не е убил, понеже под убийство разбира само отнемането физическия живот на човека. А че е дал повод на мнозина да скъсат с Бога и да влязат в смъртни грехове, това не му е и минавало през ума! Обстоятелството, че малцина съзнават тежестта на съблазняването като духовно убийство, ни дава основание да посветим днешната беседа на спасителни размисли върху духовния смисъл на шестата Божия заповед.

Съблазняването е духовно убийство

Духовното убийство е грях много по-тежък от физическото, толкова по-тежък, колкото душата е по-ценна от тялото. Да убиеш ближния си е велико зло, защото му отнемаш най-ценното земно благо — живота. Но да съблазниш ближния си и да въвлечеш в грях душата му, е още по-велико зло, защото му отнемаш вечното спасение — рая.

Животът на тялото се състои в единението между тяло и душа. Напусне ли душата тялото, за него настъпва смърт. Животът на душата се състои в единението между нея и Светия Божи Дух. Напусне ли Светият Божи Дух душата на човека (а това става, когато той се предаде на греховен живот), за неговата душа настъпва гибел. Съблазнителите, които вкарват ближния си в грехове, му причиняват тъкмо тая тежка духовна смърт!

Блажени Августин казва: „Не мисли, че ти не си убиец, ако си научил ближния си на грях... Ти погубваш душата на съблазнения и отнемаш от него това, което принадлежи на вечността“.

Ето защо Спасителят с толкова строгост говори: „Който съблазни едного от тия малките, които вярват в Мене, за него е по-добре да му надянат воденичен камък на шията и да го хвърлят в морската дълбочина“ (Мат. 18:6).

Колко много духовни убийци има днес, които сеят съблазън около себе си! И колко плачевни последици се раждат от туй! А при това обществото е свикнало със съблазните като с нещо едва ли не редно в живота! То никак не се възмущава, когато ги вижда из улиците на града с показана надменност да се натрапват на погледа на хората! Ако се чуе, че някъде станало убийство, всички ще наострят уши, жадни за сензации. Някои ще се възмутят. Други ще се потресат. Тъй или иначе, убийството ще раздвижи духовете. А съблазните, които причиняват пагубата на толкова много души, кого възмущават, кого потресват? Мнозина обичат съблазните, други чрез съблазните запълват живота си с напрежение, а трети — о, колко е страшно дори да се изрече това — чрез съблазните си изкарват прехраната!

Нашият Спасител Иисус Христос в една от Своите речи говори за дявола: „Той си беше открай човекоубиец!“ (Иоан 8:44). Какво е искал да каже Господ с тия думи? Този въпрос неминуемо се налага

на всеки, който обича по-дълбоко да разсъждава, защото не се знае нито един случай дяволът да е убил някого. Тъй да вземе нож и да заколи човек, или да му подаде чашата с отрова, или да го обеси! И все пак Спасителят има пълно право, като го нарича човекоубиец, защото той върши много по-страшни убийства от физическите, — той убива човешки души, като ги съблазнява и въвлича в грях. Колко милиони са станали негова жертва!

Съблазнителите подражават на дявола. Без да убиват тялото, те погубват душата, с което причиняват смърт и на едното, и на другото.

Някога Бог наказал вавилонския цар Валтасар, като му отнел и царството, и живота затова, че той в гордостта си се одързостил да употреби веднаж на трапезата си плячкосаните от Иерусалимския храм свещени съсъди. Тогава от невидима ръка била написана на стената смъртната присъда на царя: „Мене, текел, упарсин“ (Дан. 5:25) — думи, които вещаели пагуба, разорение, наказание!

Възлюблени, колко по-голямо наказание заслужават ония, които злоупотребяват не със златни храмови свещени съдове, но които погубват живите храмове на Светия Дух, безсмъртните човешки души, като чрез своите съблазнителни примери ги правят от чаши на благодатта — съсъди на скверни дела и вместилища на най-гнусни пороци!

„Горко на света от съблазните, защото съблазни трябва да дойдат; обаче горко на оногова човека, чрез когото съблазън дохожда“ (Мат. 18:7).

Чрез кои хора идват съблазните?

Родители — съблазнителни

Най-напред чрез родителите! Това е просто невероятно, но е факт. Невнимателните към възпитанието на своите деца родители, без да сат, ги съблазняват, като пред тях говорят срамни думи, пред тях се карат пред тях вършат всевъзможни по-големи или по-малки грехове.

Например бащата, който има ужасния навик да псува, и майката, която обича често да кълне, съблазняват децата си, когато пред тях в раздражено състояние изричат неприлични думи! Има случаи, когато се правят забележки на такива небомислящи родители, като им се казва, че те не дават добър пример на децата си. Знаете ли как обикновено родителите възразяват?

— Децата са още малки. Нищо не разбират!

И продължават да псуват и кълнат. А децата запомват чутото. Те всичко попиват, защото са впечатлителни. Техният идеал е да подражават на възрастните. И както в игрите си те си разделят ролите, като момченцето се нарича баща, а момиченцето — майка, тяхната пък сестричка е, детето им, тъй и когато се срещнат с другарчетата си от улицата и се представи сгоден случай, те ще употребяват същите грозни думи, които са чули от бащата и от майката в къщи. Момчето ще псува, подражайки на баща си, а момиченцето ще кълне, имайки за образец майка си!

Тъй още в тая невинна възраст децата са отровени. И то от кого? От ония, които иначе треперят над тях, грижат се ден и нощ за от-

хранването и обличането им, бдят над образованието им и са готови на най-големи жертви за добруването им!

Родител да заколи детето си е чудовищно. А родител да съблазни душата на детето си с лошите си приказки е нещо обикновено! Никой не се възмущава от това! Никой не търси отговорност за това!...

Още по-лош е случаят, когато родители съблазняват децата си със своите лоши дела и съвети. Например сложена е софрата и в тоя момент на вратата се чука. Майката набързо грабва и скрива баницата, за да не почерпи с нея госта. Виждат това децата и го запомват. Бъдете сигурни, че и те утре ще постъпват по същия начин!

Друг пример: идва някой да търси бащата, а той се е заиграл на карти или на табла с някой свой приятел. Бързо поглежда той към детето и му казва:

— Няма ме тука!

Детето знае урока си. То лъже вече, без да му мигне окото. Излиза и спокойно казва на посетителя:

— Татко не е тука.

— Но аз го видях, че скоро се върна в къщи.

— Да, но пак излезе.

— По много важна работа го търся.

— Няма го. Излезе!

Иди да научиш вече това дете да не лъже! Невъзможно! Като порасне, то ще предава и на други добития още в детинство опит и ще твърди наляво и надясно с цинично безсрамие:

— Без лъжа не може да се живее на тоя свят!

А истина е обратното: с лъжата животът е станал невъзможен в тоя свят!

Най-лош е случаят, когато бащата и майката се карат пред децата си. Те отравят невинните души с ужасния си пример. Детето не е съвсем безкритично. То чувствава от кавгата кой е прав и кой е крив и започва да изпитва неволно омраза към кривия, който не само не си признава грешката, но се и нахвърля с най-грозни думи срещу другия! Днес може да е крив бащата. Детето загубва уважението си към него. Утре може да е крива майката. Детето загубва уважението си и към нея! И тогава?... Кой ще възпитава това отровено дете? То не може оттук нататък да търпи наелектризираната с омраза атмосфера в къщи и предпочита да е на улицата. Там, разбира се, не го чакат по-добри примери. Но там поне е весело и забавно!...

Да не говорим за други още по-грозни случаи, при които родителите не само неволно съблазняват децата си, но и умишлено ги учат на зло, смятайки, понеже сами така са били възпитани някога от родителите си, че добрият в тоя живот не може да успее, че трябва човек да е лош, да е нахален, да е егоист, да е брутален, жесток и безогледен, за да си пробие път в живота.

Не сте ли виждали родители, които, като наблюдават, как децата им се бият с другарчетата си и ги надвиват, или как в известни игри хитруват и измамват другите, ги похваляват; а ако узнаят, че децата им се оставят да бъдат бити, ги мърят: „Нека ви бият, щом не

знаете да се защитите“. Други родители, виждайки, как децата им донасят в къщи чужди работи, които те не са им купували, не ги наказват, а или се правят, че не виждат кражбата, или мълчаливо я одобряват, или дори гласно я насърчават, като споделят помежду си тъй, че да ги чуят децата им: „Ще бъдат добри домакини. Не разпиляват, а внасят в къщи!“

Какво ще стане от тия деца, на които утрината на живота е вече покрита с толкова тъмни облаци?!... За такива съблазнители-родители се отнасят страшните думи на Спасителя: „Който съблазни едно от тия малките, които вярват в Мене, за него е по-добре да му надянат воденичен камък на шията и да го хвърлят в морската дълбочина“ (Мат. 18:6).

Родители, не учете децата си на грех!

Писатели — съблазнители

Великият руски баснописец Крилов между многото си безсмъртни басни е оставил една, която носи заглавието „Писател и разбойник“. Съдържанието ѝ е следното: Пред Божия съд застанали двама нови преселници във вечността — един разбойник, който извършил много злодеяния, и един писател, който разливал в творенията си тънката отрова на злото, насаждал покварата и разпространявал разврата. След произнасяне на присъдата били поставени на железни вериги два големи котела, в които и били хвърлени виновните. Под котела на разбойника бил запален страшен огън, от пламъците на който и камъните в ада взели да се пукат. Под писателя отначало едва тлеел малък огнец, който обаче, колкото повече време минавало, толкова повече се разгарял. Вековете отлитали, а този огън все се усилвал. Кладата на разбойника отдавна вече угаснала, а тая под писателя горяла със все по-страшна мощ. Най-сетне писателят възмутено извикал, че и тук няма никаква справедливост, че той изпълнил света със славата на своето име, че и да си е позволил малко волност, тя не можела да се сравни с грозните вулгарни престъпления на разбойника и пр. Но ето, чул се глас: „Нещастнико, и ти ли обвиняваш Провидението? Как смееш да се сравняваш с разбойника? Неговата вина не е нищо пред твоята. Със своята лютост и злост той е бил вреден, докато е бил жив. А ти... твоите кости отдавна са изтлели, но всеки ден изгряващото слънце осветлява нови беди, на които ти си виновникът. Отровата на твоите творби не само не отслабва, но от век на век става по-люта. Погледни всички ония зли дела и нещастия, на които причинител си ти! Ето деца, които са срам за своите семейства и отчаяние за бащите и майките. Кой е отровил умовете и сърцата им? — Ти! Кой е осмял съпружеството, началствата, властите и на тях е преписвал всички нещастия между хората? — Ти! Не ти ли облече в примамлив външен вид и страстите, и пороците? И ето, цялата страна, опoена от твоето учение, е изпълнена с убийства и грабежи, раздори и метежи и е доведена до гибел от тебе! За всяка капка сълза и кръв в нея ти си виновен! И при все това проявяваш смелост да хулиш Провиде-

нието? А колко още злини в бъдеще ще се родят от твоите книги! Сега ще трябва да търпиш за онова, което си извършил. Наказанието ти е отмерено според твоите дела“.

От тая басня се вижда, че човек може да убива ближните си не само с острия металически нож, но и с малкото металическо перо, ако го употребява за зло. Да, мъничкото писателско перо може да се окаже дори много по-смъртоносно от ножа, когато е в ръцете на писател с талант, който обаче служи с дарбата си не на доброто, а на злото.

Погледнете булевардната и криминалната литератури, които на право троят съзнанията на младите и неукрепнали още в доброто читатели! Към колко авантюри и престъпленния подтикват те въображенията в разпалените малки главички! Колко изнервят те чрез напрежението, което предизвикват, и колко вредят на здравето!

Горко, горко на света от съблазните!

Лошата литература на пръв поглед не изглежда нещо страшно. Ех, книга като всяка книга! Прочетеш я и я захвърлиш. И толкоз! Но с това свършва ли се? Съвсем не! Лошата книга е посяла семето на лошите идеи в душата. Това семе е поникнало. Идеите взели да се превръщат в дела. Делата стават навик. Навикът — втора природа. Втората природа пък ражда съдбата на човека, не само временната му, но и вечната!

Казват, че книгата била най-добрия приятел на човека. Да, приятел, ала не всякога добър. Както има приятели, за които децата много държат, наричайки ги добри, но които им влияят зле, тъй има и книги, които мнозина смятат за полезни и добри, но които ги погубват. Народната поговорка казва: „С какъвто дружиш, такъв и ставаш“. Ако дружиш духом с писатели, които развъртават въображението ти, рисувайки привлекателно лекия път на неморалния живот, ти непременно ще се нагодиш по вкуса им, защото това ти се вижда интересно, забавно и приятно. Но тогава ти си загубен за християнството и за неговия повик към дълг, жертвеност и себеотречение. Ти си покварил най-ценното в тебе — душата!

Същото, което казахме за лошите книги, се отнася и за неморалните картини, които дразнят въображението и събуждат низките инстинкти у човека. Св. Църква всякога е съзнавала пакостното влияние на неморалните картини и затова в 100-то правило на Шестия вселенски събор е забранила съблазнителните изображения. Ето и текстът на това правило:

„Очите ти нека гледат право и от всичко, що е за пазене, най-много пази сърцето си (Прит. 4:23—25), завещава премъдростта, защото телесните сетива лесно внасят своите впечатления в душата. Затуй не позволяваме от сега нататък по какъвто и да е начин да се рисуват такива изображения на дъски или на нещо друго, които услаждат зрението, покваряват ума и предизвикват (възбуждат) пламъка на нечистите удоволствия. Ако пък някой дръзне да върши това, да бъде отлъчен“.

Колко строга мярка! — ще кажат някои! Отлъчване от Църквата, следователно и от вечното спасение само затова, че си позволил ху-

дожникът да нарисува някоя възбуждаща низките страсти картина! Да, строга, но справедлива мярка! Защото тоя художник, ако рисува такива картини, отлъчва с тях от вечното спасение не една, а много човешки души, като ги съблазнява!

Писатели, художници, мислете за последиците от вашите творения!

Други съблазни

С казаното до тук не се свършва списъкът на съблазните в живота. Дори и да искаме, ние не бихме могли да ги изброим всичките. Тъй много са те! Вървиш из улиците на големия град и срещаш съблазни на всяка крачка. Тук някой разказва високо някоя неприлична история, а другите около него гръмка се смеят, там жени се движат, но в такова нецеломъдрено облекло, че привличат вниманието на всички мъже. По-нататък виждаш кино и в изложените за реклама картини такива сцени че се събуждат позадрямалите в тебе низки страсти.

Съблазни текат по всяка улица. Съблазни идват едва ли не от всеки човек. Даже и ние, които говорим против съблазните, често даваме поводи за съблазън, като не вършим всякога онова, на което учим другите. А какви тежки са последиците от една дори само съблазън, мъчно може да се опише.

Св. Тихон Задонски казва: „Съблазънта е същото, каквото и епидемията. Епидемията заразява и умъртвява тялото, а съблазънта заразява и умъртвява душата на човека. Епидемията се появява в един човек, а после се заразява целият дом, цялото село, целият град и накрай цялата страна; тъй и съблазънта идва от един човек, а от него минава върху мнозина“.

В Библията на много места се разказва, че еврейският народ, който бил избран от Бога да бъде носител сред езичниците на истинското богопочитание, е бил склонен към идолопоклонство и често изпадал в този мерзък грях, за което Господ строго го наказвал. Но как се появявала съблазънта за покланяне на идоли? Често пъти към това довеждал гибелният пример на един само човек. Така, според повестуването на книгата „Съдии Израилеви“ един израилтянин на име Миха си направил кумир, излян от метал, поставил го у дома си и си намерил левит, който да му пренася жертви. Узнали за това войниците от Дановото коляно и откраднали кумира. Те занесли съблазънта сред народа. По такъв начин идолослужението на един човек станало всеобщо!

Много примери има за бързото разпространение на злото чрез съблазънта. Не е ли такъв случаят с жените и модата, на която те слепешката робуват, заразявайки се една от друга и съблазнявайки цялото общество с неприличното си облекло? Колко много съблазни идват чрез модата! Отделни хора я измислят, а всички почти жени ѝ се покоряват, без да се питат прилична ли е тя, или не, здравословна ли е, или не!

Модата е страшен тиранин, който често мъчи жените, за да мъчи чрез тях мъжете. Колко лекомислени жени плащат с живота си своите

увлечения по модата! Не сте ли свидетели, как през най-тежките зимни дни, когато дърво и камък се пука от студ и когато всичко се облича в топли дрехи, суетните жени, тия непреклонни служителки на модата, ходят леко облечени и непременно с тънки като паяжина воалажени чорапи! Те се връщат в къщи посинели от студ, с грип, с ангина, а може би даже и с възпаление на дробовете, вследствие на което падат болни и плащат със здравето или живота си своя кървав данък на модата! Но оздравеят ли, пак ѝ робуват.

Защо е всичко това? Някои жени го правят от сляпо подражание на другите, за да не кажели за тях, че били изостанали назад. На такива, обясниш ли им, че се провиняват против шестата Божия заповед, тъй като убиват и себе си, а съблазняват и другите, могат да се опомнят, покаят и поправят. Но има и такива, които желаят чрез съблазнителното си облекло, ушито по последна мода, да блеснат, да покажат хубостта си, да привлекат погледите. Към тях се отнасят думите на Спасителя: „Горко на оновова човека, чрез когото съблазън дохожда“ (Мат. 18:7).

Един проповедник, за да покаже, че модата е най-глупавото законодателство, на което без разум се покоряват разумни люде, привежда следния пример:

Излязъл някой си ловец на лов. Видял една дива гъска и се опитал да я убие. Но понеже не бил много опитен в стрелбата, ударил я така, че засегнал само опашката ѝ, от която отхвъркнали перата, като останали да стърчат само две. Бедната гъска! Тъй обезобразена, не смеела да се върне в къщи. Какво ще кажат близките ѝ? Всички ще ѝ се смеят! Затуй тя тръгнала да пътува, за да отиде нейде, дето не я познават. След дълго скитане дошла до едно благо, обрасло с тръстика. Там живеели много диви гъски. Когато те видяли новодошлата, избухнали най-напред в смях:

— Вижте, вижте! Това плашило има само две пера на опашката! Но една по-влиятелна гъска се обадила неочаквано:

— Моля, моля, чакайте! Това е едно интернсно явление! То е сигурно най-новата мода!

— И аз намирам, — добавила друга, — че тази мода е много сполучлива!

На следната сутрин, когато обитателите в тръстиката се събудили, представила се странна гледка: всички по-млади гъски имали само по две пера на опашките си. Старите гъски — майките — били изскубали, макар и със свито от болка сърце, перата на своите дъщери, а на третия ден и сами си оръфали старомодните пера от опашките, за да могат и те, обезобразени по последната мода, да се явят на плажа край тръстиката!

Възлюблени, нека от тая басня не се оскърбяват ония от сестрите, които досега са чувствували склонност да робуват на модата, като или са се обличали в неприлично къси и с големи деколтета рокли, или са си червили устните, или са си правели маникюр на ноктите, или в друга някоя подробност на тоалета си са гледали да не бъдат в суетата

и в съблазънта по-назад от другите. Но нека се размислят над разказаната басня и нека се постараят да се поучат от нея!

Облеклото ни е дадено, за да ни пази и покрива, а не да ни излага и открива! То трябва да ни пази както от простуда, тъй и от нецеломъдрените погледи на другите. Който злоупотребява с облеклото, той и себе си убива, и околните наранява. Затуй и ще получи двойно наказание.

Има жени, които не мислят никого да съблазняват, но ходят неприлично облечени поради това, че всички тъй ходели. Така се явяват те дори и в църква. Нека бъдем справедливи и да им признаем, че те наистина нямат намерение да съблазняват. Но туй значи ли, че никой поради това не се съблазнява? Добри християни се учудват, как тия благочестиви жени така се явяват в църква! Нека знаят такива наши сестри, че те много тежко ще отговарят пред Бога, макар че не са били умишлени съблазнителки, защото поради несправедливостта си са давали все пак повод за съблазън. Нека всички помнят чудния съвет на св. ап. Петра: „Вашето украшение да бъде не външно, сиреч, плетене на коси, кичене със злато или обличане в премени, а вътрешно — скритият човек на сърцето в нетленната красота на кроткия и тих дух, което е драгоценно пред Бога“ (1 Петр. 3:3—4).

Св. ап. Павел е оставил една прекрасна мисъл, с която е искал да изрази, колко много трябва ние да бдим над спасението не само на своята душа, но и на душата на ближния, за когото е пролял Иисус Христос кръвта Си. Той казва: „Щом храната съблазнява брата ми, няма да ям месо никога, за да не съблазня брата си“ (1 Кор. 8:13).

Тъй и християнките-жени трябва да си кажат „Щом моето модно облекло съблазнява братята в Христа, няма да обличам никога такава рокля, с която мога да съблазня и погубя душите им!“

„Щом това съблазнява моя ближен, няма да го върша!“ Тъй трябва да си казват всички — и жени и мъже, и малки и големи, и родители и свещеници — щом почувствуват, че нещо у тях — било в държанието им, било в приказките им, било в постъпките им съблазнява по-малките, за които Христос повисна на кръста. Защото пуснеш ли съблазънта, не можеш вече да я проследиш и да ѝ видиш края... Съблазняването е най-големият грях.

Мъдрият Митрополит Филарет Московски, като разсъждава върху разликата между обикновените грешници и съблазнителите, открива, че Христос е много снизходителен към грешниците, но страшно строг към съблазнителите. За последните Той е определил воденичен камък, като е казал: „Горко на оногова човека, чрез когото съблазън дохожда“ (Мат. 18:7).

„О милосърдни Господи, — извика учуден Филарет Московски — за греховете и грешниците Ти говориш с толкова спокойствие, с толкова кротост: „Не съм дошел да призова праведници, а грешници към покаяние“ (Мат. 9:13); а за съблазните и за съблазнителите говориш така плачевно и така грозно!.. „Зная, Господи, че Твоите съдби са праведни“ (Пс. 118:75). Наистина, плачевен и страшен е грехът, но съблазънта — още повече. Аз мога, с помощта на Твоята благодат, и

да прекратя греха си, и да го очисти с покаяние, но аз не съм властен нито да прекратя, нито да очистя съблазънта, ако тя по моя вина е извършена и е преминала у другите“...

Как ще отговорят съблазнителите на съдния ден? То е страшно и да се помисли! Св. Иоан Златоуст казва: „Вие, които съблазнявате другите към грях, ще бъдете наказани двойно“. И това е напълно справедливо, защото двойна е вината на съблазнителите. Най-напред те са виновни за това, че сами вършат грях, а след това и за туй, че учат на него и другите!

Спасителят предупреждава съблазнителите, като рисува така съдбата им при свършека на тоя век: „Ще изпрати Син Човечески Ангелите Си, и ще съберат от царството Му всички съблазни и ония, които вършат беззаконие, и ще ги хвърлят в огнената пещ; там ще бъде плач и скърцане със зъби“ (Мат. 13:41—42).

Предпазване от съблазните

Но, възлюблени, като знаем, че светът е пълен със съблазни, какво трябва да сторим? Да скръстим ли ръце и да се оставим да ни влече течението на живота? Не, защото тогава сами ще бъдем виновни за гибелта си. Когато се появи епидемия, какво правим ние? Веднага взимаме предпазни мерки, за да не ни засегне заразата. Тъй и тук, като вярващи християни ние трябва да вземем съответните мерки, за да се запазим от бактериите на световните съблазни.

Обърнахте ли вие внимание на тая Христова дума: „Съблазни трябва да дойдат“ (Мат. 18:7)? Тя е тежка, но правдива дума. Бог допуска зло, за да не се предадем на безгрижен духовен сън. Изкушенията са необходими за нас, за да се калим в доброто. Не е тъй мъчно да бъдеш добър сред добри. Но да бъдеш добър, когато мнозина около теб са лоши, ето това е заслуга.

В древните светоотечески писания има пророчества, че в последните времена, когато беззаконията ще се увеличат неимоверно много, вярващите ще се спасяват без особени подвизи, само с устояване срещу съблазните. Тъй например, св. Антоний Велики, след като описва състоянието на монасите преди второто пришествие като много жалко в духовно отношение, понеже няма да има между тях ревност за богоугоден живот, казва накрай: „Все пак между монасите от ония времена ще има някои далеч по-добри и по-свършени от нас, понеже по-блажен е този, който е можел да съгреша и не е съгрешил, да стори зло и не е сторил (Сир. 31:11), отколкото онзи, който се увлича по доброто от примера на мнозина добри. Тъй Ной, Авраам и Лот, които са водели свет живот сред нечестивците, справедливо се прославят от Писанието“.

Лот е бил велик, когато се намирал сред содомци и гоморци, защото не се е приобщавал към техните грехове. Всеки ден беззаконниците са го съблазнявали с гибелните си примери, но той не им е подражавал. Живеейки в царството на сатаната, той е бил верен на

Бога. Обкръжен от грях, той не затъвал в него, а сред морето от беззакония, седнал в лодката на своята добродетел, плувал безопасно.

Тъй и ти, днешният християнин, макар да си заобиколен от съблазни, отбягвай ги!

Движиш се из улиците, дето минават съблазнително облечени жени. Но ти си припомняш думите на Спасителя: „Всеки, който поглежда на жена с пожелание, вече е прелюбодействувал с нея в сърцето си“ (Мат. 5:28) и си речеш: „Защо да омърсявам с грешни въображения съзнанието си! Защо да възбудям нервите си и да смущавам съня си! Няма да гледам!“ Ето ти победа над греха! И колкото пъти се въздържиш да погледнеш, толкова победни венци ще получиш от Бога.

Разказва се за един послушник, който нищо не вършел без благословието на своя старец, че една вечер му се наложило да стои твърде до късно пред духовния си отец. Последният задремал. Послушникът си помислил: Да си отида ли или да остана? Понеже не бил получил благословение от стареца си да го напусне, останал. Мисълта да си отиде без благословение го изкусила до 7 пъти, но послушникът все ѝ се противопоставял. Най-сетне старецът се събудил и отпратил послушника си да спи. Като останал сам, той имал откровение от Бога. Видял послушника си увенчан с 7 венца. На сутринта той го повикал и го запитал:

— Кажй ми, какво добро си сторил снощи, докато беше при мене?

— Никакво добро дело не съм вършил, отче, — рекъл послушникът.

— Не, не, открий ми! Заклевам те в името Божие да ми кажеш, какво си правел.

Послушникът се видял принуден да открие, че 7 пъти му идвала изкусителната мисъл да си отиде да спи, без да е получил благословието на стареца си, но че той всеки път отблъсквал тази мисъл. Тогава старецът разбрал, че и за най-малките изкушения и съблазни, на които ние се противопоставяме, Бог ни дава награда.

Ето това трябва да помним, когато сме изправени пред съблазните на живота. За всеко отказване от тях ние ще получим голяма награда от Бога. Каква полза тук да живеем в угода на страстите си, а там, във вечния живот, да бъдем завинаги отлъчени от Бога?! Нали затова Спасителят ни учи: „Ако дясното ти око те съблазнява, извади го и хвърли от себе си; защото по-добре е за тебе да погине един твой уд (член на тялото), а не цялото ти тяло да бъде хвърлено в геената огнена. И ако дясната ти ръка те съблазнява, отсеци я и хвърли от себе си; защото по-добре е за тебе да погине един твой уд, а не цялото ти тяло да бъде хвърлено в геената“ (Мат. 5:29—30).

Как трябва да разбираме тия думи на Спасителя: буквално или в преносен смисъл? Св. Иоан Златоуст дълбокомислено тълкува: „Спасителят е казал приведените думи не за членовете. Той никъде не осъжда плътта, но всякъде обвинява развратената воля. Не твоето око гледа, но чрез него умът и сърцето. Ако Исус Христос говореше за членовете, не би поменал само едното око... но и двете“. „Нека извадим от себе си съблазняващото ни око, съветва св. Атанасий Ве-

лики, ала не физическото, (защото и слепите могат да прелюбодествуват), а духовното“. Но кое е това духовно око?

Дясното око и дясната ръка са най-полезни и най-ценни органи на нашето тяло. Те служат в Христовата реч като символи за всичко онова, което е за нас най-драгоценно, но което ние трябва да пожертвуваме, ако то поощрява нашата страст, каквото и да е то — близки хора ли, удоволствия ли, любими навици ли, или нещо друго. Ако те ни водят към падения и грях, трябва да ги отсичаме.

Бл. Теофилакт, като обяснява разглежданите Христови слова, казва: „Тук се говори за хора, които обичаме и ценим като дясното око и дясната ръка, но които ни пречат да вършим Божиите дела. Тъй например, ти, младежо, ако имаш разгътти другари и имаш от тях душевна вреда, трябва да ги оставиш, да ги напуснеш, с което, ако не спасиш тях, себе си поне ще спасиш“.

В тоя смисъл трябва да разбираме апостол Павловите думи: Да не се сношаваме с оногова, който, наричайки се брат, остава си блудник, или користолюбец, или идолослужител, или хулник, или пияница, или грабител“ (1 Кор. 5:11).

Ние сме длъжни, възлюбени, за спасение на душите си да се разделяме и с добродетелни иначе хора, ако чувствуваме към тях нечисто влечение, което може и нас и тях да погуби. Толкоз повече трябва да скъсваме дружбата си с порочните хора.

Св. Иоан Златоуст поучава: „Както телата погиват от заразата на разваления въздух, така точно и душата често търпи вреда от общението с порочните люде... Когато ти имаш намерение да се заселиш в някой град, разпитваш за тамошния климат, не е ли вреден, не е ли влажен, не е ли сух? А когато се касае за душата, никак не се стараеш да узнаеш нещо за тия, които ще влязат в общение с нея, но просто и безразборно я предоставяш на всички. Каква прошка... можеш да получиш, като проявяваш към нея такава престъпна небрежност? Как мислиш, защо са станали толкова дивни и славни ония мъже, които са обитавали пустините? Не затуй ли, че са бягали от шума и съблазните и са се поселили далеч от дима, който се вдига сред житейските суети? Подражай им и ти, като се стараеш да намиращ пустиня сред града. А как е възможно това? Като избягваш порочните люде и се сдружаваш с добродетелните!“ Под пустиня св. Иоан Златоуст е разбирал уединено спокойно място. Такова спокойно място действително човек може да намери и в най-многолюдния град.

Пустиня сред града е намерил онзи, който обуздава очите си.

Пустиня сред града е намерил онзи, който се бори с греховните си желания и не се среща с ония люде, които могат да го вкарат в съблазън.

Пустиня сред града е намерил онзи, който често се уединява било у дома си, било в църква на молитва.

Пустинята не спасява невнимателния. Мнозина и в пустинята са погивали. Градът с многото си съблазни не може да погуби внимателния. Мнозина в градовете са се спасявали. Всичко зависи от това —

дали ние бдим над душите си, или търсим съблазните, за да се улаждаме от тях.

Нека се научим, възлюблени, да летим духом към Бога, да мислим за небесните неща, да се стремим към вечната си родина, и тогава ще загубят за нас съблазните всяка власт. Да помним чудните думи на св. Иоан Златоуст: „Когато птиците летят във въздуха, не можеш да ги хванеш в примка. Тъй и тебе няма да те уловят примките на страстите и съблазните, ако ти гледаш към небето. Който се е изкачил на върха на планината, вижда града и къщите му малки. А хората, движещи се по земята, му се показват като мравки. Тъй и на тебе всичко земно ще ти се стори като нищо не представляваща дреболия, ако ти се издигаш към височината на духовната мъдрост“.

И тъй, възлюблени, съблазни трябва да дойдат, но ние да се пазим:

1. да не идват те чрез нас, за да не станем ние виновни за духовното убиване на нашите ближни и

2. когато срещаме тях съблазни, да не ги приютяваме в сърцата си.

Тогава ще преживеем чудото: газейки в калта на живота, ние ще го преминем с Божията помощ чисти. Амин.

СЕДМАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

„Не прелюбодействай!“ (Исх. 20 : 14)

Словото Божие за брака

Возлюблени,

Бог е създал мъжа и жената с цел да продължават, по Негово благословение, да дават живот на нови човешки поколения на земята. Това обаче, съгласно буквата и духа на Словото Божие, не трябва да става безразборно, а в законните рамки на брака, който е възведен от Христа Спасителя в светиня и който в Църквата Христова е поставен между седемте църковни таинства.

Когато веднаж нашият Господ бил запитан от фарисеите, дали е позволено човеку да напусне жена си по всяка причина, отговорил:

— Не сте ли чели, че Оня, Който отначало ги сътвори, мъж и жена ги сътвори и каза: „Затова ще остави човек баща си и майка си и ще се прилепи до жена си, и ще бъдат двамата една плът“? Тъй че те вече не са двама, а една плът. Прочее, което Бог е съчетал, човек да не разлъчва.

Те му казват:

— Защо тогава Мойсей заповяда да даде мъжът разводно писмо и да я напусне?

Той им отговаря:

— Поради вашето жестокосърдие ви е позволил Мойсей да напускате жените си; но отначало не беше тъй. Аз пък ви казвам: който напусне жена си, освен поради прелюбодеяние, и се ожени за друга,

той прелюбодействува, и който се ожени за напусната, прелюбодействува (Мат. 19:3—9).

Тъй Спасителят е гледал на брака — като на съюз между мъжа и жената до гроб!

И св. ап. Павел учи, че велика е тайната на брака, като я уподобява на таинствения съюз между Христа и Църквата. Мъжът и жената образуват едно тяло. Затуй те имат взаимни задължения към своя доброволен, осветен от Божията благодат чрез св. таинство брак, семеен съюз. „Мъжът да отдава на жена си дължимата любов; също и жената — на мъжа. Жената не е господарка на тялото си, а мъжът; също и мъжът не е господар на тялото си, а жената“ (1 Кор. 7:3—4). „Тъй са длъжни мъжете да обичат жените си, както обичат телата си, който обича жена си, себе си обича“ (Еф. 5:28).

За да укрепи тази свещена семейна връзка между мъжа и жената и за да я направи по възможност тъй яка, че да не може нищо да я разруши, още във Ветхия Завет Бог е дал специална заповед, която гласи: „Не прелюбодействуй!“ То значи: Не се провинявай срещу светостта на брачния съюз! Не го руши, защото бракът е Божие дело! Не си позволявай незаконни, извънбрачни връзки!

В Стария Завет прелюбодейците били наказвани най-строго: — с камъни били избивани (Второз. 22:22—24). Тъй трябвало да се изкоренява злото от Израиля. Ако в Новия Завет, в ерата на благодатта, тази строга мярка не се прилага, понеже е твърде жестока, мислите ли, че Бог, върховният Пазител на Своите вечни закони, няма да подири сметка за това, как са се отнасяли човеците към Неговите наредби? Бог е праведен и ще въздаде всекому заслуженото. Тъкмо в книгите на Новия Завет е казано: „Бракът е нещо честно у всички, и брачното легло — чисто; а блудниците и прелюбодейците ще съди Бог“ (Евр. 13:4).

Между шестата и седмата Божии заповеди има дълбока връзка. Бог, Творецът на живота, е и негов закрилник. В предишната заповед той казва: „Не убивай!“, а в тая: „Не прелюбодействуй!“. Там Той предпазва от унищожение създадения живот, а тук пази от осквернение изворите на земния живот — семейните огнища!

Някому може да се стори Божието законодателство много строго и отекчително. Стига закони! Стига ограничения! Не може ли да се даде на човека повече свобода?

Възлюбени, свободата за грешника значи гибел, а ограниченията — спасение! Ограниченията за душата на човека са това, каквото са железните обръчи за бъчвата — те я пазят от разглюбяване. Какво би станало с човечеството, ако то съвсем не знаеше 10-те Божии заповеди? То и сега е отишло много напред в греха, тъй че е близо до погибел, а без тях, може би, отдавна щеше да е погинало. Бог е поставил Своите 10 заповеди като железни обръчи около всеки човек, за да не загуби човек човешкото си и божествено достойнство и да не се излее от сърцето му скъпоценното миро на небесната благодат. Махнете железните обръчи от едно буре, и съдържашото се в него скъпо вино ще изтече в калта. Махнете от половия живот на човека

ограниченията на 7-та Божия заповед, и неговата богодарована духовна красота ще изтече в калта на прелюбодеянията и беззаконията!

Какви грехове ни забранява 7 Божия заповед? — Разбира се, не само прелюбодейството, а и всички ония грехове, които, бидейки свързани с плътските заложи у човека, не отговарят на Божиите намерения и цели. Бог е създал плътските заложи у мъжа и жената, не за грях, а за да се осигурява чрез законното им използване в брака продължението на човешкия род. Всеки, който по един или друг начин изопачава тия свои плътски заложи, превръщайки ги от благословени оръдия на Божия промисъл в средства за нечисти забавления, се огрешава пред Бога.

Измежду многото грехове против 7 Божия заповед ние ще разгледаме най-важните: блуда и прелюбодейството.

Блуд

Възлюблени, много грехове вършат хората. Но блудният грях е като че ли най-разпространеният между тях. Ако бихме могли да надникнем в ада, и ако имахме възможност да разпитаме неговите нещастни обитатели, кой за какво е осъден, сигурно бихме се убедили, че най-голямо число ще дадат блудниците и прелюбодейците! Това зло е толкова старо, колкото е старо човечеството. Още в първите глави на Библията се разказва, че плътските грехове отрано и твърде много взели да се разпространяват между хората.

Забележително е това обстоятелство, че Бог заради плътските грехове намалил продължителността на човешкия живот на 120 години (Бит. 6:3). Като имаме предвид, че нищо в Библията не е казано случайно, ще си направим заключението, че има връзка между нецеломъдреното поведение на човека и краткотрайността на неговия земен живот. Не говори ли същото днес и положителната наука — че злоупотребите с плътските заложи у човека накърняват здравето му и скъсяват дните му!

Но още по-забележително е това, че първият най-страшен катаклизъм след изгонването на хората от рая — потопът — дошел като последица от блудните грехове. Словото Божие така говори: „И видя Господ Бог, че развратът между хората на земята е голям, и че всичките им сърдечни мисли и помисли бяха зло във всяко време; и разкая се Господ, задето беше създал човека на земята, и се огорчи в сърцето Си. И рече Господ: Ще изтребя от лицето на земята хората, които сътворих: от човек до скот, гадове и птици небесни ще изтребя, защото се разкаях, задето ги създадох“ (Бит. 6:5—7).

И разкая се Господ! Но защо, Боже, не се разкая, че си създал хората, когато те извършиха още в рая първото нарушение на Твоята света воля? Защо не се разкая, че си създал хората, когато Каин уби невинния Авел? Нима това бяха по-малки грехове?...

Възлюблени, за никой друг случай на грешене между хората не е употребен този чудноват, алегоричен и твърде характерен израз на Библията „разкая се Господ“, освен за блудния грях. Това не е слу-

чайно! С това Бог иска да ни покаже, колко грозен е в Неговите очи този грях!

За никой друг грях Бог не е наказвал тъй страшно хората, както за блудния грях! Той напрати потоп върху земята, за да се измият от нея скверните на разгътните люде. По-късно Той изсипа огън и жупел от небето върху развратните градове Содом и Гомора, за да изличи от земята техните нечувани беззакония!

Та и как да не е богомерзък блудният грях! Бог е създал хората по Свой образ и подобие! Той ги е понизил с малко нещо спроти Ангелите! Със слава и чест ги е увенчал! Поставил ги е да бъдат владетели над делата на Неговите ръце! Всичко е покорил под нозете им: овци, волове, полски зверове, птици небесни, риби морски — всичко! (Пс. 8:6—9). А сега същите тия хора с блудните си грехове от ангелоподобни стават скотоподобни и дори падат по-ниско от животните, като робуват на своите страсти.

Ако толкова високо е поставен човекът въобще, още повече е издигнат християнинът, кръстеният в името на Св. Троица, изкупеният с драгоценната кръв на Господа Исуса Христа, получилият благодатта, обновеният, осветеният! На помилваните в Христа св. ап. Павел говори: „Не знаете ли, че вие сте храм Божии, и Духът Божи живее във вас? Ако някой разори Божи храм, него Бог ще разори; защото Божият храм е свет; а тоя храм сте вие“ (1 Кор. 3:16—17).

Разсъждавайки върху тия думи на св. ап. Павел, Архиепископ Димитрий Херсонски говори: „Това е най-високата чест, с каквата може да се удостои тленното, а още повече падналото и погинало същество, и с каквата ни е удостоил небесният Отец заради Своя възлюбен Син. И самите херувими и серафими нямат по-више достойнство и чест от тия — да бъдат престол на Господа Вседържателя!“

И ето, този храм на Пресветата Троица се осквернява с блудни грехове! Не е ли това богомерзко! Ако гордият вавилонски цар Валтасар бил наказан със смърт за това, че осквернил златните и сребърни църковни съсъди, задигнати от Иерусалимския храм, колко по-тежко наказание заслужават ония, които сквернят самия жив Божи храм — своите тела и души със блудните си грехове?!

А между това има християни, на които дори и не мигва окото, когато се петнят с плътски беззакония. Те си казват, а и на други внушават същото: Това е природа! То не е грешно, щом е естествено! Човек веднаж е млад! Той има право на радости! Пийте от чашата на живота, докато можете!

О, лъжливи пророци, които и себе си погубват, а и ония, които ги слушат! Човешка природа е и това да ядеш. Но който преяжда и въобще не знае ред в яденето, скъпо заплаща, като загубва здравето си, па и живота си! Естествено нещо е и да пиеш. Но който злоупотребява с пиенето, особено на алкохола, става посмешище на децата, валя се в калта подобно на най-нечистите животни и бавно, но сигурно се самоубива!

Яденето не е грях, но когато се яде с ред и не се преяжда. И пиенето не е грешно, но когато се пие умерено и не се злоупотребява.

бява с него. Също и плътските заложи не са грях, но когато човек не злоупотребява с тях, а ги изживява в законната рамка на брака. Иначе те са грях, богомерзък, гибелен грях, блуден грях, който има ужасни последици и за душата и за тялото на човека.

Последици за душата от блуда

Нека видим най-напред какви са последиците от блудния грях за душата.

1. Всеки грях отчуждава от Бога, защото нарушава Неговите заповеди. Характерно е това, че, когато Адам и Ева съгрешиха, взеха да се крият от Бога. Грехът не може да понася Божията близост. Ако уподобим Твореца на център, от който всичко изтича и към който всичко се стреми, добродетелта ще бъде центроустремителна, а грехът — центробежна сила. Това е и естествено за греха. Той отдалечава от Бога, издига преграда между човека и неговия Създател.

Ако е така с всички останали грехове, то за блудния грях смело можем да кажем, че той не само отчуждава от Бога, но върши нещо още по-страшно — убива постепенно вратата в Него. Когато вярващият човек се подхлъзне и извърши първия си голям блуден грях, отначало след опомнянето си изпада в ужас, мисли, че гръм ще го трясне, чака Господ мигновено да го накаже! Но Господ не всякога наказва на часа престъпващите Неговата воля. Ето, Той не наказва и блудника, защото не иска смъртта на грешника, а да се обърне грешникът от лошия си път и да бъде жив (Иез. 33:11). Но блудникът, вместо да се възползува от Божието дълготърпение, за да се покае, се успокоява с течение на времето и се насърчава да съгреши и втори и трети път.

Настървен на грях, той не знае вече предел на блудната си похот и все повече и повече греши, все повече и повече се омрачава, все повече и повече се отчуждава от Бога. Сърцето му става съвсем безчувствено за Божиите заповеди. Струните на неговата огрубяла душа не звучат вече, когато Господ ги докосва. Блудникът умира духом. Той живее вече само с тялото си и за тялото си. Добродетел, човещина, подвиг, жертвеност, себеотречение, — нищо от тия високи християнски повели не го вълнува вече. Той има само една цел в живота — да яде, за да блудствува. Неговият начин на мислене се е вече коренно променил. Той е станал скотоподобен. Грешенето му го затъпява нравствено. Той не чувства своя Създател. Той не може да Го почувствува. Мъртвият чувства ли? — Не! А той е мъртъв духом, убит от смъртния грях на блуда.

Не напразно Иисус Христос заявява: „Блажени чистите по сърце, защото те ще видят Бога“ (Мат. 5:8). Омърсеното от блуд сърце не може да Го види през тъмните изпарения на клокочещата блудна страст.

Възлюбени, ако и нашата вяра често се колебае, нека се замислим, дали блудни мисли или дела не са замърсили прозорците на душите ни, та не можем през тях да видим величието Божие. За съмняващия се от тоя род има един цар: да омие душата си от блудния грях във водите на покаянието, и тогава ще прогледне в истината за Божието съществуване! Много право е казал великият френски мислител Блез

Паскал: „Искаш ли да се увериш във вечните истини, не трупай толкова доказателства, колкото обуздавай своите страсти!“

Ние не твърдим, че който робува на блудния грях, непременно стига до там да се разколебае в своята вяра в Бога. Той вярва уж, но не живее според вярата си. Тя се превръща за него в някакво формално признаване, че има Бог. Тя загубва своя живот, своята сила, става вяра на ума, но не и на сърцето, вяра суха, неплодна. Не е вече оная жива и действена вяра, която може да го подтикне към себеограничение и подвиг. Защото ако вярата на такъв човек беше жива, би ли могъл той да върши блуден грях в присъствието на живия и всичко виждащ Бог! Живо вярващите в живия Бог се пазят от грях.

Св. Ефрем Сирин веднаж бил съблазняван от една блудница да съгреша с нея. Той ѝ рекъл:

— Добре, да извършим греха, но там, дето аз кажа.

Тя се съгласила. Божият угодник я довел в центъра на шумния град и ѝ рекъл, посочвайки площада:

— Ето тука!

Тя го погледнала учудено.

— Но... тук не може... Има хора... Срамота е...

— Ако е срамота от хората, не е ли срамота от Бога, Който е навсякъде и всичко вижда? Посочи ми място, дето не е Бог и дето Той няма да ни види, че грешим! — рекъл светецът и се освободил от блудниците.

Ето това е жива вяра в Бога, която предпазва от грях. Тая вяра живее в целомъдрените души. Тя ръководи праведниците по пътя на техния подвиг и ги пази от падения. Такава вяра е имал светия Псалмопевец, когато е казал: „Винаги виждах пред себе си Господа, защото Той е от дясната ми страна; няма да се поклатя“ (Пс. 15:8).

Който блудствува, няма такава вяра. За него се отнасят Христовите думи: „Защо Ме зовете: Господи, Господи! а не вършите каквото казвам? (Лук. 6:46). Всеки грешник може да твърди, че вярва, но пак да е мъртъв, защото „вярата без дела е мъртва“ (Иак. 2:26).

2. Друга страшна последица от блудния грях за душата е тази, че блудникът загубва много от духовните си качества и добродетели, които преди това са му били може би присъщи. Той е бил може би чистосърдечен и пряк. Сега е станал скрит и подозрителен! Имал е дивна тишина в съвестта си. Сега няма вече мир в душата си. Преди любвеобилен и искрено доброжелателен към хората, сега е недружелюбен и нетърпелив. Всички порядъчни хора му са досадни освен ония, с които го свързва блудният грях. Преди спокоен и разсъдителен, сега е нервен, лесно раздразнителен и гневлив. Някога поклонник на добродетелта и себепожертвувателен, сега е нравствено разпуснат роб на греха и груб егоист, който само за себе си живее.

Блудният грях води непременно към преумора, която състарява преждевременно човеците и унищожава всичко най-красиво в душите им.

На един голям прием някой забелязва един съвсем млад човек, седнал върху една софа сам и затворен в себе си.

— Какво ти е? — пита го съчувствено той.

— Нищо, — отговаря отегчено младежът — гледам просто баща си колко е млад и весел, сякаш сме сменили ролите си: като че той е синът, а аз бащата...

Проповедникът, който предава тоя случай, прави по повод на него следните разсъждения:

„Нищо не би могло да характеризира по-изострено последиците от неморалния живот, отколкото тази изява на един 18 годишен младеж: като че моят баща е младежът, а аз грохналият старец! Има ли потъжна картина от едно младо дърво на пролет, което би трябвало да е в пълен разцвет, но което е без пъпки, с обезлистена корона, прегънато стъбло и с клони, повиснали към земята! Една млада душа, която би трябвало да кипи от енергия, от високи планове, от жизнена сила, сега седи без охота, без полет, с пречупени криле, с тъп поглед. О, как бих желал аз да покажа на пророците на нравствената слободия тази бедна, празна душа: Ще си позволите ли и сега да омаловажавате този грях? Ще имате ли смелостта да твърдите, че това не е грях, че то е без значение, че е едно право на природата?!“

Чистият човек е силен, дори и да бъде сам. От него се страхуват нечистите. Неволно се прекланят пред авторитета му другите. Дори и най-отчаяните блудници уважават целомъдрения човек. От него излиза някаква покоряваща мощ, някакво духовно благоухание. А нечистият в моменти на прозрение е презрян в собствените си очи. Той може да се представя пред другите горд и важен, но когато е сам и се гледа в огледалото, сам се заплюва в лицето! Защото все пак и у най-отчаяния блудник остава един усет за загубената безвъзвратно чистота. И най-поқвареният развратник в минути на размисъл чувствава, че не е достойно за човека да се храни подобно на блудния син с храната на свинете!

О, ако той в такива минути се реши да се върне по пътеката на покаянието в бащиния дом, при Бога, и да скъса с гнусния си досегашен живот, той ще се спаси! Но уви! колко малцина са ония блудни синове, които добре завършват живота си! Повечето и да чувствуват в отделни мигове разкаяние, нямат в себе си достатъчно сили да скъсат с греха си. Заричат се, че това ще беде последен път, но мине не мине някой ден, и ето ги пак в блатото. Подобно на нощните пеперуди, летящи все около запалената в тъмата свещ, макар че са си опърлили крилата, пак се втурват към пламъка, докато намерят в него своята смърт...

Последици за тялото от блуда

Не по-малко зловеци са последиците за тялото от блудния грях.

1. На първо място трябва да споменем за срамните болести, които се придобиват чрез тоя грях и които са превръщали мнозина жреци на блудната страст в жалки трупове приживе!

О, тъжни останки от доскоро цветущи млади тела, де е вашата красота? Защо са побледнели страните ви, по които при вашата младост трябва да цъфти баграта на здравето и руменината на силата? Защо са угаснали очите ви, от които трябва да искри енергията на духа? Защо са тъй разхлабени мускулите ви, които би трябвало да бъдат

като пружини здрави, за да ви помагат в борбата за насъщия? Уви, уви! вие сте предпочели пред Божия слънчев и спасителен път да вървите по тъмните тунели на греха. Но кажете цъфтят ли в тунели цветя? Раждат ли се на тъмно плодове? Вие сърбате сега това, което сами сте си надробили!

Колко страхотна картина представляват жертвите на блудната страст, особено ония, през които е минала бурята на някоя срамна болест! Те носят следите на страхотните опустошения, причинени от греховното им поведение. Ето едни, на които треперят ръцете и краката! Други, на които окапват месата! Трети с помрачени умове! Четвърти със загубени блестящи дарби. Авсячки заедно — с повяхнала преждевременно младост и с погубени души. Те всички са си купили тая нерадостна съдба срещу едно минутно удоволствие.

Възлюблени, в Библията се разказва един потресающ случай. При една битка срещу филистимците израилският цар Саул заклеял твърде безразсъдно народа, като рекъл: „Проклет, който вкуси хляб до донече, докле не отмъстя на моите врагове“. Синът му Ионатан не бил там, когато Саул давал тая клетва и, преди да настъпи вечерта, като намерил на едно място в гората мед, вкусил. Същата вечер било открито провинението на Ионатана. Саул рекъл на сина си: „Каж ми, какво си сторил?“ Ионатан признал: „Куснах... малко мед и ето, аз трябва да умра“ (1 Цар. 14).

„Куснах малко мед, и ето, аз трябва да умра!“

Колко подхождат тия думи към провинилите се в блудния грях! И те са вкусили капка греховен мед и трябва да заплатят за него с живота си. Колко малко сладост, колко горчиви последици! Грешат с плътта си, а плащат с плътта си и с духа си! Тялото, в името на което те вършат тоя грях, е жертвата, която те принасят на преизподните духове на блуда. Св. ап. Павел говори: „Всеки грях, що прави човек, е извън тялото, а блудникът против собственото си тяло греша“ (1 Кор. 6 : 18). Разбойникът ограбва другите, а блудникът ограбва себе си, като си отнема здравето, силите, младостта, живота, вечното спасение!

Има едно интересно растение, което се храни с насекоми. Простира листата си като всяко друго растение, и с най-невинен вид си стои там и чака. Някоя мушица, без нищо да подозира, казва на едно от листата, за да си почине, но, опита ли се след това да хвъркне, не може вече. Крачката ѝ са здраво залепени за листа, който почва бавно да се свива и да обгръща от всички страни жертвата си. Когато след няколко дена той пак се разтвори, от бедната мушица не е останало нищо. Растението е унищожило живота ѝ, като е изсмукало от нея всички жизнени сокове.

Точно тази е съдбата на блудника. Той иска да се наслади на живота и казва върху опасното растение на смъртта. Поиска ли да се отдалечи оттам, не може вече. Блудната страст го е обхванала и не го пуска, докато не изпие всичките му дарби, сили, младост, красота, копнежи, идеали. Пусне ли го, той е вече духовен мъртвец.

2. Още по-печално е, като се помисли, че за безнравствено прекараната младост не плаща само онзи, който се е провинил, но и децата му, и внуците му, дори и правнуците му.

В Словото Божие е казано, че Господ „за вината на бащите наказва децата и децата на децата до трета и четвърта рода“ (Изх. 34:7; 20:5; Вт. 5:9).

Дълго време тия думи са се стрували странни на мнозина, докато положителната медицинска наука не ги е потвърдила като абсолютно верни с оглед на неумолимия закон за наследствеността. Един добре осведомен в тая област църковник пише:

„Науката направи особено в последно време ужасяващи констатации. Констатации, които много повишават отговорността на родителите... В старо време се мислеше, че родителската отговорност започва при раждането на детето... Днес ние знаем, че родителската отговорност започва много преди раждането на детето; тя започва още в младежките години на родителите, защото, ако бракът е предшествуван от живот, прекаран в грехове и в нравствена разпуснатост, то и децата се раждат с по-силно развити греховни наклонности и предразположения“.

Но с това не се свършват бедите, че децата на неморални родители се раждат с греховни наклонности и предразположения. Още по-страшно е, че в много случаи невинните деца носят на своите недъгави, недоразвити, болезнени, обезобразени тела явните белези на родителските грехове. Понякога чак във внуците и правнуците се обажда забравеният отдавна и заглъхнал в шума на живота глас за виновността на еди кой си прародител, който водел на млади години разпуснат живот!

Това е колкото страхотно, толкова и логично. Спасителят казва: „Бере ли се грозде от тръни, или смокини от репей. Тъй, всяко добро дърво дава добри плодове, а лошо дърво дава лоши плодове“ (Мат. 7:16—17). Здрави морално и физически родители раждат здрави морално и физически деца. Неморални родители не могат да се радват на добри деца. Крушката не пада по-далече от дървото, казва народът.

Помислете си, възлюблени, колко е страшна отговорността на безскрупулно грешещия пред семейството му, пред поколението му, пред народа му! Който се замисля за бъдещето на своите деца, той никога не ще се реши да води в ергенските си години лекомислен, неморален живот.

У нас доскоро много се държеше за морала на момичетата, но не чак толкова на момчетата. „Е, момче е! — казваха. Нека си походи! Но момичетата недейте пуска!“

Правилен ли е такъв възглед? Може ли да се позволява на едните повече свобода, отколкото на другите? Това е абсолютно неправилно! То е недопустимо! Как? Нима момчетата не внасят своя морален капитал в бъдещето семейство, а само момичетата? Нима е редно да се даде едно съвсем запазено добро момиче на един ергенин, който като пеперуда е летял по много ливади и скитал от цвят на цвят? Той е насъбрал много грозен опит в живота си. Той се е духом развратил. Той не може да не повлияе гибелно върху невинната си съпруга. Той ще я разврати! Такова семейство не може да живее в тихата и благословена атмосфера на Божието благословение. Там ще

липсва чистота и целомъдрие. При това, ако момчето е с прахосано здраве, колко несправедливо е бремето на неговите немощи, породени от греховния му живот, да се стоварва върху плещите на невинната му млада и не вкусила още почти нищо от живота съпруга!

И много още съображения могат да се намерят против това противно на всеки дори най-елементарен морал неравенство в изискванията към момичетата и момчетата.

Църквата Христова иска от всички младежи — били те момчета или момичета — ясно и категорично едно — да запазят чистотата си до брака, за да могат неопетнени да се изправят пред Бога и да поискат Неговото благословение над брачния им съюз. По божествените закони, те трябва в брака за пръв път да се запознаят с благословените от Бога съпружески отношения. Който не спазва това, провинява се против законите на Всемогъщия и рано или късно ще плати своята вина!

Средства за борба с блудната страст

Но възможно ли е да се въздържа човек в тая област? — питат мнозина. — Повикът на плътта е толкова могъщ!

Възлюблени, ако разчитаме на себе си, разбира се, че е невъзможно. Но ако разчитаме на всемогъщия Бог, тогава и невъзможното става възможно.

За да разчиташ обаче на всемогъщия Бог, трябва да бъдеш религиозен, вярващ човек. Кое ще те възпира да не блудствуаш, ако не вярваш в Бога? Религиозни съображения не те спират! Плътта те провинява! Кое тогава може да ти попречи да извършиш желания грях?

Но ако си вярващ, ти ще имаш страх Божий. Съвестта ти също ще ти дойде на помощ. Молитвата към Бога ще те укрепи. Постът ще те усмири. Всемогъщата Божия благодат ще те осени. И ти, слабият, ще почувствуващ в себе си прилив на сили, за да победиш изкусителния грях.

Можеше ли целомъдреният Йосиф да се противопостави на Потифаровата беззаконна жена, която го насилваше да съгреши с нея, ако не беше вярващ и нямаше в сърцето си страх Божий? Нищо не му пречеше да блудствува. Никой нямаше да узнае за това. Но Йосиф бе възпитан във вярата, че Бог е навсякъде и всичко вижда. Затова, когато разпътната съпруга на Потифара го влечеше към грях, той се дърпаше назад и казваше: „Как ще направя това голямо зло и ще съгреша пред Бога?“ (Бит. 39:9). И не съгреши! Вярата му в Бога го спаси.

Възлюблени, нашият Спасител, за да подчертае ролята на Божията помощ, която се дава в такива тежки случаи на вярващия човек, казва: „Всичко е възможно за вярващия“ (Мат. 9:23).

Кои съображения могат да бъдат в помощ на вярващия, за да не се каля с блудни беззакония?

1. Мисли, християнино, че си храм на Св. Дух. Както храмът Божий трябва да се държи чист, тъй и ти трябва да се пазиш неосквернен! Иначе, ако олетниш храма на душата си, Светият Дух, Който е в тебе, ще те напусне, и ти ще навлечеш Божия гняв над себе си!

2. Въздържай се в храната и питието! Особено се пази да не се опиваш с вино, от което произлиза разпътство (Ефес. 5:18). Пази постите! Всички св. подвижници, които са победили плътските си страсти и са достигнали до пълно целомъдрие, са препоръчвали поста като превъзходно средство за обуздаване на страстите. Прекрасно се изразява св. Иоан Лествичник: „Както тлъстите птици не могат да летят високо, така и онзи, който угажда на плътта си, не може да се издигне на небето“. Св. Серафим тъй съветвал една жена, която искала да води богоугоден живот: на обяд да се храни достатъчно, но вечер да се въздържа, за да оставя място и за Св. Дух.

3. Отдалечавай се от лоши дружби и нечисти разговори, защото „лоши беседи развалят добрите нрави“ (1 Кор. 15:33). Избягвай четенето на съблазнителни книги и разглеждането на съблазнителни картини, които разпалват въображението и впръскват в него отровата на съблазнителта! Чети вмѣсто това Словото Божие, житията на светците, светоотеческите писания и добра нравствена книжнина! Бл. Иероним е казал много добре: „Обичай Свещеното Писание, и ще те обикне мъдростта! Обикни мъдростта, и тя ще те охранява“.

4. Занимавай се с полезен труд, за да бъде мисълта ти заета другаде, та да не мисли за грях! Пази се от леността и разкоша, тъй като туй изнехва тялото и го предразполага към греховни удоволствия. Св. отци са препоръчали простия начин на живот, тъй като неумереността и разкошът отнемат силите на човека за борба със страстите. Св. Иоан Златоуст съветва: „От всичко, което ни е даже потребно, трябва да имаме само необходимото, а не излишното“.

5. Старай се да живееш духовен, а не само плътски живот! Храни и душата си, а не само плътта си! Занимавай се с богоразмисъл, а не само с гонене на земни неща! Всеки ден мисли за спасението на душата си! Великият св. ап. Павел пише: „Живейте духом, и не ще изпълнявате прищевките на плътта!“ (Гал. 5:16).

6. Бди над себе си и обуздавай сетивата си — особено очите, обонянieto, осезанието и др., защото чрез сетивата като през прозорци влиза смъртта в сърцето! (Иер. 9:21).

7. Накрай моли се, много се моли! Това е първото и последно средство за побеждаване на блудната страст. „Възнеси нагоре, ако можеш, духовните, а ако не, телесните си очи — учи св. Иоан Лествичник. — Дръж ръцете си неподвижно във форма на кръст, за да посрамиш и победиш с кръстното очертание Амалика (т. е. врага си). Извикай към Онзи, Който може да те спаси... започвайки така: „Помилвай ме, защото съм немощен (Пс. 6:3). Тогава ще познаеш силата на Всевишния и невидимо с невидимата помощ ще прогониш невидимите“ (блудни бесове — в ск. м.) Тогава няма да казваш: нямам сили да се боря, защото в Бога ще намериш тая сила. Така с молитва са обезоръжавали блудния дух св. Яков Персиецът, преподобна Мария Египетска и безброй други велики подвижници.

Много помага в борбата с блудната страст моленето с псалмите, дето под врагове на човека св. отци разбират блудните бесове. Чети следните псалми: 6, 12, 31, 50, 68, 69 и др. и ще видиш, как благодатно те ще успокоят твоя разтревожен от блудните бесове дух.

Обръщай се за молитвена подкрепа към ония светци, които много са се подвизавали за постигане на целомъдрена чистота, и те ще ти се притекат на помощ. Преп. Даниил Скитски заръчал на един монах, който бил нападан от блудния бяс, да се обръща със следните думи към Бога и св. мъченица Томаида, която е пострадала за целомъдрието: „Боже, заради молитвите на св. мъченица Томаида помогни ми! И този брат получил облекчение и спасение. Някои препоръчват да бъдат молитвено призвани преподобните отци Мойсей Угрин и Йоан, борили се до смърт за целомъдрието, и преподобни Мартиниан, който предпочел да се хвърли в огъня, накладен от него, отколкото в пламъка на женските обятия, които накладват вечния огън!

Ето тъй, възлюблени, с дадените ни от Бога средства можем да се борим и със помощта на Всевишния да победим.

А ако някой въпреки старанието си пак е опетнил храма на Св. Дух в душата си, той не бива в никакъв случай да се предава на отчаяние, защото отчаянието ще го блъсне в още по-дълбоко огрешаване, а, докато е време, да се покае и поправи. У Бога има прошка за всеки грях. Той ще заличи петната на блудните ни грехове, стига само веднаж за винаги да се откажем от тях.

Какво правим ние, когато някой храм е разрушен? — Издигаме го отново. А когато е осквернен? — Освещаваме го отново. Тъй трябва да постъпим и с храма на душата си. Ако сме го разрушили, да го съградим пак и да внимаваме да го не рушим отново с блудни беззакония. А ако сме го осквернили, да го осветим, като искрено се покаем, чистосърдечно изповядаме и с дълбока вяра причастим. Тогава пак можем да станем храмове на Св. Дух и да се всели в нас Единосъщната и Живоначална Троица — Отец, Син и Дух Свети. Амин.

СЕДМАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

(Продължение)

„Бракът е нещо честно у всички, и брачното легло — чисто; а блудниците и прелюбодейците ще съди Бог“ (Евр. 13:3).

Разлика между блуд и прелюбодеяние

Възлюблени,

В миналата беседа ние разгледахме блудния грях и неговите гибелни последици върху душата и тялото на човека. Сега с Божия помощ ще разгледаме прелюбодейството, този неизмеримо голям грях срещу божествените и човешките закони.

Каква е разликата между блуда и прелюбодейството? Блуд вършат неженените люде, които се предават на плътски беззакония. А в прелюбодеяние се провиняват семейните люде, когато не се задоволяват с това, което е позволено в брака, а търсят плътски удоволствия извън него.

Безбрачният, според предписанията на Църквата, трябва да живее целомъдрено, за да може да встъпи чист в брака. Семейният също трябва да живее целомъдрено, за да не прогневи Бога с нарушаване на седмата Негова заповед, която гласи: „Не прелюбодействувай!“ Целомъдрие трябва да има следователно и до брака и след брака. Целомъдрието до брака се нарича девственост, а след брака — съпружеска вярност.

Ако блудният грях е отвратителна мерзост пред ангелите, то прелюбодейнието е неокачествимо престъпление пред Бога, защото е нарушаване чистотата на светите брачни отношения и нагло потъпкване на публично дадения при бракосъчетанието обет за вярност! Даже в най-обикновени житейски въпроси се смята позорно да потъпчеш честната си дума, дадена пред човеци. А да потъпчеш дадената при венчавката пред Бога клетва, да изневериш на своята брачна половина е толкова по-тежко провинение, колкото Бог стои по-високо от човеците! Затуй св. Иоан Златоуст с право казва: „Ако не живееш целомъдрено и след брака, това е вече върхът на беззаконието“.

Прелюбодейнието е смъртоносен бацил за семейния живот. Той разрушава клетката на обществото — семейството, затуй е и обществено престъпление. Понеже в прелюбодейние могат да се провинят както мъжът, така и жената, нека видим какво е бракът от християнско гледище и какви трябва да се стараят да бъдат съпругът и съпругата като християни, за да не стигат до това мерзостно провинение.

Бракът

Какво нещо е бракът от християнско гледище? — Той е не просто договор между двама млади да живеят съвместен брачен живот, за да приложат в неговите рамки дадените им от Бога творчески заложи за продължаване на човешкия род. Не! Той е много повече от това — той е тайнство, при което се получава благодат, освен за посочената вече задача, още и за освещаване новообразуваното семейство, за да бъде то истинска домашна църква, дето да живее Бог, дето да се спасяват човешки души, дето да се изпълнява Божията воля, дето да се възпитават децата в Божиите заповеди. Бракът е огнище на любовта. В него съществена роля играе взаимната обич между мъжа и жената, които в любовта тъкмо намират смисъла и щастието на брачния живот. Бракът е благословен от Бога съюз между мъжа и жената, за да образуват те до гроб едно цяло, което не бива да се разкъсва, съгласно думите на Спасителя: „Коего Бог е съчетал, човек да не разлъчва“ (Мат. 19:6).

Бракосъчетаните не случайно са наричани съпрузи. Що значи съпрузи? То ще рече съвпрегнати. Те са действително от момента на бракосъчетанието съвпрегнати в едно рало, в ралото на семейния живот, за да браздят с него нивата на общото семейно щастие. Съвпрегнати ваднаж, съпрузите образуват едно цяло. Радостите на мъжа са вече радости и на жената. Скърбите на мъжа са скърби и на жената. Успехите, неуспехите, тревогите, вълненията, грижите, задълженията са вече общи.

Бракът е нещо велико в Божия замисъл. Чрез него се основава ново гнездо, дето трябва да се прославя Божието име. В брака затова трябва да цари единодушие и любов. Съпрузите не са вече свободни да вървят дето си щат. Те се намират под благословения ярем на съпругеското единство. Дето върви единият, там трябва да върви и другият. Никакво поглеждане на страни не им е позволено. Никаква мисъл за изневяра не е допустима. Между съпрузите трябва да има пълно съзвучие. В радостите те трябва да бъдат сплотени и в скърбите единни. Всичко те трябва да споделят помежду си. Тогава ще почувствуват осезателно над себе си ласката на Божието благословение, защото споделената радост в хармоничния брак става двойно по-голяма, а споделената скръб — двойно по-малка. Тъй по-леко се носи товарът на живота и по-сигурно се идва до заветния край — спасението на душата.

За да се достигнат тия високи — не само физически, но и духовни цели на брака, св. ап. Павел е дал на вечни времена своите боговдъхновени, съвсем прости и непокатни съвети: „Мъжът да отдава на жена си дължимата любов; също и жената — на мъжа (1 Кор. 7:3). Тук ясно е изразен взаимният дълг на любов у съпрузите. И ако на друго място св. ап. Павел иска от жената да се покорява на мъжа си, тая покорност трябва да се разбира не като покорност на робиня, а като доброволна покорност от любов и като покорност, която води към все по-голяма любов. „Вие, жените, покорявайте се на мъжете си като на Господа, защото мъжът е глава на жената, както и Христос е глава на църквата... Вие, мъжете, обичайте жените си, както и Христос обикна Църквата и предаде Себе Си за нея... Тъй са длъжни мъжете да обичат жените си, както обичат телата си: който обича жена си, себе си обича“ (Еф. 5:22—28).

Колко ясно са посочени тук задълженията на съпрузите един към друг! Жени, покорявайте се на мъжете си! Мъже, обичайте жените си! Някои, не разбирайки дълбочината на ап. Павловите думи, възразяват: „Как тъй жената ще се покорява на мъжа! Това е робска психология, която е неприложима към съвременните хора! Ами ако той е глупав, а тя по-умна от него, защо тя ще му се покорява?“

Възлюблени, ако жената е действително по-умна от мъжа си и има духовна мъдрост, тъкмо тогава още повече ще трябва да се покорява на мъжа си, за да не изпадне с непокорството си в неговата глупост, а да може с покорството, мъдростта и тактичността си да запази любовта му. Той, колкото и по-долу да стои от нея, ще я обича, когато я вижда тиха, мила и покорна. Защото кой не обича покорните? А има ли тя любовта му, при своя ум ще намери начин да му внушава своите по-умни идеи, които той, при покорството ѝ, ще възприема и следва. Тъй умната жена, покорявайки се на мъжа си, ще помага и на него в края на краищата да не върви по пътя на глупостта.

Но ако жената не се покорява на мъжа си, естествено, че той няма да я обича. С непокорството си тя ще го дразни, ще го амбицира и ще го кара да настоява той на своето, колкото и глупаво да е то. Защото всеки човек, и най-глупавият, е горд и не обича да му се налагат. Какво обаче ще произлезе от това, всеки може да се до-

сети. Тъй, щом жената наруши възложения ѝ дълг на покорност, ще принуди и мъжа да наруши и той от своя страна възложения му дълг на себеотвержена любов.

Защо в много днешни семейства всичко е объркано и хаотично? Защо много мъже не обичат жените си? Защо има вечни разправии и то за най-дребни работи? Защото жените, дават криле на своята гордост и не искат да следват апостолския съвет: „Вие, жените, покорявайте се на мъжете си като на Господа“. Липсата на покорност у жената прогонва любовта у мъжа. А покорността на жената спасява любовта на мъжа. Има ли пък у мъжа любов към жената, той няма и да помисли за прелюбодейство. Тъй в мир и в съгласие ще живеят тия съпрузи, ако всеки изпълнява задължението си пред Господа.

Много зависи и от съпругата и от съпруга поотделно да се запази светостта и целомъдрието в брака и да не се стигне до най-страшното престъпление срещу него — прелюбодейството!

Съпругата

Съпругата-християнка трябва да знае, че, щом се е венчала веднаж с тоя мъж, не бива да помисля за друг. Тя е свързана навеки с него като негова съпътница в живота и е длъжна да му бъде вярна не само в дела, но и в мисли. За нея трябва да е радост да му помага в носенето кръста на живота. Тя трябва да го утешава при несполуки, да го успокоява при раздраженост, да го развеселява при скръб. Тя трябва да се старае да направи от дома си уютен малък рай, дето да бъде приятно на мъжа ѝ да се прибере, за да намери там отмора, топлина и обич.

Добродетелната и разумна жена може да предотврати скитането на мъжа с другари по кафенета, кръчми и съмнителни заведения. Нейната преданост и покорност ще я правят за него всякога желана и мила. Ако тя не е лекомислена и опърничава, ако не гони само леките удоволствия и развлечения в живота, ако е вярваща, богобоязлива и високо нравствена, може да се превърне в ангел-хранител за своя съпруг, да го привърже към себе си и дори в случай, че той е безразличен към вярата, да го доведе и до познание на Бога.

Св. ап. Петър отправя към жените-християнки следния съвет: „Вие, жените, бъдете покорни на мъжете си, та, ако някои от тях не се покоряват на словото, чрез поведението на своите жени да бъдат спечелени без увещаване, като видят вашия чист, богобоязлив живот. Вашето украшение да бъде не външно, сиреч, плетене на коси, кичене със злато или обличане в премени, а вътрешно, — скритият човек на сърцето в нетленната красота на кроткия и тих дух, което е драгоценно пред Бога“ (1 Петр. 9—1—4).

Висока е днес задачата на съпругата-християнка. Тя трябва да черпи сили за своя подвиг в молитвата си към Бога, Извора на всяка духовна сила. Тогава Бог чрез нея ще благослови целия дом! Не редки са случаите, когато добра, верна, покорна, целомъдрена съпруга обръща неверния си мъж към Бога.

Бл. Августин разказва за своята света майка Моника, че тя имала мъж езичник. Той бил груб, гневлив, и отначало се отнасял към своята жена жестоко и несправедливо. Ала тя му се покорявала като на Господа. Единствената ѝ грижа била тая — да го обърне към Христа, и за тази цел говорила с него за Исуса Христа повече със светите си дела, отколкото с думи. Неговите недостатъци тя понасяла с такава кротост и търпение, че никога не му правела никакъв упрек. Ако тя забелязвала, че той е гневен, пазела се да не му противоречи с думи или с дело. А когато той е бил спокоен, тогава тя му давала кротко обяснение, защо е направила това или онова, и заедно с това му показвала, че той неправилно ѝ се гневил... По тоя начин тя го обезоръжавала. Мъжът ѝ, колкото и лош, не можел да не види нейната висока добродетелност. Той я обичал и уважавал. Най-сетне пленен от примера ѝ, той приел и вярата ѝ в Христа. Така тя му помогнала и в делото на вечното спасение.

Когато нейни приятелки, които често се карали с мъжете си по разни поводи, искали от нея съвет, как да умекотят грубия им нрав, тя им отговорила: „Любезни приятелки, вие сами сте виновни, за да търпите тежки оскърбления от своите мъже. На всяка тяхна оскърбителна дума вие отговаряте с грубост и взаимно оскърбление и с това още повече ги разгневявате. А аз, като видя, че моят мъж е сърдит, мълча и в душата си се моля Богу да се върне тишината в неговото сърце. Раздражението му в такива случаи минава само по себе си, и аз съм всякога спокойна. Подражайте ми, любезни приятелки, и вие ще бъдете също спокойни“.

Колко днешни жени-християнки, живеещи със съпрузи, които не вярват в Бога, могат да се поучат от дивния пример и мъдрите съвети на св. Моника!

Разказва се за една света жена, че тя тъй обичала мъжа си и домашния си кът, че всякога се обличала в траурни дрехи, когато съпругът ѝ заминавал; а когато се връщал, пак се обличала празнично.

За много жени днес нещата са се променили съвсем. Много от тях са любезни навсякъде освен в интимния кръг на своето семейство. Ето, драга сестро в Господа, твоят съпруг се връща в къщи, уморен от товара на живота. Неискай той да дойде при тебе с усмивка. Той може би е преживял през деня много огорчения в борбата за препитанието на семейството и мъчно може да прогони облаци, напластили се над душата му. Но ти, съпругата, го посрещни със слънчева ласкавост и ангелска доброта. Твоята усмивка трябва да стопи леда на неговата мъка. И тая усмивка ти трябва да я имаш всякога готова, свързана или с една добра дума, или с едно разумно мълчание, или с една малка мила изненада. Ти, съпругата, трябва да се молиш на Бога да ти даде оная доброта, която няма име, нито може да се изкаже с думи, но чиято тайна ти притежаваш всякога, когато искаш да бъдеш любезна!

О, колко много зависи от съпругата да има мир, радост, ред и слънце в къщи! Тя може да превърне домашния кът в градина на щастието, ако е благоразумна и добронравна. Но тя може да разстрои целия дом, ако е непорядъчна и лекомислена. „Жената, казва един ми-

слител, е подобна на пламъка: добродетелна, тя пръска светлина, топли, рада; порочна, тя заслепява, гори, опустошава“.

Съпруги, внимавайте, какви трябва да бъдете, за да не се разстройват поради вас семействата ви!

Съпругът

Какъв трябва да бъде мъжът-християнин? Той трябва да обича жена си (Еф. 5:25—28). Ако тя му се покорява поради туй, че е изпълнена с любов към него, няма да му бъде трудно да я обича. Но, ако тя не му се покорява? О, и тогава той е длъжен да намери в себе си сили да я обича. Та нали тя е негова плът?

Нерядко се случва обаче мъже да не обичат достатъчно своите добронравни, кротки и предани съпруги. Какво трябва да се препоръчва на тях, за да не ги постигне тая беда — да разлюбят съвсем жените си? Те трябва да имат преди всичко страх Божи и да знаят, че навеки са свързали съдбата си със своите съпруги, че поглеждането на страни е голям грях, макар и да не е извършена на дело никаква изневяра, че Иисус Христос поставя мисленото прелюбодеяние наред с деловото. „Слушали сте, че бе казано на древните: не прелюбодействуй. Аз пък ви казвам, че всеки, който погледне на жена с пожелание, вече е прелюбодействувал с нея в сърцето си“ (Мат. 7:27—28).

Вярно е, за мъжа има много съблазни. Но той трябва като мъж да се бори с тях. Много жени с леко поведение ще гледат да го съблазнят. Той обаче трябва да си спомня за оная, която в къщи сега тихо работи своята домашна работа и с нетърпение го чака да се върне, за оная, която неговото бельо с обич глади, неговите дрехи с преданост чисти, неговата рожба с жертвена любов гледа и, вършейки всичко това, все за него мисли и за него се моли да го пази Бог от всяка злина.

Мъжът-християнин трябва да се пази от компании и особено от посещения на кръчми и заведения със съмнителна моралност. Ако иска да си създаде някаква радост, някакво удоволствие, трябва да избира такива радости, които не вредят на морала. При това нека се старая да прави и жена си и децата си участници в своята радост! Невинните веселия хранят душите и заякчават връзките на любовта. Отиде ли някъде, да отиде със семейството си!

Св. Иоан Златоуст тъй пише за позволените земни наслади: „Ако искаш да получиш удоволствие, иди в гората, или край текущата река, или край езерата, любуйвай се на цветята и слушай пеенето на щурците, посещавай гробовете по мъчениците (за нашите условия ще кажем: ходи на поклонение по манастирите — в ск. м.) Тук ще намериш и здраве за тялото и полза за душата, а вреда — никаква. И не ще се разкайваш после за това удоволствие. Ти имаш жена, имаш, деца! Какво може да се сравни с тая радост? Ти имаш къща, приятели! Тия удоволствия, заедно с целомъдрието, доставя велика полза. Защото кажи ми, що може да бъде по-приятно от жената и децата за този, който желае да живее целомъдрено?“

Християнинът-съпруг трябва да умее да владее себе си. Той не бива да си позволява да избухва по повод на каквато и да е дребулия. В кой дом няма различия във вкусовете и несходство в мненията? Но той трябва да знае да пази мира със жена си и заради бълхата да не изгаря юргана. Иначе, от постоянните кавги се идва нередко и до бой. От боя до взаимно очуждаване и намразване. Оттам — до прелюбодеяние, а от прелюбодеянието — до развод, от развода пък идва трагедията за цялото семейство — за мъж, жена, деца...!

Мъжът-християнин трябва особено да мисли за децата си и заради тях да понеса с търпение много слабости на жена си и да ѝ прощава. Ако жена му е лоша, ако той я счита за свой явен враг, и тогава като християнин той е длъжен да я търпи и обича, за да я поправи, защото Христос е заповядал: „Обичайте враговете си“ (Лук. 6: 35). Нека ни поучи в това отношение следният пример:

Един роб-християнин на име Самбо бил докаран на един от индийските острови и се носел там така добре, че господарят му го възлюбил и направил управител на цялото си имение. Веднаж господарят отишъл със Самбо да купи нови слуги-роби за имението си.

Самбо забелязал между другите роби един беден, стар, сакат човек и си го отделил с особена охота. Господарят бил твърде удивен от този избор и отначало дълго не се съгласявал да купи тоя болен и неспособен за никаква работа човек. Но Самбо толкова настоявал, че господарят най-сетне го купил. Когато робите били отведени на работа, господарят забелязал, че Самбо с особено внимание се грижел за стария африканец. Той го взел в своето жилище, положил на своята собствена постеля и го хранил със своето ядене. При влажно време го извеждал на слънце, а когато ставало горещо, го турял на сянка под едно дърво.

Господарят мислил, че Самбо е намерил някой свой родственик и го запитал:

— Този старец да не би да е твоят баща?

— Не, той не ми е баща, — отговорил Самбо.

— Може би ти е брат?

— Не, не ми е брат.

— Сигурно тогава ти е родственик?

— Не, господарю, той не се намира с мене в никакво родство и в никаква дружба.

— Но тогава защо се отнасяш с него тъй добре?

— Затова, защото той ми е враг, — отговорил Самбо. Той ме продаде на търговеца на роби, а Словото Божие ми казва, че аз трябва да нахраня врага си, когато той е гладен, и да го напоя, когато е жаден.

Възлюблени, тъй разсъждавал и тъй постъпвал този роб-християнин, този прост Самбо с черно тяло и с ангелски бяла душа! Ако той така се отнасял със своя действителен враг, то колко повече любов трябва да има в сърцето на съпруга-християнин към неговата собствена жена, колкото и лоша да е тя!

Носи кръста си!

Но може би не жената в семейството е лоша, а мъжът? Не е важно! Тогава ти, християнко, си длъжна да си към съпруга си добра и да го търпиш, за да го спасиш. — Но той е пияница, — казваш, — той е побойник! Как да го търпя! — Тъй както някога християните са търпели мъчителите си и от това получавали велика награда на небето, Ако и ти търпиш невъзможния характер на твоя мъж, ще бъдеш увенчана с победния венец на мъчениците! — Но то много трудно! — Да, трудно е, наистина, ала за обичащите Господа не е невъзможно. Тъй са се спасявали много християнски души в миналото, приемайки кръста на семейния живот като изпитание, пратено им от горе. Търпи и ти и ще получиш неподозирано голяма награда. Търпи и не мисли за прелюбодееяние! Търпи и не искай развод! Църквата допуска развода като неизбежно в някои случаи зло, но именно като зло. Първият брак е най-свещеният, най-боголюбезният! Вторият брак е брак вече по снисхождение на Църквата. Тя го допуска, съобразявайки се с човешките плътски немощи, за да не произлезе от недопускането му по-голямо нравствено зло — разпътство и безнравственост. Но и когато го допуска чете при бракосъчетаването на второбрачни известни покаяни молитви Ти дръж за първия си брак. Чрез него Бог ще те спаси!

Възлюблени, съпрузите, които над всичко поставят плътските удоволствия, забравят, че бракът е радост, но и товар; щастие, но и дълг; наслада, но и кръст. Ако целта на човешкия живот е спасението на душата, то и съпрузите имат покрай пряката задача да употребяват творческите си заложби за продължаване на човешкия род още и тая задача да се подпомагат взаимно в душеспасението. С оглед на тая задача св. ап. Павел е съветвал повярвалите в Христа да не се развеждат с неповярвалите, като казал: „Отде знаеш, жено, не ще ли спасиш ти мъжа си? Или отде знаеш, о мъжо, не ще ли спасиш ти жената“ (1 Кор. 7:12—16).

Как забравят днешните християни-съпрузи тази духовна страна на брака и търсят само плътски развлечения и земни радости?!

Христос поставя пред всеки Свой последовател тая задача: „Който иска да върви след Мене, нека се отрече от себе си, да вземе кръста си и Ме последва“ (Марк. 8:34). За семейните люде кръстът е брачният живот и свързаните с него неприятности — ежедневните грижи, отглеждането на малки деца, което става често в беднотия и оскъдица, невъзможния характер на мъжа, лошите прояви на злонравната жена и пр. Който се отрече от себе си, ще може да носи кръста си. Но който не е готов да понесе неприятностите на брака, той отхвърля кръста си. На такъв човек Спасителят говори: „Който не носи кръста си, а върви след Мене, не може да бъде Мой ученик“ (Лук. 14:27).

Ти, братко, си се отказал от жена си, тръгнал си по лош път, прелюбодееяствувал и се наричал християнин!? Знай, че не си Христов ученик!

Св. ап. Павел съветва повярвалите в Христа да живеят в кротост и търпение и да понасят един на друг теготите, т. е. недостатъците, за да изпълнят така закона Христов (Гал. 6:2). Ако мъжът понася тър-

пеливо недостатъците на жена си, и ако жената понася търпеливо грапавините в характера на мъжа си, и двамата ще достигнат до възможното за човека съвършенство и ще се спасят, понеже са изпълнили Христовия закон.

Съпрузите не се събират за съвместен живот само за през младите години, когато чувствеността ги движи, а и за старите години, когато нищо от чувствеността не остава. Ако само плътското влечение ги е свързвало, а не нещо по-висше, как ще се търпят те тогава? Па и на млади години единият от тях може да се разболе. Не бива ли тогава другият със ебеотречение да се отдаде всецяло на неговите услуги? Истинските християни-съпрузи и в най-лошите случаи не бива да помислят за прелюбодейство, а трябва да носят кръста си. Те ще имат сили да го носят, ако се обичат не само с плътска, но и духовна любов. А в духовната любов може да ги утвърди единствено вярата им в Христа.

Възлюбени, от християнска гледна точка съпрузите не само не бива да си позволяват прелюбодейство, но не бива и в законните рамки на брака да се предават на излишества и нередности, които могат да породят блуд и в брака! Според св. ап. Павел те трябва понякога да се отделят един от друг, по взаимно съгласие, за някое време, за да пребъдват в пост и молитва (1 Кор. 7:5). Разбира се, това отделяне един от друг трябва да става по взаимно съгласие, а не по настояването само на едната половина на брака, която иска да води да речем строг въздържан живот, пък не пита другата страна, дали е съгласна или не. Нека си отбележат това особено благочестивите жени, защото от криво разбирана ревност за богоугоден живот произлизат много печални грешки във вярващи семейства. Съпругата тръгнала по църкви и манастири и не иска да има нищо общо вече със своя мъж като негова законна съпруга. Тя смята, че върши богоугодно дело, като живее въздържан живот. А в това време мъжът ѝ, без чието съгласие тя се е отделила от него, е тръгнал по тъмните пътеки на прелюбодейството. Няма ли жената да носи отговорност пред Бога за тия грехове на мъжа си? — Ще носи! Защото св. ап. Павел ясно казва, че „жената не е господарка на тялото си, а мъжът“ (1 Кор. 7:4). Хубаво е въздържанието, но по взаимно съгласие и доброволно. Иначе то няма нравствена стойност.

Воздържанието се налага особено през известни времена от църковната година. Брачните люде трябва да се предпазват от съпружески отношения през установените пости, в сряда и петък, в празник и неделя. Това са дни, посветени на Бога. В тях трябва да се грижим предимно за душата, а не за изпълняване увлеченията на плътта. Но и тогава трябва да се спазва принципът на доброволното съгласие, за да не би, вместо до добродетел, да се стигне до грях.

Преди даването на 10-те заповеди на Синайската планина Бог е искал от израилтяните три дена да не се допират до жените си (Изх. 19:15). И за яденето на свещения хляб в храма се е налагало въздържание от съпружеско общение (Цар. 21:4). Ако така е било в Стария Завет, колко повече трябва новозаветните вярващи да се въздържат в това отношение, особено когато се готвят да приемат Св. При-

частие — да се съединят с Тялото и Кръвта Господни! А у нас има случаи, когато жени се оплакват, че години наред не могат да се причастят поради невъздържанието на техните мъже!

Разказва се, че в старо време живял един светец, семеен човек, който се славел като голям чудотворец. Той имал 12 деца. Това съблазнявало мнозина. Как може той да е светец, като е живял толкова плътски живот? — се питали те. И ето, осмелил се един да го попита:

— Как живееш със жена си?

— По скотски, — отговорил светецът.

— Как тъй по скотски! Нали ние сме човеци, и при това християни?

— Ех, аз подражавам на скотовете, казал смиреният светец. — Те знаят само веднаж в годината да удовлетворяват тия си потребности, а през другото време не мислят за това. Така и аз...

Колко велико въздържание са имали някогашните християни! А днес ние сме паднали много по-ниско и от безсловесните животни! Тогава бракът е бил светиня, благословена от Църквата с определена задача. А днес той се скверни по най-безогледен начин. Тогава и семейни люде са се въздържали от жените си. А днес сред много брачни хора прелюбодейството е едва ли не обикновено явление!

Прелюбодеянието

Възлюблени, на какво се дължи това, че съвременният християнин не чувства вече 7 Божия заповед: „Не прелюбодействуй“ като неотменно свое задължение? На тъжното обстоятелство, че се е отдалечил много от вярата си. Той иска да е свободен да живее както си ще. Предписанията на Църквата му се струват много овехтели, несъвременни. Защо да съм осъден до живот да бъда свързан с една жена? Може тя да е зла, опърничава, не хубава? Защо да не се възприеме модерната идея за пробен брак? Човек веднаж живее на земята. Защо да не превърне земния си живот в извор на наслаждения?

Но... ако отвържем звяра, който дреме у нас, представяте ли си какво може да стане? Всички устои на обществото биха се разклатили. Десетте Божии заповеди са вечни! Те са потвърдени и в Новия Завет от Спасителя, Който ни е заповядал спазването им даже в още по-съвременен вид. Който ги нарушава, тежко се огрешава. Почне ли поголовно да се престъпва седмата Божия заповед, ще се разруши семейството. А разрушат ли се семействата, ще пропадне целият народ, тъй както вземат ли да се разпадат клетките в един организъм, той целият рухва и умира! Здравият брак е залогът за силата на една държава.

Един добър познавач на културната история на човечеството разказва интересен факт: „В могъщия Вавилон реформаторите на брака мислеха, че институтът на семейството и нравствената чистота не са така необходими за държавния живот. Затуй те превърнаха инстинкта в свое божество и безнравствеността — в свое богослужение. Ваал се зовеше онова езическо божество, в чийто храм на разпътството се служеше... И какъв беше краят? Краят ли? Доиде персийският народ, който стоеше нравствено много по-високо и помете великото вавилон-

ско царство заедно с културата му, с разврата му, с греховете му и с неговите реформатори на брака“...

Възлюбени, каквито и оправдания да се търсят за нравствената разпуснатост, Бог не я оправдава. Който върши прелюбодеец, извънредно тежко съгрешава. Неговият грях е седмориен. Блудникът съгрешава към себе си, ако сам със себе си греши, или освен към себе си още и към ония, с които греши. А прелюбодеецът съгрешава седмориен. Да, седем страшни провинения се крият в неговия грях! Прелюбодеецът се провинява:

1. Към себе си, че осквернява и погубва душата си;
2. към съпругата си, че ѝ изневерява, а я лъже, че ѝ е верен;
3. към децата си, че ги лишава от един добър порядъчен баща;
4. към жената на ближния си, че я въвлича и нея в смъртен грях;
5. към нейния мъж, че му отнема съпругата;
6. към техните деца, че разстройва прехраната, възпитанието и бъдещето им; и
7. към обществото, в което със своя лош пример той внася съблазън и създава хаос.

Да не говорим пък за вината на прелюбодееца към Бога, вечния Законодател, Чиято воля се погазва и Чийто ред се нарушава! Бог строго ще съди прелюбодейците (Евр. 13:3) и ще им наложи най-страшна присъда — лишаването навеки от радостите в царството Божие (1 Кор. 6:9—10). Прелюбодейният грях, не оправен на земята, се оправя в ада!

За това, колко голям грях е прелюбодеецнието, говори самата съвест на съгрешилия, която особено след първия грях силно го терзае. „Погледни прелюбодееца, говори св. Иоан Златоуст, и ти ще се убедиш, че той е хиляди пъти по-нещастен от окованите във вериги. Той се бои от всички, подозира всички: и своята жена, и мъжа на прелюбодеецнивалата с него, и самата нея, и своите домашни, приятели, познати, и самите стени, и своята сянка, и самия себе си. И което е още по-бедствено — неговата съвест вика и го терзае ежедневно. А ако той си представи пред Божия съд, няма да може и да стои от страх. Удоволствието от греха е кратко, а скръбта — продължителна. Защото вечер и нощем, и на полето, и в града — навсякъде го преследва обвинителят, който му сочи не остър меч, а непоносимите мъки, които поразяват, убиват със своя страх“.

Нещастният прелюбодеец! Как той след греха си ще се върне при жена си! Как ще гледа невинните си дечица! Как ще ги учи на добро! Как ще ги възпитава в страх Божии! Как ще им внушава честност!

Всичко, всичко хубаво е разрушено в семейството му с този негов проклет грях! Страшна болка стиска сърцето му. Той не може да понася погледа на жена си и старателно го избягва. Срам облива лицето му, когато гледа през блудните си очи своите ангелоподобни рожби, които, нищо не подозирайки за неговия грях, с безкрайна доверчивост се трупат около коленете му и го питат като преди за това и онова!

Ах, защо му е трябвало да съгрешава? По-добре през ада да беше минал, но да бе останал верен на семейството си, за да може сега да се радва на жена си и децата си, отколкото да извърши тоя грях! Уви, той не е и подозирал, какви тежки ще са преди всичко за самия него последиците от престъплението му!

Ето такава трябва да е приблизително състоянието на прелюбодеца след първата му изневера. Ако той след тая своя голяма нравствена злополука намери сили в себе си да се изповяда, да тури край на греха, да се покае искрено пред Бога и да започне нов живот, може да се върне към семейството си, да потопи в тихите му радости мъката си и да стане пак порядъчен човек.

Но... ако не стори това?... Грехът му ще се повтори, потрети... Той ще се старае да го крие от жена си. И отначало може би успешно ще го крие. Но отпосле... всичко ще блесне, защото няма нищо скрито, което да се не открие, и тайно, което да се не узнае" (Мат. 10:26). Тогава? Тогава ще настъпи голямата катастрофа — кавги, сълзи, трагедии, свидетели, разтакаване по съдилища, разводи, разтуряне на семейството, убиване бъдещето на децата!... И всичко това за какво? — За минутното наслаждение, което доставя прелюбодеянието, при това наслаждение, което престъпникът е можел да има в семейството си, без да се провини и без да извика тия катастрофални последици чрез него.

О, възлюблени, страшно нещо е прелюбодейният грях! Той създава адски раздори и непоносими душевни трагедии. Той води често към убийства, причинява много страдания и плачове, ражда стотици грехове. Ако можеха да се съберат на едно място сълзите, които този грях е извикал, би се образувало може би цяло море, в което би заслужавало да бъдат издавени за наказание прелюбодейците и прелюбодейките! Заради този грях, често баща напуска семейството си, майка забравя задълженията си, деца биват оставяни на произвола на съдбата, бракове се разторгват, семейни огнища се разтурят, домове пламват в неугасима омраза, души отиват в ада!

Като се има предвид грозотата на този грях сам по себе си и ужасите на неговите последици, човек в недоумение се пита, как могат да се срещат лекомислени жени, които тъй да разсъждават: „Моят мъж ми изневерява. И аз ще му изневерявам! Тъй ще си отмъстя“. Но ти провери ли, че той ти изневерява? — Не, — казваш, — но имам силни основания да го подозирам. — И тъй, значи, при съмнителния негов грях ти искаш да извършиш сигурен, и го вършиш?! Но дори и най-положителна да си, че той прелюбодействува, ти не бива да му подражаваш! Защото има ли логика в тия разсъждения: „Моят мъж влезе в калта. И аз ще вляза! Той се опозори. И аз ще се опозоря! Той пи отрова. И аз ще пия!“ Не чувствуваш ли, кой е авторът на тая логика? Онзи вечен враг на човешкото спасение, който гледа всички да погуби. Той подклажда в душата ти съмненията към твоя съпруг, за да може, ако него още не е вкарал в тоя грях, тебе да вкара! Но дори всички да тръгнат по пътя на прелюбодейството, ти недей се подхлъзва, като помниш, че „ни блудници, ни прелюбодейци... няма да наследят царството Божие“ (1 Кор. 6:9—10).

Възлюблени, някога неволно са падали някои християни в прелюбодеяние, но затуй цял живот са се каели за него. А днес обидени сърпуги чрез него гледат да отмъстят на мъжете си, използвайки това гнусно провинение като средство за удовлетворяване на правдата?! Има ли по-дълбока нравствена безразсъдност от тая?!

В 5. век живяла една млада красива жена Теодора, която се радвала на хубав и знатен съпруг. Те нямали деца, но живеели въпреки това много щастливо. За нещастие, някой си млад, богат мъж страстно се влюбил в Теодора и с подаръци и пари, привлекателни думи и ласки успял най-сетне да я прелъсти. Бедната Теодора, щом извършила греха, почувствувала всичката му низост и взела безкрайно да съжалява. Разкайнието ѝ я изгаряло. Измъчвана от съвестта си, тя не могла да бъде спокойна в присъствието на своя мъж, нито равнодушно да понася милите обноски, които нейните близки проявявали към нея. Гонена от бича на съвестта си, тя решила да бяга от къщи и нейде, в някой манастир, да изкупи падението си със строго покаяние.

Най-напред тя дошла в един женски манастир, дето я приели с любов. Игуменката, виждайки я всякога печална, ѝ дала да чете св. Евангелие. Когато тя прочела думите: „Няма нищо скрито, което да не се открие“, премаляла от ужас. Скубейки косите си, тя признала пред игуменката своя грях. „Ако има за мене покаяние, казвала тя, ще скъсам окончателно със света и цял живот ще прекарам в молитва към Бога да ме помилва“,...

За да не бъде намерена от мъжа си в женския манастир, тя решила да постъпи под формата на евнух в някой мъжки манастир и там да се скрие завинаги. Облякла се в мъжки дрехи и отишла в Октодекатския манастир. Игуменът не я приел, а я оставил вън пред манастирските порти. Той искал по тоя начин да я изпита. Но тя неотстъпно стояла пред манастира и молела да я приемат. На следната сутрин ѝ било казано: „Ти си млад, изнежен юноша. А манастирският устав е строг. Не можем да те приемем“. Евнухът отговорил: „Готов съм от глад да умра, но няма да си отида от тука“. Най-сетне игуменът отстъпил.

Възложили на Теодора тежка работа: тя трябвало да носи вода в манастирската градина, да чисти двора и да върши други послушания. И тя сама си наложила тежък подвиг — пост, бдение, молитви — и в килията, и в църквата. При това тя със смирение си говорела, че в сравнение с тежкото ѝ престъпление възложените ѝ послушания са твърде леки. Тъй тя се окриляла в послушанието. Сама увеличавала труда си и от горещо желание да получи прошка за своя грях взела да се храни по веднаж в седмицата.

Успехите ѝ в духовния живот, както и дивните ѝ подвизи скоро станали предмет на всеобщо удивление. А тя все повече и повече се смирявала. С безподобното си смирение и себенаказание тя привлякла върху си милосърдието на Спасителя. Тя падала ежедневно, като еванселската блудница, в нозете на Христа, денонощно се омивала със гълзите си и накрай заради покаянието си получила не само прошка на греха си, но се и издигнала на високо стъпало в духовното съвършенство.

Едва при смъртта ѝ било открито, че тя е жена. По Божи промисъл чак сега на смъртното легло мъжът ѝ я намерил. Поразен от нейния пример, той напуснал света, продал имуществото си, приел монашество, настанил се в килията на преподобна Теодора, там се подвизавал усърдно и бил погребан след смъртта си в нейния гроб...

Тъй са изкупвали, възлюбени, някога вярващите прелюбодейния грях. Сега Бог не иска от вас, съгрешителите, да отивате в пустинята, да се подвизавате в манастири. Но затуй пък сами си наложете себеограничения — да отивате от къщи само на църква и оттам обратно. Не си позволявайте да ходите на места, дето има за вас съблазни. Наложете си пост, молитва, четене на Словото Божие и житията на светците! Живейте скромно! С никого от съседите си не се карайте! Никого не осъждайте освен себе си! Търпете, ако ви обидят! Казвайте си: „Справедливо Бог допуска да се отнасят тъй към мене. То е заради греховете ми!“. Тъй ще се спасите.

Някои могат да заявят, че не са нарушили 7. Божия заповед. Слава Богу! ще кажем заедно с тях. Всемилостивият Господ ги е предпазил от едно грозно престъпление. Но поради туй, че се чувствуват чисти, нямат ли и те нужда от поука? Та те живеят сред толкова изкушения! Ако досега не са имали тежки изпитания на семейната си чест, тия изпитания утре могат да дойдат. И те имат нужда от нравствена подкрепа в своята борба за целомъдрие и съпругеска вярност. Към тях нека бъдат отправени последните думи от днешната ни беседа.

Вие, които сте били с Божията помощ досега верни на Бога, благодарете Му и се старайте и занаят да не нарушавате 7-та Божия заповед — не само на дело, но дори и с мисъл! Даже да ви заплашват с отнемане на живота, не ставайте престъпници на Божията воля! По-добре смърт с чест, отколкото живот в безчестие! Помнете примера на св. Томаида! Тя била обикновена християнка, омъжена за един александрийски гражданин. Свекърът ѝ, разгътен старец, в отсъствието на съпруга ѝ я уговарял да съгреша с него. Но тя била непреклонна. Тогава в яростта си той взел меч и я разсякал на две. За тая ѝ вярност на добродетелта съвременникът преподобни Даниил Скитски я признал за мъченица на целомъдрието, обявил я за светица и я удостоил с погребение заедно със св. отци. Бог прославил нейните мощи с чудотворство. А ония, които с вяра се покланяли пред светите ѝ останки, молейки се да бъдат облекчени в борбата си със своята блудна страст, получавали изцеление.

Тъй Бог прославя ония, които са Му верни до смърт.

А ако, възлюбени, опасностите за вашата семейна чест идват по друг път, ако например сте затънали в дългове, и немотията ви потиска, и тогава не търсете изход от трудното си положение в нарушаването на 7-та Божия заповед. Защото чрез прелюбодейнието, под какъвто и предлог да се върши то, не може да дойде нито облекчение, нито Божие благословение. Божията закрила се простира над верните, които изпълняват небесните повели, а не и над беззаконниците. Бъдете предани на Бога и не се бойте! Бог знае, как да помага на Своите. В това ще ни увери завършителният пример на днешната беседа.

Един търговец натоварил на кораб стоките си и отпътувал за Африка. Но случила се буря. Корабът се разбил, всички богатства, намиращи се на него, потънали, а търговецът едва се спасил и върнал в къщи с голи ръце. Там го очаквало друго нещастие. Заимодавци взели останалото у дома му имущество и, понеже той имал още неизплатени дългове, хвърлили го в тъмница.

Жена му взела да работи и със своето ръкоделие изкарвала оскъдното препитание за него и за себе си. Тя била млада и много красива. Веднаж, когато била донесла в тъмницата храна на своя мъж, дошел там един богат човек, който, като я видял в това злополучно място, почувствувал към нея и жалост и любов. Той я повикал чрез слугата си и я запитал:

— Какво престъпление си извършила та седиш в тъмницата?

Тя му разказала какво се е случило с нейния мъж.

— Аз съм готов, — рекъл ѝ той, след като я изслушал, — да заплатя целия дълг на твоя мъж, ако се съгласиш да ми станеш жена. Ти си невинна. Защо да бъдеш участница в това бедствие?

— Но аз съм се клела пред Божия олтар да му бъда вярна до смърт, — отговорила добродетелната жена. За да се избави от настойчивия благодетел, тя обещала да поговори с мъжа си и да му донесе своя окончателен отговор.

Действително, тя отишла при своя съпруг в тъмницата и му разказала за предложението на богатата. Като чул това, затворникът заплакал над своята нещастна съдба. След като се поуспокоил, той рекъл на вярната си жена:

— Иди кажи на престъпния благодетел, че ние не желаем да си закупим свобода с погазване на Божия закон. Кажи му също, че Бог, Който изпитва сърцата, вижда и тия, които са хвърлени в тъмница и че Той знае, как да ги избавя. Кажи му най-сетне, че ние се надяваме не на князе, нито на човешки синове, в които няма спасение, а единствено на Бога.

Жената отишла и предала всичко туй на богатата.

Добродетелните съпрузи не се излъгали в надеждата си на Бога. В съседната килия бил затворен един разбойник. Той чул целия разговор между мъжа и жената и се трогнал както от тяхното нещастие, тъй и от чудната им добродетел. Той ги повикал да дойдат по-близо и им казал през стената:

— Аз съм осъден на смърт. След като се извърши над мене наказанието, идете на еди кое си място. Като разкопаете земята, ще намерите там много пари. Вземете ги вие като добродетелни люди и се молете на Бога за мене!“

Наистина след няколко дена разбойникът бил наказан със смърт. Добродетелната жена с позволенията на своя съпруг отишла на посоченото място, разровила земята и намерила съкровището. Тя събрала монетите, които били не малко, занесла ги в къщи и започнала с тях да изплаща дълга на своя съпруг. В скоро време тя го освободила от тъмницата.

Възлюблени, в Словото Божие е казано, че надеждата на Бога не посрамя (Рим. 5:3). Но там е казано също, че блудниците и пре-

любодейците ще съди Бог (Евр. 13:3). Какво ще си изберем ние — дали Божията милост — тая несъмнена последица от верността на Божиите заповеди, или Божието проклятие? Не вярвам да има толкова безразсъдни между нас, които да предпочитат гнева пред милостта. Но тогава да помним, че, за да избегнем гнева, трябва да изпълняваме Божиите заповеди. В тях се крие милост, голяма Божия милост за нас! Амин.

ОСМАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

„Не кради!“ (Изх. 20:15)

Неприкосновеност и употреба на собствеността

Възлюблени,

Осмата Божия заповед осветява собствеността като неприкосновена. Тя гласи: „Не кради!“ Това ще рече: Не отнимай чуждото! То не принадлежи на теб. Дори и да влезе в твоя дом, то пак не е твое и няма да ти донесе благословение.

Всеки, който порицава кражбата, признава правото на човеците да притежават неща и предмети, които те могат да нарекаат свои.

Но, като утвърждава законността на притежанията, Словото Божие съвсем не поощрява пристрастяването към тях. С разнообразните си заповеди, които една друга се допълват, то цели да внесе равновесие в човешката душа и хармония в обществото.

Заповедта „не кради“ внушава зачитане на чуждата собственост с една определена цел — да се извисят душите на склонните към кражби до добродетелност. Собствеността е издигната като нещо неприкосновено в очите на околните, но само в техните очи, за да бъдат те предпазени от греховете на завистта, пожелаването на чуждото и присвояването му. Тая същата собственост обаче е посочена на притежателите като опасен Мамон, който може, ако човек се пристрасти към него, да го погуби, като го откъсне от Бога и отчужди от ближните.

На склонните към незаконно заграбване чужди блага Бог казва: „Не кради!“ А на пристрастените към земните блага Бог дава друга заповед: „Кога се увеличава богатството, не привързвайте сърце към него“ (Пс. 61:11). „Давайте милостиня според силите си“ (Лук. 11:41).

С тия срещуположни заповеди: „Не кради“ и „Раздавай“ Бог внася идеално равновесие в душите на вярващите, защото внася любовта. Той все едно тъй говори: „Не кради, понеже, като откраднеш, ще огорчиш ограбения! А ти си длъжен да го обичаш и да не го огорчаваш! Раздавай, понеже, като срещнеш гладния и му дадеш от богатата си, ще го зарадваш. А като го зарадваш, ще изпълниш закона за любовта! И тъй, любовта стои скрита в дъното на всяка Божия заповед. Така трябва да гледаме и на осмата Божия заповед.

За непристрастяването към богатствата и за раздаването милостиня ние говорихме по други поводи и в други случаи. Тук ще спрем

вниманието си на осмата Божия заповед — да не отнимаме това, което принадлежи на други.

Кражба и грабеж

Що е кражба? — Присвояване по незаконен начин на чужда вещь. Например един носи в джоба си пари, а друг незабелязано му ги взема. Това е най-груба кражба. Кражба може да има и на обществени имущества. Например, някой работи в едно предприятие и отнася от там разни материали в своя дом. Той може би се успокоява с мисълта, че не ощетява конкретно никой човек. Но в същност той пак върши кражба, защото си присвоява незаконно това, което не е негово.

В основата на кражбата стои обикновено желанието да се обогати човек по бърз и лесен начин. Бедни крадат, за да задоволят глада си. Но и богати крадат, за да увеличат имуществото си. Кражбите на бедните все могат да имат някакво оправдание. Човешкото сърце може да намери капчица съчувствие за тях. Но кражбите на богатите са нещо чудовищно: имаш достатъчно, ала то не те удовлетворява; искаш да имаш още повече. И за да задоволиш ненаситността си, почваш да ограбваш и бедняците, които са ти подчинени като работници, отнимаш част от залька им, не им даваш заслужената заплата, принуждаваш ги да работят свръх силите си и пр. Всичко това е грозен грях пред Бога.

Кражбата може да е случайно явление, може да е необмислено престъпление, на което човек се е поддал вследствие голямото изкушение да се обогати леко, а може да е плод и на нещастните обстоятелства, в които се е намирал. Но кражбата, повтаряна, може да се превърне в болест на душата, в гибелен навик, в страст! Най-изострено тя се проявява у клептоманите, тия болни люде, които без всякаква нужда крадат, понеже в това намират някакво тъмно удоволствие.

Крадците обикновено се срамуват от лошия си занаят и старателно прикриват склонността си към посягане на чуждото — било за да не бъдат открити кражбите им, било за да не бъде опозорено името им. Защото и крадците искат да минават за честни и порядъчни хора. По тая причина те вършат кражбите си обикновено нощем или, ако ги вършат денем, то само тогава, когато разчитат, че никой не може да ги види.

В сравнение с тях много по-дръзки са грабителите и разбойниците, които не се срамуват от позорната си професия. Те са се просити веднаж завинаги с честното си име. Затова не търсят непременно, покровителството на нощта, та в нейната сянка да вършат на тъмно своите злодеяния. Не! Те спокойно нападат и денем, когато им се удаде, за да отнемат с грубо насилие ценностите и парите на жертвите си.

До разбойничество и грабителство не се стига изведнаж, а постепенно. Както дървото се ражда от малкото семе, тъй и големите престъпления се раждат от дребните провинения против Божиите заповеди. Не един разбойник е започвал отначало с малки кражби, които са го довели до затвора. Там се е притъпил срамът му, и той, озлобен, се е оформил като човек на злото. Излязъл на свобода, той се е предал

на по-големи престъпления, от които лесно е стигнал до кражби и разбойничество.

Загуби ли съвестта своята първа чистота, изчезне ли страхът Божи, потъпче ли се срамът, затвори ли се душата за благородното въздействие на Словото Божие, отварят се вратите за гибелното влияние на греха. Тогава всички престъпления стават възможни. Защото колкото по-силна е отчуждеността на човека от Бога, толкова по-слаби са нравствените му задръжки. Загубилият страх от Бога е страшен за околните.

Преди няколко години някой си, който нямал страх Божи, за 200 лева убил човек, за да го ограби. Те били заедно в една гостилница и се хранели на една маса. От разговора, който водели, престъпникът узнал, че другият има 200 лева. Излезли от града. На едно по-затулено място престъпникът нападнал с нож съпътника си, убил го и задигнал неговите 200 лева. Той бил заловен и разбира се съответно наказан.

Ах, тая жажда за пари! На колко кражби и грабежи тя е авторът! Колко злини е причинила и на ограбваните, и на грабителите! Парите са опасно нещо и за ония, които ги имат, и за ония, които ги нямат. Те хвърлят в безпокойство притежателите си, които се боят да не ги загубят. Те мъчат немащите ги, защото ги карат денонощно само за тях да мислят и зарад тях да вършат дори престъпления.

Но парите ли са виновни за всичко това!?

Ако се замислим по-дълбоко, ще се убедим, че не парите са виновните. Виновна е жаждата за пари и пристрастяването към парите! А туй е нещо отделно от парите. То е скрито в душата на човека и я разяжда отвътре като неизлечима болест. Лекарството против тая болест е усиляване доверието в Бога като наш небесен Баща и Промислител, Който се грижи за нашата прехрана и Който е безкрайно по-скъп за душата от всички богатства на тоя свят.

Доверилият се на Бога не може да стигне до кражби и убийства. Но онзи, който е поклонник на парите, е в състояние, по тяхна заповед, да върши и обири, и кражби, и разни други злодеяния. Тогава парите, на които той слугува, му се отплащат с това, че му донасят най-голямото проклятие — презрението от човеците и отхвърлянето от Бога. Сами по себе си обаче те не са зло, понеже могат да носят и благословение, ако се употребяват съгласно Божиите наредби, например, да отриват сълзите на сираците и да задоволяват нуждите на гладните. Те са подобни на ония лекарства, които правилно употребявани лекуват, а зле употребявани тровят.

Жаждата за лесно и бързо забогатяване при слаб морал и разклатена вяра в Бога може да подтикне хората към кражби, грабеж, злоупотребления с обществени средства, обирание каси и пр. Не се ли дължи на поколебаната богобоязливост и нравственост това толкова често в днешния свят тъжно явление — добре организирани злосторници да ограбват банки, частни домове и обществени магазини?!

Превъзпитаването в страх Божи може единствено да ограничи кражбите и грабежите. Един живо вярващ в Бога човек няма да си позволи да вземе онова, което не му принадлежи. Ако той вярва в

безсмъртието и живее с тревогата за спасението на душата си, може лесно да възприеме Божието внушение: „Не кради!“ Даже и да възрази: „Как да не крада, когато от глад ще умра“, бързо ще капитулира, като му кажете: „Но ако крадеш, ще умре душата ти. А душата е по-важното, безсмъртното у тебе! По-добре да претърпиш унижението да просиш, когато няма друга възможност, отколкото да убиеш душата си“. Тъй вярата в Бога е в състояние да спаси морала на човека.

Тук разбира се не става дума за фалшивата, за лицемерната вяра, която се бие в гърди и препоръчва като истинска вяра, а не върши делата, заповядани от Бога. Такава вяра, която не е придружена от съответни дела, е мъртва (Иак. 2:26). Ние имаме предвид искрената вяра, която може да прероди човека и да го направи от порочен добродетелен и от добродетелен — ангелоподобен.

Ето как тая вяра се е проявила у един Божи угодник на име Зинов. Пътувайки през Палестина, той се изморил и седнал до една овощна градина. Извадил си хляба и започнал да яде. Изведнаж му дошла изкусителната мисъл да си откъсне една краставица от чуждата градина. „Това не е голямо престъпление“, си рекъл той. Но в същата минута се сепнал и си казал: „Крадците получават наказание. Зинове, изпитай сам себе си, можеш ли да понесеш мъката на наказанието!“ С тия думи преподобният отец застанал против слънцето и пег дена се излагал на неговия нетърпим пек. Накрай, като почувствувал, че силите му се свършили, сам произнесъл присъдата над себе си: „Зинов не може да понесе наказанието. Следователно не бива да краде“.

Други видове кражба. Намиране чужди вещи

Осмата Божия заповед забранява всички видове кражба, не само обирите и грабежите. Тя порицава и присвояването на намерена чужда вещь и разни други видове обсебвания и нечестни обогатявания, за които ще стане реч по-нататък.

Един изповядва за себе си следното: „Като дете веднаж намерих пари на улицата и, понеже бяхме бедни и аз рядко виждах пари в ръцете си, много се зарадвах. Тичах като луд из двора и виках:

— Намерих пари, намерих пари!

Едно мое другарче, което беше кротко като ангел и се славеше като най-добро дете в махалата, се приближи до мене и ми рече:

— Защо се толкова радваш! Не мислиш ли, колко плаче сега онзи, който ги е загубил!

Аз се засрамах. Мен и на ум не ми идваше, че намерените от мене пари са загубени от някого, и че тая моя греховна радост се гради върху чуждата скръб. Оттогава не се радвам на намерени неща“.

Някои казват, че да намериш нещо някъде не е грях, а късмет. Но св. отци учат, че онзи, който намери нещо загубено и не го обяви, е крадец. Ето и един пример, който потвърждава тая истина.

Един християнин на име Григорий, който по-късно описал живота на св. Василий Нови, се отбил в една гостоприемница да пренощува. Там намерил един скъп пояс. На сутринта домакинните разпитвали пътниците, дали някой не е намерил пояса. Григорий не се обади. Той

си помислил: Хазаите са богати. За тяхно душеспасение аз ще продам тоя пояс и ще раздам парите на бедните. Каквото намислил, това и сторил. Уж безкористо утаил намерения пояс, но скоро го постигнало наказание. Над него се изпълнили думите на Спасителя: „С каквато мярка мерите, с такава ще ви се отмери“ (Мат. 7:2). Григорий изгубил точно такъв свой пояс и свръх това и много пари. Когато скърбял за сполетялото го нещастие, явил му се преподобни Василий с едно счуено и нищо не струващо гърне и му казал:

— Ако някой открадне и такава гърне, ще му се изиска четворно или в тоя живот или в бъдещия. Ако крадецът е богат, ще му се отнеме четворно от богатството. Ако пък е беден, четворно ще се увеличи бъдещото му мъчение.

— Но аз никога нищо не съм крал! — самоуверено възразил Григорий.

— Как да не си крал! Не утаи ли намерения пояс!

— Но аз го намерих, отче, не го откраднах.

— Знай, — отговорил на това св. Василий, — че онзи, който е намерил загубеното от някого, ако не съобщи за него дето трябва и не го върне, ще бъде осъден като крадец. Ти трябваше да предадеш намереното, ала не го предаде. Ето затуй сам загуби четири пъти повече. Гледай обаче да не пострадаш и още по-зле!

Възлюблени, нам често се случва да намираме чужди вещи, особено когато живеем някъде повечко хора заедно. Между нас има такива, които не обичат да задържат чужди неща у себе си. Макар и да не са ги откраднали, а намерили, те гледат на тях като на огън, който може да изгори и собствените им вещи и търсят подходящ добър начин по-скоро да се освободят от тях. Ако живеят да речем в кооперативна сграда, питат съседите си, дали не са загубили нещо и когато намерят загубвача, радват се заедно с него, като му връщат намерената вещ. Ако не открият загубвача, предават намереното в съответното бюро за загубени вещи. Те не ламтят да се обогатят с онова, по което сега други скърбят.

Ала има и такива християни — с по-разхлабени съвести, — които като намерят нещо, старателно го скриват, боейки се да не бъде то открито у тях и се правят, че нищо не са намерили. Себе си пък успокояват с мисълта, че не са крадци, понеже никого лично не са ограбили. Тъй приспиват съвестта си, докато свикнат с чуждата вещ като със своя. Ако след време случайно притежателят ѝ я намери у тях и каже: „Тази вещ е моя. Аз я загубих тогава и тогава“, такива люде обикновено не признават, че са я намерили, нито я връщат, което би било редно, а, за да не се изложат като укриватели на чуждото и крадци, предпочитат да станат и лъжци. Започват да спорят, че тая вещ е тяхна, че те са я купили еди къде си от еди кого си, че за това могли да свидетелствуват еди кои си и пр. и пр. По тоя начин към първия грях — кражбата — се прибавя втори — лъжата, придружавана често със заклеване в името Божие, което е вече трети грях, след който неминуемо следва и четвърти и пети и пр. Тъй се скача от грях на грях, докато човек напълно се оплете в собствените си беззакония.

А колко е лесно! — Намериш ли чужда вещ, изпъди от сърцето си изкусителното желание да я присвоиш! Обяви я! Предай я дето трябва! Освободи се от отговорността за нея пред Бога и пред хората! И тогава ще бъдеш спокоен. Малкото свое, придобито по честен начин, радва сърцето. А многото чуждо, присвоено незаконно, трови радостта на живота.

Веднаж св. Агатон вървял с учениците си някъде. Един от тях намерил по пътя малка торбичка със зелен грах и казал на стареца: — Отче, ако благословиш, аз ще взема това.

Старецът внимателно се вгледал в него и учудено го запитал: — Нима ти си положил тая торбичка тука?

— Не, — отговорил братът.

Старецът рекъл:

— Тогава как искаш да вземеш това, което не си положил?

Тъй разсъждавали някога истинските християни. А днес на мнозина не мигва окото да си присвояват това, което не е тяхно.

Измама и тунежство

Друг вид кражба е измамата. Който търси да се обогати с измама, като продава лошата стока за доброкачествена, е крадец. Който си служи с неверни везни, за да излъже купувача, че му отмерва точното тегло, когато всъщност му дава по-малко, е крадец. Който примесва към млякото вода и го продава скъпо като чисто мляко, е крадец. Такива, продавайки с измама лошата си стока като добра, продават съвестта си на дявола и си купуват вечна гибел.

Словото Божие ясно свидетелствува, че неверни теглилки са гнусота пред Господа (Прит. Сол. 11:1). Бог тъй говори на еврейския народ: „Теглилки да имаш точни и верни... понеже гнусен е пред Господа всеки, който върши неправда“ (Втор. 25:15—16).

Измамниците не могат да се спасят, докато тънат в своите хитрости и лъжи, защото несправедници не могат да обитават небето, дето царя правда (2 Петр. 3:13).

Мнозина днес си служат с всякакъв вид измами, за да изкористят другите. Но придобитото с измама не е трайно. То не носи благословение, а проклятие, защото е придобито по дяволски начин.

Разказва се за св. Григорий Неокесарийски, че бил надарен от Бога с дара да чудотвори. Това го прославило навред, дори между езичниците. Веднаж трима от тях искали да се подиграят с него и се надумали да го измамят. Той се връщал в града си. Узнали това, те положили на пътя един от своите другари, който се престорил на мъртъв. Когато св. Григорий минал оттам, двамата с жални гласове взели да просят милостиня за погребението на умрелия. Св. Григорий веднага снел горната си дреха и я дал, за да погребат с нея мъртвеца, като им връчил и доста пари. Лукавите измамници, след като светителят отминал, взели да му се смеят и да казват: „Ако той имаше в себе си Божи Дух, щеше да узнае, че пред него лежи жив човек“. С тия думи те изтичали пред лежащия си другар и взели да го викат. Но той не ставал. Смятайки го за заспал, те започнали да го бутат.

Но той пак не мръдвал. Тогава с ужас те установили, че той е умрял. Тъй Бог наказал измамниците и обърнал смеха им в плач.

Измама вършат и просяците, които могат да работят и с труда си да се прехранват, но предпочитат да се преструват на недъгави, за да припечелват по-лесно чрез просия хляба си. Те крадат частта на действително бедните. Те ограбват дела на недъгавите. За този им грях Бог ще ги накаже или в тоя или в бъдещия век.

В едно село живял някой си ленив селянин. Той изял наследеното от родителите си имущество и останал крайно беден. Вместо обаче да работи, той намислил да си изкарва прехраната, без да се труди. Отишел с жена си в града. Завързал си очите с кърпа и се оставил да го води жена му по улиците и по богатите домове, за да проси. Състрадателни люде му помагали. Така той лъжел хората цяла година. Но Господ го наказал. Не след много той действително ослепял.

Сродно с измамата е *тунеядството*. И то е голям грях, понеже се домогва до това да живее на чужд гръб, без да се труди.

Тунеядци са ония, които получават заплата, а не работят усърдно. Тунеядци са ленивите хора. Тунеядци са недобросъвестните чиновници, които гледат през пръсти на задълженията си. Тунеядци са и всички ония, на които Бог е дал сили и способности, но които, обичайки празността, не използват дарбите си,“ не ги развиват, не ги влагат в творчески оборот.

Трудът е заповядан на всеки здрав и годен за работа човек. „Иди при мравката, ленивецо, — съветва Словото Божие, — виж нейната работа и бъди мъдър“ (Прит. Сол. 6:6). Трудът е не толкова тегоба, колкото благословение за човека, защото той го избавя от три беди — от скуката, която дава много лоши съвети за празносчитания човек, от бедността, която, като сполети някого, го тормози ежедневно, и от порока, който погубва душата.

Тунеядците се провиняват против Божията воля, която е заповядала на всеки да работи. „Който не иска да се труди, не бива и да яде“ (2 Сол. 3:10). Св. ап. Павел, като чул, че някои вярващи са застрашени от увличането в леност и тунеядство, писал на солунци: „Слушайте, че някои у вас живеят безчинно, нищо не работят, а се занимават с празни работи; на такива заповядваме и ги молим в Господа нашего Иисуса Христа да работят безшумно и свой си хляб да ядат“ (2 Сол. 3:11—11).

Тунеядството е пладнешко и безсрамно грабителство, нагло поставяне своя кръст на чужди плещи и безсъвестно използване добрината на другите.

Който е спечелил по нечестен начин без собствен труд нещо, той рано или късно ще го загуби. Такъв е Божият съд.

Един селянин се изповядал пред своя свещеник: „Отче, аз сторих голям грях, за който не бях преследван от земните власти, но за който Бог ме наказва. Това беше отдавна. Жена ми и аз живеехме бедно. Нямахме си ни добитък, ни имот. Трудно преживявахме, но не ни се искаше да работим. Предпочитахме да взимаме отгук оттам помощи в пари и натура. Най-сетне се изхитрихме и напуснахме нашето село. Тръгнахме да просим, като лъжехме, че сме пострадали от пожар, при

който изгорял и домът ни, и добитъкът ни. Добри хора ни помагаша. Скоро си купихме къщичка и добитък. Заживяхме добре. Обаче не помислихме да се каем, задето по нечестен път, без да сме се трудили сами, сме се замогнали. Ала Господ ни наказва. За една нощ ни отиде всичко. Къщата ни се запали Покъщницината и добитъкът ни — всичко изгоря! Оттогава сме пак бедни, но вече работим, и хлябът ни е по-сладък. Каем се пред Бога, и Той не ни е оставил“.

Светотатство и лихварство

Един от най-тежките видове кражби е светотатството. То е присвояване на предмети и вещи, които са посветени на Бога. Светотатство е ограбването на църкви и манастири. Светотатство е кражбата на златни, сребърни и разни други металически съсъди, определени за богослужебна употреба. Светотатство е задигането на свеци, кърпи, тамян или каквато и да било дори най-обикновена принадлежност на Божия дом.

Светотатецът е не само крадец, но и осквернител на светинята. Ако е тежко престъпление да задигнеш нещо, което принадлежи на някой човек, още по-тежко престъпление е да крадеш неща, посветени на Бога и на храма Божи. Светотатецът, осквернявайки светинята на Божия дом, осквернява още повече храма на своята душа, допускаяйки злият дух на кражбата да го ръководи.

Църковните правила много строго осъждат светотатството и предвиждат за него тежки наказания. Например 72. апостолско правило гласи: „Ако някой от причта или миряните открадне от св. църква восък или елей, да бъде отлъчен от църковно общение и да върне в петорен размер онова, което е взел“.

Божият съд грозно наказва светотатците често още в тоя живот, като ненаказаните тук толкоз по-страшно ще отговарят за престъплението си в задгробната действителност.

В житията на светците се описва, как бил вразумен един светотатец. Това бил млад човек. Слугувал като клисар при храма на св. великомъченик Димитър в Солун, и крал свеци, които тайно продавал. Младежът бил уверен, че никой не знае за лошите му дела и че в неговата честност никой не се съмнява. Ала за негово удивление явил му се на сън сам св. Димитър и му рекъл:

— Брат Онисифоре, не ми е приятно, дето крадеш свеци от храма. Остави тоя грях и се покаяй!

Но Онисифор не се покалял. Той не обърнал внимание на вразумителния сън и продължавал да краде. Твърде дълбоко бил вкоренен в него тоя навик. Той щял все повече да затъва в тоя страшен грях, ако не бил му се притекъл на помощ ограбваният от него св. Димитър.

Веднъж рано сутринта дошел в храма някой си благочестив човек и запалил пред мощите на Божия угодник няколко големи свеци. След като се помолил, той си излязъл от храма. Онисифор, който видял всичко това, съблазнен от хубавите големи свеци, побързал да ги снее от свещника. Но щом протегнал ръка към свещите, от светите мощи се чул страшен глас:

— Ти пак ли крадеш?

Като гръм тоя глас поразил светотатеца. Онисифор паднал на земята и дълго лежал като мъртъв, вцепенен от ужас. Така го намерили и едва го свестили. Той чистосърдечно си признал всичко, разкалял се за греховете си и завинаги се отказал от кражбите си.

Възлюблени, вие може би сами знаете случаи, когато хора служещи в някоя църква, бързо са се разорявали и стигали до просешка тояга. Нещастия едно след друго са се изсипвали върху семействата им. Деца са им измиралли. Беди са ги спохождали, тъй че за всички е ставало явно Божието наказание над тях. Причината е обикновено в светотатството, обсебването на църковни вещи и предмети, или присвояването на църковни пари.

Колко майсторски е описал нашият именит писател Йордан Йовков едно светотатство в прекрасната си повест „Жетварят“.

Главният герой Гроздан се е отдал на пиянство. Неговият враг Вълчан го довежда до отчаяние, като без всяко право чрез съд му отнима нивите и го разорява. Гроздан е озлобен и решава да убие Вълчана. През една грозна бурна нощ, когато светкавици раздират небето, Гроздан, придружен от Тачката, се отправя към Вълчановата къща, за да извърши убийството, но това не му се удава. Тогава двамата се отправят към църквата, за да откраднат златния венец от иконата на Христа и да си отмъстят по този начин на Вълчана, защото той е подарил с грешни пари тоя венец на църквата. Гроздан с трепереща ръка изкъртва венеца с ножа си и извършва светотатството. Изпълва се желанието му. Но спокойна ли е душата му? Не! Авторът така описва душевните му вълнения:

„През всичкото време, докато Тачката беше стоял със свещта под иконата, Гроздан беше гледал само нея... Виждаше узрелите жълти ниви, приведените пълни класове. И сред тях върви Исус. Господи, как гледаха тия скръбни и благи очи! На челото Му светеха алените капки кръв, обграждаха го драскотините от ножа. Но всичко това не променяше с нищо лицето Му. Не отгонваше и не намаляваше тая съсредоточена мисъл, тая голяма любов, с която Той гледаше готовите за жетва ниви и ги благославяше. Гроздан гледаше изумен и вцепенен... Как можа да дигне ръка против Него? Защо е дошел тука? Обзе го очаяние, голяма и страшна рана сякаш се откри в душата му и я обля с непоносима болка. „Грях е това, страшен грях!“ — викаше и стенеше нещо в него“.

Същата нощ Гроздан е преследван от страшни кошмари. Той е разтревожен и изживява мъчително разкаянието си. Сам се чуди, как е можал да извърши светотатството, да оскърби и похули Бога, Който се явява сред узрелите ниви и благославя хляба!

„Гроздан се хвърли отново на леглото си — разказва Йордан Йовков — и зарови лицето си във възглавницата. Никога той не беше се чувствувал тъй злочест и тъй отчаян. Да можеше, заплакал би с глас, със сълзи. Престъплението, което беше извършил, му се виждаше от минута на минута по-страшно, по-непоправимо“.

От тоя миг на дълбоко разкаяние започва да се зазорява в душата на Гроздана. Той извършва случайно най-голямо благодеяние на

своя смъртен враг Вълчана — спасява живота му от явна смърт, когато Вълчан, блед като платно, се държи за каруцата си, която подплашените му коне теглят с бесен бяг. Вълчан е трогнат и му връща нивите. Гроздан се отказва от пиенето, става порядъчен и работлив човек, изповядва се пред добрия свещеник — о. Стефан — и тайно, само с негово знание, подарява нов златен венец на Спасителевата икона. Тъй щастливо изкупва той вината си.

Възлюблени, няма да бъде пълна беседата ни върху осмата Божия заповед, ако не спрем вниманието си макар и бегло върху още един тежък грях — *лихварството*. То е ограбване по безсъвестен начин бедните хора, които са в нужда. Защото обикновено бедни хора прибегват към лихварите с молба да им дадат пари в заем. Използувайки нуждата на сиромасите, лихварите взимат безбожно голяма лихва, с което просто ги разоряват. Колко е богопротивно това поведение, е ясно за всеки човек с по-чувствителна съвест. За да ограничи това зло — лихварството, Исус Христос ни е оставил заповедта: „Правете добро и на заем давайте, без да очаквате нещо“ (Лук. 6:35). А в Стария Завет четем: „Ако брат ти (т. е. ближният ти) осиромашее и изнемогне при тебе, подкрепи го, бил той пришелец или преселенец... Не взимай му лихва и печалба, и бой се от твоя Бог“ (Лев. 25:35—36). Първият вселенски събор е издал специално правило — 17, в което се забранява лихварството.

Прекрасна мисъл против лихварството е изказал древният християнски отшелник авва Исаия. Той говори: „Ако ти си дал нещо на заем на ближния си и не го искаш обратно, ти действуваш според духа на Исуса. Ако поискаш да ти го върнат, ще постъпиш според естеството на Адама. Да се иска лихва обаче е по-ниско и от Адамовото естество.“

Към лихварството може да се отнесе въобще всяко използване на нещастията и нуждите на другите за собствено обогатяване. Тъй например, когато около теб хора мрат от недосяждане, а ти криеш храни, за да можеш да ги продаваш, когато им се покачат цените, ти вършиш лихварство. Словото Божие говори: „Който задържа у себе си храна, него народът проклина“ (Прит. Сол. 11:26). Да изнуряваш пряко силите своите работници и да използваш труда им за своя корист е също лихварство.

Лихварите се провиняват против заповедта за любов към ближните. Затова и тежко ще бъдат наказани от справедливия Божи съд.

Спасението на крадците

Възлюблени, ние сме вече към края на нашата беседа. С Божия помощ видяхме, колко много видове кражби съществуват. Някои от тях може би са присъщи и нам? Нека се размислим върху това! Защото много тежки са отговорностите пред Бога за отнемане на чуждото.

За неразкаялите се нарушители на осмата Божия заповед няма спасение съгласно думите на св. ап. Павел, който свидетелствува, че нито крадци, ни грабителни няма да наследят царството Божие (1 Кор. 6:10).

Но значи ли това, че ако някой е извършил подобни грехове, на-
веки е загинал и нищо не може да го спаси? Не! Само онзи, който е
вършил такива грехове и в тях умре, няма да види спасение. Който
обаче приживе се покае за обирите и грабежите си, може да се спаси.

В какво трябва да се изрази покаянието на крадците? Не само
в изповядването на греховете, не само в обещанието, че занапред няма
да ги върши вече, но и в туй — да върнат онова, което са похитили.
Само така те ще заличат вината си пред Бога и пред хората.

Да речем, че си откраднал от ближния си някой предмет, или си
заграбил незаконно негови имоти, за което той неутешимо скърби.
Междувременно у тебе се заражда безпокойството, че като крадец и
похитител на чуждо богатство ти обричаш душата си на вечна гибел.
Под напора на това безпокойство ти се изповядаш пред духовника и
обещаеш, че занапред няма вече да присвояваш чуждо. После си оти-
деш в къщи и се предадеш на духовни подвизи — на молитва и пост.
Мислиш ли, че ще приеме Господ твоите трудове, ако ти продължаваш
да държиш чуждите неща у себе си като свои? Как ще издигаш
ръце към небето, когато те са пълни с грабеж? Как ще отправяш очи
към Бога, когато от очите на твоя ближен продължават да се изливат
сълзи за отнетото му от тебе имущество? Ако искаш да бъдеш от
Бога напълно простен, върни на ближния си онова, което незаконно си
му взел. Постъпи поне приблизително като Закхея, който при дълбо-
кото си разкаяние пред Господа рече: „Ако от някого нещо съм взел
несправедливо, ще отплатя четворно“ (Лук. 19:8). Ти поне в същия
размер върни присвоеното, в какъвто си го взел. И тогава ще можеш
да чуеш от Христа следните думи: „Днес стана спасение на този дом!“
(Лук. 19:9). Иначе, бой се да не се изпълнят над тебе другите думи
на Писанието: „Всеки, който краде, ще бъде изстребен“ (Зах. 5:3).

Когато блудник се кае за греха си и вече не го повтаря, Бог
омива със сълзите душата му, и тя е вече чиста, защото се е откъс-
нала от калта и нечистотата. Но когато грабител се кае за грабежа си,
макар и да не повтаря вече обсебването на чужди имущества, не може
да се омие чрез никакъв пост и чрез никакви молитви душата му, до-
като държи у себе си чуждото богатство като свое и докато се омър-
сява всеки ден в нов допир с него. Пристрастеният към чуждото не
може да се спаси. Той е откъснат от Бога. Заграбеното чуждо иму-
щество стои между него и Бога. Махни чуждото от сърцето си,
върни го на притежателя му и Бог ще те помилва!

Но ако си пряхосал чуждото, ако си го изпил и изял, ако не мо-
жеш вече да го върнеш, поради това, че сам си изпаднал в крайна
бедност? Нима няма да има никакво спасение за тебе? — Бог няма да
те остави и в такъв случай, а ще те помилва, стига само ти толкова
чистосърдечно да се разкаеш, че с обилните си сълзи да омиеш грехо-
вете си, и с търпеливо понасяне на бедността си да докажеш, че вече
си станал друг човек и че си готов дори да умреш от глад, но да не
посягаш към чуждото. Мъжественото понасяне изпитанията на бедността,
безропотното търпение на негодите и болестта ще бъдат очистител-
ният подвиг за тебе, ако поради бедност не можеш да поправиш греха си.

Много трудно се изкупват провиненията от грабителски характер. Затова нека се стараем никак да не крадем! Да не се залъгваме с надеждата, че ще можем с разкаянието си да покрием кражбите си!

Родители, възпитавайте децата си в страх Божий, защото нищо не поддържа съвестта така чиста, както Божият страх! Децата, у които сърцето е още непокуварено, се изчервяват и разтреперват и при най-малката улика в кражба. Ако са взели от другарчето си в училище някой молив и го донесат в къщи, ако са си присвоили чужда играчка, те бързо се разкайват, щом бъдат изобличени. Но не бъдат ли поправени навреме, съвестта им може да обръгне така, че те да стигнат след време до там да разбиват каси и да ограбват пътници, без да им мигне окото. Нека издигаме и децата си и себе си към духовно съвършенство, за да имаме чисти съвести! Духовните образи на Божиите угодници са затова тъй пленителни, защото те блестят от чистота. „Когато бях дете, разказва един праведник, пасях крави заедно с други момчета. Веднаж моите другарчета отидоха да крадат смокини. Като бягаха навръщане, изпуснаха една. Аз я взех и я изядох. Сега, като се сетя за това, всеки път плача“. Нека и ние се стремим да достигнем такава чувствителност в съвестта, която ще ни пречи да крадем!

Ще завършим с разказа, как един баща отучил сина си да краде. Узнал той, че синът му искал да открадне телето на съседа и му рекъл да не върши това. Но синът, упорит в злото, бил непреклонен.

— Ще го открадна и ще го изядем у дома!

Тогаво бащата отишъл при съседа си и му рекъл:

— Продай ми твоето теле!

— Добре, да ти го продам! Колко даваш за него?

— Толкова и толкова.

Спазарили се. Бащата дал и нещо свръх уговорената цена при условие, че всеки обед и вечер съседът като види, че са седнали на трапезата, ще намира повод да идва у тях по някаква работа.

Синът открадна телето.

Бащата го платил.

Заклали телето и взели да ядат. Преди да седнат на първия обяд, бащата премерил теглото на всички в къщи.

— Да видим, — казал той шегувайки се, — кой колко ще напълнее.

Но щом започнали обяда, похлопало се на вратата.

— Бай Петре, — чул се гласът на съседа. — Изляз за малко! Можеш ли да ми послужиш с брадвата си?

Всички продължили да си ядат спокойно. А синът трепнал и приbledнял.

— Защо не ядеш? — попитала го майка му.

— Не ми се нещо яде — отговорил той.

На вечерята се случило същото. Още не хапнали 2—3 залъка, съседът пак дошел да пита нещо. Това се повтаряло всеки обед и всяка вечер.

Когато телето било изядено, бащата рекъл да види, кой колко е напълнял. Всички били наддали кой с 1 кой с 2 килограма. Само синът бил отслабнал с 10 килограма.

— Как тъй ти само си отслабнал? — го попитал бащата насаме.

— Можех ли да придам при това неспокойно ядене, — отговорил синът. — Щом седнехме да се храним, все идваше тоя съсед да търси от тебе едно или друго. Когато чуех гласа му, залъкът ми присядаше. Все мислех, че идва за мене и че е узнал, че аз съм му откраднал телето.

— Видиш ли, сине, че гузният и негонен бяга! Право казва народът: „Който краде, не може да го яде!“ Ние си се хранехме най-спокойно и имахме полза от храната, защото аз платих телето на съседа. А ти това не знаеше и все се чувствуваше преследван. Друг път да не крадеш! Няма благословение в краденото!

Синът се вразумил. Оттогава той вече не крадял.

Възлюблени, нека се ръководим в живота си от следните прекрасни съвети на св. ап. Павел: „Който е крал, да не краде вече, а по-добре е да се труди, като върши с ръцете си полезното, за да има що да отделя ономува, който се нуждае“ (Еф. 4:28). Амин.

ДЕВЕТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

„Не лъжесвидетелствуй против ближния си“

(Изх. 20 : 16).

Възлюблени,

Между най-възвишените определения за Бога в св. Библия като дух (Иоан. 4:24), като светлина (1 Иоан 1:5) и като любов (1 Иоан 4:8) има и друго едно чудно определение, което Го отъждествява с истината. „Господ Бог е истина“ (Иер. 10:10). Човекът, създаден по образ Божи, крие в себе си дълбок стремеж към истината и има предпоставено предназначение да бъде служител на истината (Еф. 4:25), като я възприема чрез Словото Божие, което е истина (Иоан. 17:17). За дявола е казано, че е „лъжец и баща на лъжата“ (Иоан 8:44).

Християнинът, който вярва в Бога и служи на истината, не бива да ѝ изменя и чрез лъжата да се поставя под властта на Божия противник — дявола. Защото в такова себеподчинение на лъжата не може да се крие нищо добро за човека. От това, дали той говори винаги истината, или обича да си служи с лъжата, проличава кому служи той — на Бога или на дявола.

Езикът трябва да бъде оръдие на правдата и истината, а не инструмент на лъжата. Бог ни е дал всевъзможните дарби, за да си служим с тях за добро, а не за зло. С ръцете си например човек трябва да работи, да твори, а не да върши пакости, или не дай Боже да краде и убива. Също тъй с езика си човек трябва да говори полезни и истинни неща, а не да лъже.

В деветата Божия заповед се забраняват всякакъв вид лъжи. Ние ще разгледаме с Божията помощ най-типичните между тях. На първо място ще се спрем на лъжесвидетелството, тъй като то се има преди всичко предвид в 9. Божия заповед.

Лъжесвидетелството

Лъжесвидетелството е такъв грях, при който човек, изправен пред съда или пред по-високостоящи служебни лица, които го разпитват, за да се доберат до истината, или дава съзнателно неверни показания във вреда на някого, или прави клеветнически донос против някого, или се оплаква лъжовно от някого. Лъжесвидетел е следователно всеки, който, знаейки истината и заклевайки се, че ще я каже, я скрива и извъртва, или направо посочва лъжата като истина. В лъжесвидетелство може да изпадне не само призованият в съда като свидетел, но и обвиняваният, когато неправедно повдига срещу някого съдебно преследване, както и обвиняемият, когато с лъжи и измислици търси да се защити.

Различни са поводите за лъжесвидетелство у хората. Едни си изкривяват съвестите от корист, желяейки или да не загубят, или да спечелят, други лъжесвидетелствуват, ръководени от своята страст да си отмъстят, трети — поради засегнато честолюбие, четвърти — от страх и пр. Но каквито и да са по своята разновидност греховните подбуди на призованите пред съда, те не извиняват лъжесвидетелството като грях.

Само в едно отношение лъжесвидетелството не лъже — то вярно свидетелствува пред всевиждащото Божие око, че у лъжесвидетеля няма достатъчно страх Божии, вяра и упование в Бога. Бог е истина и иска от нас да говорим истината. Лъжесвидетелят, ако е християнин и се кичи с името на Спасителя, не е Христов, щом изневерява на Бога и тръгва по пътя на Неговия противник — дявола.

Колко много се лъжесвидетелствува днес! Вършат хората тоя грях, скриват истината пред съда, плюят на съвестите си и правейки всичко това, никак не се вълнуват от въпроса за последиците. Сега да мина моста! Сега да си отмъстя! Сега да спечеля! Тъй си думат те, а не се замислят над това, с какъв тежък грях натоварват душите си.

Че ще обречат поради лъжесвидетелството си на страдания някой невинен човек, че ще погазят Божията заповед, която ни вменява в дълг да говорим светлата истина, че ще зачернят доброто име на ближния, когото те неправедно обвиняват, за да излязат сами невинни, бидейки виновни, че ще стоварят върху му тежко наказание, — това не, ги интересува. Стига само на тях сега да е добре!

Към лъжесвидетелите св. Църква се е отнасяла в миналото много строго — лишавала ги е от св. Причастие от 6 до 10 години. Покаяните се лъжесвидетели могат да получат прошка от Бога. На неразкаяните — не! Колкото и добре да подреждат със своята хитрост живота си, те не градят на трайна основа. По справедливия Божии съд често още в този живот изграденото им щастие в миг рухва и те най-често падат в тая беда, в която са искали да вкарат ближния си чрез своето лъжесвидетелство.

Словото Божие ясно говори: „Който оправдава нечестив и който обвинява праведен, — и двамата са гнусота пред Господа“ (Прит. Сол. 17:13). „Лъжесвидетел не ще остане ненаказан, и който говори лъжа, не ще се спаси“ (Прит. Сол. 19:5). „Каквото е чук, меч и остра стрела, такова е човек, който лъжесвидетелствува против ближния си“ (Прит. Сол. 25:18).

Божият непостижим съд не всякога в тоя живот наказва лъжесвидетелите. С отлагането наказанието на някои от тях Бог иска да ни увери в истината, че има освен земния и друг живот, дето всеки ще получи заслуженото според делата си. Страшна е задгробната съдба на лъжесвидетелите! Но когато Бог рече за вразумление на околните да накаже някой лъжесвидетел още в тоя живот, така го наказва, че ония, които разбират Божиите вразумения, настръхват от страх и ужас.

През м. май 1924 г. в София се е случило следното: Една преподавателка по химия в II девическа гимназия раздала между ученичките кочани с билети, които те трябвало да продадат във връзка с устройваната от гимназията лотария с благотворителна цел. Дала един кочан и на ученичката от V клас Кръстева, макар че тази не се ползвала с добро име между другарките си. Кръстева продала билетите, но не се отчела пред учителката си. Когато последната ѝ напомнила да се издължи, ученичката дръзко отговорила, че била отдавна направила това. Лъжата била явна. Но преподавателката ѝ опростила великодушно дълга, за да не стават по-големи разправи.

Скоро след това Кръстева откраднала рокля от една своя съученичка и отказвала да я върне. Назначена била комисия от учители да разследва случая. Кръстева била най-подробно разпитана. Нейната майка също била повикана за разпит. За да защити дъщеря си, майката взела да се кълне и да уверява, че никаква чужда роля нямало у тях. Тя лъжесвидетелствувала... Като потъпкала всякакъв страх Божи в сърцето си, тя дори се осмелила да каже:

— Ако моята дъщеря е присвоила чужда рокля, нека се разтвори земята и я погълне, нека гръм да я убие!

На следния ден имало силна буря. Заоблачило се небето. Започнало да се светка и гърми. Кръстева живеела в Подуене. Бурята я заварила у една нейна приятелка. Тя поискала да се завърне преди дъжда у дома си. Но щом стигнала до прага на къщата, силен гръм я тряснал и убил на място.

Това произвело такава страхотно впечатление, че и до днес се помни.

Възлюблени, лъжесвидетелството е грозен грях! „Недейте се лъга: Бог поругаван не бива. Каквото посее човек, това и ще пожъне“ (Гал. 6:7).

Лъжата

Друго тежко провинение срещу деветата Божия заповед е лъжата. Лъжесвидетелството е лъжа при разпит. А лъжата е лъжесвидетелство в обикновения живот. Но и в единия, и в другия случай имаме грях пред Бога, Който е навсякъде, всичко вижда и всичко знае. И в единия, и в другия случай имаме грях и пред хората, от които скриваме истината.

Не е без значение, дали човек говори истината, или е свикнал да си служи с лъжата. Който лъже, помрачава Божия образ в себе си и става от богоподобен дяволороден. Християнинът трябва да следва във всичко Христа, Който е пътят, истината и животът (Иоан. 14:6).

Поклонникът на Христа е задължен да бъде поклонник на истината. Служителят на лъжата е слуга на дявола, за когото Спасителят свидетелства: „Той... не устоя в истината, понеже в него няма истина. Кога говори лъжа, своето говори, защото е лъжец и баща на лъжата“ (Иоан. 8:44). Всеки, който безогледно употребява лъжата, приобщава се към тъмния дух на лукавия и, без да забележи, загубва чистия блясък на своята душа. Ето защо Бог тъй категорично ни е забранил да лъжем.

Лъжата е противна на първичната, непоковарената човешка природа, защото изопачава Божия образ у нея. За да се убедим в това, нека хвърлим поглед върху едно дете, което да речем неволно е направило някаква пакост и, за да скрие вината си, се опитва да излъже, че не то, а друг е направил пакостта. Как се зачервява то от неволен срам! Как пламват бузките му и безмълвно издават петното на лъжата, легнало върху душата му! Как треперят устните му, които се опитват да скрият истината! Как неспокойно се движат очите му, чувствувайки, че през тях излиза на показ вътрешното безчестие! А сърцето тупти, тупти, ще се пръсне! Съвестта пък вика с неумолим глас отвътре: „Лъжец! Лъжец! Ей сега ще те хванат, че лъжеш!“

Защо толкова вълнения за една невярна дума, ако лъжата е нещо редно и не е противна на човешката природа! Лъжата е скъсване със свещената истина. Тя е изневяра на вътрешното наше аз, което носи светлия печат на богоподобие. Не е единствената беда при лъжата тая — че ние вкарваме в заблуда другите и им пакостим. Освен това зло има и друга още по-злокобна последица при лъжата. Тя е тая, че ние чрез лъжата опетняваме собствената си душа, разрушаваме Божия образ в нея, разваляме първичната ѝ природа, която се изявява в сродството ѝ с истината. Лъжецът е атентатор, който, целейки да засегне другите, сам бива разкъсан от собствената си бомба.

Лъжата е под достойнството на човека като венец на Божиите творения. Тя не е съгласна не само с любовта и уважението към ближния, но и със себеуважението. Тя особено не е достойна за християнина, който е призван към истина и любов. Ето защо ние не бива да лъжем никак. Не бива да лъжем не само тогава, когато туй причинява вреда на другите. Не бива да лъжем и тогава, когато това никого според нашата преценка не уврежда, защото то нас непременно ще увреди.

В тоя смисъл няма „бели лъжи“, както се опитват някои да ги оправдават. Щом е лъжа, тя е черна, тъй като иде от черния дух на злото. Ако милеем за душите си, нека се пазим от лъжа. Да не лъжем дори и на шега. Иначе лъжата ще потъмни душите ни.

Лъжата е крайно пакостна и за обществото, както и за отношенията на членовете в обществото. Всичко в нашите отношения почива на доверие. А доверието се подхранва от искрените и любвеобилни отношения между хората. Щом се настанят лицемерието, лъжата и измамата в междуличностните отношения, доверието изчезва. А можете ли да си представите живота без взаимно доверие?

Много хора, повлечени от вълната на злото и потънали във взаимни лъжи и всевъзможни измами, казват: „Без лъжи не може да

се живее“. Искате ли, възлюблени, да разберете колко е несъстоятелен този възглед? Искате ли да се убедите, че без истината не може да се живее и че лъжата само разстройва отношенията между хората? Представете си едно семейство, дете отначало съпругът и съпругата винаги са си вярвали, защото винаги са си казвали истината един на друг. Затова е имало мир, хармония и обич между тях. Но ето, веднаж жената долавя, че съпругът ѝ я лъже. Изведнаж нещо се пречупва в душата ѝ. Тя започва да се съмнява в искреността и верността му. Ако и втори и трети път го хване в лъжа, доверието в душата ѝ се изпарява. Тя почва да го подозира в какво ли не. Оттук се появяват у нея съмнения, ревност и душевни терзания, изразявани в недоволство от съпруга, в избухвания, в плачове и скандали... И животът в това семейство, тъй красив доскоро, се превръща в ад. Кой е причината за това? — Лъжата.

Да, нищо не убива така доверието между хората, нищо не разстройва така техните отношения, както лъжата. Представете си за миг живота без капка истина, без всякаква искреност, без взаимно доверие, че покварата е всеобща. Всеки лъже ближния си. Никой на никого няма вяра. Корист, лицемерие, безкрупулна измама навред! Съвестта е убита... Истината е изгонена. Правдата е потъпкана. Никой пред никого няма срам, ни почит. Всеки гледа да ограби, излъже и унищожи ближния си. При такава обстановка ти отиваш да си купиш лекарство от аптеката. Как ще го купиш и употребиш, ако нямаш вяра в аптекаря? Или искаш да се посъветваш с някого по някой много важен за тебе въпрос. Как ще му се довериш, ако доверието е убито в душата ти? Как въобще без доверие началстващите ще възлагат отговорни поръчки на подчинените си? Как без доверие болните ще отиват при лекарите? Как без доверие хората ще общуват помежду си, ще купуват и продават? Как без доверие ще се хранят в гостилница или ще нощуват в хотел?

Не, не, възлюблени! Не е вярно, че без лъжа не може да се живее. Вярно е обратното — без истината не може да се живее, без истината и доброто, които хранят доверието, тъй необходимо за живота! Ако сега при толкова разпространената лъжа все още животът е поносим, то е поради туй, че има все още много истина и правда в света. Покрай истината промъква се и лъжата като истина. Но ако навсякъде се възцареше лъжата, животът би станал невъзможен и непоносим на тая земя. Там, дето лъжата добива превес над истината, настъпва катастрофа.

И тъй, лъжецът е престъпник не само пред Бога, не само по отношение на себе си, но и по отношение на обществото. Защото със своите лъжи той подронва устоите на взаимната вяра, която е така необходима за обществения живот! Със своите лъжи, той довежда хората до там да се съмняват дори и в истината. Със своите лъжи той хвърля отрова в извора на доверието.

Лъжа по необходимост

Мнозина оправдават лъжите си със затруднителните обстоятелства, в които се намирали и които ги принуждавали да лъжат. Те уверяват,

че били против лъжата по принцип, но оневиняват всяка своя тъй наречена лъжа „по необходимост“. Например, мъжът е страшно ревнив. Жената е пък малко лекомислена и обича често да отива в едно съседно семейство, дето нравите не са на голяма висота. Мъжът е забранил на жена си да отива там. Но тя поради лекомислие пак отива. Веднаж той се връща в къщи по-рано от обикновеному и не заварва жена си. Подир малко тя се връща.

— Де беше? — я пита той сърдито.

Тя помисля: да му каже истината, значи да избухне скандал. И бързо съобразява да излъже, за да има мир:

— Бях у еди коя си приятелка.

Навид невинна лъжа, по необходимост, А в същност — неискрени отношения. Много по-добре би било жената да не отива в това семейство, дето според подозренията на мъжа ѝ има опасност за нейната вярност, отколкото, като проявява тайно непослушание към него, да се опитва да скрива непослушанието си с помощта на лъжата.

Но по-добре ли е като кажем истината, да предизвикаме скандал? — ще запита някой. Разбира се, че скандалите не са добро нещо. Но защо трябва да се стига въобще до скандали? Който иска да избягва скандалите, нека ги избягва не по-пътя на лъжата, а по пътя на послушанието. Това е угодно на Господа, — когато жената се покорява на мъжа си и, за да не го дразни, не се събира с хора, които не се ползват с добро име.

В семейния живот лъжата е най-често спътник на непослушанието.

Дъщерите лъжат майките си, че се разхождали с еди кои си приятелки, уж за да не ставали скандали, а в същност, за да прикрият нарушаването на майчината повеля да не се събират с момчета. Момчетата лъжат бащите си, че са били еди къде си, за да не кажат, че са се събирали с лоши другари, с които не веднаж им е било забранявано да дружат. Тъй лъжата в такива случаи идва да спасява непослушанието, т. е. единият грях прикрива другия.

Нека се опитаме да се откажем от греховете си, и ще видите как лъжите ни не само ще намалеят, но дори и съвсем ще изчезнат. Лъжите „по необходимост“ са най-често последици от нашите нередни греховни отношения. Който живее праведно, няма нужда да лъже. За него е закон повелята на Христа: „Думата ви да бъде: да, да; не, не; а каквото е повече от това, то е от лукавия“ (Мат. 5:37).

Няма в Словото Божие извинение на тъй наречените „лъжи по необходимост“. Никъде там не е казано: „Не лъжи, освен ако се налага!“ Напротив, заповедта на Господа е ясна и категорична, че не бива никак да лъжем. Св. ап. Павел говори: „Като отхвърлите лъжата, казвайте истината всеки на ближния си, понеже сме членове един другиму“ (Еф. 4:25). Ако Словото Божие позволяваше да се лъже в някои случаи, помислете си какъв опасен бент чрез това би се отприцил. Всеки би могъл да оправдае тогава своята лъжа като крайно необходима. Всеки би твърдял, че тъкмо сега, при тия обстоятелства, тя се е налагала, за да се избегнели много неприятности.

Възлюблени, неприятности в живота всякога е имало и ще има. Те са неизбежна последица на човешката греховност. Но преодолява-

нето на тия неприятности не бива да става с вършенето на нов грях — лъжата. Защото това би значело не да ги избегнем, а да ги увеличим чрез новия си грях — лъжата.

Намираме ли се наистина в затруднителни обстоятелства, изходът ни от тях трябва да бъде не лъжата, която ще ни изведе при дявола, а усърдната молитва, която ще ни свърже с Бога. А Бог ще ни помогне в затруднението ни, щом с вяра Му се помолим. Преди да кажем каквато и да е дума при затруднителни обстоятелства, нека издигнем мигновено ума си към Бога. Молитвата, според св. отци, светкавично може да ни свърже с Господа и да ни донесе оттам отговор, просветление, спасение. Ние лъжем в затруднение, защото не знаем, колко бърз помощник е Бог. Ако бихме прибягвали усърдно към Него, не бихме чувствували никога нужда от лъжа. Защото Сам Той е обещал: „Призови Ме в скръбен ден; Аз ще те избавя“ (Пс. 49:15). Той хиляди пъти е изпълнявал обещанието Си. Това са изпитали нееднократно ония, които са във връзка с Него.

Разсъдителност при употреба на истината

Друг е въпросът, когато трябва да спасим някого от смърт или от друга някоя съдбоносна беда, която би го сполетяла, ако би се казала неблагоприятната за него истина. Например, майката на едно семейство е тежко болна вследствие на мъчително раждане. Бебето е в другата стая и е на умиране. Лекарите заявяват, че всеко силно възбуждение може да коства живота на майката. Бебето умира. Майката пита как е то. Истината би я убила. Бива ли да ѝ се каже самата истина?

В такива случаи, като изтъкнатия, човек трябва да има такт и мъдрост, за да не постъпи глупаво, защото глупавото постъпване е грях. Помислете си: едно непредпазливо казване на истината кого би ползувало в случая? То само би отнело живота на майката и цял живот би измъчвало съвестта на онзи, който ѝ е казал истината и чрез това е станал нейн неволен убиец. А едно скриване на истината колко би помогнало!

Човек трябва да се моли като Псалмопевеца да придобие „мъдро сърце“ (Пс. 89:12), за да знае кога какво да говори. Нали Спасителят казва: „Бъдете мъдри като змии и незлобиви като гълъби“ (Мат. 10:16). Змийската мъдрост може да направи човека тактичен, предвидлив и досетлив. Тя ще го научи да премълчава някои неща, които не ще бъдат полезни, ако ги каже. При незлобието на гълъб змийската мъдрост не е опасна. Защото незлобието ще я постави в услуга на доброто, а не на злото.

Има хора, които смятат, че могат да говорят всичко, което знаят, без да се самоконтролират. Но може ли така? Ние сме длъжни да не лъжем, но не сме длъжни всекиму да казваме всичко, каквото знаем. Иначе ще изпаднем в дърдорене, в издаване на чужди лични тайни, в бръщолевене на неpolезни неща. А това са грехове не по-малки от лъжата. Ето правилото, от което трябва да се ръководим: Всичко, което казваме, трябва да е истина. Но не всяка истина, която знаем, трябва да я издърдорваме.

Много са случаите, когато е по-добре, вместо безтактно да изтърсиш някоя истина, която знаеш, но която може да оскърби или да скарра хората помежду им, да я скриеш любвеобилно, да я премълчиш мъдро, да я обърнеш в добродушна шега, да изместиш незабелязано въпроса, или да си послужиш с такъв неутрален отговор, който не издава убийствената и пакостна за случая истина, но и не обременява с грях твоята съвест. И тогава това няма да е лъжа, защото ще е проява на любов към ближния, ще е грижа за собственото и чуждото спасение. Лъжата е изопачаване на истината с греховна цел. Лъжата е грях, защото защитава най-често греховното у нас, което трябва да бъде изкоренявано, а не прикривано. Словото Божие забранява лъжата, защото тя ни отделя от Бога, руши Божия образ у нас и подкопава доверието между хората,

Не е обаче лъжа това да не кажеш на някого истината по някой въпрос с цел да го не вкараш в грях. Помислете, ако злоупотребяваме с истината, ако я използваме, за да оскърбим, да нараним, да убием духовно някого с нея, то тогава няма ли тъкмо чрез истината ние да вършим грях? Ето защо трябва да се стремим да добием високия дар на духовната разсъдителност, която ще ни научи, кои истини да казваме и кои да премълчаваме.

Не сте ли виждали християни, които се хвалят, че не обичат да лъжат, но които повече пакости нанасят и на своята душа и на мира в обществото чрез злоупотребяваната истина, отколкото други чрез лъжата! Например, някои, без да ги питат, откриват истината, но за да напакостват, ръководени изключително от своята злост и ненавист. Други, като видят у някого нещо нередно, започват да го одумват пред другите. Те говорят истината, но с истината погиват, защото я поставят в услуга на злото. А Христос е казал: „Не съдете, за да не бъдете съдени“ (Мат. 7:1). Трети пренасят сплетни от едно семейство на друго. Чуят например, как тия говорят за ония и отидат та им го кажат. Те не лъжат. Но с тая пакостна истина кому услужват — не на дявола ли? Колко семейства са си разваляли добрите отношения и са изпадали в кавги и вражди благодарение на такива безразсъдници, които криво разбират службата на истината!

Духовна разсъдителност ни трябва, за да изпълним не само по буква, но и по дух деветата Божия заповед, тъй че да не грешим не само с лъжата, но и с истината.

Клеветата

Няма да бъде пълна беседата ни върху деветата Божия заповед ако не засегнем, макар и накратко, въпроса и за клеветата.

Докато лъжата е изопачаване на истината с греховна цел, клеветата е разпространение на лъжи за ближния с желание да бъде, той очернен и оплют.

Първият клеветник е дяволът. Самата дума дявол значи на български език клеветник. Искусителят се осмели да оклевети пред първите люде Бога, като ги заблуди, че не е вярно онова, което Бог им казал, заплашвайки ги със смърт, ако ядат от плодовете на забраненото дърво. „Не, няма да умрете, — уверяваше ги клеветникът, — но Бог знае, че

в деня, в който вкусите от тях, ще ви се отворят очите, и ще бъдете като богове, знаещи добро и зло“ (Бит. 2:4—5). Дяволът клеветеше и праведния Иов пред Бога, говорейки, че Иов е богобоязлив само защото, защото Бог го обсипва с милостите Си (Иов 1:9—11). Дяволът и до днес клевети, като внушава лъжливи подозрения у хората един към друг, като ги настройва неоснователно един против друг и като възбужда чрез всичко това вражди и раздори между тях. Оттук ясно се вижда, че клеветата е дяволско дело. Който от човеците обича клеветата, той — по думите на св. Иоан Златоуст — служи на дявола, тъй като подражава на неговите дела. Всеки човек-клеветник, който гледа да опозори ближния си, да хвърли кал върху доброто му име, да пръсне за него лош слух, се проявява като един малък дявол.

Св. Иоан Лествичник разказва, че в някой си манастир един брат оклеветил пред игумена друг. Игуменът, който бил мъдър човек, веднага заповядал да изгонят от манастира клеветника, казвайки, че не трябва да се допускат в манастира два дявола — видим и невидим. Тъй е постъпвал и св. цар Давид, като е прогонвал от себе си всеки, който тайно клевети против ближния си (Пс. 100:5). Според тълкуването на св. Иоан Златоуст Псалмопевецът не е казал, че не вярвал или не изслушвал клеветника, но че даже го прогонвал като противник.

Че клеветата е дяволско дело, е несъмнено. Но то особено непровержимо личи от следното:

1. Клеветникът разпръсква лъжливи слухове; той си служи с лъжа, която е дяволско порождение.
2. Клеветникът опозорява името на ближния си; той върши тежък грях срещу любовта, което е дяволско внушение.
3. Клеветникът злорадствува при скръбта на оклеветения, а това е типично дяволско поведение.

Понеже клеветата е дяволско дело, нерядко тя бива наказвана, според повестуванятията на Църковното предание, с бесноватост. Бесът влиза в клеветника като в свой дом и го измъчва като свой роб. Ето какво четем например в житието на св. Григорий Неокесарийски... Като юноша той следвал знаменитата на времето Александрийска школа. За разлика от своите разпътни другари той се отличавал със скромност, добродетелност и девствена чистота. За да го очернят пред наставниците му и пред гражданството, което го уважавало, неприятелите му подкупили една разпътна жена да го обвини публично, че е извършил грях с нея. Веднаж, когато младият св. Григорий беседвал на един площад със своите учители, приближила се до него тая грешница и със свойственото на порочните жени безсрамие започнала да иска от него да ѝ заплати за греховното общуване с нея... Всички навели глава: едни от срам, други от недоумение, как е могъл скромният Григорий да извърши такъв грях. Някои повярвали, но имало и такива, които знаели чистотата на Григория и разбрали, че това е клевета. Те гонели безсрамната жена. Но тя продължавала да вика и да срами невинния юноша. На нейните кръсъци се събрали граждани. Можем да си представим, какво е изпитвал в този момент ангелоподобният праведник. Той не можел да се защити, навел надолу очи като чиста девица и се червял от срам. И понеже бил кротък и незлоблив, той не

се нахвърлил срещу блудницата с никакъв упрек, а казал на един от верните си приятели: „Дай ѝ, моля те, каквото иска, за да си отиде по-скоро и да ни остави на мира“. Но щом приятелят ѝ дал парите, тя паднала на земята и взела да се гърчи, обхваната от зъл дух. Вследствие на страшните мъки, причинявани ѝ от беса, тя цяла треперела, издавала нечовешки писъци, скърцала със зъби и изпускала пяна. Всички наоколо, които я наблюдавали, се ужасявали, чувствавайки, че Сам Бог защитил с това чудо невинния юноша. А той, пълен със състрадание; се помолил за нея и я излекувал. Подир това тя пред всички признала, че оклеветила невинен човек.

За съжаление не всякога така завършва клеветата — с посрама. Най-често тя широко се носи като победоносна вълна над блатото на живота. В нея има нещо привлекателно за нечестите души, които с удоволствие я подеват и разпространяват между други нечисти души. Тя леко минава от човек на човек, расте и се умножава всеки миг с такава бързина, с каквато се размножават бацилите и паразитите. Никой не е в състояние да я спре. Не напразно е казано, че клеветата има начало, но няма край.

Св. Тихон сравнява клеветника с човек, заразен от чума. „Заразеният от чума заразява този, който общува с него. Клеветникът заразява този, който слуша неговата клевета... Един ще чуе клеветата и ще я каже на друг, този ще я каже на трети, третият — на четвърти, и така всички я чуват и се заразяват от клеветата. И за цялото това зло виновник е клеветникът, сеячът на злото. И тъй, виждаш, християнино, колко пагубна злина е клеветата, макар че сегашните християни с нищо така не се различават и услаждат, както с клеветата. Защото за какво повече се говори у тях, ако не ту за този, ту за онзи беден грешник?

Клеветникът вреди и на тогова, когото клевети, защото с езика си го наранява като с меч. Вреди и на себе си, понеже тежко съгрешава. Вреди и на ония, които слушат клеветата му, защото и на тях дава повод за клевета и осъждане и по такъв начин ги довежда до същото беззаконно дело, което сам върши.

О, необуздан език! Колко зло причиняваш ти на света! Както вятърът разнася пожара... по цялото село, тъй необузданият език разнася всякакво зло по цялата страна и по целия свят... Един е казал, и всички вече говорят! Малък член е езикът, но върши много зло. Ограден е с двойна ограда, т. е. със зъбите и устните, но много лесно се изплъзва и излиза.

Християнино, пази се от клеветника като от човек заразен от чума, за да не се заразиш и сам от нея и да не погинеш. Пази се и сам да не издирваш чуждите грехове, да не осъждаш и да не оклеветаваш своя ближия. Испитвай и познавай своите грехове и ги очисти с истинско покаяние и вяра. Защото това е християнско дело, към което ти си призван от Христа“.

Много сполучливо характеризира клеветата древният писател Виргилий, казвайки: „Клеветата е най-бързото чудовище. Тя живее чрез движение. Чрез него става все по-силна. Ражда се слаба и боязлива, но постепенно става все по-силна и по-смела. Винаги крие грижливо гла-

вата си... Клеветата е огромно, отвратително животно с много крила. Под всяко крило има бдящи непрекъснато очи, напрегнато слушащи уши и несекващо говорещи устни. Тя бди и дено и ноще. Сън никога не притваря клепките ѝ. Тя никога не почива и не млъква нито за миг. Клеветата е любима гостенка за всички. Тя умее да се приспособява... По-бодър съгледатай от клеветата няма. Тя винаги е будна и навсякъде прониква. Никога не напуска поста си. Щом се роди, започва бързо да расте. Пипалата ѝ се разпускат като отвратителни змии и разнасят отрова... Много малко хора не обичат да слушат клевети, а още по-малко — да вярват на клевети“.

Клеветата никога не щади, а най-малко чистите и възвишени души. Черният няма нужда да бъде очернян. Той сам свидетелствува за себе си какъв е. Калта на клеветника обича да опръсква чистите. Ако за недостойни люде се говорят недостойни неща, за които сами са дали повод, то това не е клевета, а друг вид грях — осъждане на ближните. Клеветата е измисляне на мними грехове и приписването им на добър човек, който никога не ги е вършил.

Колко светци са страдали от клеветата! Нейното неумолимо острие се е забивало в сърцата на най-достойни последователи на Христа, тъй че те, опозорени и охулени, са се чувствували дълбоко нещастни.

Само така можем да си обясним писаното от св. Василий Велики по повод на пръснатата се по негов адрес клевета!... Едва ли не цялата нощ аз прекарах в безсъница... Сърцето ми се сви, езикът отслабна, ръката онемя...“

Много пострадал от клеветата и дивният светец-свещеник о. Иоан Кронщадски. Той плакал, като четял разпространяваните чрез пресата хули по негов адрес. За Божиите угодници едва ли не най-тежкото изпитание е понасянето на клеветата, защото те са чувствували, че чрез опозоряването на тяхното име сатаната се е опитвал да руши Божието дело, свързано тъй тясно с авторитета на техните личности като Христови служители. Затова те са се молели да ги избави Бог от човешка клевета. Ала когато все пак тая клевета е ужилвала с отровното си жило непорочните им сърца, те са се старали с вяра в Божия промисъл и с надежда на небесната закрила да понесат клеветата, помнейки Христовите думи: „Блажени сте вие, когато ви похулят и изгонят, и кажат против вас лъжовно каква и да е лоша дума заради Мене. Радвайте се и се веселете, защото голяма е наградата ви на небесата“ (Мат. 5:11—12).

Но не само светци са страдали от клеветата. Множество най-обикновени християни са, страдали и страдат от злоречието на клеветническия език. За клеветниците и разпространителите на клевети клеветата съвсем не е мъчен грях. Затуй те с такава леснота го вършат. Та що е клевета? — Само една хвърковата дума, която, като лекокрила пеперуда лети от човек на човек, и никой не чувствува тежестта ѝ. Всеки я приема и разпространява даже с някакво нескривано удоволствие. Защото за нечистите е радост да видят и чистия окалян като тях. В това намират опетнените души някакво тъмно удовлетворение за себе си. Но кацне ли на рамото на оклеветения, леката пеперудка-клеветата го смазва просто под огромната си тежест. Само жерт-

вата на клеветата може истински да почувства, какъв ужасен грях е тя. Колкото е лека за разпространение, толкова е тя тежка за носене.

Дивни утехи дава на ухапаните от клеветата св. Тихон Задонски. Той казва: „Без Бога нищо не ни се случва. Затова и клеветническият език ни напада по Божие допущение. Търпи прочее каквото и да ти прати Бог. Той чува клеветата и вижда твоята съвест...“

Утешавай се с това, че лъжливо си набеден. Чистата съвест е велика утеха. По-добре е да се утешава човек от едната съвест, макар и цял свят да го охулва, отколкото да бъде изобличаван от съвестта си, макар и цял свят да го хвали. Аз избирам за себе си това: нека всички ме хулят, стига съвестта ми да ме хвали...

Изследвай съвестта си — дали и ти не си ухапал някого с езика си. Ако това се е случвало, знай, клеветата се наказва с клевета и затова търпи благодушно, като с благодарност помниш, че грехът бива наказван тук, за да бъде съгрешилият помилван там. „Бидейки така съдени, от Господа се наказваме, за да не бъдем осъдени заедно със света“, говори апостолът (1 Кор. 11:32). Накажи ни тук, Господи, а там ни помилвай!

От своя опит се учи да не вярваш на клеветата на другите. Както ти слушаш неоснователно клеветата за себе си, тъй и ония, за които се носят лоши слухове, често нямат такива прояви, в каквито ги набедяват“.

Възлюблени, ние трябва да се научим въобще да ценим името на нашия ближнел и да не го опозоряваме. Защото както нас би ни заболяло, ако чуехме да се говори лошо за нас, тъй е болно и на нашия ближнел, когато ние пускаме клевета по негов адрес. Нищо не е тъй скъпо за човека както името му и честта му. Опозориш ли честното му име, ти все едно че го убиваш духовно, понеже обществено го опозоряваш. А това е голямо престъпление срещу любовта към ближния. Тук важат думите на Христа: „Както искате да постъпват с вас хората, тъй и вие постъпвайте с тях“ (Лук. 6:31). Ако на тебе е неприятно да говорят лошо за тебе, и ти не говори лошо за другите. Иначе, ще се огрешиш и ще предизвикаш Бог да те накаже със същото, което ти вършиш спрямо другите, за да видиш, колко е тежко да носиш бремето на клеветата, която не можеш да опровергаеш.

Дойде ли до тебе слух, който разнася клевета, постарай се да го пресечеш, като вразумиш носителя на клеветата да не слугува на злото. А сам никому не разказвай чутата клевета. Тъй тя може да бъде пресечена или поне ограничена.

И Бог, като види, че ти с любов покриваш немоощите на другите, за които злите езици — вярно или невярно — говорят, Сам ще покрие твоите немоощи, защото такъв е духовният закон: „С какъвто съд съдите, с такъв ще бъдете съдени“ (Мат. 7:2). На любовта Бог отвръща със стократно по-голяма любов, и обратното, немилосърдието към ближните Сам Той наказва. „Съдът ще бъде безмилостен за оновова, който не е показал милост“. (Иок. 2:13). А има ли по-очевидна жестокост от тая — да разпространяваш за невинния си ближнел злости, унищожавани го слухове?!“

Клеветникът не е добър човек. И онзи, който измисля, и онзи, който благосклонно слуша и разпространява клевети, и двамата вършат тежък грях.

При един мъдър старец дошел някой си и започнал да говори лошо за другото.

— Отде знаеш това? — го запитал старецът.

— Каза ми го един добър човек.

— Не, той не е добър, — отговорил старецът. — Ако беше добър, не би говорил лошо за другите.

Нека помним това, възлюбени: който обича да говори лошо за другите, не е добър човек! Нека обуздаваме езика си! Да не разпространяваме никакви лъжи и клевети! Да се ръководим от наставлението на премъдрия Иисус, Син Сирахов: „За думите си направи теглилка и мярка, а за устата си — врата и ключалка. Пази се да не се спънеш чрез тях и да не паднеш пред ония, които кроят зло“ (Иис. Сир. 28:29—30). Нека по-често се молим с думите на Псалмопевица: „Постави, Господи, стража на устата ми и огради вратата на устните ми“ (Пс. 140:3). Да бдим над думите си и ще се спасим. Амин.

ДЕСЕТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД

„Не пожелавай дома на ближния си ; не пожелавай жената на ближния си, нито нивата му, нито роба му, ни робията му, ни вола му, ни осела му, нито никакъв негов добитък — нищо, което е на ближния ти“ (Изх. 20 : 17)

Духът на десетата Божия заповед

Възлюбени,

С помощта на Господа ние дойдохме до края на десетословието. Разглеждаме вече десетата Божия заповед. Докато предишните заповеди, отнасящи се към нашите задължения спрямо ближните, ни учеха какви дела да вършим и какви да избягваме, тази заповед навлиза по-дълбоко в душата на човека и го учи да уреди не само външните дела, но и вътрешните си желания. „Не пожелавай . . . нищо, което е на ближния ти“ — казва Господ, защото всяко такова желание е противно на любовта към ближния. Не само кражбата е грях, но и желанието да откраднеш. Не само прелюбодейството е грях, но и желанието да прелюбодействуваш. Не само убийството е грях, но и желанието да убиваш! и т. н.

Колко дълбоко прониква Господ, искайки да очисти сърцето от грехове! Никой човешки закон не може да се простре до скритите движения в сърцето и да законодателствува там! Никой човешки съд не осъжда човека заради неговите греховни желания, ако той ги таи в себе си. Но Божият съд в своята всеобхватност обръща внимание и на най-скритите и пред никого не обявени греховни помисли на човешкото сърце и гледа да ги изкорени още в техния зародиш. Защото

помислите раждат желанията, желанията раждат делата, делата определят вечната участ на човека.

С десете заповеди Господ подготвял още във Ветхия Завет човечеството към съвършения евангелски закон, написан „не с мастило, а с Духа на живия Бог, не върху каменни скрижали, а върху плътните скрижали на сърцето“ (2 Кор. 3:3).

Бог е искал още тогава от човека да бъде праведен не само външно, но и вътрешно. Толкоз повече в Новия Завет Той иска от нас да не грешим не само с дела, но и с помисли, за да не заприличаме на книжниците и фарисеите — тия типични образци на лицемерието, които Спасителят тъй изобличава: „Вие отвън се показвате на човеците праведни, а извътре сте пълни с лицемерие и беззаконие“ (Мат. 23:28).

Ако човек желае да бъде чист и безупречен външно, трябва преди всичко да се очисти вътрешно. Защото, ако той се стреми да се проявява като праведен пред човеците и се въздържа от явни престъпления, а сърцето му остане нечисто и изпълнено с всякъкви лоши желания, той няма да може да се извиси до истинска праведност. Най-много, което може да постигне, ще бъде лицемерието, с помощта на което той умело ще прикрива вътрешната грозота на душата си. Но тая грозота, умело прикривана до време, не може в края на краищата да не се прояви и навън. От изворите на нечистото сърце ще бликнат нечисти дела. Те ще покажат рано или късно, какво се е криело в сърцето по думите на Христа: „Лошият човек от лошото съкровище на сърцето си изняся лошо“ (Лук. 6:45).

Десетата Божия заповед, която ни забранява лошите желания, разбрана така, е най-прекрасният завършек на десетословието. Тя иска да ни доведе до богоподобно съвършенство и да пресече злините из корен. Но тя има и по-конкретен смисъл. Освен че ни навежда на изложените до тук поуки, тя — със забраната да пожелава каквото и да било, което принадлежи на ближния — препречва достъпа до сърцето за един много тежък грях — завистта.

Не пожелавай, това значи: не завиждай! Ето тоя грях — завистта — ние ще разгледаме по-подробно в днешната беседа.

Характеристика на завистта

Що е завист? Св. Василий Велики кратко я определя така: „Завистта е скръб поради благополучието на ближния“. Как? Скръб ли? — Да, скръб! Това е особеното в завистта като порок. Докато останалите грехове все носят някаква радост, макар и нечиста, завистта причинява още с появяването си скръб. Другите грехове рисуват пред жадното за наслада въображение на човека все някакви привлекателни перспективи. А завистта дори и това не прави.

Горделивецът например разчита, че ще се почувства щастлив, като се сдобие с облагата на почетите и похвалите. Сребролюбецът очаква голяма утеха от своите натрупани пари. Сластолюбецът се надява да получи чрез удоволтвorenитo на своята страст известно опиянение. Чревоугодникът живее с предварително изпитваната радост от яденето и пиенето. Отмъстителният предвкусва сладостта на отплатата. Клеветникът ликува при опозоряването на ближния. Всички грешници очак-

кват и получават от сатаната някакво скверно удоволствие, което той им подхвърля като награда за тъмното им послушание към него. Само завистникът почва пагубния си подвиг със скръб и го продължава с растяща мъка, без да очаква награда за него. Той е безутешен като вижда благополучието на ближния. И ако началото на завистта е тъй мрачно, можете да си представите какъв пък ще е краят!

Завистта е най-неоправданият грях. Всеки грях е в края на краищата неоправдан. Ала все пак в другите грехове човек може да намери известно какво годе извинение за себе си. Тъй например, блудникът може да посочи като причина на своя грях своята похот, крадецът — своята бедност, убиецът — своето афектирано състояние, гневливият — туй, че го предизвикали, отмъстителният — оскръбленията и пакостите, които са му нанесли, и пр. Но какво оправдание ще изтъкне за себе си завистникът? Туй ли, че ближните му са щастливи? Но нима те нямат право да бъдат щастливи? На какво основание завистникът им оспорва това право!?

Стремежът към щастие е напълно законен у всеки човек. Той би трябвало да движи и завистливия. Защо сам той си пречи да бъде щастлив? А той има може би достатъчно поводи да е щастлив. И би бил щастлив, ако не беше завистта му, която трови сърцето му с излишни скърби, като го кара да сезира със зло око в щастието на другите.

Какво му влиза в работата как живеят другите? Защо не гледа той себе си? Защо не поработи над душата си? Защо не се стреми да стане смирен, кротък, любвеобилен и състрадателен? Ако той достигне до някоя от тия добродетели, това ще го направи щастлив, дори и да се намира иначе в незавидно положение. Защото добродетелта е, която дава най-сигурното щастие на човешката душа. Добродетелта ще убие змията на завистта у него, и той ще се успокои. Вътрешният му враг ще престане да го мъчи.

Но завистникът предпочита своята завист, която го убива, пред добродетелите, които могат да го ощастливят. Той е жалък безумец, който сам насочва острието на ножа против себе си. Той се занимава за свое наказание с неща, които не зависят от него — с дарбите и предимствата на другите, а занемарява работата над себе си, която е в неговата власт и която може да го доведе до духовна радост. Вместо да се вбесява, като гледа благополучието на другите, много по-разумно той би постъпил, ако се погрижеше да се възползува от обстоятелствата, в които го е поставил премъдрият Божи промисъл, за да спаси душата си.

Възлюблени, никой не е онеправдан от Бога в постигане крайната цел на човешкия живот — спасението на душата. Бог на всекиго е дал възможности за това. Да речем, че завистникът е лишен от дарбите, за които той завижда на другите. Но какво му пречи, като е лишен от тия дарби, да се смири, да признае, че не може да се мери с по-високостоящите от него и по тоя начин чрез смирението да се доближи до Бога и да се спаси?! Защо той гледа, като е лишен от дарби, да се лиши и от спасение?

Даровитите ще се спасят чрез дарбите си, ако ги поставят в служба на Бога и на ближните си. Иначе, ще погинат. Недаровитите ще се

спасят чрез смирението си, ако разберат, къде им е мястото в живота и не завиждат на по-високоиздигнатите, а добросъвестно изпълняват поверения им от Бога скромен дълг в обществото. Но завиждат ли, ще погинат. И тъй, всеки може да се спаси в онова свое звание и положение в живота, в което го е поставил премъдрият Божи промисъл. Завистникът обаче сам си издига препятствия по пътя към своето спасение, като допуска завистта да го ръководи. Но къде ще го доведе тя? — В погибелта!

Нека си представим две картини от живота — картината на един, който не завижда и картината на друг, който завижда. Да речем, че някой е скромен човек, с ограничени дарби. Той е на служба някъде като чиновник. Около него има други чиновници от неговия ранг. Те обаче са по-даровити и бързо напредват в службата, понеже дарбите им ги издигат. А той изостава. Ако той е духовен и дълбоко вярващ в Бога човек, няма да се предаде в ръцете на мъчителката-завист, за да бъде изтезаван от нея, а ще си каже: Бог ми е дал толкоз! Това съм аз. Това мога. Благодаря на Бога. А на другите Бог е дал повече. Той ги издига съобразно с дарбите им, защото от тях ще се иска повече. Дали те ще могат да се справят с новите си многобройни задачи? Нека аз да им помагам добросъвестно, доколкото имам сили. Нали затова съм поставен на тая служба!“ Ако тоя смирен независтлив човек с всичкото си усърдие продължи работата си, подчинявайки се най-добросъвестно на новите си началници, доскорошни негови колеги, няма ли те да видят тази му висока добродетелност и да се трогнат от нея?

Те ще го обикнат и ще го възнаградят по достоен начин. Тогава неговата скромна службица ще му бъде лека, приятна, райска.

Да видим сега втората картина. Представете си друг малък чиновник, който е не духовен, а плътски човек, и който при напредъка на неговите колеги се подава на завист. Какво ще произлезе от това? Най-напред непоносима мъка за самия него. „Заедно постъпихме с тях на работа, — ще мърмори той, — а ето те успяха да се издигнат. Как? С подлости, с пълзене, с угодничество пред началството. Знам ги аз на какво са те способни, мерзавци. Но и аз ще им покажа кой съм. Тъй ми е обидно, като ги срещам по стълбите все усмихнати, щастливи, като че ли се подиграват над моето унижение. Това не мога да понасям повече. Аз не съм по-долен от тях, та те така от високо ме гледат! Тая несправедливост ме вбесява!“ Тъй, подтикван от завистта си, той ги критикува, де справедливо, де несправедливо, намира им недостатъци, подценява ги гласно, не пропуска случай да ги осмее, да ги изложи пред другите, създава интриги, пуска клевети и не се удовлетворява, докато не успее да ги злепостави. По тоя начин той сам превръща службата си в ад и сам си причинява най-голямата мъка, породена от ниската му завист. А с всичко това може сам себе си така да злепостави, че да го уволнят и от служба.

Бедни завистници, защо се взираш в чуждите успехи, за да ги превръщаш в неуспех за себе си? Ти постъпваш като човек, който съжалява, че не е богат като другите, и от скръб по това, вместо да се труди да умножи състоянието си, взима огън и запалва и това, което има! Защо се чувствуваш обиден и наранен от преимуществата на бли-

жня? Ако той има дарби, сръчности или някои други ценни качества, с които извиква обща възхита и одобрение, Бог му ги е дал! Не чувствуваш ли, че когато завиждаш, ти враждуваш не само против ближния си, но и против Бога! Можеш ли, като се огорчаваш от съвършенствата на ближния, да му ги отнемеш? Не! Единственото, което можеш е туй — изяждан, от завист, да измъчваш себе си. А това не е ли безумие! Преди да си враг на другите, ти си смъртен враг на себе си!

Сатанизмът и безумието на завистта

Възлюблени, завистта е такова адско качество, че в демоничния си разгар би била готова да унищожи ония, на които завижда. Ала завистникът не всякога може да засегне с вътрешната си отрова ближните и да им напакости, едно защото не се чувствава всемогъщ, и друго, защото Бог често твърде осезателно закриля ония, на които завистникът би желал да напакости. Ала на себе си завистникът всякога и сигурно пакости: първо, като се лишава от вечното спасение и второ, като се обрича още в тоя живот на безумни мъки при гледане предимствата на ближните.

Безумието на завистта добре е изтъкнато в оная приказка, която разправя, как един много богат владетел повикал при себе си един завистлив човек и му казал: „Искам да те облагодетелствувам. Ще ти дам, каквото и да пожелаеш. Но знай, че на твоя съсед ще дам двойно повече! До утре трябва да бъдеш готов с отговора си“. Завистникът си отишел в къщи и радостен, и смутен. Той се радвал, че ще получи дар, какъвто сам си избере, но го тревожела мисълта, че и съседът му ще получи и то двойно повече. Разни желаня и идеи се сблъскали в душата му. Да поиска ли къща на един етаж с градинка, за каквато всякога е мечтал? Тя ще е предостатъчна за него и семейството му! Да, но съседът ще получи къща на два етажа с двойно по-голям двор! А това му е толкова неприятно дори да го помисли, камо ли да го види осъществено! Да поиска пари?... Но на съседа му ще бъдат дадени двойно повече! А това тъй ще го измъчва! Да поиска имот, ниви, добитък? Но съседът му пак ще има всичко в двоен размер! А как ще понесе той съседът му да получи два пъти повече?!... Цяла нощ си блъскал главата бедният завистник. Ала нищо добро не можал да измисли. Най-сетне призори му хрумнала една зловеща идея. Той едва дочакал да се съмне. Блед и измъчен отишел при богатия владетел и му казал: „Намислих, какво да пожелаю! Извади ми едното око!“ По тоя начин той искал на съседа му да бъдат извадени и двете!

О завист, завист! Няма по-голяма злина от тебе. Ти враждуваш против човеците. Ти враждуваш и против Бога, Който облагодетелствува човеците. Но ти враждуваш най-вече против тия, които те приютяват в себе си. Като змия се промъкваш в гърдите на бедния завистник и въпреки че още при появяването си показваш, че не му носиш радостен дар, а змийски зъб, за да тровиш тъкмо него, с голяма благосклонност биваш приемана, хранена и отглеждана от него като приятелка, като доброжелателка! Каква е тази тъмна тайна, която заслепява бедния човек, за да не види, че ти му носиш смърт, а не живот?

Защо той те обича и тогава, когато ти го мъчиш? Жаден за щастие, той, воден от тебе, търси и винаги намира поводи да се чувства нещастен: било когато на самия него не върви в живота, било когато ти му посочваш, как на другите върви в живота. Ако той в нещо най-сетне успее и достигне до там да има повод да се почувствува вече щастлив, ти побързваш да му покажеш ония, които като него успяват, и пак го караш да се чувства нещастен! О, завист, завист, ти си ад, още преди да е настъпила смъртта, и за мъките, които причиняваш на жертвите си, не можеш да обещаеш като награда нищо освен други още по-страшни мъки в пъкъла!

Възлюблени, да бихме могли да почувствуваме всички сатанизъм на завистта, вярвам, че бихме се потресли от нея! И тогава всеки би я изхвърлил от дома си като опасна гостенка, която може и него и други да погуби! Но, за голямо съжаление, толкова е безнадеждно у някои заслепението, че те предпочитат да запазят завистта си, макар и да са нещастни с нея, отколкото да я прогонят и да се освободят от нейния жесток гнет.

Който не завизда, е щастлив, защото си е запазил дарбата да се радва на всеки слънчев лъч, грейнал над живота му. А и когато му се струпат неприятности, по-леко понася теглото си, отколкото завистливият. А който завизда е непрекъснато нещастен, защото с отровеното си от завист сърце не може да чувства личното си щастие. Когато пък дойдат изпитанията, животът му става непоносим, защото към товара на собствените си скърби той прибавя и радостите на ближния, които са за неговото завистливо сърце по-мъчителни и от най-големите му лични нещастия.

Завистливият е като че ли ненаситен на скърби. Той страда от тях, но пак непрекъснато ги търси. Прав е св. Василий Велики, като казва, че „у завистливия никога не се чувства недоимък от печали и огорчения. Много ли плод са народили нивите на ближния, домът му ли изобилва със всички житейски потребности, или у него не липсват радости — всичко това е храна за болестта, всичко увеличава страданията на завистливия... Какво може да бъде по-гибелно от тая болест? Това е разруха на живота, поругание над природата, вражда против това, което ни е дадено от Бога, противене на Бога“.

В завистта няма никаква положителна цел, дори и в най-обикновен житейски смисъл. Завистникът не търси щастието, а като че ли има за цел непременно да е нещастен и от всичко да се чувства засегнат — и от своите неуспехи, и от чуждите успехи. Завистта е подобна на оцета, който прояжда собствения си металически съд.

Здравето на завистника не може да бъде цветущо, защото тайна мъка като скрит в сърцето червей го яде. Това и външно се проявява. Св. Василий Велики справедливо забелязва, че завистливият може да бъде узнат по лицето: „очите му са сухи и угаснали, страните хлътнали, веждите не весели“. Народът казва за завистника, когато проявява завистта си: „Позеленя от яд“. Това е вярно. Завистта тъй изсушава човека, че в главата му не остава кръв. Лицето му съвсем загубва свежия си румен цвят и сякаш позеленява, посърнва. С право е казано в Словото Божие, че завистта е гнилеж за костите (Прит. Сол. 14:30).

При своята безнадеждна болест завистникът не може да подири цар, защото той пред никого не смее да признае, че завижда. Той крие ревниво болестта си. Но колкото повече я крие, толкова по-сигурно тя вътрешно го яде. Да би могъл да каже на другите, че той е завистлив, може би щеше да му олекне. Но той пред никого не смее да се изложи, че страда от завист. Той ходи унил, навел надолу глава, гине в своето вътрешно смущение и се издава по много начини, че е зле. Но, когато го попитат от какво страда, срамува се да изяви гласно своето нещастие и да каже: „Аз съм завистлив и зъл човек. Мене ме съсипват съвършенствата на приятеля, скърбя поради доброто настрояние на брата, не мога да гледам чуждите съвършенства, напротив, благополучието на ближния считам за свое нещастие“ (Св. Василий Велики). Така би трябвало да говори той, ако би желал да каже истината. Но понеже не се решава да каже това, болестта му остава в дълбините на душата му и като червей или по-скоро като смъртоносен микроб вътрешно го разлага и погубва.

А защо завистникът не смее да признае слабостта си? Защото всеки чувствава, че завистта е отрицателно качество, присъщо на низките души. Високо издигнатите в нравствено отношение люде не завиждат. Добродетелните не завиждат. Смирените не завиждат. Та и как ще завиждат, когато те са доволни от съдбата си и смятат искрено, че не заслужават дори и това, което Господ им е дал! Те не се сравняват с никого, понеже се считат по-недостойни от всички. В туй себепонизяване те намират дивен покой за душите си.

Гордите люде са склонни към завист. Те се смятат достойни за почести и отличия. И когато не ги получават, роптаят, недоволствуват и завиждат на ония, които ги получават. Те преценяват, ръководени от завистта си, че другите хора неправилно са обсипвани с внимание и похвали. Но, поощрявани в завистта си от своята гордост, те пак поради гордост не смеят да признаят, че са завистливи. Тъй гордостта и ражда, и скрива зависта, и я поддържа тайно, и не се признава в това. Затуй завистта е скрита и мъчно излечима болест.

Наказанията на завистта

Зависта като никоя друга страст наказва бързо и заслужено своя носител. Тя не може да понася славата на другия и я превръща в наказание за себе си. Тя не може да се примири със щастие то на околните и го превръща в нещастие за себе си. Тя не може да гледа радостта на ближните и я превръща в безутешна скръб за себе си. Колко е прав св. Григорий Богослов, като нарича завистта едновременно и несправедлива и справедлива страст, — „несправедлива, понеже смущава покоя на всички добри, и справедлива, понеже суши ония, които я хранят в себе си“.

„Друга по-гибелна страст от завистта не може да се зароди в човешката душа, — казва св. Василий Велики. — Тя по-малко вреди на околните, но е първо и домашно зло за този, който я има“. Като скорпион, скрит в пазвата, тя захвапа с отровното си жило онзи, който я отглежда. Завистникът не търси доброто, нито се трогва от него.

Той се утешава, само когато види другите в печал. Той преработва всичко в зло: и чуждите радости, и своите скърби.

Словото Божие ни заповядва: „Радвайте се с ония, които се радват, и плачете с ония, които плачат“ (Рим. 12:15). Завистливият се оказва абсолютно неспособен да изпълни тая повеля. С какво сърце ще прояви той сърадване към радващите се и братско съчувствие към плачещите?! Та той подобно на демоните се къса от завист, когато вижда, че другите се радват, и намира малко нечиста утеха в туй, когато ги види, че плачат. У него всичко е обърнато с главата надолу. Той се радва на плачещите и плаче при вида на радващите се. За него е недостъпна чистата, благородна радост. Мъничката радост, която сатаната му подхвърля, е не радост, а злорадство. Защото завистникът може да се радва само при чуждата злочестина.

„Както свинята се наслаждава на тинята и дяволът на нашата гибел, говори св. Иоан Златоуст, тъй и той (завистникът) се радва на нещастията на ближния; ако с последния се случи нещо неприятно, тогава той се успокоява и с облекчение въздъхва, считайки чуждите горести за свои радости, а чуждите блага за собствени беди. И както някои мухи се хранят с тор, тъй и завистниците с чуждите нещастия, явявайки се общи врагове и неприятели на човешката природа. Другите хора съжаляват и безсловесното животно, когато то бива убивано. А тези, виждайки как някой човек получава благодеяния, идват до побесняване, треперят и бледнеят. Какво може да е по-лошо от такова безумие?“

Защо бледнееш, трепериш и стоиш обзет от страх? Каж ми! Какво ужасно нещо се е случило? Туй ли, че твоят брат е славен, ползува се с известност и с добро име? Но тъкмо поради това ти би трябвало да се украсиш с венец, да се радваш и да славиш Бога, че виждаш своя събрат славен и знаменит. Или ти скърбиш за това, че Бог се прославя (чрез него)? Гледай, до къде е дошла враждата ти! Не туй, ще речеш, ме опечалява, но аз бих желал чрез мене да се прославя Бог. — Щом е тъй, радвай се, когато твоят брат се ползува с добра слава и ето чрез тебе пак ще се прослави Бог. Ако той беше даже твой враг и неприятел, а Бог се прославяше чрез него, трябвало би вече заради това само да го направиш приятел. А ти и приятеля си превръщаш във враг за туй, че чрез доброто име, с което той се ползува, се прославя Бог. Как още иначе ти можеш да проявиш вражда против Христа? Затуй, макар някой да върши и чудеса, макар да носи подвига на девството или на поста, или на лежането на гола земя, и с добродетели от тоя род да се равнява на ангелите, щом той робува на завистта, той се оказва по-мерзостен от всички.

Ако любовта към любещите не ни дава никакво преимущество пред езичниците, де ще се окаже този, който изпитва завист към любящите? Да завиздаш е по-лошо от туй да враждуваш. Враждуващият, когато се забрави причината, от която е произлязла кавгата, прекратява и враждата. А завистливият никога няма да стане приятел. При това първият води открито борбата, а последният скритом. Първият често може да посочи достатъчна причина за борбата, а вторият не може да посочи нищо друго освен своето безумие и сатанинско разположение“.

Печален пример на пъклена завист намираме в историята на Саула и Давида. Саул бил цар, а Давид овчар. По това време се водела война между евреите и филистимците. От противния лагер се явил един великан на име Голиат, който подканвал да излезе от еврейските юнаци някой срещу него, за да се бият, като казвал, че за победител ще се признае народът на този от двамата борци, който в двубоя победи. Подбуден от Божия Дух младият Давид излязъл срещу великана и с прашката си го убил. Филистимците, виждайки това, в ужас се разбягали, а израилтяните се спуснали да ги гонят. Голяма била тоя ден победата на израилските бранници. При победоносното им завръщане жените ги посрещнали с песни и викали: „Саул победи хиляди, а Давид — десетки хиляди“ (1 Цар: 18:7). Като чул тия думи, Саул се почувствувал силно засегнат. Завист избухнала в душата му. Той не можал да понася славата на Давида. Даже взел да го подозира, че може да вземе престола му. Тъй започнала тайната му вражда към избавителя на евреите от филистимците. Завистта му го направила зъл, несправедлив и жесток. Той забравил благодеянието, което Давид направил и на целия народ, и на него лично, като спасил неговия трон и неговата власт от филистимците. И вместо да му се отплати по достойнство, започнал да търси случай да го убие. Няколко пъти се опитвал, но все не успявал. Тогава преминал към открито гонение срещу невинния Давид, тъй че последният трябвало да бяга из планините. Но Бог пазел добрия момък. Окаяният Саул след много безуспешни гонения срещу Давида загубил живота си в една нова война с филистимците.

Интересно е да се отбележи, че кроткият Давид, преследван от завистливия Саул, имал няколко пъти възможност да убие Саула, но винаги пощадявал живота му и проявявал към помазаника Божи не-обикновено великодушие. А Саул, вместо да се засрами от това и да прекрати враждата, подтикван от завистта си, я продължавал със същата ожесточеност. Нищо не го трогвало. Напротив, той като че ли още повече се озлобявал, като виждал добрите качества на Давида. Понякога за малко омеквал, но подир известно време пак подновявал преследванията си, защото завистта му го подтиквала към непреодо-лима вражда.

Няма като че ли по-пъклен грях от завистта. Тя донася ада на земята, причинява много злини на онези, срещу които враждува, но най-много напакостява на своя собствен носител. Божията премъдрост, която определя справедливо наказание за всеки грях, е свързала завистта с дълбоко и с нищо несравнимо вътрешно мъчение. Злосторниците, убийците, крадците, хората със жигосана съвест, се наказват от закона. А завистниците, неуловими за човешкия съд, се самонаказват с доброволна мъка, която сами раздухват в душите си, като гледат добруването на околните. Няма нужда от друго наказание за завистниците в тоя свят. А в бъдещия век — те ще страдат двойно повече в ада, като си представят или като виждат блаженството на праведните, както богаташът гледал с увеличаваща се мъка славата на бедния Лазар в лоното Аврамово.

Народната поговорка право казва: „Който завижда, добро не вижда“. Справедливото наказание за завистта, определено от Божия съд, е

това — да не види завистникът добро. Как се оправдава тази поговорка от живота! Завистникът наистина не вижда добро, дори ако ще би да е богат, здрав, славен и могъщ. Завистта е неговата гибел.

В Библията се разказва, че когато паднал еврейският народ под вавилонски плен, в царския дворец при Артаксеркс Велики се издигнали прекрасната еврейка Естир и нейният сродник и възпитател Мардохей. Естир станала царица, а Мардохей царски служител. Между князете имало един, на име Аман, когото царят поставил по-високо от всички. Той имал и власт, и богатства, и благоволение пред царя, и всичко, за каквото може да жадува една суетна и властолюбива душа. Но при големите си отличия той не се чувствувал напълно доволен, а ходел все намръщен и гневен... Защо? Какво му недостигало? Той страдал от завист, както тълкува св. Тихон Задонски. Той се чувствувал нещастен, понеже виждал Мардохея в царския дворец. „Всичко това не ме задоволява, казвал той на жена си, доде виждам иудеина Мардохея да седи при царските врати“ (Ест. 5:13). По съвета на жена си той решил да пригответи дърво, за да бъде обесен на него Мардохей. Но... който завижда, добро не вижда. Тъй се случило, че се открили пред царя коварствата на Аман, както и заслугите на Мардохей. Артаксеркс се разгневил и осъдил Амана на смърт чрез обесване. На следния ден на дървото, приготвено от злобния Аман за невинния Мардохей, сам той повиснал. А Мардохей станал пръв велможа на местото на Аман. Който копае гроб другиму, сам пада в него!...

Средства за борба със завистта

Но има ли начин да се освободи човек от завистта, този жесток мъчител и в тукашния, и в бъдещия век? — Слава Богу, има!

1. Първият начин е: да помни човек, че завистта е дяволско качество. „По завист от дявола влезе в тоя свят смъртта“ — свидетелствува Библията (Прем. Сол. 2:24). Дяволът завидя на човеците за тяхното блаженство в рая и ги въвлече в грях, за да се радва на тяхната гибел. Който от човеците завижда, уподобява се на дявола и ще сподели вечната му горка участ.

Тая мисъл нека сепне завистливците и нека ги накара час по-скоро да се покаят и да изповядат тоя грях. Чрез покаянието те ще изхвърлят тоя грях от себе си. А чрез тайноизвършителните молитви при изповедта ще получат благодатта на Божията прошка. След като се покаят, те ще трябва занаяпред да не завиждат, а да се задоволяват с онава, което Бог им е дал.

Много ще им помогне в борбата със завистта молитвата към Бога: „Господи, освободи ме от моята пъклена завист!“ И Господ ще го чуе. Защото, който с вяра проси, получава (Мат. 21:22), толкоз повече, когато проси такива духовни неща, които избавят душата от властта на дявола.

2. Напредването в смирение прогонва завистта. Смирението е здраве за душата, а завистта е болест. Както здравето надвива на болестта в един организъм, който правилно се лекува, тъй и смирението може да прогони завистта от душата, която искрено се стреми да оздравее.

Един млад монах попитал преподобни Висарион, как да избягва завистта при съвместния живот с другите братя. „Мълчи и не се мери с другите“ — бил отговорът на светеца, т. е. смирявай се и не се сравнявай с никого. Не се вирай в чуждите качества, избягвай излишните разговори, „съсредоточавай се в себе си, ... поправяй себе си и чрез това най-сигурно ще достигнеш до вътрешния мир, щастие и успех и ще се избавиш от мъчителните чувства на завистта при успехите на ближните и при добрите свойства на техните ум и сърце“ (Достопам. сказания, стр. 53).

Смирението е най-доброто лекарство против завистта. Кажи си, братко, че не заслужаваш и онова, което Божията милост ти е дала в живота, и ще се почувствуващ изведнаж успокоен. Обяви война на гордостта, която те прави недоволен и запалва пожара на завистта в душата ти, не мисли високо за себе си, и завистта сама ще залinee у тебе.

Блажени Августин съветва ония, които искат да надвият завистта у себе си, да се справят най-напред с гордостта, която я поражда. Защото завистта е дъщеря на гордостта. „Умъртви майката, и дъщеря ѝ ще погине“. Прережи корена, и растението ще поехне.

Тщеславието, този най-близък сродник на гордостта, който търси постоянна храна за себе си, ни подбужда да завиждаме на ония, които се ползват с похвали и почести. Затова св. ап. Павел поставя в борбата ни за добродетел тщеславието и завистта като свързани помежду си наши врагове, които едновременно трябва да се побеждават. „Да не бъдем пустословни, един други да се не дразним, един другиму да си не завиждаме“ (Гал. 5:26).

3. Любовта е силно средство против завистта. Който се стреми да придобие любов, ще надвие тая сатаническа слабост, защото „любовта не завижда“ (1 Кор. 13:4).

Но как да придобият любов завистливите? Та тъкмо те са като че ли най-безсилни да се издигнат до любовта, защото завистта им пречи. Тук, възлюбени, са нужни усилия на волята. Любовта се придобива с труд. А този труд, вярвайте, не е безнадежден, защото любовта с Божията помощ е осъществима, толкоз повече, че тя е качество на човешката душа, прекрасно, първично, ангелско качество, само че затрупано под грамадата грехове, които сме допуснали да ни овладеят. Любовта може пак да се прояви, когато престане противоположният грях да ѝ пречи. Нямаш ли любов, принуждавай себе си да вършиш дела на любов, макар и без любов! Тъй съветва св. Макарий Египетски. Ползата от този труд е огромна. С него се измества купищата камъни, затрупали любовта. Когато ти се трудиш на полето на любовта, Бог, като види усърдието ти, ще ти даде такава благодат, с помощта на която ще се разгори в буен пламък угасналата любов в сърцето ти. А това ще те направи щастлив. Тогава и помен няма да остане от завистта у тебе. Ти ще бъдеш поради любовта си доброжелателно настроен към всички.

4. Друго могъщо средство против завистта е духовната мъдрост. До нея ние всички трябва да се издигнем, ако желаем да гледаме правилно на живота и да се спасим. Но как се придобива мъдрост? —

Чрез смирена молитва. Св. ап. Иаков съветва: „Ако ли някому от нас не достига мъдрост, нека проси от Бога... и ще му се даде“ (1:5).

Духовната мъдрост по много линии атакува завистта.

а) Най-напред тя ни отваря очите, за да видим ясно, че, когато завиждаме, ние вредим на себе си, като се обричаме на мъки и във временния, и във вечния живот. Като ни показва нашето безумие, тя ни помага да се вразумим.

б) По-нататък духовната мъдрост довежда завистника до това да познае безсилието на завистта. Озарен свише, той разбира, че завистта на вид само е оръжие против враговете, а в същност се оказва оръжие против самите завистници. Силата ѝ като страст се проявява най-вече при мъченията на завистника, а не толкова при пакостенето на ближните. Мнозина, срещу които са се отправяли стрелите на завистта, са се издигали високо по стъпалата на живота, докато завистниците са оставали да се мъчат още повече, терзани от безсилието на своята завист.

в) Духовната мъдрост научава човека да вижда ясно, че Божият промисъл разпределя дарбите, преимуществата и благата и че да се завижда на облагодетелствуваните от Бога, значи да се враждува против Бога. А никой, който е излизъл на поход срещу Бога, не е излизъл победител.

г) Най-сетне духовната мъдрост извършва и най-важната духовна промяна у човека: тя му дава възможност правилно да преценява земните неща и нищо тукашно да не счита за велико и извънредно — ни богатството, ни славата, ни телесното здраве, нито каквото и да било друго земно предимство. Защото всичките тия земни неща, поради които обикновено се поражда завист, са временни и суетни. Духовно мъдрият се стреми пък към много по-високите, към вечните блага и затова не завижда никому за временните. Та и как онзи, който се стреми да украси душата си с добродетели, ще завижда на другия за телесната му например красота, която е като полския цвят — днес я има, а утре повяхва? Как духовният мъдрец, който гледа да се обогати с вечните ценности на добрите дела, ще завижда на съседите си, че имали повече от него земни богатства? Та той знае, колко е несигурно земното богатство и с колко опасности за душата е свързано то! Как християнинът боголюбец, който жадува да бъде приет в обществото на Бога и ангелите, ще завиди на един, който се е добрал до общуване с големците на тоя свят и то може би с цената на много духовни непрежалими жертви? Та струва ли си да бъдеш за малко в почести, а след това във вечна посрама! Духовно мъдрият не може да завижда, защото не би желал за нищо на света да замени брилянтите на бъдещия живот с фалшивите стъклени камъни на тукашните блага.

Св. Василий Велики прекрасно разсъждава: „Ако прогледнеш с разсъдъка си по-отвисоко, отколкото по човешки и устремиш зора си към истински прекрасното и похвалното, далеч ще бъдеш от това да смяташ каквото и да било тленно и земно като достойно за уважение и съревнование. А който е такъв и не се поразява от светските величия, до него никога не може да се приближи завистта“.

Ти, християнино, си призван да наследиш превисоки почести, да бъдеш удостоен с отличията на небесен велможа! Както един земен големец не може да завижда на бедния дриплю, тъй и духовно мъдрият християнин не може да завижда на временно благуващите в тоя свят, понеже очаква безкрайно по-голямо и несравнимо блаженство в бъдещия век!

„И тъй — ще завършим с думите на св. Димитрий Ростовски — не пожелавай завистливо нищо земно! Не желай имот, богатство, слава и никакво плътско наслаждение! Не желай власт, чест и никакви премущества! Не желай прекрасни жилища и здания, или какъв да е друг разкош! Защото всичко това е временно и тленно, всичко преминава и като дим скоро изчезва. Всичко ще остане тук, всичко ще се превърне в прах и пепел, защото на земята нищо не е вечно. Подражай с ревност и то благоразумно само на ония, които се съединяват с Господа или се удостояват да получат благодатта на Пресветия Дух, защото който получи нея, ще бъде по-богат и по-славен от всички богати и славни люде“.

Всемогъщият Бог да ни избави със Своята всесилна благодат от завистта и от всички други пороци и слабости, с които престъпваме Неговите спасителни заповеди! Той да заплени душите ни с вечната красота на Своите откровения! Той да ни помогне да бъдем не само слушатели на словото, но и изпълнители (Иак. 1:22), за да постигнем възжелания край на нашата вяра — спасението на душите (1 Петр. 1:9).
АМИН.

ИЗПОЛЗУВАНА ЛИТЕРАТУРА

- 1) Прот. Гр. Дьяченко — Уроки и примеры христианской любви, издание второе, СП 1902
- 2) Душеспасительныя наставления св. Василия Великаго, издание второе, Москва 1903
- 3) Добротолюбие, т. I. С. П. 1877 г.
- 4) Добротолюбие, т. II, издание второе, Москва 1895
- 5) Преподобных отцев Варсануфия Великаго и Иоанна Руководство к духовной жизни, Москва 1892
- 6) Св. Исаак Сириянин — Слова подвижническия, Москва 1858 г.
- 7) Св. Иоан Златоуст — Творения
- 8) Св. Димитрий Ростовский — Творения
- 9) Преподобнаго отца нашего Макария Египетскаго Духовныя беседы, послание и слова, издание четвертое, Свято-Троицкая Сергиева Лавра 1904 г.
- 10) Св. Тихон Задонский — Творения
- 11) Светител Илия Минята — Поучения
- 12) Православен християнски катехизис, издава Св. Синод на Българската православна църква, София. 1930 г.
- 13) Тихамер Тот — Десетте Божии заповеди, 3 издание, Падерборн 1932
- 14) Жития на светиите
- 15) Пролог
- 16) Еп. Теофан Затворник — Творения
- 17) Еп. Игнатий Брянчанинов — Сочинения
- 18) Ригл — Събота или Неделя? — София 1922 г.
- 19) Тр. Филипов — Кой е Господният ден? — Ст. Загора 1938 г.
- 20) Т. Т. Халуей — Велики мъже за великата книга, Самоков, 1911 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Нашата любов	3
2. Първата Божия заповед	14
3. Първата Божия заповед (Продължение)	25
4. Грехове против първата Божия заповед	37
5. Грехове против първата Божия заповед (Продължение)	44
6. Втората Божия заповед	55
7. Грехове против втората Божия заповед	68
8. Третата Божия заповед	80
9. Грехове против третата Божия заповед	87
10. Четвъртата Божия заповед	96
11. Четвъртата Божия заповед (Продължение)	106
12. Петата Божия заповед	125
13. Петата Божия заповед (Продължение)	137
14. Шестата Божия заповед	150
15. Шестата Божия заповед (Продължение)	158
16. Шестата Божия заповед (Продължение)	169
17. Седмата Божия заповед	181
18. Седмата Божия заповед (Продължение)	192
19. Осмата Божия заповед	207
20. Деветата Божия заповед	219
21. Десетата Божия заповед	231

Технически редактор: Петър Тодоров

Коректор: Матей Попов

Дадена за набор на 24. I. 1958 г.

Печатни коли: 15 ⁵/₁₆

Тем. № 982

Формат: ¹/₁₆ — 65/92

Подписана за печат на 8. IV. 1958 г.

Издателски коли: 15 ⁵/₁₆

Издателски № 5/1958

Тираж: 3000

Печатница „Дечо Стефанов“, пор. № 124/1958 г.

Цена 12.50 лв.